CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

14.4

5169

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

॥ दंसणमूलो धम्मो ॥

जिने भक्तिः श्रुते भक्तिर्गुरौ भक्तिर्दिने दिने ।
सदा मेऽस्तु सदा मेऽस्तु सदा मेऽस्तु भवे भवे ॥

पंचकल्याणक स्मरणिका

श्री महावीर दिगंबर जिनबिंब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा
महोत्सवानिमित्त प्रकाशित

5169

परस्परोपग्रहो जीवानाम्

संपादक मंडळ
प्राचार्य विद्याधर उमाठे, एम्.ए; एम्.एड्.
प्रा. अजयकुमार फुलंबरकर, एम्.टेक्; एम्.बी.ए.
श्री अनिलकुमार फरसोले, बी.एस्सी.
श्री नितीन भागवतकर.

श्री महावीर दिगंबर जैन मंदिर
रामनगर, वर्धा - ४४२ ००१

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिंब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव समिती

श्री महादेवराव फुलंबरकर	अध्यक्ष
श्री अनिलकुमार फुलंबरकर	कार्याध्यक्ष
श्री मूलचंद बडजाते	स्वागताध्यक्ष
प्राचार्य विद्याधर उमाठे	उपाध्यक्ष
श्री बबनराव कहाते	"
श्री विनायकराव भुसारी	"
श्री वसंतराव कहाते	महामंत्री
श्री घनश्याम सावळकर	मंत्री
श्री सुरेशचंद्र मांडवगडे	"
प्रा. महावीर पाटणी	"
श्री कुलभूषण रोडं	"
श्री राजेंद्र भागवतकर	कोषाध्यक्ष
श्री रामभाऊ घाटोडे	सहमंत्री
श्री नरेंद्र टिकाईत	"
सौ. शालिनीताई काळे	"
सौ. लताताई बडजाते	"
सौ. सुमनताई उदोले	"

स्मरणिका प्रकाशन समिती

१. प्राचार्य विद्याधर उमाठे	प्रमुख
२. श्री सुदर्शनकुमार शहा	सदस्य
३. प्रा. प्रकाश शहा	"
४. प्रा. अजयकुमार फुलंबरकर	"
५. श्री अनिलकुमार फरसोले	"
६. श्री नितीन भागवतकर	"

श्री महावीर दिगंबर जैन मंदिर रामनगर, वर्धा

0 विश्वस्त मंडळ 0

श्री अभयकुमारजी डोळस	अध्यक्ष
,, सुरेशचंद्र मांडवगडे	सचिव
,, अनिल फुलंबरकर	कोषाध्यक्ष
,, महादेवरावजी फुलंबरकर	सदस्य
,, बबनरावजी कहाते	"
,, पुरूषोत्तमजी चवडे	"
,, सुदर्शनकुमारजी शहा	"
,, सुरेशचंद्र गडेकर	"
,, प्रशांत चवडे	"

प्रकाशक : अध्यक्ष, श्री महावीर दिगंबर जिनबिंब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव समिती, अनेकान्त स्वाध्याय मंदिर, रामनगर, वर्धा.

मुद्रण : श्री प्रिंटींग प्रेस, रामनगर, वर्धा.

मुखपृष्ठ : कलाश्री स्टुडिओ, इंगोले चौक, वर्धा.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव, वर्धा.

माघ शुक्ल २ ते ८, वीर संवत २५२१, दि. १ ते ७ फेब्रुवारी १९९५

सं पा द की य

मंगल समयी प्राण प्रतिष्ठा तीर्थंकर जिन प्रतिमांची
श्री आर्यनंदि गुरुउपदेशे वर्धेला आनंदाची ।
आदिनाथ जिन शांतिनाथ प्रभु महावीर सन्मति नाथा
भावभक्तिने तीन जिनांना वंदन शिवरमणीकंथा ।।

श्री महावीर दि. जिनबिंब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव प्रसंगी स्मरणिका प्रकाशित करतांना आम्हाला अतिशय आनंद होत आहे. जे पुरुष वासना, कषाय आणि विकार यांचे दास न होता निजात्म्याचा आश्रय घेतात व आपल्या रत्नत्रय धर्माला उज्ज्वल करतात त्यांना महा-पुरूष म्हणतात. या काळात भरत क्षेत्रात असे १६९ महापुरूष झाले आहेत. त्यातही तीर्थंकर (२४). चक्रवर्ती (१२), वासुदेव (९), बलदेव (९) आणि प्रतिवासुदेव (९) हे ६३ शलाका पुरूष विशेष महापुरूष आहेत. या सर्वांत तीर्थंकर सर्व बाबतीत श्रेष्ठ असतात. ज्याप्रमाणे प्रकाशाच्या बांबतीत सूर्य सर्वश्रेष्ठ आहे त्याप्रमाणे रूप, प्रभाव, पुण्य, प्रताप आदि सर्व गुणांच्या अपेक्षेने तीर्थंकर भगवान अतुल्य असतात. ते त्रिभुवनाचे अद्वितीय स्वामी असतात.

तीर्थंकर भगवान हे आत्मकल्याणाबरोबरच विश्वाचे कल्याण करतात. या अलौकिक महापुरूषांची गर्भ, जन्म, तप, केवलज्ञान आणि मोक्ष ही पाच कल्याणके सौधर्मादिक इंद्र भक्तिभावाने साजरी करतात. तीर्थ निर्माण करणाऱ्या तीर्थंकर प्रभूचा जन्म झाल्यावर त्यांना देवदेवता जन्माभिषेकाकरिता मेरू पर्वतावर नेतांना प्रभूचे सौंदर्य पाहून इंद्र आश्चर्यचकित होतात. दोन डोळ्यांनी त्यांच्या नेत्रांचे पारणे फिटत नाही. ते सहस्त्राक्ष बनतात. त्रिभुवनाला ललामभूत असलेल्या प्रभूचे दिव्य शरीर अद्वितीय परमाणूंनी बनलेले असते. ते आपल्या रूपसौंदर्याने अलौकिक असल्यामुळे विश्ववंदनीय असतात असे नाही तर ते स्वतः आपल्या पुरूषार्थानें अरहंत पदाची प्राप्ति करून घेतात व भवसागरात गटांगळ्या खात असलेल्या दुःखी जीवांना परम सुखाचा मार्ग दाखवितात. ते वीतराग, सर्वज्ञ आणि हितोपदेशी असल्यामुळे विश्ववंद्य झाले आहेत. त्यांचे पावन दर्शन ज्यांना घडले ते अतिशय पुण्यवान जीव होते.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ते आज आमच्या समोर नाहीत. त्यांच्या प्रत्यक्ष दर्शनाचा लाभ आम्हाला मिळू शकत नाही. आणि त्यामुळे त्यांच्या वीतराग प्रतिमांची स्थापना करून त्यापासून जीवन विकासाकरिता आवश्यक असलेली प्रेरणा, ऊर्जा आम्ही मिळवितो. जिनप्रतिमा, जिनालये यांचे महत्त्व या दृष्टीने विशेष आहे. भगवंताची पाच कल्याणकें सौधर्मादिक इंद्रांनी घडविली. सध्या आपण प्रतिष्ठा करतांना स्वतः इंद्र बनून ती करतो. हे नाटक असले तरी त्यात आपला भाव असतो. 'भावेषु विद्यते देवः।' हे खरेच आहे. आपण आपली श्रद्धा, निष्ठा ओतून पाषाणात आपल्याला प्रेरणा देणारे देवत्व निर्माण करतो. त्यांच्या वीतरागतेचे, सर्वज्ञतेचे प्रतीक आपणाला मूर्तीत दिसते. आणि त्यामुळेच पंचकल्याणक महोत्सवाचे आयोजन केले जाते.

वर्धा येथे भगवान आदिनाथ, भ. शांतिनाथ आणि भ. महावीर यांच्या प्रतिमात देवत्वाची प्रतिष्ठापना करण्याकरिता हा मंगल महोत्सव संपन्न होत आहे. या तिन्ही तीर्थंकरांनी समाजाला, विश्वाला जीवन जगण्याची अनुपम कला दिली आहे. आत्मज्ञानाची ज्योत अंत-रंगात तेवत ठेवण्याकरिता लागणारी ऊर्जा त्यांनी दिली आहे. तिचा प्रकाश आसमंतात पसरवा म्हणूनच ही स्मरणिका आम्ही प्रकाशित करीत आहोत.

या स्मरणिकेसाठी जैन समाजातील दिग्गज लेखकांचे सहकार्य मिळाले आहे. त्यात महाराष्ट्र जैन साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष, पत्रकार, संशोधक, विद्वान, त्यागी, कथा लेखक, कवी आहेत. त्यांचे आम्ही ऋणी आहोत. त्यांच्या माध्यमातून आम्ही जिनेंद्रानी प्रतिपादन केलेला जैन विचार समजापुढे ठेवू शकलो. प्रकाशनाकरिता लागणारे अर्थ साहाय्य देणाऱ्या जाहीरात-दारांचे सहकार्य आम्ही विसरू शकत नाही. त्यांच्या उदार अर्थ साहाय्याबद्दल आम्ही त्यांचे आभारी आहोत. प्रतिष्ठा महोत्सव समितीचे सर्व पदाधिकारी व स्थानिक विद्वान यांच्या सह-कार्याशिवाय आम्हाला स्मरणिका काढता आली नसती. त्यांचे आम्ही ऋणी आहोत. तीर्थविभूषण प. पू. आचार्य श्री आर्यनंदी महाराज यांचे आमच्या पाठीशी असलेले मंगल आशीर्वाद हेच आमचे खरे बल आहे. त्यांचे ऋण कसे मानावे ! ते तर आमचे खरे प्राण आहेत.

अडचणीतून मार्ग काढून स्मरणिकेचे काम अल्पावधीत पूर्ण करून दिल्याबद्दल श्री प्रिंटींग प्रेसचे संचालक श्री भ. सं. येवले आणि त्यांचे सहकारी व अन्य कलावंत यांचे आम्ही आभारी आहोत.

– संपादक मंडळ

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ॐ

णमो अरहंताणं।
णमो सिद्धाणं।
णमो आइरियाणं।
णमो उवज्झायाणं।
णमो लोए सव्वसाहूणं ॥ १ ॥

एसो पंच-णमोक्कारो सव्व-पाव-प्पणासणो।
मंगलाणं च सव्वेसिं पढमं होइ मंगलं ॥ २ ॥

चत्तारि मंगलं।
अरहंता मंगलं।
सिद्धा मंगलं।
साहू मंगलं।
केवलि-पण्णत्तो धम्मो मंगलं ॥ ३ ॥

चत्तारि लोगुत्तमा।
अरहंता लोगुत्तमा।
सिद्धा लोगुत्तमा।
साहू लोगुत्तमा।
केवलि-पण्णत्तो धम्मो लोगुत्तमा ॥ ४ ॥

चत्तारि सरणं पव्वज्जामि।
अरहंते सरणं पव्वज्जामि।
सिद्धे सरणं पव्वज्जामि।
साहू सरणं पव्वज्जामि।
केवलि-पण्णत्तं धम्मं सरणं पव्वज्जामि ॥ ५ ॥

असहाय दुखी जीवा धर्म एक सहायक।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्रयो श्रयश्च मिथ्यात्व, समनास्ति तनुभृताम्

आचार्य मुनि आर्यनंदी

विहार- वर्धा

दिनांक : २५।१।९५

धर्म वत्सल, श्रावकोत्तम, रत्नत्रय धर्म पालक, वीतराग देव आगम, श्रमणभक्ति परायण, जिनधर्म-प्रसारक, समस्त कार्यकारी-मंडळ आणि श्रावक श्राविका दिगंबर जैन समाज वर्धा - यांना सवात्सल्य शुभ सद्धर्म वृध्दि: मंगळ आशीर्वाद !!!

आपण वर्धा महानगरांत ता. १ ते ७ फेब्रुवारी १९९५ला भ. महावीरांचे पंचकल्याणिक प्रतिष्ठा महोत्सव आणि जिनवीर बिंब प्राणप्रतिष्ठा करण्याचे आयोजन करून आम्हास नवागढ ते वर्धा ३२५ किलोमीटर विहार करून-कुरेकर संघपति श्री सुदर्शनशाह - श्री रामभाऊ घाटोळे - आणि श्री वसंतराव कहात सपत्नी व मोटर समागमे देऊन आहार विहारची सुव्यवस्था करीत सुरक्षित-भक्ति वात्सल्य पूर्ण भावनेत आणिले. हा महोत्सवाचा योग अपूर्व असा चिरस्थ कल्याणाचा आहे. वंश परंपरागत अगणित भव्य श्रावक श्राविकांना जिनेंद्र आराधना करण्याचे भाग्य लाभेल व त्यांसर्वांना मोक्षमार्ग लागेल.

आपण महान पुण्याचे काम केले. जन्म सफल झाला. आपणा-सर्वांना ये आ भवांत मोक्ष मिळेल. ज्यांनी या कार्यात तन मन धन व मनवचन, कायेने सहयोग दिला - धन्यवाद पूर्वक आशीर्वाद !!!

आमचे संघांत ब्र. पंडिता सुमनबाई आणि परिचर्या करणारे श्री निशांत भाडेवगोद वर्धा व कळमनुरीचे श्री रवि - पवन सोनटक्कर व विकास कुर्से होते.

कल्याणेच्छु - आचार्य मुनि आर्यनंदी

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव

ॐ

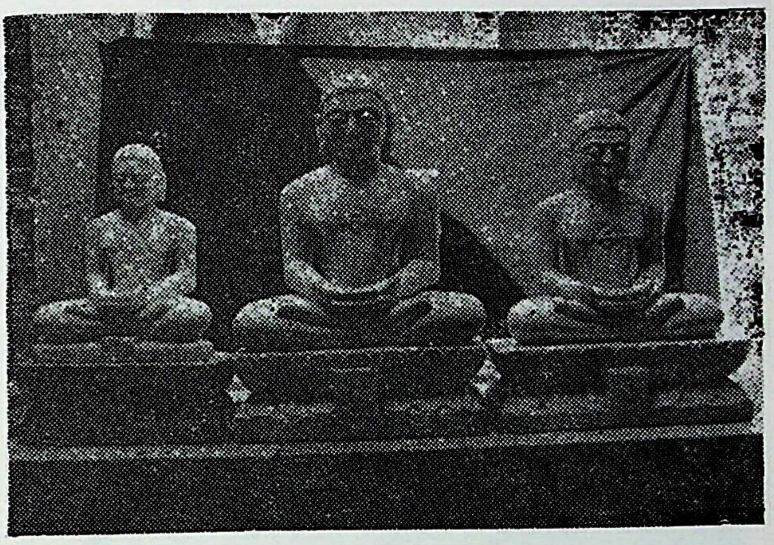

भगवान आदिनाथ मुलनायक भगवान महावीर भगवान शान्तिनाथ

व्यवसायाच्या कला शिकविल्या सकला जीवन जगण्याला
मुमक्षु जीवा मुक्तीपथ श्रेयोमंगल दावियला ।
प्रभू स्वयंभू आदि जिनेश्वर उपदेशक जिनधर्माचे
भाव भक्तिने वृषभ जिनाला नमितो काया मन वाचे ॥ १ ॥

भवार्णवी जन कष्टी होता दिधले धर्म पोत महान
धर्म निरंतर पाप हराया एकमेव मंगल विधान ।
वीर प्रभूने प्रेरण दिधले पावन सामंजस्याचे
भावभक्तिने सन्मतिनाथा नमितो काया मन वाचे ॥ २ ॥

पंचम चक्री कामदेव ते तीर्थंकर प्रभू सोळावे
शांति प्रदायक गुणानिधी भास्कर वंदन करिती जन भावे ।
दया शांतिमय जीवन उजळा प्रेरण देती समतेचे
भाव भक्तिने शांति जिनाला नमितो काया मन वाचे ॥ ३ ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव

ॐ

5169

चारित्रचक्रवर्ती आचार्यश्री शांतिसागर महाराज

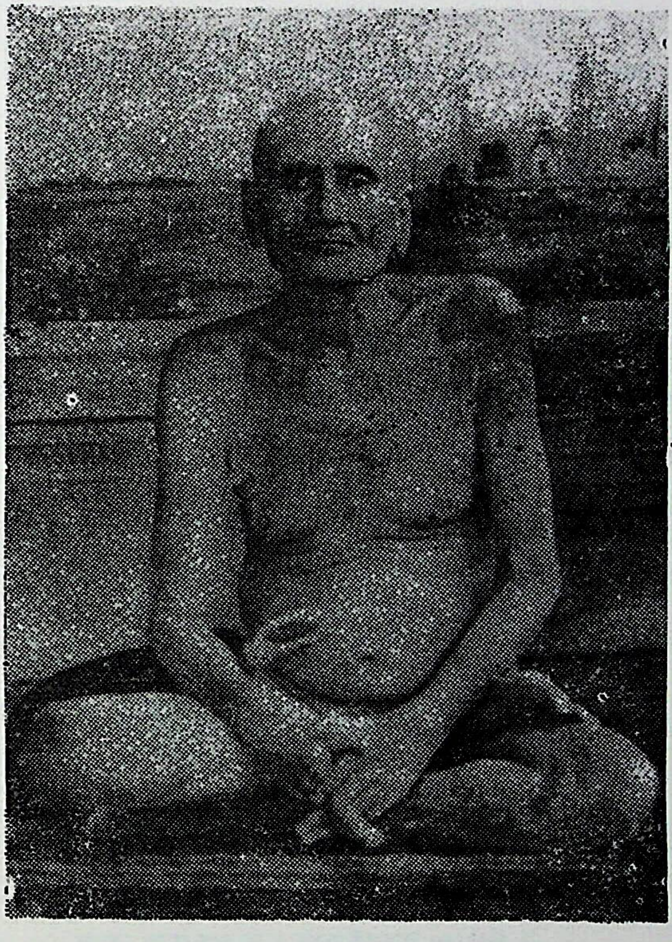

5169

पुनरुज्जीवकं साधुसंस्थायाः श्रमणोत्तमम् ।
चारित्रभास्करं वन्दे आचार्यं शान्तिसागरम् ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव

गुरूकुल शिक्षण प्रणालीचे पुनरुज्जीवक
गुरुदेवश्री समंतभद्र महाराज

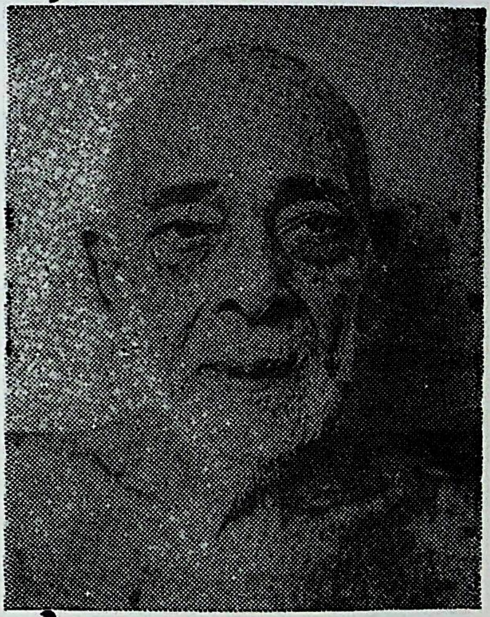

नमः समंतभद्राय गुरुदेवाय साधवे ।
समन्तानां सुभद्राय ज्ञानिने कर्मयोगिने ।।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव

ॐ

तीर्थविभूषण वात्सल्यरत्नाकर
आचार्य श्री आर्यनंदी महाराज

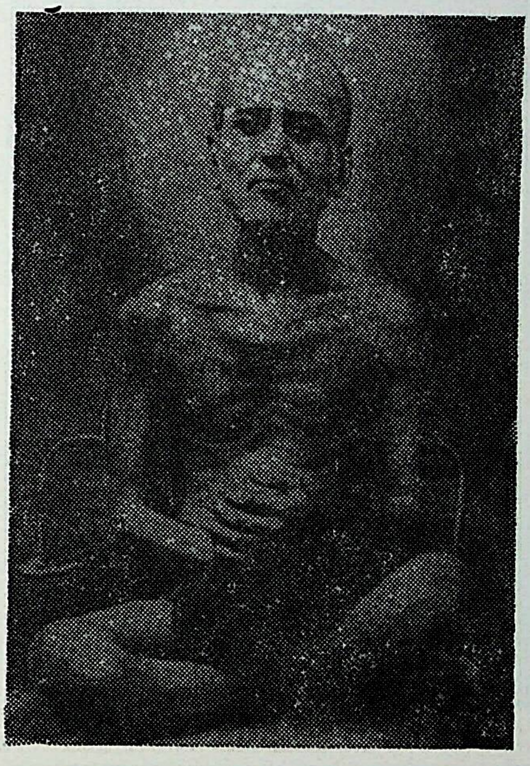

आर्यनन्दि – महाचार्यं वात्सल्यसागरं गुरुम् ।
ज्ञान – ध्यान – तपो - लीनं वन्दे तीर्थविभूषणम् ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव

ॐ

तपोनिधी आचार्य श्री विद्यासागर महाराज

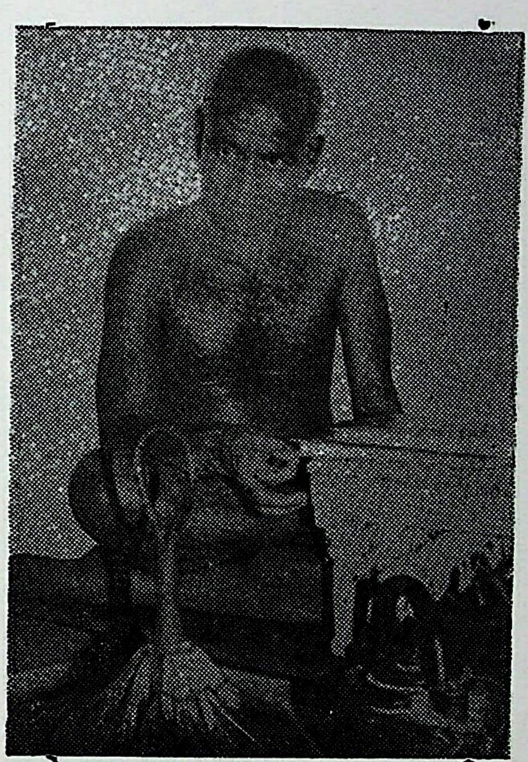

विद्यासागरमाचार्यं तपोविद्याधिनायकम् ।
गुरुराजं प्रभुं वन्दे जिनधर्म - प्रभावकम् ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव

ॐ

मुनिश्रेष्ठ श्री १०८ सिद्धसागर महाराज

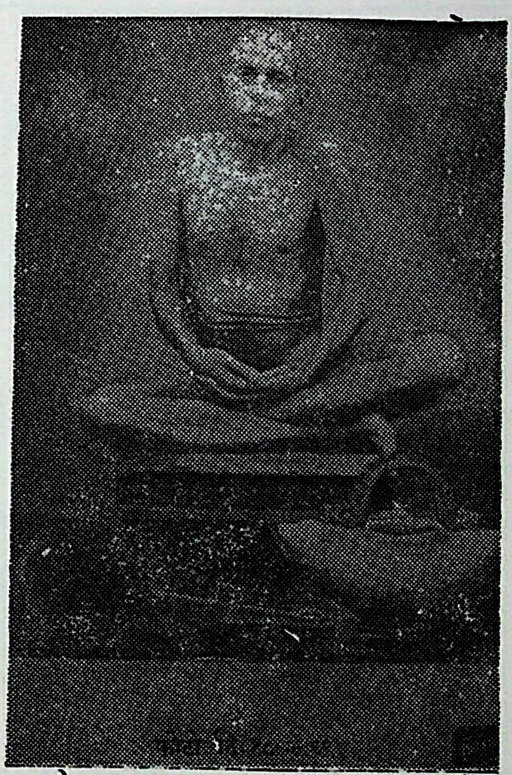

मुनिश्रेष्ठं निरारम्भं गुणाधीशं दिगम्बरम् ।
निष्कलंकं कृपाशीलं वन्दे ऽहं सिद्धसागरम् ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव

ॐ

आचार्य श्री श्रेयांससागर महाराज

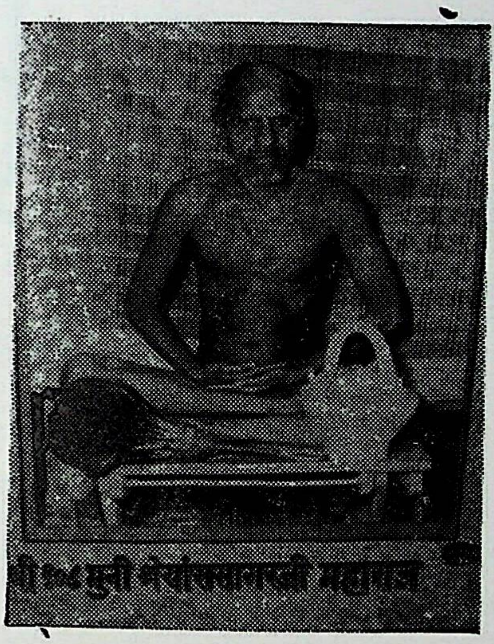

आचार्यं श्रमणं धन्यं वर्धाग्राम - विभूषणम् ।
जैनाचार - सुसम्पन्नं वन्दे श्रेयांससागरम् ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

वर्धा नगरीच्या दोन महामानवांना

शत शत वंदन

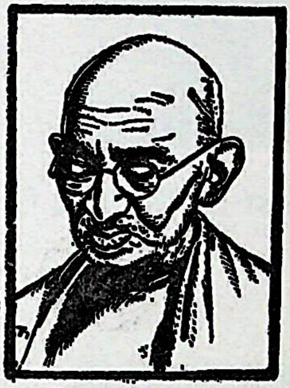

राष्ट्रपिता महात्मा गांधी

सत्य अहिंसा शुची साधने स्वातंत्र्यास्तव, दिधली
समभावाची ज्योत सुमंगल समाजहृदयीं जागविली ।
उपेक्षितांना जीवन दिधले दीनाचा-वाली झाला
शत शत वंदन महामानवा राष्ट्रपिता गांधीजीला ॥

भूदानाचा यज्ञ सुमंगल भूहीनासाठी केला
गीताईने जनसामान्या जीवनमंत्र नवा दिधला ।
मैत्री समता वात्सल्यभाव जनमानसात जागविला
शत शत वंदन महामानवा ऋषिवर संत विनोबाला ॥

ऋषिवर संत विनोबा

करावे तू स्वकल्याण जाशील सर्व सोडून ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

संस्थापक

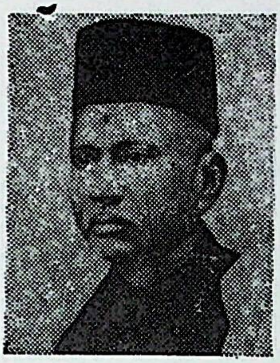

श्री नेमचंदजी नारायणराव चवडे

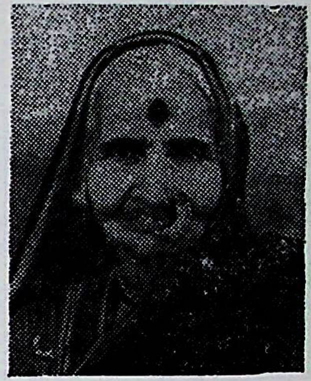

जानकीबाई नेमचंदजी चवडे

प्रतिष्ठा चार्य

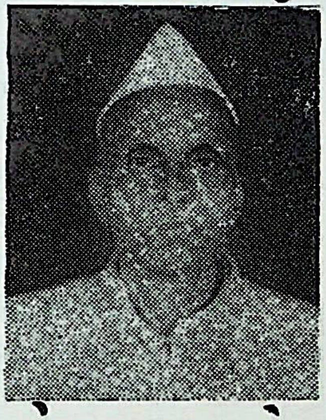

पं. श्री दादासाहेब नखाते, नागपूर

पं. श्री चंद्रकुमार जैन, लातूर

पं. श्री वामनरावजी अवथनकर, मुर्तिजापूर

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव

स्म र णि का

अनुक्रमणिका

१)	प्रतिष्ठा महोत्सव समिती अध्यक्षांचे मनोगत	श्री महादेवराव फुलंबरकर
२)	श्री महावीर दिगंबर जैन मंदिर अध्यक्षांचे मनोगत	श्री अभयकुमार डोळस
३)	स्वागताध्यक्षीय भाषण	श्री मूलचंदजी बडजाते
४)	वर्धा जैन साहित्य सेवा शताब्दी	श्री मूलचंदजी बडजाते
५)	श्री महावीर दिगंबर जैन मंदिर, रामनगर, वर्धा	श्री राजेंद्र भागवतकर
६)	श्री सुपार्श्वनाथ दि. जैन मंदिर, वर्धा	प्रा. महावीर पाटणी
७)	श्री नवखंड पद्मावती सहित श्री पार्श्वनाथ दिगंबर जैन मंदिर, रामनगर, वर्धा	श्री विनायकराव भुसारी
८)	श्री दिगंबर जैन बोर्डिंग हाऊस, वर्धा	श्री मूलचंदजी बडजाते
९)	श्री जिनेंद्र स्तुती	भद्रदास
१०)	दर्शनपाठ	भद्रदास
११)	समयसार प्रवचन – १६	प्राचार्य श्री सुमेरचंद जैन
१२)	श्री समंतभद्र विचार रत्नमाला	भद्रदास
१३)	होवो विहार निर्विघ्न	भद्रदास
१४)	आचार्य आर्यनंदी वंदना	भद्रदास
१५)	माणसाचा विकास म्हणजे आत्मगुणांचा विकास	डॉ. सुभाषचंद्र अक्कोळे
१६)	असा मी घडलो !	श्री बापुसाहेब पाटील
१७)	पंच कल्याणिक पूजा उत्सव	प्रा. भालचंद्र नेटके
१८)	आर्वी दर्शन	डॉ. विद्याधर जोहरापूरकर
१९)	स्वस्थ समाज की रचना कैसे हो	आचार्य महाप्रज्ञ
२०)	तुकारी (कथा)	प्रा.सौ. हेमलता जोहरापूरकर
२१)	मोक्षाची जैन संस्कृतीतील संकल्पना	श्री ल. अं. मानेकर
२२)	जैन लोकगीते : वैदर्भीय क्षेत्रे व मुनींचा आहारविहार	प्रा. डॉ. दिलीप इंगोले
२३)	वात्सल्यमूर्ती आचार्यश्री आर्यनंदी महाराज	श्री यशवंत इंगोले
२४)	मंगलाचरण	ब्र. विद्युल्लता शहा
२५)	धार्मिक संस्कार	श्री ज. रा. तळणकर
२६)	महावीराचा पाळणा [कविता]	कुमुदिनी काळे
२७)	दिगंबर जैन महासमिती काळाची गरज	श्री दिनकर महाजन

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

२८) पंचकल्याणक महोत्सव	श्री लालचंद हरिश्चंद्र
२९) विश्वशांती आणि जैन आचार धर्म	श्री विनायकराव भुसारी
३०) भक्तिची सुमने [कविता]	श्री वसंत कहाते
३१) आदि-शांती-वीर स्तवन	भद्रदास
३२) मी पथिक कधी बनणार [कविता]	श्री राजेंद्र भागवतकर
३३) शाकाहार [जैन दृष्टीकोणातून]	डॉ. प्रकाशचंद्र पनवेलकर
३४) भारतीय स्वातंत्र्य संग्राम आणि वर्धा जिल्ह्यातील जैन समाजाचे योगदान	श्री जयकुमार नथ्थोबा फरसोले
३५) पूजा-गृहस्थ जीवनातील एक अंग	श्रीमती सुलोचना जैन
३६) आहार शुद्धी - तत्त्व शुद्धी	डॉ. रतन पहाडी

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

प्रतिष्ठा महोत्सव समितीचे अध्यक्ष

श्री महादेवराव फुलंबरकर यांचे मनोगत

मंगलं भगवान वीरो मंगलं गौतमो गणी ।
मंगलं कुंदकुंदार्यो जैन धर्मोऽस्तु मंगलम् ॥

वर्धा येथील श्री महावीर दिगंबर जैन मंदिरात भ. आदिनाथ, भ. शांतिनाथ आणि भ. महावीर तीर्थंकर प्रभूंच्या प्रतिमांचा प्रतिष्ठा महोत्सव वर्धावासी जैन समाजाकरिता अतिशय आनंदाचा सर्वतोभद्र मंगल पर्व आहे.

आचार्य समंतभद्र जिनशासनाबद्दल म्हणतात, " सर्वोदयं तीर्थमिदं तवैव ।" प्रभो आपले हे सर्वोदय तीर्थ आहे. आपले समीचीन शासन आहे. लोककल्याणकारी शासन आहे. आचारधर्मात हीनता येत असता, मिथ्या विचारांचा प्रसार होत असता, धर्माविषयी अनादर वाटू लागला असता, तीर्थंकर निर्माण होतात व ते विश्वाला खऱ्या मार्गावर स्थिर करतात. या संसाराला पाच प्रकारच्या संकटांचे, अकल्याणाचे माहेरघर म्हटले आहे. द्रव्य, क्षेत्र, काल, भाव आणि भवरूप पाच प्रकारचे परावर्तन असते. तीर्थंकर भगवंतांच्या गर्भ, जन्म, तप, ज्ञान आणि मोक्ष यांच्या स्वरूपाचे चिंतन करणारे संत पुरुष पंच परावर्तनरूप परिभ्रमणाच्या कष्टातून मुक्त होतात. पंच अकल्याणे दूर होऊन जीवाला पंचम गती प्राप्त होते. तीर्थंकरांच्या गर्भ, जन्म, तप, ज्ञान आणि मोक्ष या पाच अवस्था ' पंचकल्याणक ' या नावाने प्रसिद्ध आहेत. या पाच प्रसंगी इंद्रादिक देवता येऊन महोत्सव साजरा करतात, तो पंचकल्याणक महोत्सव होय.

३६ वर्षानंतर तो आता वर्धा येथे संपन्न होत आहे याचा मला दिव्य आनंद होत आहे. प्रकृती अस्वस्थ असली तरी वर्धा नगरीतील समाजाचे श्रम पाहून माझे हृदय आनंदाने भरून येत आहे. सर्व समाजात उल्हास, उत्साह, धर्मभाव दिसून येत आहे. या पंच कल्याणक महोत्सवातून मिळणारी शक्ती, ऊर्जा आम्हा सर्वांना सर्वोदयाकडे नेईल व आम्हाला खऱ्या सुखाची प्राप्ती करून देईल. या प्रसंगी वात्सल्यरत्नाकर आचार्य आर्यनंदी महाराज यांचे शुभागमन होत असल्याने दुधात साखर पडली आहे. हा पंचकल्याणक महोत्सव तुमचे आमचे सर्वांचे कल्याण करो हीच मनोमन प्रार्थना.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव

श्री अनिलकुमार फुलंबरकर

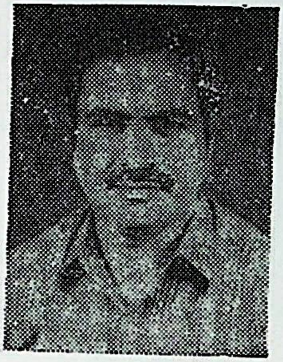

कार्याध्यक्ष
अर्थ समिती प्रमुख

श्री महादेवरावजी फुलंबरकर

अध्यक्ष

श्री मूलचंद बडजाते

स्वागताध्यक्ष

श्री वसंतराव कहाते

महामंत्री

श्री राजेंद्रकुमार भागवतकर

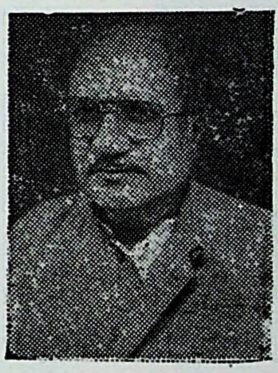

कोषाध्यक्ष

प्राचार्य विद्याधर उमाठे

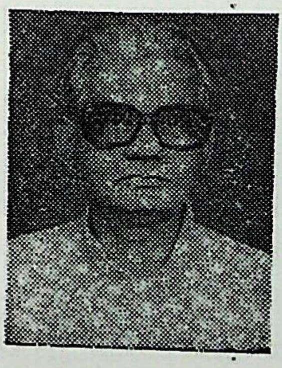

उपाध्यक्ष
स्मरणिका व प्रकाशन समिती प्रमुख

श्री बबनराव कहाते

उपाध्यक्ष

श्री विनायकराव भुसारी

उपाध्यक्ष

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव

श्री सुरेशचंद्र मांडवगडे

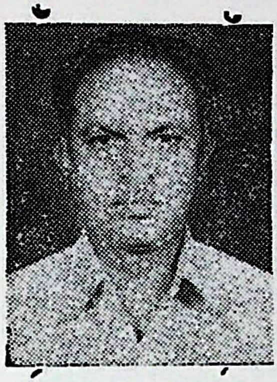

मंत्री

श्री कुलभूषण रोडे

मंत्री
सांस्कृतिक समिती प्रमुख

श्री घनश्याम सावळकर

मंत्री
मंडप समिती प्रमुख

प्रा. महावीर पाटणी

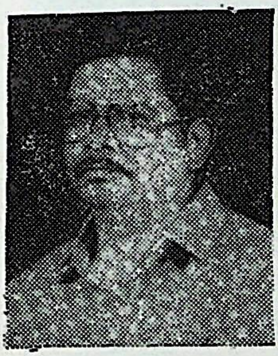

मंत्री
निवास समिती प्रमुख

श्री रामभाऊ घाटोडे

सहमंत्री

श्री नरेंद्रकुमार टिकाईत

सहमंत्री

सौ शालिनीताई काळे

सहमंत्री
महिला समिती प्रमुख

सौ, लताताई बडजाते

सहमंत्री

सौ, सुमनताई उदोले

सहमंत्री

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव

श्री अभयकुमार डोळस

पुजा समिती प्रमुख

श्री सुदर्शनकुमार शाह

प्रचार समिती प्रमुख

श्री त्रिलोकचंद पाटणी

भोजन व्यवस्था समिती प्रमुख

डॉ. जयंत जुननकर

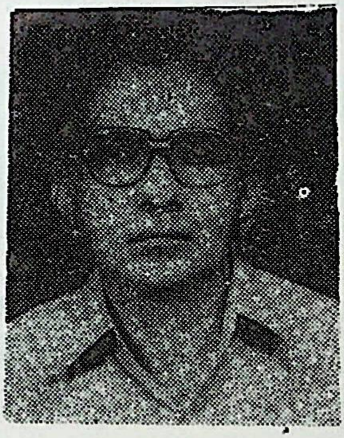

स्वास्थ्य समिती प्रमुख

श्री शिवकुमार रोडे

इंद्र व्यवस्था समिती प्रमुख

श्री माणिकचंद धनुष्कर

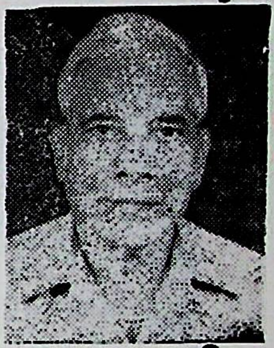

प्रवचन समिती प्रमुख

श्री अनिल फरसोले

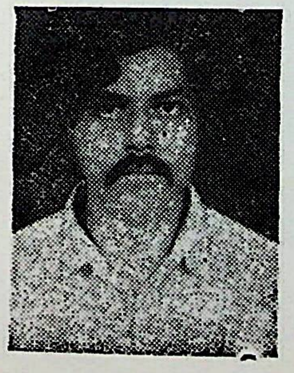

दूरसंचार व सुरक्षा समितो प्रमुख

प्रा. अजय फुलंबरकर

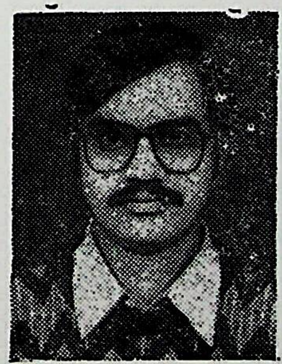

स्वयंसेवक समिती प्रमुख

श्री दिलीप भागवतकर

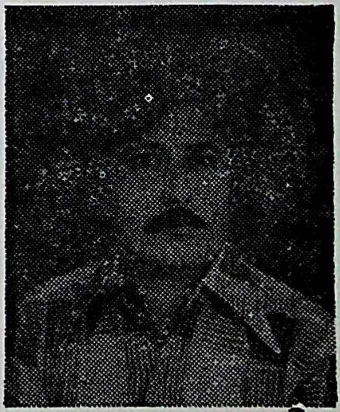

परिवहन समिती प्रमुख

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव

डॉ भालचंद्र नेरकें

चौकशी व माहिती
समिती प्रमुख

श्री वसंतराव भाग्यवंत

शोभा यात्रा
समिती प्रमुख

श्री पुष्पदंत नखाते

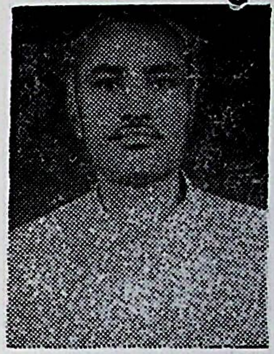

बिछायत व्यवस्था
समिती प्रमुख

शामरावजी आनपाक

पाणी व स्वच्छता
व्यवस्था प्रमुख

श्री यशवंत इंगोले

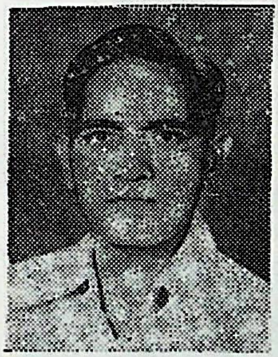

लेखक

ब्र. विद्युल्लता हि. शहा

लेखिका

श्री बापुसाहेब पाटील

लेखक

श्री डॉ. दिलीप य. इंगोले

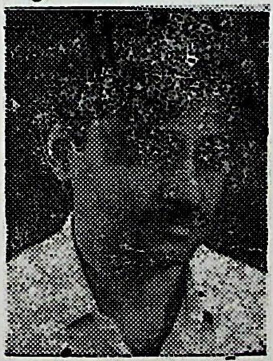

लेखक

श्री ल. अं. मानेकर

लेखक

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव

प्रतिष्ठा पात्र

यजमान

श्री महादेवराव फुलंबरकर
सौ सुलोचनाबाई फुलंबरकर
वर्धा

माता - पिता

डॉ मोतीचंदजी शहाकार
सौ. आशाताई शहाकार
वर्धा

सौधर्मेन्द्र

श्री पुरुषोत्तमजी रोडे
सौ. कमलाताई रोडे
वर्धा

कुबेर

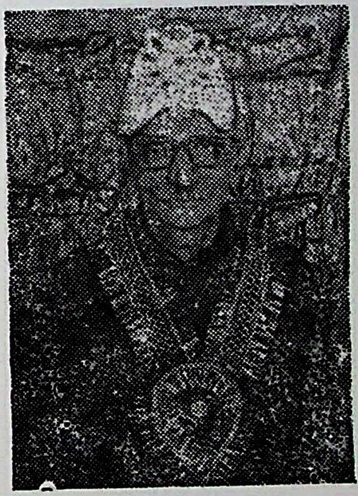

श्री मूलचंदजी बडजाते
वर्धा

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठ महोत्सव
प्रतिष्ठा पात्र

ईशान इंद्र

श्री बबनराव फुरसुले
सौ. विजयाताई फुरसुले
वरोरा

माहेंद्र इंद्र

श्री अशोककुमार भागवतकर
सौ. मंदाताई भागवतकर
वर्धा.

ब्रम्ह इंद्र

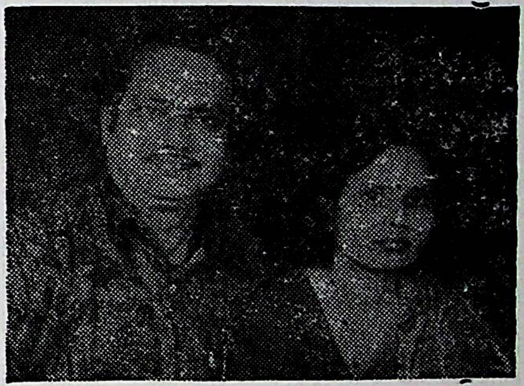

श्री विजयकुमार चतुर
सौ. वैशाली चतुर
वर्धा

ब्रम्होत्तर इंद्र

श्री लिलाधरजी भुसारी
सौ. शांताबाई भुसारी
वर्धा

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव

प्रतिष्ठा पात्र

सानत इंद्र

श्री सुरेशचंद्र सरोदय
सौ. रत्नमाला सरोदय
वर्धा

इंद्र

श्री विनोदकुमार प. श्रावणे
सौ. क्षमाताई श्रावणे

इंद्र

डॉ. विरेंन्द्रकुमार ह. सोनटक्के
सौ. स्नेहलता वि. सोनटक्के
मुंबई

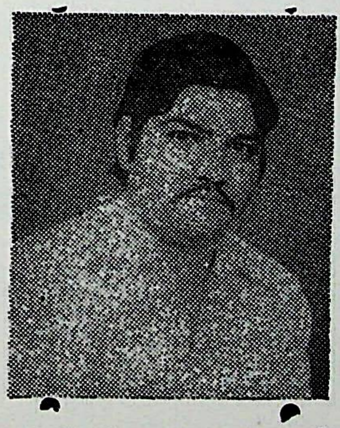

श्री किशोर अणाजी चवडे

सौ. विजया चवडे

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जैन मंदिराचे अध्यक्ष

श्री अभयकुमारजी डोळस यांचे मनोगत

योवि श्वं वेद वेद्यं जनन–जल–निधेर भंगिनःपारदृश्वा
पौर्वापर्याविरुद्धं वचनमनुपमं निष्कलंकं यदीयम् ।
तं वन्दे साधुवन्द्यं निखिलगुणनिधिं ध्वस्तदोषद्विषन्तं
बुद्धं वा वर्धमानं शतदलनिलयं केशवं वा शिवं वा ॥

श्री महावीर दिगंबर जैन मंदिराचा अध्यक्ष या नात्याने मी आपले मनोगत सादर करीत आहे. या मंदिराचे नाव भ. महावीराच्या नावावर असले तरी तेथे मूलनायकाची बृहन्मूर्ती नव्हती, मला हे नेहमीच खटकत असे. दोन-तीन वर्षांपूर्वी मंदिराचे विश्वस्त व माजी अध्यक्ष श्री महादेवराव फुलंबरकर यांच्या वयाची ७५ वर्ष पूर्ण झाल्याच्या निमित्तानं त्याचा अमृत महोत्सव साजरा करण्याचा विचार मंदिराचे विश्वस्त व माजी मंत्री श्री बबनराव कहाते यांनी समाजासमोर ठेवला. त्याच वेळी मला असे वाटले की मंदिरातील मूलनायकाची, महावीर प्रभूची बृहन्मूर्ती त्यांनी प्रतिष्ठापित केली तर अमृत महोत्वाच्या निमित्ताने एक महान, सर्वतोभद्र मंगल कार्य होईल. त्यांच्या समोर मी हा विचार ठेवताक्षणीच त्यांनी स्वीकृती दिली. मंगल कार्य घडतांना वेळ लागत नाही. या पंचकल्याणक महोत्वाच्या विचाराचा शुभारंभ झाला, व त्याचे सर्वश्री श्रेय श्री महादेवराव यांच्या धर्म पारायणतेलाच आहे. त्यांनी भ. महावीराची बृहन्मूर्ती देण्याचे मान्य केल्या–बरोबरच नव्या उत्साहाचे वारे वाहू लागले. या मंदिराचे प्रथम अध्यक्ष स्व. लक्ष्मणराव भागवतकर यांचे नातू श्री राजेंद्र भागवतकर आणि रामनगर विभागाचे निर्माते समाजप्रेमी व मंदिराचे विश्वस्त स्व. भैय्यालालजी मांडवगडे यांचे सुपूत्र व मंदिराचे विद्यमान मंत्री श्री सुरेशचंद्र माडवगडे यांनी भ. आदि–नाथ आणि भ. शांतिनाथ यांच्या बृहन्मूर्ती देण्याची आपली उत्कृष्ट इच्छा व्यक्त केली. जयपूरहून मूर्ती आणण्याचे ठरविले व त्याची जबाबदारी श्री विनायकराव भुसारी यांच्यावर सोपविण्यात आली, या ना त्या कारणामुळे मूर्ती यंण्यास आणि पंचकल्याणक महोत्सवाचा मुहूर्त निश्चित होण्यास विलंब झाला. प. पू. वात्सल्यमूर्ती आचार्य श्री आर्यनंदी महाराज यांची प्रेरणा मिळाली व दि. १ ते ७ फेब्रुवारी १९९५ पर्यन्त महोत्सव साजरा होत आहे.

या सर्व व्यक्तींनी मंगल कार्याला चालना दिल्यानेच ते घडू शकले. याबद्दल वरील समाज रत्नत्रय अभिनंदनास व गौरवास पात्र आहेत.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जैन मंदिर, वर्धा विश्वस्त मंडळ

श्री अभयकुमार डोळस

अध्यक्ष

श्री सुरेशचंद्र मांडवगडे

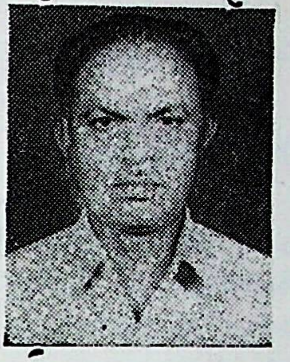

सचिव

श्री अनिलकुमार फुलंबरकर

कोषाध्यक्ष

श्री पुरुषोत्तमजी चवडे

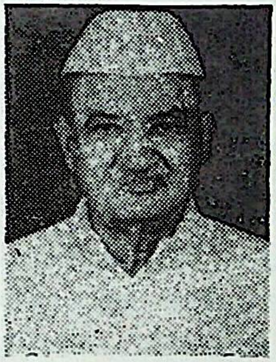

सदस्य

श्री महादेवरावजी फुलंबरकर

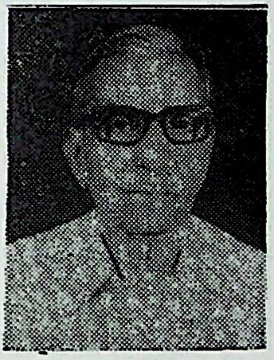

सदस्य

श्री बबनरावजी कहाते

सदस्य

श्री सुदर्शनकुमार शहा

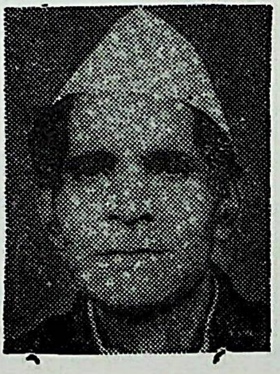

सदस्य

ॲड. सुरेशचंद्र गडेकर

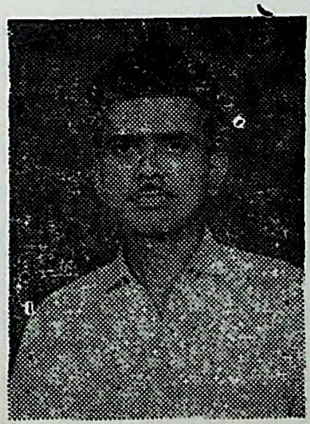

सदस्य

श्री प्रशांत चवडे

सदस्य

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिंब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव, रामनगर, वर्धा

5169

स्वागताध्यक्षीय भाषण

स्वागताध्यक्ष - श्री मूलचंदजी बडजाते, वर्धा

परमपूज्य आचार्य १०८ श्री आर्यनंदी महाराज के चरणों में भक्तिपूर्वक वन्दना करते हुए राष्ट्रतीर्थ वर्धानगरी की इस पुण्यभूमि में आयोजित श्री महावीर दि.जिनबिंबपंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव के पावन प्रसंग पर पधारे हुए श्रेष्ठी–श्रावकों, व्रती-साधकों तथा आगन्तुक महानुभावों का स्वागत करते हुए अतीव आनंद का अनुभव वर्धा के सकल जैन समाज को होना स्वाभाविक है।

वर्धा कोई बडा नगर या बडा जिला नही है। लगभग एक सौ वर्ष पहले तो यह एक देहात जैसा ही छोटासा नगर था। बिजलीपानी की, सडकों की कोई सुविधा नही थी। जिस भूमि पर यह महोत्सव हो रहा है, वह भी गाँव के बाहर का भाग था। धीरे धीरे यह शहर बढता गया। हमारा जैन समाज भी जाति–पात, छूआछूत आदि के कर्मकांडों में ग्रस्त था।

फिर भी वर्धा का अपना ऐतिहासिक, सांस्कृतिक एवं राजनैतिक महत्व है। राष्ट्रपिता गांधीजी, युगसन्त विनोबाजी तथा सेवा वीर, दान वीर सेठ जमनालालजी बजाज एवं राष्ट्रीय आंदोलनों के कारण वर्धा विश्व के मानचित्र में राष्ट्रतीर्थ बन गया। विश्व के अनेक महापुरुषों, सन्तो, विचारकों का आवागमन यहाँ होता रहा। देश और विश्व को यही से गांधीजी की मौलिक एवं नयी जीवन शैली मिली। जीवन दृष्टि मिली। वर्धा की धरती का कण–कण पवित्र, पूजनीय बन गया।

इस प्रगती में वर्धा के जैन समाज का योगदान भी महत्वपूर्ण रहा है। धार्मिक एवं सामाजिक उत्कर्षकी दृष्टि से विगग सौ वर्ष में अनेक कार्य सम्पन्न हुए है। मंदिरों का निर्माण हुआ, छात्रावासा की दृष्टि से दिगंबर जैन बोर्डिंग हाऊस का भवन स्व.सेठ माणिकचंदजी जे.पी. के हाथो स्थापित हुआ। मराठी एवं हिंदी में धर्म साहित्य का प्रकाशन हुआ।

वर्धा में धार्मिक एवं शैक्षणिक संस्थानों के निर्माण एवं संचालन में स्व. बकारामजी रोडे, जिनदासजी चवडे, नेमचंदजी चवडे, पन्नालालजी बडजाते, जयचंदजी श्रावणे, मान्नमलजी झांझरी आदि का योगदान महत्त्वपूर्ण रहा। स्वामी सत्यभक्तजी जैसे तपस्वी मनीषी यहाँ आकर बसे। ब्र. शीतलप्रसादजी तथा महात्मा भगवानदीनजी के विचारों का लाभ भी यहाँ के समाज को मिला। राष्ट्रीय आंदोलनों में भी जैनों का बडा योगदान रहा। वर्धा जिले में

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

कम से कम तीस व्यक्ति स्वतंत्रता आंदोलन में जेल-यात्रा कर चुके है। शिक्षा के क्षेत्र में भी लगभग एक सौ पचीस जैन शिक्षक वर्धा मे कार्यरत है। सम्पूर्ण जैन समाज में एकता की भूमिका उत्पन्न करणे में भारत जैन महामंडल के प्रयास भी वर्धा में ही स्व. चिरंजीलालजी बडजाते, रिषभदासजी रांका तथा जमनालालजी जैन ने किये। जैन जगत ने भी विचार क्रांती का बीज वपन किया।

जिस भूमि पर आज प्रतिष्ठा महोत्सव हो रहा है, उसका भी अपना इतिहास है। समाज के पूर्वपुरुषों की भावना थी कि नगर के बाहर भी एक छात्रावास रहे। पर यह भूखंड वर्षो तक वीरान पडा रहा। समाज गौरव स्व. चिरंजीलाल बडजाते बार बार कहते थे कि इस भूमि पर कुछ-न-कुछ रचनात्मक प्रवृत्ति चलनी चाहिए। इस भूमि के पडोस में रहनेवाले सज्जन कहते थे कि यह पुण्यभूमि है, यहाँ पर संतों के चरण पडेंगे। इन्ही लोगों के आशीर्वाद का परिणाम हैं कि विगत बारह वर्षो से अनेकान्त स्वाध्याय मंदिर के अंतर्गत प्राकृतिक उपचार के साथ-साथ योगासन का वर्ग नियमित रूपसे चल रहा हैं। इस कार्य में सर्वश्री भालचंद्रजी नेटके, प्राचार्य विद्याधर उमाठे, श्रीमती ललिताबाई उमाठे, श्रीमती सुलोचनाबाई जैन आदि का पूरा सहयोग रहा। बीच-बीच मे धर्म शिबीर तथा व्याख्यानमालाएँ भी आयोजित होती है। शाकाहार प्रदर्शनी भी लगायी जाती है। रोग-निदान शिबीर भी लगाये जाते है। डॉ. धनुष्कर, डॉ. जुननकर दम्पति एवं बोर्डिंग के ट्रस्टीगण प्रत्येक प्रवृत्ति मे काफी दिलचप्पी लेते है। और भी अनेक योजनाएँ विचाराधीन हैं। अपेक्षित साधनों की पूर्ति पर ही आगे की कार्य-योजना निर्भर है। आज यह भूमि पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव तथा पूज्य आचार्य आर्यनन्दीजी की उपस्थिती से धन्य हो गयी हैं। अब यह धरा धन्य हूई है। पूज्य आर्यनंदी महाराज की महती कृपा है कि नवागढ से अनेक कष्ट सहकर पाद-विहार करके, इस वृद्धावस्था में, ठंड के मौसम में यहाँ पधारकर प्रसंग को अपने आशिर्वाद से धन्य कर रहे हैं। श्रमण-संस्कृति के उपासक है। वह संस्कृति हमें श्रम, सम और शम का पाठ सिखाती है।

परम आराध्य तीर्थंकरों के पंचकल्याणक महोत्सव की अपनी महत्ता, गरिमा एवं प्रतिष्ठा हैं। तीर्थंकरों के उदात्त जीवन का यह दर्शन केवल प्रदर्शन नही हैं। आध्यात्मिक दृष्टि से हमें ऐसे प्रसंगों से जीवन को ऊंचा उठाने की, त्याग की, जनसेवा की प्रेरणा मिलती है। हमारा चित्त निर्मल बने, वीतराग भाव उत्पन्न हो, त्यागवृत्ति विकसित हो, यह ऐसे प्रसंगों का फलितार्थ होना चाहिए।

किंतु देखा जाता है कि आर्थिक और वैज्ञानिक विकास के साथ-साथ समाज में होड, ईर्ष्या और अहंकार का भयंकर वातावरण निरंतर बढता जा रहा है। हमारे सारे आयो-जनों के पीछे सत्ता-सम्पत्ति, वैभव और पद-प्रतिष्ठा का दिखावा ही अधिक होता है। पूजा-उपासना के मंदिर भी धन-संग्रह के त्यावसायिक केन्द्र बनते जा रहे हैं। जो धार्मिक आयोजन सादगी स्वावलंबन, श्रम और पवित्रापूर्वक सम्पन्न होने चाहिए, वहाँ तडक-भडक, प्रदर्शन में एक-दूसरे से आगे बढने की प्रवृत्ति बढ रही है। तीर्थंकारों ने तो घर-बार, सत्ता-वैभव

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

तजकर साधना का- जनजागरण का मार्ग अपनाया था। आत्मोपलब्धि का दर्शन कराया था। परमात्मा बनने की प्रक्रिया समझायी थी। लेकिन उन्हीं के जीवन-दर्शन को हम कहाँ से कहाँ ले गये है? क्या हमारा आचरण उन्नत हो रहा है? अब समय का तकाजा है कि विज्ञान की उपलब्धियों के प्रकाश में हम अपने आयोजनों को आध्यात्मिक रूप प्रदान करें। बाह्याडंबर और वैभव-प्रदर्शन से जीवन उन्नत और सार्थक नहीं बनता।

मेरे कहने का तात्पर्य यह है कि अब हमें अपनी वास्तविक स्थिति का भान होना चाहिए। अपनी प्रतिष्ठा के लिए नही बल्कि समाज के उत्थान के लिए रचनात्मक प्रवृत्तियों की ओर अधिक ध्यान देना जरूरी हैं। अभावग्रस्तों. दुखीजनों की शिक्षा के लिए, उपचार के लिए उनकी आजीविका के लिए भी विशेष ध्यान देंगे तभी व्यक्ति और समाज सुखी रह सकेगा। इस दिशा में सम्पूर्ण समाज को, मुनिवर्ग को, विद्धतवर्ग को गंभीरता से सोचना हैं।

आज हम पर विदेशी संस्कृति हावी हो रही है। विश्व के साथ हमारा मैत्री संबंध हो, पर हमारी अपनी जो भारतीय संस्कृति है, आध्यात्मिक भूमिका, उसे भूल जायेंगे तो हम कहीं के नहीं रहेंगे। संतों की संस्कृति है सादगी और त्याग की, अपरिग्रह की और पवित्रता की। उसकी रक्षा के लिए हमारे अनुभव-वृद्ध लोगों का दायित्व कम नही है। युवावर्ग पर हमारे आचरण का ही प्रभाव पडेगा। इस समय वर्धा में जैन युवा वर्ग भी काफी सक्रिय है। महिला मंडल, जयचंद्र श्रावणे, श्रद्धा प्रतिष्ठान, होम्योपेथिक चिकित्सालय. ग्रंथालय चल रहे है। यहाँ साम्प्रदायिक सद्‌भाव भी शुरू से ही चल रहा है। स्व. चिरंजीलालजी बडजाते का योग-दान तो इतिहास में स्वर्णाक्षरों में अंकित रहेगा। उन परम्पराओं और रूढियों को तजना होगा जो समाज की उन्नति में बाधक हैं। युगानुकूल परिवर्तन करके ही समाज को नयी चेतना दी जा सकती है। जहाँ धन प्रमुख बन जाता हैं, वहाँ धर्म नहीं रहता।

श्री महावीर दिगंबर जैन मंदिर रामनगर के लिए तीन तीर्थंकरों के पंचकल्याणक का यह प्रतिष्ठा महोत्सव आप सबके उदार सहयोग से, सद्‌भावना से सानंद सम्पन्न होगा, क्योंकि आचार्य श्री आर्यनंदीजी का मार्गदर्शन और सान्निध्य हमें मिला ही हैं।

वर्धा शहर में अनेक रचनात्मक संस्थाए और प्रवृत्तिया चलती है। उनका अवलोकन भी आप सब करेंगे। यों वर्धा नगर बडा नहीं है। अनेक कमियाँ भी है। हमारी व्यवस्था में भी अनेक खामियाँ हैं। आप लोगों को अनेक असुविधाएँ होंगी। परंतु प्रभु महावीर स्वामी की भक्ति भावना और उत्सव की पवित्रता में आप उन्हे सहज भाव से सहन करने की कृपा करेंगे। पुनः आचार्यश्री के चरणों में वन्दना करते हुए आप सबका स्वागत करता हूँ। आशा है, आप सब धर्मानुरागी सज्जन इस पावन प्रसंग से रचनात्मक धार्मिक प्रेरणा लेकर लौटेंगे और अपने तथा आसपास के वातावरण में धर्म की सुगंधि फैलाने में आनंद का अनुभव करेंगे।

मंगल कामना के साथ,

आपका

मूलचंद बडजाते, वर्धा

रुचीने प्राप्ति ज्ञानाची ज्ञान नाही रुची विना।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

वर्धा जैन साहित्य सेवा शताब्दी
एक शतकापासून अखंड ज्ञान धारा देणारी वर्धा नगरी

मूलचंद बडजाते जैन, वर्धा

१९ व्या शतकाच्या उत्तरार्धात नव-युवकात राष्ट्रीय विचार जागृतीची लाट पसरली होती. त्यातूनच धार्मिक व लौकिक शिक्षणाचा विचार नवयुवकात स्फुरित होऊन शंभर वर्षापूर्वी इ. स. १८९० मध्ये वर्धा शहरात 'जैन सभा' स्थापन करण्यात आली सभेने 'जैन विद्यादानानोपदेश' पत्रिका सुरू केली व जैन साहित्य निर्मितीचा वर्धा शहरात श्री गणेशा केला. तत्समयी स्व.श्री बकारामजी रोडे, स्व. जिनदास नारायण चवडे व त्यांचे बंधू नेमचंद, गणपत, जागेश्वर,स्व. पन्नालालजी बडजाते, स्व. पं. जयचंदजी श्रावणे, स्व. गणोबाजी श्रावणे, गुणधरजी चवडे, रामकुमारजी बडजाते व स्व. हंसराजजी पाटणी आदि लोकांनी जैन सभेच्या प्रस्थापने-साठीं विशेष प्रयत्न केले. त्याकाळी एका व्यक्तीचे भोजन २ पैशात होत असे. त्या काळात दानात मिळालेला एक एक पैसा मोलाचा होता.

इ. स १८९७ मध्ये जिनदास नारायण चवडे यांनी 'जैन भास्कर' हिंदी पत्रिका वर्धा येथे सुरू केली. सन १८९२ मध्ये श्री बकारामजी रोडे यांनीं मराठीत 'दशला-क्षणिक पूजा' छापून प्रसिद्ध केली. जैन ग्रंथाची छपाई, प्रकाशन व वितरण यातील अडचणी लक्षात घेवून सन १९०१ मध्ये स्व. श्री जिनदासजी चवडे यांनी 'जैन सुधारक छापखाना' सुरू केला. या छापखा-न्यात अनेक पुराणे, पूजा संग्रह, नित्यपाठ संग्रह छापून प्रसिद्ध करण्यात आले. इ. स. १९०८ मध्ये 'जैन बंधू' ही मराठी मासिक पत्रिका प्रकाशित झाली. स्व. बकारामजी रोडे यांचे सूपुत्र स्व. श्री गुलाबसावजी रोडे यांनी 'श्री. अनंत वैभव प्रेस' सुरू केला व जैन साहित्याची त्यात छपाई होऊ लागली. जैन ग्रंथ संग्रहालयाची त्यांनी स्थापना केली. व साहित्य विक्रीची व्यवस्था केली. प्रकाश-नाच्या या पवित्र कार्यांत त्यांना वर्धेत सुप्रसिद्ध जैन कवी स्व. दत्तात्रय भिमाजी रणदिवे, गुरूवर्य पन्नालालजी बाकलीवाल आणि शीतलप्रसादजी यांचा पूर्ण सहयोग मिळाला.

पं. जयचंदजी श्रावणे यांचा वर्धा येथील जैन साहित्याच्या प्रसारण कार्यांत १४-१५वर्षे सक्रीय सहयोग मिळाला. त्यांनीं सन १९१५ मध्ये 'जैन मार्तण्ड' नामक मासिक पत्रिका सुरू केली. वर्धा जिल्हातील सोनेगांव येथील श्री बाळकृष्ण अडकोपाजी शाहाकार मोरेना येथे पं.गोपालदासजी बरैया व पं. देवकीनंदनजी यांच्या सहवासात घालविले होते. ते पदवीधर (बी. ए.) होते. ते कारकल येथे 'ललित कीर्ति' या नावाने भट्टारक झाले.

इ स. १९२० या काळात महात्मा गांधीं व स्व.जमनालालजी बजाज यांच्या प्रेरणेने स्वातंत्र चळवळी बरोबर वर्धेत सामाजिक

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

जागृतीची चळवळ फोफावली होती. ब्र. शीतलप्रसादजींनी स्थापन केलेल्या सनातन जैन समाज या संघटनेने त्यासाठी विशेष प्रयत्न केले. विधवा विवाह, आंतरजातीय विवाह सुरू करण्यात स्व. श्री चिरंजीलालजी बडजाते एवं स्व. हीरासावजी डोमे यांचा विशेष सहयोग होता. त्याच वेळी सनातन जैन पत्रिका सुरु करण्यात आली होती. तिचे प्रकाशक वयोवृद्ध स्वातंत्र्यसेनानी श्री हिरासाव जिनदासजी चवडे हे होतें.

सन १९३५–३६ च्या सुमारास स्वामी सत्यभक्तजीचे (पं. दरबारीलालजी) आगमन वर्धेत झाले. त्यांनीं येथं सत्याश्रमाची व सत्य-समाजाची स्थापना केंली. त्यांनी क्रांतिकारी विचाराचे साहित्य प्रकाशित केले. जैनधर्म मीमांसा, महावीरका अन्तःस्थल इत्यादिं १०० हून अधिक ग्रंथाचे लेखन केले आजही त्यांची 'संगम' मासिक पत्रिका नियमितपणे प्रकाशित होते.

सन १९४७ मध्ये हैद्राबाद येथे झालेल्या भारत जैन महामंडळाच्या अधिवेशन प्रसंगी पं. जमनालालजी जैन यांनी वर्धेला छापण्यात आलेले वृंदावनदासजीच छंदशतक आणि आचार्य प्रभाचंद्राचे लघु तत्वार्थ सूत्र प्रकाशित केले. सन १९४९ ते १९५४ पर्यन्त श्री रिषदासजी रांका आणि पं. जमनालालजी जैन यांच्या संयुक्त प्रयत्नाने भारत जैन महा-मंडळातर्फे अनेक लहान मोठया बाल ग्रंथाचे प्रकाशन वर्धा येथे झाले. गांधी - विनोबा यांच्या साहित्य प्रसारणात स्व. चिरंजीलालजी बडजाते यांचा विशेष सहयोग लाभला. भारत जैन महामंडळातर्फे 'जैन जगत' नावाची पत्रिका सुरू करण्यात आली. तिचे प्रथम संपादक वर्धा येथील श्री हिरासावजी चवडे आणि कार्यकारी संपादक पं. जमनालालजी जैन होते. त्यानंतर पू. विनोबाजीच्या आदे-शाने पं. जमनालालजी सर्व सेवा संघाच्या प्रकाशन कार्यासाठी वाराणशीला गेले. तेथे त्यांनी अनेक पत्रिकांचे संपादन केले, त्यांनी अनेक ग्रंथाचे लेखन केले असून त्यांना उत्तर प्रदेश शासनाने पुरस्कृत केले आहे. त्यांनी लिहिलेला वर्धा जैन समाजाचा शंभर वर्षांचा इतिहास लवकरच प्रकाशित होत आहे. सन १९४८ साली बॅरिस्टर अजित प्रसादजी जैन लखनौहून वर्धेस आले. इंग्रजी भाषेत जैन गॅझेट (Jain Gazette) चे संपादन प्रकाशन होऊन देश विदेशामध्ये ती पत्रिका जात होती. एक वर्षानंतर त्याचे अस्वस्थतेमुळे ते प्रकाशन बंद झाले.

श्री हीरासावजी चवडे यांचे कनिष्ठ बंधू श्री पुरुषोत्तमजी चवडे यांनी 'स्वयंसेवक' ही पत्रिका सुरू केली. स्वातंत्र संग्राम सैनिक सुलेखाचार्य श्री सुदर्शनकुमारजी शहा यांनी 'वर्धा दूत' पाक्षिक पत्रिका सुरू केली होती. पत्रकार श्री रतनलालजी पांडे यांची 'समय-सूर्य' ही साप्ताहिक पत्रिका आजही नियमि-तपणे प्रसिद्ध होते.

वर्तमान समयी प्राचार्य श्री विद्याधरजी उमाठे यांच्या अनेकांत प्रकाशनातर्फे सन१९७७ मराठी व संस्कृत जैन साहित्य प्रसाराचे कार्य सुरु आहे. ते लेखक व कवी असून ते शैक्षणिक, सामाजिक व धार्मिक विषयावर लेखन करीत असतात. दुष्टोपदेश, श्रावक धर्म

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जैन मंदिर

रामनगर, वर्धा

राजेन्द्र भागवतकर, वर्धा

सुमारे ६०–६५ वर्षांपूर्वी वर्धा शहर हे पालकवाडी या नावाने ओळखले जात होते. वर्धा शहर हे नवीन वसलेले शहर आहे. या शहरासारखी रचना भारतातील कोणत्याही शहरात आढळत नाही. या शहराला चौ–रस्त्याचे शहर ' म्हटल्यास अतिशयोक्ती होणार नाही. याच शहरातील एक रामनगर विभाग. श्री जमनालालजी बजाज यांच्या मालकींची शेत. वस्ती बसविण्यासाठी ही शेते श्री. जमनालालजी बजाज यांनी दान दिलीत. काही भाग सर्वसेवा संघात त्यांच्या ग्रामीण विकास कार्यांसाठी दान दिला. आज हा भाग मगनवाडी या नावाने ओळखला जातो.

सुमारे सन १९३२–३३ चा काळ असेल. त्यावेळी नगरपालिका वर्धा यंथे श्री भैय्यालालजी मांडवगडे सेक्रेटरी पदावर कार्यरत होते. वरील जमिनीचे नुकतेच प्लॉटस पाडण्यात येऊन नगर पालिकेकडून ते विक्रीला काढण्यात आलेत. एक जैन गृहस्थ या नात्याने जैन समाजाप्रती जिव्हाळा आणि सहानुभूतीची भावना त्यांच्या ठायी होतीं. आणि रामनगर भागात जास्तीत जास्त जैनांची वसती व्हावी असे त्यांना वाटणे साहजिकच होते. त्यावेळी ३००० चौ. फुट प्लॉटची किंमत अंदाजे १५०-२०० रूपये होती. आज इतक्या पैशाला काहीही किंमत नाही. परंतु तो काळ असा होता की एकमुस्त एवढी रक्कम जुळविणे महत्प्रयासाचे होते. दि. जैन सैतवाळ अत्यंत गरीब, बाजारहाट करून उपजीविका करणारा हा समाज भैय्यालालजीनी कंबर कसली. जैन लोकांच्या घरोघरी जाऊन त्यांना प्लॉटस विकत घेण्यास प्रवृत्त केले. पूर्ण रक्कम एक–मुस्त देण्याची आर्थिक परिस्थिती नसलेल्यांना त्यांनी किस्ती मंजूर करून घेतल्या. त्यांच्या

सार, भावनाबत्तिशी, जैन विचारधारा इत्यादि पंचवीस पुस्तकें प्रकाशित झाली आहेत. त्यांची शैक्षणिक संशोधनाची मूलतत्त्वे हा मराठी ग्रंथ स्नातकोत्तर शिक्षण शास्त्र विभागात सर्वमान्य आहे. ते बाहुबलीहून निघणाऱ्या सन्मति मासिकाच्या संपादक मंडळात आहेत. मराठी जैन परिषदेच्या अधिवेशनात त्यांच्या साहित्य सेवेबद्दल राजमती ट्रस्ट तर्फे पुरस्कृत करण्यात आले मराठीं जैन साहित्य संमेलनाचे अध्यक्षपदही त्यांनी भूषविले आहें.

अशा प्रकारे १८९० पासून वर्धा नगरीने जैन साहित्याची व अन्य साहित्याची सेवा केली आहे. वर्धा नगरीने आतापर्यन्त अनेक जैन साहित्यिक, पत्रकार, संपादक. लेखक, कवी यांना प्रेरणा दिली आहे. वर्धा येथील जैन समाज साहित्य प्रकाशनाच्या क्षेत्रात उदार व आघाडीवर राहिला असून ती ज्ञान–धारा आजही अव्याहत गतिमान आहे.

मूलचंद बडजाते
टिळक चौक, वर्धा – ४४२ ००१

★ ★

धनाने ना कटे पाप विद्येने कटते सदा।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

प्रयत्नास भरघोस यश मिळाले. जवळ-जवळ त्यावेळी वर्धा शहरात वास्तव्यास असलेल्या बहुतेक जैनांनी रामनगर भागात स्वतःच्या मालकीची घरे बांधली. भैय्यालालजीचे हे उपकार वर्ध्यातील जैन समाज कधींहीं विसरू शकणार नाहीं.

परंतु उणीव जैन समाजाला अत्यंत प्रकर्षाने जाणवू लागली होतीं. रामनगर भागात दि. जैन मंदिर नव्हते. ही उणीव भरून काढली, श्रीमती जानकीबाई नेमासावजी चवडे या म्हातारीने. वर्धेपासून ७ किलोमिटर अंतरावर असलेल्या सालोड या गावांत वास्तव्य करणारी ही जानकीबाई घरी थोडीबहुत शेती वाडी आणि दुधदुभतं. सालोडवरून वर्धेला येण्याकरिता त्यावेळी धड रस्तेही नव्हते. आजच्या सारख्या मोटारी नव्हत्या. रस्तेही ओबडधोबड. पावसाळयात चिखलाने माखलेले दुधदुभतं, दही डोक्यावर घेऊन दररोज ही बाई वर्धेला विकायला आणायची. रोजचा प्रपंच सांभाळून कसेबसे चार पैसे मोठ्या मुश्किलीने गाठी पडत असतील. जानकीबाईला अपत्य झालेच नाही. वंशवेल फुलविण्याच्या आशा पार कोमेजून गेल्या होत्या. जीवनातील एक कप्पा शेवटपर्यंत रिकामाच राहिला. त्यावेळी जानकीबाईच्या मनात काय आले कोणास ठाऊक ? भैय्यालालजी कडे गेली. जवळच्या चंचीतले अस्सल चांदीचे कलदार भैय्यालालजींच्या पुढ्यात ओतले आणि सांगितले " या रुपयात जैन मंदिरासाठी प्लॉट खरेदी करा आणि त्यावर जैन मंदिर उभारा " आधीच कोमल मनाचे भैय्यालालजी जानकीबाईच्या उदात्त धार्मिक हेतूने गहीवरून गेले. जानकीबाईनी लगेच एक ट्रस्ट निर्माण केला आणि त्याचे ट्रस्ट म्हणून (१) श्री लक्ष्मणराव भागवतकर, अध्यक्ष, (२) श्री गोविंदराव मांडवगडे, (३) श्री मोतीरामजी सरोदय, (४) श्री विठोबाजी कुटे, (५) श्री पुरूषोत्तमजी चवडे, (६) श्री रंगनाथजी चवडे, (७) श्री शांतिनाथजी शहाकार, (८) श्री दादाजी फरसोले. (९) श्री रामचंद्ररावजी सवाने यांना नियुक्त करून अशाप्रकारे नऊ जणांचे विश्वस्त मंडळ तयार केले. विश्वस्त मंडळ तयार केल्यानंतर श्री महावीर दिगंबर जैन मंदिराचे नावाने प्लॉटची रजिस्ट्री करण्यात येऊन. सुमारे सन १९३५ मध्ये मंदिरचे बांधकाम पूर्ण करून १००८ श्री मुनिसुव्रत तीर्थंकरांची मुर्ती सालोडचे मंदिरातून जानकीबाईनी आणून वर्धाच्या या मंदिरात मूर्तीची प्रतिस्थापना केली. वास्तविक त्यावेळची मंदिराची वास्तू म्हणजे एक दोपाखी कोलारू घरच होते. केवळ या कोलारू झोपड्यात देव्हारा आणि देव्हाऱ्यात तीर्थंकरांच्या मूर्त्या होत्या म्हणून त्याला मंदिर म्हणायचे एवढेच. बाहेरून पाहाणाऱ्यास तें घरच वाटायचे. इतर तीर्थंकरांच्या काही मूर्त्या रसुलाबाद वरून आणण्यात आल्या होत्या.

जानकीबाईनी अध्यक्षपदाची धुरा श्री लक्ष्मणरावजी भागवतकर यांचे खांद्यावर दिली. त्यांनीही ती अखेरपर्यंत मोठ्या जबाबदारीने सांभाळली.

मंदिरच्या व्यवस्थेसाठी जानकीबाईनी ५-६ एकर सालोडची शेतीही मंदिरचे नावे करून दिली होती, जेणेकरून मंदिरचे नित्याचे खर्चासाठी, कमी पडू नये. केवढी दूरदृष्टी होती जानकीबाईची. आज अशी दूरदृष्टी क्वचितच दृष्टोत्पत्तीस येते. मंदिरची भव्य

संतुष्ट मन हो ज्याचे इंद्रासमान तो नर ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

वास्तू निर्माण केली जाते परंतु नित्याच्या पूजेची दिवाबत्तीची आणि इतर खर्चाची तरतूद मात्र केली जात नाही. पुजा-याचा पगार देण्याची-ही सोय नसते. केवळ समाजाच्या पूजन वर्गणीवर आणि कानगी बोल्यांवर मंदिरचा खर्च भागत नाही आणि मग हळूहळू मंदिरची दुर्व्यवस्था होऊ लागते. परंतु जानकीबाईनी मंदिरची अशी अवकळा होऊ नये म्हणून आधीच सालोडचे एक शेत मंदिरच्या नावे दान करून स्वतःच्या दूरदृष्टीची जाणीव करून दिली. श्री लक्ष्मणराव भागवतकर हयात असेपावेतो हे शेत ठेक्याने दिले जात असे. मात्र लक्ष्मणरावांचे मृत्यूनंतर या शेता-कडे विश्वस्तांचे दुर्लक्ष होऊ लागले आणि याचाच फायदा घेऊन जानकीबाईच्या एका पुतण्याने मंदिरचे मालकी कबजातील सालोड-च्या हया शेतावर ताबा मिळवून व पुढे आपले नावाने करून घेऊन ते विकूनही टाकले. त्या-वेळचे हयात असलेले विश्वस्त आणि आजचेही विश्वस्त अजूनही काही करू शकले नाहीत. आणि मंदिरची ही मालमत्ता गमावण्यास केवळ विश्वस्त जबाबदार आहेत, असे वाटते.

अत्यंत बिकट आर्थिक परिस्थितीतून स्वतः लोकांचे घरोघरी जाऊन एकेक आणा वर्गणी करून लक्ष्मणराव मंदिरचा कार्यभार कसातरी सांभाळीत होते. रोजचा पूजापाठ, अभिषेक आरती, रथोत्सव, अन्य उत्सव, पर्युषण पर्वातील पूजाविधान आदि आणि मंदिरचे हिशेब निःस्वार्थ बुद्धीने काहीही मोबदला न घेता लक्ष्मणरावांनी अत्यंत आपू-लकीने आणि जिव्हाळ्याने केले. आजच्या पिढीसमोर लक्ष्मणरावांनी एक आदर्श ठेवला.

वर्धा शहराचा विस्तार हळूहळू वाढू लागला. रामनगर भागात जैनांची वस्ती वाढू लागली. मंदिरमध्ये मुलामुलींसाठी पाठशाळा भरू लागली. जागेची चणचण भासू लागली. त्यावेळी स्व. चिरंजीलालजी बडजाते यांच्या सुविद्य पत्नी सौ. प्रमिलाबाई पुढे आल्या आणि मंदिरला लागूनच असलेल्या मंदिरच्या मोक-ळ्या जागेत त्यांनी धर्मशाळेचे पक्के बांधकाम करून दिले.

काळ हळूहळू पुढे सरकत होता. १९५८ साली श्री लक्ष्मणराव भागवतकर यांचे मृत्युनंतर श्री विठोबाजी कुटे यांनी मंदिरचे व्यवस्थापन हाती घेतले. वेतन देऊन पुजारी ठेवण्यात आला. मंदिरची वास्तूही आता जीर्ण-शीर्ण होऊ लागली होती. मंदिरच्या छपराचे फाटे आणि बांबू उधळींनी पोखरले होते. पाव-साळ्यात पाण्याच्या धारा आत येत होत्या. जागोजागी पाण्याची डबकी साचत होती. लोकांना अतिशय त्रास होऊ लागला होता. पर्युषण पर्व ऐन पावसाळ्यात येत असल्याने लोकांची गैरसोय होत होती.

सन १९६५ मध्ये १०८ मुनी श्री सिद्ध-सागरजी महाराज यांचा चार्तुमास रामनगर मंदिरमध्ये झाला. खूप धर्मप्रभावना झाली. त्यांची त्यागी वृत्ती आणि जैन समाजाप्रती तळमळ व जिव्हाळा पाहून रामनगर मोहित झाले. महाराजांनी लोकांना आवाहन केले. 'तुम्ही सिमेंट कॉक्रीटच्या स्लॅबच्या घरात राहता आणि तुमचे तीर्थंकर देव मात्र तुम्ही जीर्ण, पाणी झिरपणाऱ्या छपराखाली ठेवता जाणकारांना इसारा पुरेसा असतो. जैन समाज खडबडून जागा झाला. मंदिरचे स्लॅबचें

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

छप्पर असावे असे प्रत्येकास वाटू लागले. लोक कामाला लागले हातोहात रू.१५००० /- चा निधी गोळा झाला. परंतु एवढ्याश्या रकमेत मंदिराचा जीर्णोद्धार होणे शक्य नव्हते चातुर्मास संपला. महाराजांचा विहार झाला. विश्वस्तांनी लवकरच सिमेटची स्लॅब टाकून मंदिराचा जीर्णोद्धार करण्याचे वचन महाराजांना दिले. परंतु आमच्या सवयी आम्ही विसरत नाही. महाराजांची पाठ फिरली आणि आम्ही महाराजांना वचन दिलें होते हे आम्ही केव्हाच विसरलो. पावसाळा येतो आणि जातो; महाराजही आलेत आणि गेलेत पर्युषण पर्वात कवेलूच्या छपरातून झिरपणाऱ्या पावसाच्या धारा आमचे कपडे खराब करीत होत्या. लोक विश्वस्तांना महाराजांना दिलेल्या वचनाची आठवण करून द्यावयाचे परंतु ते अरण्यरूदणच ठरले.

परत सहा वर्षानी वर्धा नगरीत याच रामनगर मंदिरात महाराजांचा विहार झाला चातुर्मासासाठी महाराज पुन्हा आले. पाहतात तो काय, दोन वर्षांपूर्वीचे असलेले मंदिरचे कवेलूचे छप्पर जसेच्या तसेच होते, किंबहुना अधिक शिकस्त झाले होते. महाराज दुःखी कष्टी झाले. ' काम का पूर्ण झाले नाही, कामाला आत्ताच ताबडतोब सुरुवात करा ' महाराज म्हणू लागले परंतु यावेळी ट्रस्टींना घाम फुटला नाही. हो हो करून वेळ काढूपणाचे धोरण विश्वस्तांनी अंगीकारले, झाले महाराजांचे धरणे पारणे सुरु केले. (एक दिवस उपवास, एक दिवस आहार) विश्वस्त खडबडून जागे झाले. समाज विश्वस्तांना धारेवर धरू लागला. महाराजांच्या धरण्यापाडण्यात विश्वस्तांना जबाबदार धरू लागला- आणि एके सकाळी समाजातील काही उत्साही तरुण मंडळी मंदिराच्या छपरावर चढली. एकमेकांचे मदतीने कवेलू उतरवू लागली. भगवंताच्या प्रतिमा आधीच धर्मशाळेतील लाकडी तख्तपोसाची वेदी बनवून सुरक्षित ठेवण्यात आलेल्या होत्या. मयाली, फाटे, बांस यांचा ढीग जमिनीवर जमा होऊ लागला. सायंकाळ झाली काम पूर्ण झाले. फक्त भिंती तेवढ्या उभ्या होत्या. वेळ आणीबाणीची होती आता भिंतीवर सिमेंट कॉंक्रीटची स्लॅब टाकल्याशिवाय विश्वस्तांना गत्यंतर नव्हते. अखेर कामाला सुरुवात झाली. महाराजांनी धरणे-पाडणे सोडले. लोकांनाही बांधकामासाठी पैशाला कमी पडू दिले नाही. ओंजळी भरभरून या कामासाठी लोकांनी दान दिले, एकदाचे मंदिरचे छप्पर सिमेटचे स्लॅबनी आच्छादले गेले.

याच काळात सुमारे सन १९७२ मध्ये मुंबईला वास्तव्य असलेले श्रीमान आनंदराव मैत्रेय सेवा निवृत्तीनंतर वर्धेला कायम वास्तव्यासाठी आले त्यानी आपली पत्नी स्व. सौ. सत्यभामाबाई हिचे स्मरणार्थ मंदिरात संगमरमरी वेदी बांधून दिली.

मंदिराला स्थायी उत्पन्न नव्हते. आणि ते असावे असे विश्वस्ताना त्यावेळी वाटले. सन १९८२ मध्ये विश्वस्त मंडळातील एक विश्वस्त श्री अभयकुमारजी डोळस यांनी ध्रुवफंडाची योजना समाजासमोर मांडली हेतू हा की, ध्रुवफंडाची रक्कम फिक्स्ड डिपॉझिट करून

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

त्यावर येणाऱ्या व्याजावर दातारांना एक दिवस अभिषेक करावा. रू १२५/- चे ३६५ दातार करावयाचे होते. लोकांनीं या योजनेस उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला. श्री अभयकुमारजी डोळस आणि श्री सुदर्शनकुमारजी शहा यांनी या कामास स्वतःला वाहून घेतले. दोन वर्षाचे आंतच हे उद्दिष्ट त्यांनी ओलांडले. ध्रुवफंडाचे आज ४२५ सदस्य असून रू.६०,००० फिक्स्ड डिपॉझिट मध्ये बँकेत जमा आहेत.

काळ आपल्या गतीने पुढे पुढे सरकत होता. विश्वस्तांचे वय जसजसे वाढत होते, कार्याची गतीही मंदावत होती. याउलट मंदिरच्या विकासाची भावना दुप्पट वेगाने समाजात वृद्धिंगत होत होती, नव्हे जोर धरू लागली होती. त्यावेळचे विद्यमान विश्वस्तां-विषयी आता असंतोषाचा अग्नि भडकू पहात होता. त्याला वेळीच आवर घालणे समाजाच्या आणि मंदिरच्याही हिताचे होते.काळाची पावलं ओळखून विश्वस्त मंडळाने श्री राजेंद्र श्रावणे यांचे अध्यक्षतेखालीं ९ जणांचे अस्थायी कार्यकारी मंडळ तीन वर्षाकरिता नियुक्त करून मंदिरचे दैनंदिन व्यवहार या कार्यकारी मंडळाचे सूपूर्द केले. कार्याला पुन्हा गती आली. काळी फरशी जाऊन मोजॅक टाईल्स आलेत, नवीन रंगरंगोटी आली. याच काळात स्व. हिरासावजी चवडे आणि कार्यकारी मंडळाचे अध्यक्ष श्री राजेंद्र श्रावणे यांचे अथक प्रयत्नांनी मंदिरचे उत्तरेस मंदिराला लागूनच असलेली १५ फुट रूंद आणि ३० फुट लांब नझुलची जागा मंदिरला मिळाली आणि त्या जागेवर हॉलचे बांधकाम पूर्ण करून सभामंडप विस्तीर्ण करण्यात आला. विश्वस्तांनी ही जागा मिळविण्याकरिता यापूर्वी सुद्धा बरेच प्रयत्न करूनही त्यांच्या पदरी अपयशच येत गेले. ही जागा मिळविण्यात व त्या जागेवर बांधकाम करण्याचे श्रेय कार्यकारी मंडळाला आहे, हे नाकारता येण्यासारखे नाही.

पुन्हा सत्तांतर होण्याची चिन्हे दिसू लागली. श्री राजेंद्र श्रावणे यांचे अध्यक्षतेखाली असलेले कार्यकारी मंडळ आणि विश्वस्त मंडळ यांची धुसपुस सुरू होऊ लागली. अधिकार मोठे कुणाचे, हा वाद निर्माण झाला. अहंकार विकोपाला गेले. पत्रकबाजी झाली. त्याचे पर्यवसान असे झाले की, तीन वर्षाचा कार्यकाल पूर्ण होण्याअगोदरच एका पर्युषण पर्वानंतर येणाऱ्या पंचमीच्या रथाचे दिवशीं विश्वस्त मंडळाचे अध्यक्ष श्री. महादेवरावजी फुलंबरकर यांनी कार्यकारी मंडळ बरखास्त करीत असल्याची जाहीर घोषणा केली आणि रामनगर जैन मंदिरचे सभामंडपात असलेला कार्यकारी मंडळाचा बोर्ड खाली उतरविण्यात आला. कार्यकारी मंडळ आपल्या अधिकारा-साठी कोर्टाची पायरी चढले. ह्या घटनेला आज चार वर्षे उलटून गेली. आजही हे प्रकरण न्याय प्रविष्ट आहे.

या घटनेनंतर मंदिरचा कारभार पूर्ववत विश्वस्त मंडळ बरखास्त केलेल्या कार्यकारी मंडळाने अर्धवट सोडलेली कामे पूर्ण करणे हे एक आव्हान विश्वस्त मंडळापुढे होते. मंदिरात संगमरवरी छानशी कोरीव वेदी नव्हती, मंदिरला शिखर नव्हते. मंदिरचा दर्शनी भाग मंदिरसारखा दिसत नव्हता, मोठ्या भव्य जिनप्रतिमा नव्हत्या. कामे अवघड होती. काही तरूण उत्साही मंडळी विश्वस्त मंडळात घेऊन सात विश्वस्तांचें विश्वस्त मंडळ नऊ विश्वस्तांचे करण्यात येऊन विश्वस्त मंडळाचा विस्तार करण्यात आला श्री महादेवरावजी फुलंबरकर यांचें जागी

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अध्यक्ष म्हणूनच श्री अभयकुमारजी डोळस आलेत, सेक्रेटरी म्हणून श्री बबनरावजी फुलंबरकर यांचे जागी श्री सुरेशचंद्र मांडवगडे आलें, कोषाध्यक्ष म्हणून श्री रंगनाथजी चवडे यांचे जागी श्री अनिलकुमार फुलंबरकर यांना घेण्यात आले.

कामाच्या नवनवींन योजना कार्यान्वित होऊ लागल्या. श्री महादेवरावजी फुलंबरकर, श्री सुरेशचंद्र मांडवगडे आणि श्री राजेन्द्र भागवतकर यांनी प्रत्येकी एक जिनप्रतिमा मंदिरला देण्याचा संकल्प केला. त्या प्रमाणें जयपूर (राजस्थान) हून भगवान श्री आदिनाथ, भगवान श्री महावीर आणि भगवान श्री शांतिनाथ यांच्या प्रतिमा बोलविण्यात आल्या, ज्यांचा पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव दिनांक १-२-९५ ते ७-२-९५ पावेतो संपन्न होत आहे.

मंदिरचा दर्शनी भाग घरासारखा दिसत असल्याने आणि मंदिराला शिखर नसल्याने बाहेरगावांवरून येणाऱ्या अनोळखी माणसाला मंदिराचा ठावठिकाणाच लागत नसे एकदा काय झालं, सकाळी दर्शन आटोपून मी मंदिरचे बाहेर आलो. एक मनुष्य मला विचारायला लागला. ' भाऊसाहब, जैन मंदिर किधर है ? कदाचित हिन्दी भाषिक राज्यातून आलेला असावा. मी म्हटलं. ' भाईजी, आप मंदिर जी के सामने ही तो खडे हो. '

मंदिराच्या दर्शनी भागाचे बांधकाम आंज पूर्ण झाले आहे. आता कुणी भटकणार नाही. अगदी लांबून सुद्धा रामनगर जैन मंदिरचे शिखरावर डौलाने पडकणारा जैन ध्वज खात्री करून देतो की, हेच जैन मंदिर आहे.

कोणत्याही वस्तूचा साजेसा शिणगार केल्याखेरीज त्या वस्तूची शोभा वाढत नाही. नवीन टेबल आणले की त्यावर सुंदरसा टेबलक्लॉथ हवा. नुसत्या टेबलक्लॉथने भागत नाही. त्यावर फूलदानही हवी. पण ह्या खुर्च्या आहेत ना. नवीन टेबलाला शोभा देत नाही, लेटेस्ट फॅशनच्या खुर्च्या ठेवा, मग बघा खोली कशीं उठून दिसेल, पण ह्या दारं-खिडक्यांनी पेलमेट बसवून घ्या, नि छानसें पडदे. आमचेही असेच झाले. मंदिराचे बांधकाम जसजसे शिखराकडे झेप घेऊ लागले तसतश्या आमच्या मनातील भावना बांध फोडून बाहेर यायला लागल्या. श्री बबनरावजी कहाते यांनी वेदीचें समोरील संपूर्ण भागात संगमवरी वेदी दिली. श्रीमतीं आशाताई मनोहरराव भुसारी यांनी पद्मावती देवीला संगमवरी वेदी दिली. श्री बबनरावजी कुकेकर यांनी मंदिरचे वर बाहुबलीची ४ फुट उंच खड्गासन मूर्ती देण्याचा संकल्प केला आणि भ. बाहूबलीच्या या मुर्तीसाठी श्री सुरेश बजाज यांनी संगम-वरी वेदी देण्याचा संकल्प जाहीर केला. ही स्मरणिका प्रकाशित होईतो कदाचित हे दोन्ही संकल्प प्रत्यक्षात उतरलेले असतीलही.' कि ती घेशील दो करांनी --- या ओळीची जाणीव झाल्याशिवाय राहत नाही प्रत्येक वेळी समा-जाने मंदिराच्या विकासाच्या प्रत्येक कामात भरघोष पैसा दिलाः मंदिराचा टप्याटप्याने होणारा विकास हेच दर्शवितो की. वर्धेचा दि. जैन समाज हा आर्थिक दृष्ट्या दिवसेदिवस अधिकाधिक सुदृढ होत चालला आहे, शिखरा-वर आज चकाकणारा पितळेचा कलश कदाचित उद्या सोन्याचाही होईल, यात शंका नाही. सुगीचे दिवस आहेत.

* *

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री सुपार्श्वनाथ दिगंबर जैन मंदिर, वर्धा

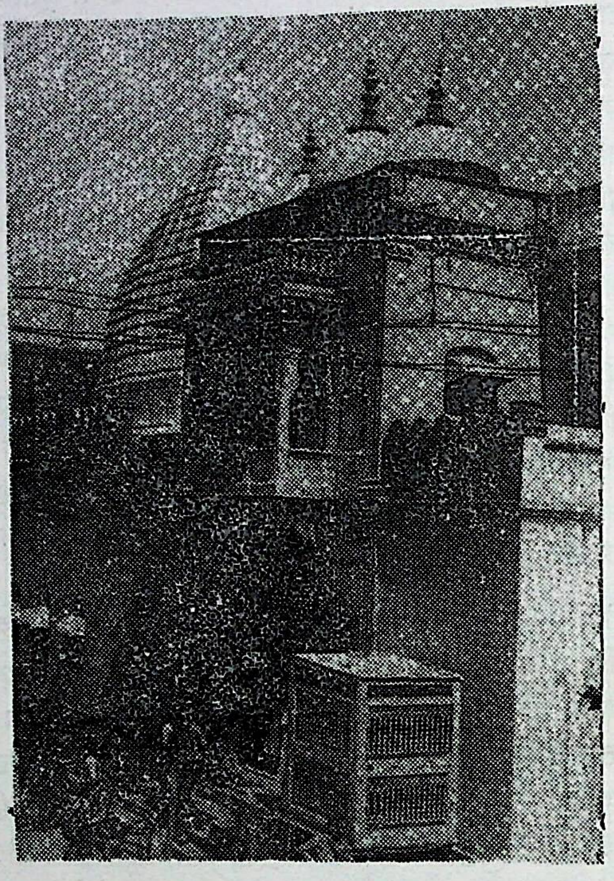

वर्धा शहराच्या प्रमुख बाजाराजवळ सराफा ओळीत हे मंदिर आहे. या मंदिराचे निर्माण च प्राण प्रतिष्ठा सन १९०२ मध्ये झालीं. या ठिकाणी एक लहानसे आदिनाथ दिगंबर जैन मंदिर होते. परंतु हे जुने मंदिर कोणत्या जागी होते व त्याचे निर्माण कोणी केले. याची माहिती मिळत नाही. त्यातील मूर्ती या नव्या मंदिरात पुनः स्थापन करण्यात आल्या असाव्यात असे वाटते.

या मंदिराचा पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव सन १९०२ मध्ये संपन्न झाला. मंदिराच्या निर्माण कार्यांत स्व. श्री बकारामजी रोडे यांचे विशेश योगदान होते. त्यांनी दिलेल्या आपल्या घराजवळच्या जागेत मंदि-राचे निर्माण झाले. प्रतिष्ठा कार्य आणि गजरथ आदि व्यवस्था नामपूरचे सिंघई स्व. श्री गुलाबसावजीं यांनी केली. प्रतिष्ठा महोत्सव वर्धा येथील गोरक्षण संस्थेजवळच्या शेतात कारंजाचे भट्टारक स्वस्तिश्री देवेंद्रकीर्तिजी

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

यांच्या मार्गदर्शनाखाली संपन्न झाला. मंदिराची प्राणप्रतिष्ठा महामहोपाध्याय पं. रामभाऊजी यांच्या तत्त्वावधान झाली.

या मंदिरात चार वेदी आहेत. मुख्य वेदी भव्य व विशाल आहे. मूलनायक प्रतिमा सहावे तीर्थंकर श्री सुपार्श्वनाथ यांची आहे. मंदिराच्या तळघरात एक वेदी आहे. तेथील मुख्य प्रतिमा भगवान आदिनाथाची आहे. एक वेदीवर भगवान शांतिनाथाची मूर्ती विराजमान आहे. वेदीवर सुवर्ण आणि काच–काम सेठ बन्सीलालजी पाटणी आणि त्यांची धर्मपत्नी सौ. दातारबाई यांनी करविली आहे. दुसऱ्या मजल्यावरील वेदीवर भ. पार्श्वनाथाची मूर्ती विराजमान आहे. या वेदीचे घुंगट आदि काम स्व. चिरजीलालजी बडजाते यांनी आपली मातोश्री स्व. सगुणाबाई यांच्यातर्फे करवून घेतले.

मंदिराच्या निर्माण कार्यात रोडे, चवडे बडजाते, पाटणी. श्रावणे परिवाराचा विशेष योगदान होते. स्व- श्री रामासावजी रोडे हे प्रमुख श्रावक होते. ते मुख्य वेदीवर नियमितपणे पूजा अर्चा करीत. स्व श्री दौलतरामजी खजानची यांनी मंदिराला मोठी घंटा दिली, तळघराला दार लावून दिले होते. मंदिरात जुन्या काळापासून शास्त्रसभा नियमितपणे सुरू आ मंदिर समितीतर्फे खालील उपक्रम सुरु आहेत.

१) होमिओपॅथिक दवाखाना

मंदिरातर्फे जवळच असलेल्या दिगंबर जैन बोर्डिंग हाऊस मध्ये गेल्या ८–९ वर्षांपासून एक होमिओपॅथिक दवाखाना चालविण्यात येतो. वर्धा येथील प्रसिद्ध होमिओपॅथ डॉ. भोंगाडे व डॉ. सौ. लताताई जुननकर दर गुरुवारी यांची निःस्वार्थ सेवा मिळते.

२) सुगणाबाई ग्रंथालय व वाचनालय

स्व. चिरंजीलालजी बडजाते यांनी आपली माता स्व. सुगणाबाई यांच्या नावाने ग्रंथालय व वाचनालय सुरू केले होते. तसेच सुगणाबाई ग्रंथमालाही सुरु केली होती. ग्रंथालयात हिंदी, मराठी व इंग्रजी भाषेतील अनेक ग्रंथ आहेत हे ग्रंथालय संध्या दिगंबर जैन बोर्डिंग हाऊस मध्ये आहे. या ग्रंथालयाला पं जमनालालजी जैन यांनी आपले साहित्य व आलमाऱ्या भेट म्हणून दिल्या आहेत.

३) पुस्तक पेढी

श्री सुपार्श्वनाथ दि. जैन मंदिर तर्फे पुस्तक पेढी चालविण्यात येथे गरीब व होतकरू जैन विद्यार्थ्यांना पाठ्यपुस्तके विनामूल्य दिली जातात.

४) धर्मशाळा

श्री दिगंबर जैन बोर्डिंग हाऊसच्या मागे मंदिराची ३० फुट X ७० फूट रिकामी जागा होती- जवळच दोन खोल्या आणि विहीर होती. तेथे धर्मशाळा सुरू करण्याचे मंदिर कमेटीने ठरविले त्याकरिता नागपूरचे स्व. उदयकुमारजी पोहरे आणि हैद्राबादचे श्री पहाडे यांनी दान दिले. आता पर्यंत तीन लाख

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

रुपयाचे काम पूर्ण झाले आहे. धर्म शाळेत भाडी, बिछायत आदि सर्व आवश्यक सामान उपलब्ध आहे. या धर्मशाळेच्या योजनेत श्री राजेन्द्र भागवतकर यांचा विशेष सहयोग मिळाला आहे. विवाह समारंभ, शिबिरे, सामाजिक कार्यक्रम आदि करिता तिचा विशेष उपयोग होतो.

वर्तमान पदाधिकारी

१. प्रा. महावीर मंगलचंदजी पाटणी, अध्यक्ष
२. श्री अनिलकुमार जयकुमार फरसोले, उपाध्यक्ष
३. श्री देवेंद्र फूलचंदजी बडजाते, सचिव
४. श्री संजय शांतिलालजी सिंगारे, सहसचिव
५. सौ. साधना रवींद्र बन्नोरे, सहसचिव
६. श्री घनश्याम बापुराव सावळकर, कोषाध्यक्ष

व अन्य १३ सदस्य गण

प्रा. महावीर पाटणी
अध्यक्ष,
श्री सुपार्श्वनाथ दि. जैन मंदिर, वर्धा

* *

हार्दिक शुभेच्छा !

वर्धा जिल्हा शेतकरी सूतगिरणी कामगार व कर्मचारी पतसंस्था मर्या. वर्धा

र. नं. ३४२

अध्यक्ष
प्रमोद घोडे

सचिव
अशोक चौधरी

आमच्या हार्दिक शुभ कामना

मे. श्रावणे ॲन्ड सन्स

आधुनिक रेडीमेड गारमेंन्टस विक्रेता

टिळक चौक, वर्धा

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री दिगंबर जैन बोर्डिंग हाऊस, वर्धा

आज से लगभग ७०–८० वर्ष पहले शिक्षण संस्थाओं का नितांत अभाव था। सरकारी स्कूल भी कम, केंवल जिल्हा केन्द्रों पर ही होते थे। वर्धा मे हाईस्कूल तक की ही पढाई होती थी। एक सरकारी स्कूल क्रॅडॉक हाईस्कूल था। मारवाडी विद्यालय मारवाडी शिक्षा मंडल (अब शिक्षा मंडल) की ओर से चलता था। सन १९२५ में स्थापित मारवाडी शिक्षा मंडल द्वारा अन्य गाँवों में प्रायः प्रायमरी तक ही पढाई की व्यवस्था थी। बाहर से पढने के लिए आनेवाले छात्रों के रहने की समुचित व्यवस्था नहीं थी। जैन विद्यार्थियों को भी कष्ट होता था। उन दिनों जैन समाज के महानुभावों के मन मे विचार आया कि जगह–जगह बोर्डिंग हाऊस बनें तो छात्रों को रहने के सुविधा हो सकती हैं। इस पुण्य-कार्य में बंबई के सेठ माणिकचंदजी जे. पी. का योगदान बडा ही महत्त्वपूर्ण रहा। वर्धा में जो बोर्डिंग हाऊस बना, वह तीन मंजिला भवन है। उन दिनों जिले के पुलगांव, आर्वी, देवली आदि विभिन्न स्थानों के छात्र इस बोर्डिंग हाऊस में रहकर विद्याध्ययन करते थे।

इस बोर्डिंग हाऊस की स्थापना आश्विन (भाद्रपद) कृष्ण ६, संवत् १९६९ दिनांक २ अक्टूबर १९१२ के शुभ मुहूर्त पर सेठ माणिकचंदजी जे. पी. की अध्यक्षता में हुई। नागपूर के पं. हीरालालजीने सरस्वती पूजन किया। श्री जयकुमारजी चवरे वकील के विद्यादान विषयक प्रभावशाली भाषण से तत्काल रु. १५,००० के दान की घोषणा हुई।

आजकल बोर्डिंग हाऊस का उपयोग ब्याह–शादी, जन्म–मरण आदि के प्रसंगों पर भी श्रावकों द्वारा होता हैं। बीच शहर में स्थित यह बोर्डिंग हाऊस वर्धा के दिगंबर जैन समाज की एक अनमोल धरोहर है। उक्त बोर्डिंग हाऊस के निर्माण मे सेठ जमनालालजी बजाज के परिवार का भी पर्याप्त सहयोग रहा। प्रारंभ के वर्षो में बोर्डिंग हाऊस के मंत्री श्री जयचन्द्रजी श्रावणे थे, जिन्होंने बडी लगन से तथा उत्साह से अपनी सेवाएँ दीं।

अनेकान्त स्वाध्याय मंदिर तथा योग व निसर्गोपचार केन्द्र

श्री दिगंबर जैन बोर्डिंग की भूमि पर योगासन वर्ग १ जनवरी १९८२ से नियमित चलता है, जिसमें लगभग ३०–३५ स्त्री पुरूष प्रतिदिन नियमित रूप से आकर योगासनों का अभ्यास करते है। साथ में प्राकृतिक चिकित्सा का भी प्रबन्ध हैं। योगासन के साथ–साथ स्वाध्याय भी चलता है। स्वाध्याय योगासन का ही एक द्वारा मन की।

यह सब गतिविधियाँ दिगंबर जैन बोर्डिंग हाऊस, वर्धा द्वारा चलाई जाती है। योग, निसर्गोपचार केन्द्र तथा अनेकान्त स्वाध्याय मंदिर शुरू करने का श्रेय डॉ. प्रियकरजी जैन के मार्गदर्शन में डॉ. भालचन्द्र नेटके को हैं। निःस्वार्थ भाव से यह कार्य बडे उत्साह के साथ कर रहे है। श्री दिगंबर जैन बोर्डिंग हाऊस के वे एक ट्रस्टी हैं। महिलाओं के प्राकृतिक उपचार में श्रीमती सुलोचनाबाई जैन का योगदान मयत्त्वपूर्ण रहा।

क्रोधाच्या उदरी जन्म संमोहाचा निरंतर।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अनेकान्त स्वाध्याय मंदिर परिसर मे कमरे, परिसर के फेंसिंग, कुँआ, गेट, हॉल तथा कंपाऊंड आदि के लिए समाज की ओर से रु. २९,७४१ की सहायता प्राप्त हुई है। जिसमे स्व. चिरंजीलालजी बडजाते परिवार का विशेष योगदान रहा।

निवृत्त-निकेतन योजना :

अनेकान्त स्वाध्याय मंदिर की योजना निवृत्त-निकेतन की है। योजना यह है कि संस्था के परिसर मे ऐसे प्रतिभावान व सेवाभावी लोग आकर बसें और अपनी मूल्यवान सेवाएँ नयी पीढी को प्रदान करें, जो अपने कार्यक्षेत्र से निवृत्त हो गये है और शांतिपूर्ण जीवन की आकांक्षा रखते हैं। ऐसे महानुभाव परिसर मे अपना आवास बनाकर रहें, ताकि प्रकृति के खुले वातावरण में उन्हें आध्यात्मिक शांति के साथ कर्मयोग का सात्विक आनन्द भी प्राप्त हो सके।

सन्मति बालक मंदिर :

श्री दिगंबर जैन बोर्डिंग हाऊस वर्धा के तत्वावधान में सन १९८४ में बडजाते ट्रस्ट के आर्थिक सहयोग से सन्मति बालक मंदिर वहीं टिन के शेड मे शुरू किया गया। शुरू-शुरू मे बहुत परेशानी सहन करनी पडी।

इसमे बालकों को अच्छी शिक्षा तथा संस्कार दिये जाते थे। उसी समय सन १९८५ में एक अकल्पनीय घटना घटी। बालकमंदिर की कार्यपद्धतीसे प्रभावित होकर अॅड. श्री कांवळेजी दम्पतिने शिशुविहार का २५,००० रु. का साहित्य सन्मति बालक मंदिर को प्रदान किया। आज करीब १६० बाल बालिकाये मंदिर मे संस्कार प्राप्त कर रहे है।

सन्मति बालोद्यान :

बोर्डिंग हाऊस की भूमि में अनेकान्त स्वाध्याय मंदिर मंदिर के निकट सन्मति बालोद्यान का निर्माण हो रहा है। इसके लिए डॉ. जयंत जुननकर एवं उनकी धर्मपत्नी डॉ. सौ. लताबाई जुननकर प्रयत्नशील हैं। आपने अपनी काकी श्रीमती केशरबाई की स्मृति में बालोद्यान के विकास के लिए पाच हजार प्रदान किये है।

भगवान महावीर उद्यान :

नगर के मध्य में नगरपरिषद एवं महाराष्ट्र शासन के सौजन्य से भगवान महावीर की पच्चीससौवे निर्वाण महोत्सव की स्मृति मे भगवान महावीर कीर्तिस्तंभ-उद्यान का निर्माण किया गया। यह उद्यान रामनगर में गंगासागर पानी की टंकी के पास हैं, जो इस नगर का आकर्षण केंद्र है। कीर्तिस्तंभ का निर्माण भी जैन समाज के उत्साही कार्यकर्ताओंने पूरा कर इस उद्यान को भव्यता प्रदान की है।

प्रेषक :-

मूलचंद गुलाबचंद बडजाते
अध्यक्ष
दि. जैन बोर्डिंग हाऊस, वर्धा

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री नवखंड पद्मावती सहित श्री पार्श्वनाथ दिगंबर जैन मंदिर, रामनगर, वर्धा

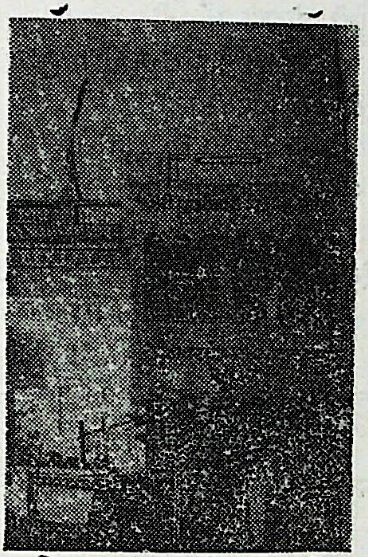

– विनायकराव भुसारी

श्री नवखंड पद्मावती सहित भ. १००८ पार्श्वनाथ दिगंबर जैन मंदिराची स्थापना सन १९८५ साली झाली. श्री पार्श्वनाथ तीर्थंकराच्या मूर्तीचे पंचकल्याणक छिंदवाडा येथे झालेल्या पंचकल्याणक महोत्सवात करण्यात आले. त्यानंतर दिनांक २७–२–१९८५ रोजी मंदिरमध्ये वेदी प्रतिष्ठा करून श्री पार्श्वनाथ प्रभूची मूर्ती स्थापित केली.

समाजात प्रेमभाव, अक्षय सुख-शांति लाभावी, आत्मशोधन व्हावे स्वाध्यायाची आवड निर्माण व्हावी, स्वःपराची ओळख होऊन कर्माची निर्जरा व्हावी व शुद्ध आत्म्याचे निरंजन दर्शन घडावे हा उद्देश ठेवून एक अल्पसा प्रयत्न साकार झाला व हे लहानसे जिनचैत्यालय उभे झाले.

वर्धा शहरात तीन जिन चैत्यालये म्हणजे शुभ संकेत देणारे शुभंकर आहेत.

प्रथम दर्शन – जिन मंदिरामध्ये पहिल्या मजल्यावर भगवान पार्श्वनाथ तीर्थंकरांची काळ्या पाशानाची अती मनोज्ञ मूर्ती विराजमान आहे. या मूर्ती पुढे बसून ध्यान धारणा केल्यास मनातील सर्व विकल्प दूर होतात व आत्मबल वाढते व मन सात्विक होऊन कर्माची निर्जरा होण्यास मदत होते. या मंदिराचा परिसर फार लहान असला तरी सर्व नित्य कार्यक्रम विधीवत होत असतात.

दुसरे दर्शन – धरणेंद्राच्या फणाखाली पार्श्वप्रभुची यक्षिणी श्री पद्मावती देवीच्या सातिशय मनोज्ञ मूर्तीचे दर्शन घडते. आपले मनोरथ पूर्ण होतात व सुख शांतीचा अनुभव होतो.

श्री पद्मावती दर्शनाची दोन स्थळे मला सुंदर वाटली. एक बनारस व दुसरे हुम्मच. एक उत्तरेला व दुसरे दक्षिणेला. बनारसला शेषफणी खाली पद्मावतीची मूर्ती आहे व हुम्मच येथील खालच्या वेदीवर श्री पद्मावती देवीची मूर्ती व वरील वेदीवर भ. पार्श्वनाथ भगवंताची मूर्ती आहे.

वर्धा हे शहर भारताच्या मध्यभागी आहे. म्हणून माझ्या कल्पनेनुसार या जिन चैत्यालयात दोन्ही तीर्थक्षेत्राच्या प्रतिकृती एकाच दर्शनातून घडविण्याचा प्रयत्न केला आहे. श्री पार्श्वनाथ भगवंतावर झालेल्या कमठ-उपसर्गामधील दर्शन सुद्धा हेच आहे.

या जिन मंदिरचे दर्शन घेण्याकरिता सर्वांनाच आनंद होईल.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

धरा शीघ्र वाट, वर्धेची हो ।

पाऊले वळती वाटेने वर्धेच्या ।
मूर्ति प्रतिष्ठेच्या निमित्ताने ॥ धृ ॥

पंचकल्याणिक तेथे महोत्सव ।
आदि-शांति-वीर त्रिमूर्तीचा ॥ १ ॥

कराया पूजन इंद्रादिक येती ।
पुण्य मेळविती भावनेने ॥ २ ॥

नवागडाहून येती गुरुवर्य ।
पावन आचार्य आर्यनंदी ॥ ३ ॥

पस्तिसावे वर्ष श्रमणदीक्षेचे ।
आत्म उद्धाराचे सद्‌गुरूचें ॥ ४ ॥

आम्हा सकलांची गुरु ही माऊली ।
दयेची साउली शांतिदायी ॥ ५ ॥

गांधी-विनोबाचे सेवेचे हे स्थान ।
अहिंसानिधान वर्धा गाव ॥ ६ ॥

भव्य जीव तुम्ही प्रतिष्ठेचा थाट ।
धरा शीघ्र वाट वर्धेची हो ॥ ७ ॥

गुरू आर्यनंदी देती बोधामृत ।
व्हाया यशवंत जीवनात ॥ ८ ॥

त्रिवार वंदन कर जोडोनिया ।
आशिष मिळाया कल्याणाचे ॥ ९ ॥

मी आर्यानुदास चरणीं शरण ।
निवारा अज्ञान माझे सर्व ॥ १० ॥

अकोला, **– आर्यानुदास**

० नेमिजिनाचा लग्न सोहळा ०

(चाल : भातुकलीच्या खेळामध्ये)

विवाह मंडपी राजुल करिता
चालले होते नेमी ।
अर्ध्यामधुनी सोहळा सोडुनी
झाले पहा ते मुनी ॥ धृ ॥

घटना ऐका त्या दिवसाला
पहा कशी ती होती ।
चौकशी अंती माहित झाले
कां कोंडियले प्राणी ॥
हंबरणे ऐकुन प्राण्यांचे
डोळया आले पाणी
अर्ध्यामधुनी. ॥ १ ॥

रथा रोकुनी उतरुन खाली
कोंडवाडयात गेले ।
सोडुनी सर्व प्राणी प्रभुने
जीवदान हो दिधले ॥
अलंकार त्यागोनी प्रभुने
रथा दिले परतोनी ।
अर्ध्यामधुनी. ॥ २ ॥

गिरनारीला प्रयाण केले
नग्न दिगंबर झाले ।
समवशरण ते शोभित झाले
बलराम कृष्ण आले ॥
यादव वंशी जन्म घेउनी
नेमी जाहले मुनी ।
अर्ध्यामधुनी. ॥ ३ ॥

केवलज्ञाना प्राप्त करोनी
तीर्थंकर ते झाले ।
अपार भक्ती राजूल करुनी
जन्मा सार्थक केले ॥
'पागल' म्हणे दीक्षा घेउनी
धन्य व्हा या जीवनी ।
अर्ध्यामधुनी. ॥ ४ ॥

वर्धा, **–रामभाऊ घाटोडे**

विनयसंपन्न नर जो कोणी, शिवरमणीला प्रिय तो होई ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री जिनेंद्र स्तुती

(पं. दौलतरामजी विरचित हिंदी स्तुतिपाठाचा मराठी भावानुवाद)

सकल ज्ञेय ज्ञायक तदपि निजानंद रसलीन ।
जय जिनेंद्र जयवंत नित अरि-रज-धूलि-विहीन ।। १ ।।

जय वीतराग विज्ञानपूर प्रभूवर जिनवर नाथा
जय मोहतिमिरहर गुणबहुला असशी तू मम त्राता ।
जय प्रभू अनंत ज्ञानसुधाकर अनंत गुणधारी तू
अनंत दर्शन परम वीर्य सुख आभूषित प्रभुवर तू ।। २ ।।

जय प्रभुवर तव प्रशांत मंगल प्रसन्न विराग मुद्रा
भव्य जनांच्या अनुभूतीला कारण ती जिनभद्रा ।
भाग्याने प्रभु भव्य जनांना तव वच प्रमुदित करिती
जिनवर तव शुभ हितकर वचने विकल्पजाला हरिती ।। ३ ।।

दिव्य गुणांचे चिंतन मंथन स्व-पर विवेका देते
सकल आपदा बहुविध विपदा शीघ्र निवारण करिते ।
विश्वविभूषण विमुक्त दूषण प्रभु तू सदैव असशी
महानतेचा धारक प्रभु तू विकल्पविरहित असशी ।। ४ ।।

अविरुद्ध शुद्ध अघहर नाथा चैतन्य स्वरूपी तू
महान आत्मा अतिशय पावन निरूपम परमात्मा तू ।
निंद्य शुभाशुभ परिणामांचा विनाश प्रभु तू केला
स्वाभाविक परिणतिमाजी तू स्वरूपात रत झाला ।। ५ ।।

क्षुधातृषादिक अठरा दोषा नाथा तू नाशियले
शुद्ध गुणांच्या चतुष्टयाने निज आत्म्या भुषविले ।
ज्ञानी गुणधर मुनिजन यांनी आदेशा मानयिले
केवललब्धींना तू प्रभुवर जिनदेवा मेळविले ।। ६ ।।

अमेय प्राणी तव आज्ञेचे पालन सदैव करिती
अनेक ध्यानी ज्ञानी बनुनी शिवपदास मेळविती ।
भवार्णवाचे खारे पाणी दुःख तया जन म्हणती
तारायाला तुझ्याविना प्रभु समर्थ दुजा न जगती ।। ७ ।।

आधी व्याधी दुःखद जगती स्पष्ट तुला प्रभु दिसती
दूर कराया निमित्त कारण असशी प्रभु तू जगती ।
जाणुन आलो शरण तुला मी शिवकर जिनवर नाथा
चिरकालाच्या शमवी दुःखा माझ्या तू शिवकंथा ।। ८ ।।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

'स्व' ला विसरुनी भ्रमलो फिरलो नित्य भवाब्धी माजी
नशिबाचे फळ पाप–पुण्य हे मानियलें मी प्रभुजी।
निजापराची ओळख जगती नच प्रभुवर मज झाली
नित्य परातच इष्ट बुद्धि मी सदैव प्रभु धारियली ॥ ९ ॥

अज्ञानाच्या वश मी झालो आकुलता निज ध्यानी
जैसा ग्रीष्मी तृषार्त मृग तो मृगजळास जल मानी।
देहाच्या या परिणतीस मी सदैव निज मानियले
निज आत्म्याच्या परिणतीस मी कधीच ना जाणियले ॥ १० ॥

प्रभुवर तुज मी जाणियले ना दुःखित जीवन झाले
जिनवर नाथा सर्वज्ञ तुम्ही जाणता क्लेश सगळे।
वनचर प्राणी जीव नारकी मनुज देवही झालो
अनंत वेळा भवांतरी मी भटकत नित राहियलो ॥ ११ ॥

प्रभो दयाळा काललब्धिचा लाभ सुदैवे झाला
प्रभुवर अपुले दर्शन घडले सुभाव जागृत झाला।
होता मन हे प्रशांत निर्मळ द्विधा अवस्था मिटली
दुःखविनाशक आत्मसुधेची मधुर रुची मज कळली ॥ १२ ॥

म्हणुनी आता शिवकर नाथा मी तुज करी याचना
राहो हृदयी चरण कमल तव सदैव हीच कामना।
जिनवर देवा मंगल पावन तू अनंत गुणधारी
समर्थ असशी जन ताराया हितकर तू शिवकारी ॥ १३ ॥

आत्मविघातक अहितंकर या विषयकषायामाजी
प्रभु ना व्हावी राग-द्वेषमय अनिष्ट परिणति माझी
प्रभो असावे स्वात्म्यामाजी निरंतर मी तल्लीन
द्यावी सुमती जिननाथा मज व्हाया आत्मलवलीन ॥ १४ ॥

नाही माझी इच्छा दुसरी अघहर मंगल देवा
रत्नत्रय प्रभु मज लाभावे आस एक जिन देवा।
पूर्ण कराया माझ्या कार्या कारण आपण नाथा
कल्याण करा प्रभु हरण करा मोहताप मम नाथा ॥ १५ ॥

चंद्र नभीचा प्रशांत शीतल हरण करी तापाला
वीतराग प्रभु हीच याचना नाशा भवदुःखाला।
पीयूषाचे प्राशन करता व्याधिनिवारण होते
तुझ्या कृपेने भव व्याधी ही दूर तशी नित होते ॥ १६ ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

त्रिभुवनात या त्रिलोकात प्रभु नसे कुणी सुखदाता
तुझ्याविना ना अन्य कुणीही मंगल हितकर त्राता ।
मनात माझ्या पक्के रुजले जिनेश्वरा प्रभो आज
दुःखार्णव हा पार कराया जिनवर आपण जहाज ॥ १७ ॥

प्रभु गुणगण-मणिगण पती, असे गणना अपार ।
'दौल' स्वल्पमतीं वंदन, करी प्रभो शिवकार ॥ १८ ॥

- भद्रदास

दर्शन पाठ

(कविवर बुधजनविरचित हिंदी दर्शनपाठाचा अनुवाद)

प्रभ पतितपावन मी अपावन शरण तुला मी आलो
जन्म-मृत्युचे भय ना उरले धन्य धन्य प्रभु झालो ।
ओळखले ना प्रभु तुम्हा मी इतरांच्या वश झालो
आत्म्याला मी जाणियले ना परभावातच रमलो ॥ १ ॥

कर्मरिपूंनी ज्ञानधना मम भवभवी मोहविलें
इष्ट अनिष्टा नच जाणोनी अतिदुःखा भोगयिले ।
धन्य घडी ही धन्य दिवस हा जन्म सफल मम झाला
तुझ्या दर्शने भाग्य उगवले हर्ष मनी अति झाला ॥ २ ॥

वीतराग प्रभु नग्न दिगंबर नासिकाग्र तव दृष्टी
प्रातिहार्ययुत गुणभास्कर तू शुचि मंगल प्रभु सृष्टी ।
मिथ्यात्वाचा तम ओसरला दृग-रवि उदया आला
हर्षित झाले पुलकित मन हे रत्नलाभ मज झाला । ३ ॥

नतमस्तक मी कर जोडुनिया करी विनंती चरणी
त्रैलोक्यपती सर्वोत्तम प्रभु तारक आम्हा भुवनी ।
नको मला प्रभु निवास स्वर्गी वैभव वा नृपतीचे
असो मनी प्रभु भक्ति निरंतर नाम मुखी तव साचे ॥ ४ ॥

भद्रदास

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

समयसार प्रवचन – १६

– प्राचार्य श्री सुमेरचंद जैन, सोलापूर

दंसण–णाण–चरित्ताणि
सेविदव्वाणि साहुणा णिच्चं ।
ताणि पुण जाण तिण्णि वि
अप्पाणं चेव णिच्छयदो । १६ ॥
(समयसार – १६)

प्रास्ताविक :– आचार्य कुंदकुंदांचा श्री समयसार हा ग्रंथ अभ्यासतांना खूप काळजी घ्यावी लागते. गंगा–यमुनेचे दोन्ही प्रवाह एकत्र वाहत असलेले आपण पाहतो. जवळून वाहून देखील गंगेचे पाणी शुभ्र व यमुनेचे किंचित् काळेपांढरे असे वाहाते. तसे आचार्यांनी एका विशुद्ध आत्म्याचे वर्णन जसे केले–अर्थात् साक्षात् श्री अरिहंत हेही संसारी असल्याने तेथेही आस्त्रव आहे, परिषह आहेत, देशनेची (उपदेशाची) एक आगळी वेगळी शान आहे, तमवशरण आहे. अत्यंत वैभवशाली–गुरु शिष्यांचा गोतावळा आहे. नियम–संयम यांची जोडी आहे. तोही एक मोठा मनोरम अवदर–संसार आहे.

जिन शासन हे देश-काल परिस्थिती सापेक्ष आहे. शासन म्हणजे नियंत्रण, मार्गदर्शन–तेही आहे. आपण जैन मंडळी शासनाचा विचार सोडून शासित झालो आहोत. खरे शासन म्हणजे अरिहंताचे. इतर शासन (सरकारे) येतात–जातात – संपतात. जैनसमाज अशा नाशवंत शासनाला फारशी किंमत देत नाही. कारण हजारो वर्षातून जैन समाजाने अशी शासने (गव्हर्मेंटस्) पाहिली. ती आली तशी गेली. आजचेही शासन त्याच मार्गाने जाईल. खरे चिरकाळ टिकणारे शासन अरिहंताचे आहे. सिद्ध परमात्मा पूर्णतः अमूर्त. या विश्वात साक्षात् दिसणारे शासन हे श्री अरिहंताचेच होय. शाश्वत आहे आत्मा. त्या आत्म्यावर शासन–नियंत्रण केवळ आत्म्याचेच असते. ते स्वयं शासन म्हणून जाणले जाते. असो.

अर्थ – वरील गाथेमध्ये आचार्यांनी आत्म्याचे जे प्रमुख तीन, परंतु एकात्म, गुण सांगितले–ते गुण म्हणजेच आत्मा. आत्मा दिसत नाही–मग त्याला पाहायचे कसे ? तो दिसणार तरी कसा ? आत्माच न मानणाऱ्या व्यक्तीला आत्म्याच्या अमूर्त (अब्स्ट्रॅक्ट स्वरूप सांगायचे तर ते स्वरूप देखील सांगताना त्या आत्म्याच्या ओळखता येणाऱ्या खाणाखुणा तरी सांगितल्या पाहिजेत. म्हणून या गाथेत आचार्यांनी दोन विचार सांगितले. 1] ज्यांना मुक्तीचा आश्रय घ्यायचा आहे, ज्यांना संसार पाश नको आहेत, ज्यांना क्रोधादि विकारांची संगत नको आहे, पंचेंद्रियांचे जे भोग उपभोग आहेत–ते नको आहेत अशा साधुप्रवृत्तीच्या व्यक्तींनी आत्मा कसा जाणावा–तो आत्मा असतो कसा, दिसतो कसा, याच्या खाणाखुणा यात सांगितल्या आहेत. (२) आत्मा कोण–त्या गुणांचा पिंड आहे, त्याच्या प्रत्येक आत्म प्रदेशाचे विश्लेषण केले, तपासणी केली तर प्रत्येक प्रदेशांत– (अणु रेणूत) कोणती गुण वैशिष्टये आहेत, हे जाणून घेणे आवश्यक आहे. आत्मा म्हणजे केवळ अमूर्त नाही, अदृश्य नाही, जाणता–पाहता येत नाही–असा नाही.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

तो जाणता – पाहता – अनुभवता येतो. त्या आत्म्याचे संवेदन क्षणोक्षणी होऊ शकते. एखादे घर भूतांनी – पिशाच्यांनी व्यापले आहे. अशी जाण ठेवून जर कुणी त्या घरात प्रवेश केला तर त्याला भूत – पिशाच्याची जाणीव होते. (तो भास ही असू शकतो– मानसिक भावना ही असू शकते.) तसेच आत्मा जाणायचा – पहायचा वा अनुभवायचा असेल तर त्याचे कोणते रूप तुम्हाला दिसेल ? जे आत्मा नाहीच म्हणतात – केवळ पंचमहाभूतांचा पिंड म्हणजे जीव म्हणतात – त्यांनाही हे उत्तर आहे. आजच्या विज्ञानाला देखील हेच उत्तर आहे. आजच्या विज्ञानाला देखील हेच उत्तर आहे. जे दिसते, जे आपण पाहातो, अनुभवतो – ते अनुभवणारे तत्व कोणते ?

आचार्य श्री सांगतात – तुमचा प्रत्येक अनुभव मग तो इंद्रियांनी वा मनांनी घेतला आहे तो खरे तर आत्म्यानेच घेतला आहे. प्रत्येक ज्ञानमयाक्रियेत प्रत्येक जाणिवेत, पदार्थ दर्शनात, तो आत्माच आहे. तो आत्मा नसेल तर मग काहीच जाणता पाहाता अनुभवता येणार नाही. प्रेत म्हणजे आत्मविहीन जड पदार्थ. त्याला चेतना नाही. ते जड शरीर म्हणजे केवळ माती. ती मातीत मिळणारच.

म्हणून कुंदकुंद आत्म्याचे गुणात्मक वर्णन करतात. प्रामुख्याने त्या आत्म्याला सहज ओळखता येणारे तीन गुण म्हणजे श्रद्धा, ज्ञान व चारित्र्य. हे तीन गुण केवळ काल्पनिक रीतीने वेगळे सांगितले असे ही नाही. ते म्हणजे आत्म प्रदेशाचे घटक आहेत. सारा आत्मा त्यांच्या दिव्य रसवत्तेने भरला आहे. केवळ कथन म्हणून तीन. पण ते वेगळे नाही. जशी श्रद्धा तसे ज्ञान व तशीच वागणूक देह म्हणजेच आत्मा अशी श्रद्धा असेल तर ज्ञानही तसेच, व वागणूकही तशीच. संसार म्हणजेच जीवन, भोग म्हणजेच जीवन, सत्ता, संपती, वैभव सुखोपभोग म्हणजेच जीवन अशी श्रद्धा असेल तर सारे ज्ञान, सारे आचरण ही तसेच होऊन जाते. संसार चक्राचे असेच स्वरुप आहे. जन्म मृत्यूलाच जीवनाची सुरुवात व अंत समजाल तर तसेच ज्ञान व चारित्र्य घडेल. आज सूखोपभोगांची तीव्र लालसा वाढत आहे. नवनवीन भोगांची साधने उपलब्ध होत आहेत. त्या साठीच मानवांची जीवने कवडी मोलाने खर्ची पडत आहेत. पैसा, पैसा करीत तो तारूण्य घालवत आहे. प्रत्येक क्षण तो पैसा कमविण्याच्या मागे लागला आहे. त्याची भोगलालसा वाढत आहे त्या लालसेने त्याची जातिवंत, रसवान चेतना शुष्क होत आहे. करुणा, प्रेम मानवता यांचे झरे आटत आहेत. कमालीचा आत्मकेंद्रित, स्वार्थी तो होत आहे. त्यामुळे चेतनेला मुर्च्छा – बेशुद्धी येत आहे. नोटा मोजण्या इतकेच गणित शिल्लक राहिले आहे. जीवनाचे आकर्षक, मोहक इंद्रधनुष्य पाहायलाही तो तयार नाही. काव्य–संगीताने, धर्म ज्ञानाने स्वाध्यायाने, पूजा–अर्चन पोट भरत नाही सुखे मिळत नाहीत. म्हणून त्या साऱ्यापासून तो वंचीत होत आहे. नव धनाढ्यांचे तर विचारुच नका. ते तर कमालीचे बेछूट होत आहेत. काय करू त्या संपत्तीचे, त्या पैशाचे असे त्याला होऊन गेले आहे.

आचार्य म्हणतात – ही पतनाची अवस्था आहे. जीवनाला कीड लागल्याची ती खूण आहे. सुंदर जीवन जगण्याची ती रीत नाही. सुंदर जगायचे तर जीवनाची सुंदरता, कोमलता, मृदुता, निर्व्याजता कळाली तर पाहिजे म्हणून सारे सुंदर जीवन म्हणजे आत्मोन्मुखी

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अमृतस्त्रावी श्रद्धा होय. श्रेष्ठतम जीवन-मूल्यांची अधिष्ठाची देवता म्हणजे श्रद्धा. त्या श्रद्धेचा अंतरंगातून स्वीकार झाला पाहिजे. शरीर-इंद्रिये-मन यांच्या आवाक्यात न येणारा, पण ज्ञानाने जाणता येणारा आत्मा (स्वतःचा) हाच उपास्य आहे. तोच माझा सांगाती आहे. त्याचे परम लावण्यमयी रुपच माझे खरे रुप आहे. त्या विश्वविजयी श्रद्धेचा खरा खुरा आविष्कार हृदयात झाला तर सारी सृष्टी बदलून जाते. दृष्टि तशी सृष्टी. दृष्टी आत्मरत, तर ज्ञान ही पवित्र, मंगल व लोक कल्याणकारी. म्हणून त्या श्रद्धेला प्रथम स्थान आहे. ती ज्ञानावर व चरित्रावरही मात करते. सारा आत्माच श्रद्धामय आहे. त्या श्रद्धेला मरण नाही, जन्म नाही, आप-पर बुद्धी नाही. नैराध्य नाही, भीती नाही. राव-रंक भेद नाही. उच्च-नीच भावना नाही. अशी साऱ्यांच्या जीवनाला व्यापणारी श्रद्धा म्हणजे सम्यक्-दृष्टी. ती अंतरंगीच असते. ती बाहेरून येत नाही. आतूनच ती फुलते. ती आतून दरवळत जाते. तिचा मधुगंध जीवनात पसरतो. त्याच श्रद्धेने जीवन प्रकाशमय होते. अगोदर श्रद्धा, मग ज्ञान असा क्रमही नाही. श्रद्धा व ज्ञान दूध व दुधाची गोडी प्रमाणे एकरुप आहे. दुधाची स्निग्धता व माधुरी एकरुप आहे. तसे ज्ञान व श्रद्धा एकरुपच आहे. ज्ञानाने जाणले जाते की ते वेगळे आहेत. हा ज्ञानाचा गुण आहे. श्रद्धा सामान्य रूपाने आत्म्यास व्यापते, तर ज्ञान विश्लेषण करते. ज्ञान भेदरूपाने जाणते विश्लेषण करते. ते बेरीजही करते व वजाबाकीही करते. श्रद्धेत तसे काही नाही. जसे जगातील सारे मातृत्व एकाच प्रकारचे, एकाच धर्माचे तसे पण आई वेगळी वेगळी. माता वेगळी पण श्रद्धा गुणात अभेदत्व. श्रध्दा जोडते. एकत्व आणते. ज्ञान प्रत्येकाचे विश्लेषण करते. कुंदकुंद माऊलीला त्या परम दैवत-स्वरुप श्रध्देचे मोठे कौतुक आहे. सारा समयसार त्या पावन श्रध्देच्या गुणगायनातच समाप्त होतो.

ते आत्म्याला ज्ञान म्हणतात. ज्ञान म्हणजे आत्मा व आत्मा म्हणजे ज्ञान-आणि ते खरेच आहे. आयुष्यभर आपण केवळ जाणतो. माझी श्रद्धा आहे, माझे प्रेम आहे, मी आत्मा आहे, मी ज्ञान आहे हे सारे विचार ज्ञानगम्य आहेत. जाणल्याशिवाय त्यागीवाला चैनच नाही. आजही विश्व वस्तू-विज्ञानाच्या खूप मागे लागले. रहस्यावर रहस्ये तो उलगडत चालला. त्याच्या ज्ञानाला प्रभू अनंतत्व देतात. ते संपणारे नाही, ज्ञान आगी प्रमाणे पसरत जाते. अखिल वस्तु जाताला ग्रास करण्याची ज्ञानाची शक्ती आहे. समुद्र पिणाऱ्या अगस्ती ऋषी प्रमाणे सारे वर्तमान-भूत-व भविष्यकालीन पदार्थांच्या सर्व अवस्थांचे ज्ञान करुन घेण्याची त्याची जिद्द आहे. आणि त्यात अशक्य काहीच नाही. याचे कारण प्रत्येक जीवाच्या अंतरंगात कैवल्य दडून बसले आहे. केवलज्ञाचा विषयच सारे स्व-पर पदार्थ आहेत. केवळज्ञानाचीच प्रभा प्रत्येक जीवमात्रात कमी-अधिक रुपाने प्रकाशत आहे. ती प्रभाच जीवन उजळून टाकीत आहे. ज्ञान श्रद्धेलाही जाणते व चारित्र्याला ही जाणते. जाणणे हा त्याचा गुणच आहे. जाणणे त्यावस्तुत गुंतणे नव्हे. त्या वस्तूची लालसा करणे नव्हे. तिचा हावरेपणाने उपभोग घेणेही नव्हे. जाणणे म्हणजे जाणणे. हाच अधिगम होय. वस्तू संबंधी प्रीती, लालसा, मोह, ईर्षा-द्वेष हा ज्ञानाचा प्रांत नाही. एखाद्या उत्कृष्ट सर्जन जेव्हा एखाद्या अतीव सुंदर स्त्रीचे ऑपरेशन करतो, तेव्हा प्रामुख्याने त्या

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

स्त्रीचा दूषित अवयव काढून टाकणे एवढी एकच भावना त्याच्या ठायी असते. ब्लडप्रेशर बघतांना तो दंडाची प्रहरता नाही पाहात, तो प्रेशर पाहतो. तेच कार्य ज्ञानाचे आहे. भगवान महावीर जेव्हा उपदेश देतांना एखादी सुंदर चरित्र-कथा सांगत, तेव्हा त्या कथेच्या पात्रांच्या विकार-वशतेचे वर्णन करतात. पण ते त्यात लिप्त होत नाहीत. ते जाणतात. जाणण्यात ही जी एकांत स्वरुपाची अलिप्तता आहे तोच ज्ञानाचा गुण आहे. ज्ञान जेव्हा मोहाने, वाच्छेने. लोभाने आच्छादले जाते तेव्हाही ज्ञान म्हणजे वासना नव्हे. लोभ नव्हे. ज्ञान वासनेलाही जाणते. विकारांनाही जाणते. म्हणून आचार्य ज्ञानाला सुप्रतिष्ठित करतात. ज्ञान एकांताने एकाच गुणाला जाणेल, त्या गुणाच्या एका क्षणाच्या एका अवस्थेला जाणेल असेही नाही. ते अवस्था व पदार्थ यांना ही एकत्रितपणे वा अलगपणे जाणेल. म्हणून सूर्याप्रमाने नित्य प्रकाशमान, तेजस्वी, अ-मलिन आत्मा म्हणजे हा ज्ञान होय. पण ही व्याख्या सापेक्षच आहे. कारण ज्ञानाला जी अनंतता बहाल केली गेली आहे ती त्याच अर्थाने. अनंतता हा काही ज्ञानाचा गुण नव्हे. ते इतके व्यापक असते की ज्ञान स्वयंमेव अनंतात्मक परिपूर्ण होऊन जाते.

आणखी एक कल्पना कुंदकुंदांनी स्पष्ट केली. ते म्हणतात – मलिन ज्ञान, लोभाविष्ट ज्ञान, संसाराविषयी आसक्त ज्ञान म्हणजे अज्ञान. अज्ञान म्हणजे कु-ज्ञान. ज्ञानाचा अभाव नव्हे. कारण ते ज्ञान कशालाही आपले म्हणते. जसे मूल दुसऱ्याची वस्तू घेते/उचलते. कारण त्याला स्वतःचे व परक्याचे असे विश्लेषण माहीत नसते. ते माहिती करुन द्यावे लागते. परवस्तू घेऊ नये याची जाण वारंवार करुन द्यावी लागते. तीच गोष्ट धार्मिकते बाबत आहे. धर्मवान् माणूस पर वस्तूला आपली समजत नाही/जाणत नाही. जे स्वतःचे नाही, ते पर. ते घेणे म्हणजे चोरी. तें बुद्धीने स्वीकारणे हे असत्य. त्याचा उपभोग हे अ-ब्रम्ह. त्याचा संग्रह ही मूर्च्छा-परिग्रह. म्हणूनच कुंदकुंद माऊली पाच पापांचा प्रपंच करीत नाही. पुण्य-पापांचा पसारा मांडत नाहीत. कारण आत्म्याचे जे गुण,ते आत्म्याचे. त्या व्यतिरिक्त सारे परके. आपले नाही. क्रोध, मान, अहंकार-लोभ ईर्षा ही सारी संतती अनौरस. परक्यांची. ती आपली कशी म्हणायची ? म्हणून कुंदकुंदांना समजणे अवघड वाटेल. ते अतिरेक करतात, एका टोकाची भूमिका मांडतात असे वाटले. कुंदकुंद म्हणतात ज्ञान, आपण म्हणतो माझें-तुझे. मला हवे-नको. कुंदकुंद म्हणतात-केवल जाणा/पाहा. वस्तू व वस्तूचे गुण जाणा. शरीर आहे. सुंदर आहे. जन्मते-मरते. हे जाणा. म्हणू नका मी शरीर आहे, मी गरीब आहे. मी राव आहे, रंक आहें 'आहे' एवढेच पुरसे आहे आहे [अस्ति] एवढे वर्णन पुरे नाही कां ? चेतनेचे असे सुंदर वर्णन कुठेही नाही. कारण चेतना जाणवण्याची, तिच्यात मस्तीने रममाण होण्याची एक आगळी प्रक्रिया आहे. केवळ अस्तित्वात समाधान माना. त्या अस्तित्वाला विनाशी लेबलें नका लावत बसू. आपण पाहातो ना, या भूमीला आपली आपली म्हणणारे व तिच्यासाठी युध्दे करणारे सारे मेले. पृथ्वी इथेच आहे. तिला राजा-रंक्रांत रस नाही. ती तुमच्यात उदासीन आहें. पिशवीत भरलेल्या नोटांना तुमच्याशी काही कर्तव्य नाही. त्या आहेत, व तुम्ही आहात मोहामुळे-लालसेमुळे तुम्हाला त्यात संबंध

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आहे, असे वाटते आचार्य कुंदकुंद म्हणतात– आत्मा म्हणजे हे तीन गुण (वस्तुतः एकच)– या तीनांचे मिळून झालेले रसायन. रसायन एक घटके तीन. तेही अभिन्न. केवळ ज्ञानानेच वेगळे करून पाहाता येण्या सारखे चेतना ही या तीन गुणांची एकत्व दर्शक. विश्वात जे जे माणूस घडवितो, पराक्रम करतो, देह-धारणादिक गोष्टी करतो, म्हणजेच संसाराचा पसारा उभा करतो असे जे म्हटले जाते, त्यात हीच चेतना किंवा चेतनेची प्रभा जड कर्म परमाणूंना सहाय्यभूत होऊन घडवितो. संसार म्हणजे चेतनेच्या एक वैभाविक आविष्कारच आहे तो आविष्कार मोठा मनोरम, वैविध्यपूर्ण आणि मतीला चक्रावून सोडणारा आहे. चेतनेची ही ईश्वरीय शक्तीच होय. ती पाहूनच ईश्वराची कल्पना पुढे आली. पण जेंव्हा चेतना मूळ आपल्या दर्शन–ज्ञान–चारित्र्यात्मक विशुद्धतेचा आश्रय करून इतर सर्व संयोग–संबंधातून मोकळी होते ती त्या चेतनेची मुक्ती आहे. मुक्ती असो वा संसार यात चेतनेचाच आविष्कार आहे ती दिव्य चैतन्यमयता म्हणजेच आत्मा होय. तिची निर्मित्ती करता येत नाही. ती स्वयंभू असते. कर्मांचे येणे जाणें स्वयंभू व ती स्वीकारणे वा नाकारणे हे देखील चेतनेचे स्वयंभूषण होय.

– प्राचार्य श्री सुमेरचंद जैन
८–अ सन्मतीनगर,
सोलापूर–४१३ ००४

हार्दिक शुभेच्छा

नमन करू अरहंत को, नमन सिद्ध भगवन्त ।
आचारज उवझाय अरू, सकल साधु गुणवन्त ॥

राजेश ट्रेडर्स

वर्धमान मार्केट, वर्धा

सब प्रकारके हार्डवेअर मर्चंट

प्रो. राजेश मानमलजी जैन

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री समंतभद्र विचार रत्नमाला

(गुरुकुल शिक्षण पद्धतीचे पुनरुज्जीवक अध्यात्मयोगी परमपूज्य गुरुदेवश्री समंतभद्र महाराजांच्या पत्रातील विचारावर आधारित)

भेदविज्ञान लाभाने
विजयी होतसे नर ।
इंद्रियांना कषायांना
भेद विज्ञान जिंकते ॥ १ ॥

ज्ञानाने मन सत्याने
वाणी पवित्र होतसे ।
गुरू सेवा करी देहा
कथिले आगमी जिने ।। २ ।

विवेक शुन्य भावांनी
गर्तेत पडतो नर ।
विवेकाची हवी जोड
भावनेला निरंतर ॥ ३ ॥

आकुलता असे नित्य
परिग्रहास कारण ।
अतएव सुखार्थ्याने
त्यागावी ती प्रयत्नात ॥ ४ ॥

घडणारे घडे नित्य
नसावा खेद हर्ष वा ।
आपदी वैभवी ठेवा
समभाव निरंतर ॥ ५ ॥

मोहामुळे परालाच
मानतो जीव आपले ।
करी भ्रमण संसारी
त्याग तू कसा ।। ६ ॥

सम्यग्दर्शन प्राप्तीने
गळतो मी पणा बुधा ।
तयास्तव करी यत्न
मनोभावे अहर्निश ।। ७ ॥

निरीक्षावे स्वदोषांना
करावा यत्न त्यागण्या ।
करावी शुद्धि आत्म्याची
भावावी स्वात्मभावना ॥ ८ ॥

लाखात गोष्ट जीवा रे
जाण तू सत्य आगळे ।
परमात्मपदासाठी
राग-द्वेषास त्याग तू ॥ ९ ॥

वित्ताचे सार हे दान
देहाचे व्रत धारण ।
तत्वचिंतन बुद्धीचे
वाणीचे मधु भाषण ।। १० ॥

नसे स्वाधीन जीवाच्या
पराचे परिवर्तन ।
' मी करीन ' असा गर्व
वृथाभिमान सोड तू ॥ ११ ॥

गुरूपदेश मेघावे
पडता जल मानसी ।
मौक्तिकें बनती त्याची
सर्व जीया हितकर ।। १२ ॥

दुःखाची जननी जाणा
आसक्ती हीच निश्चित ।
आसक्ती त्यागणे इष्ट
नसो आकुलता कधी ॥ १३ ॥

भजावे अरहंताला
श्वासाश्वासात नित्यशः ।
सांगता येत नाही रे
घेशील काय तो पुनः ॥ १४ ॥

तुझ्या घराचे रे मित्रा नसे साथी तुझा कुणी ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ज्या लक्ष्मीकरिता सोडी
स्वधर्मासहि मानवा ।
तुझ्यासवे न येईल
जाण हे सत्य सर्वदा ॥ १५ ॥

अनंतानंत जीवांचे
क्षेम कल्याण इच्छितो ।
अशा नरा सदा लाभे
सौख्य शांती शुभंकर ॥ १६ ॥

जिनवचन जाणावे
महा औषध उत्तम ।
ते विरेचक भोगांचे
कर्मदुःखविनाशक ॥ १७ ॥

जन्म-मृत्यु-जरा-व्याधी
जिनवाणी विनाशिते ।
पीयूषार्णव ती जाणा
सर्व कल्याणकारक ॥ १८ ॥

क्षण जाती पळे जाती
काळ जाई क्षणोक्षणी ।
आयुष्य जातसे वाया
जप तू जिनराम रे ॥ १९ ॥

शरीरावर या दुष्ट
जितके प्रेम मी करी ।
तितके स्वीय आत्म्यात
करता मोक्ष दूर ना ॥ २० ॥

सदा त्याज्य असे संग
शक्य ना त्यागणे जर ।
करावा संग संतांचा
संत औषध उत्तम ॥ २१ ॥

पीयूषार्णव संतोष
मनीं ज्याच्या अतुल्य तो ।
संतोषात असे सौख्या
शुची निर्मळ मंगळ ॥ २२ ॥

आत्म्याचे हित सौख्यात
नसे आकुलता जिथे ।
आत्म्याचें हित ना तेथें
असे आकुलता जिथे ॥ २३ ॥

रागासमान ना दुःख
त्यागासमान ना सुख ।
असे हे सार तत्त्वाचें
जीवाला सौख्य दायक ॥ २४ ॥

इंद्रिय प्राप्त जे सौख्य
सुखाचा भास ते असे ॥
जयाने ग्रासले ज्ञाना
मानावे ते कसे सुख ॥ २५ ॥

दुःखाचे मूळ अज्ञान
आत्मज्ञान सुखास्पद ।
होताच नष्ट अज्ञान
लाभते सुख शाश्वत ॥ २६ ।

पर द्रव्यात जी बुद्धी
इष्टानिष्ट करी नर ।
मिथ्यात्त्वाचे असे रूप
दुःखदायी भयंकर ॥ २७ ॥

पुरे विकल्प आता ते
आता नकोत जल्पना ।
करी विचार जीवा रे
निजात्म्याचा मनोमन ॥ २८ ॥

धावता सावलीमागे
येई हातात ना कधी ।
पाठ फिरवता येई
मागे मागेच ती सदा ॥ २९ ॥

मिथ्यात्वग्रस्त जीवाला
जिनवाणी न आवडे ।
रागद्वेषात जे मग्न
असतात निरंतर ॥ ३० ॥

काळाच्या उदरी जाता तुला ना रक्षिती कुणी

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अंतरंग तपामध्ये
स्वाध्याय तप उत्तम ।
गृहस्थालाहि ते शक्य
श्रमणासम जीवनी ॥ ३१ ॥

मनोवचनकायेने
असावे शुचि वर्तन ।
शुद्धाचरण जीवाला
देते आनंद निर्मळ ॥ ३२ ॥

असाया चित्त सन्मार्गी
मनाचे कोड कौतुक ।
उत्कर्ष इच्छिणाऱ्याने
कदापीही करू नये ॥ ३३ ॥

पुण्योदये मिळाली रे
कायनौका नरा तुला ।
दुःखाब्धी कर तू पार
जौवरी भंग ना तिचा ॥ ३४ ॥

रे सूधारक विश्वाची
चिंता तू सोड रे वृथा ।
निजात्म्यात असे विश्व
आधी सुधार ते भल्या ॥ ३५ ॥

जिनवाणी श्रुताभ्यास
धर्मध्यान तपादिक ।
रुची आवड धर्माची
असे भव्यत्त्व लक्षण ॥ ३६ ॥

– भद्रदास

याच जन्मात दिव्यानंद

मनुष्याने प्रत्येक क्षणाचा सदुपयोग, निरंतर व्यवसाय व सतत शुद्ध विचार या गोष्टींची स्वतःला सवय लावून घेतल्यास त्यास याच जन्मात दिव्य आनंदाची प्राप्ती झाल्याशिवाय राहात नाही. पण त्याने प्रतिज्ञापूर्वक तसे ठरविले पाहिजे. ज्ञान व क्रिया यांचो सांगड हीच जीवन विकासासाठी आवश्यक आहे. म्हणून ती घालण्याचा तुम्ही प्रयत्न करावा. केवळ चांगले काय आहे हे समजून किंवा बोलून उपयोगी नाही. ते कृतीत उतरले पाहिजे. निश्चय केल्यास ते सहज शक्य आहे.

बाहुबली, दि. १७-८-१९३४ – स्वामी समंतभद्र

आयुष्य जातसे व्यर्थ रात्रंदिन तुझं असे ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

जैन तत्त्वज्ञानाचे चालते बोलते विद्यापीठ (Mobile University) प. पू. आचार्यश्री आर्यनंदी महाराज यांच्या निर्विघ्न विहाराकरिता वर्धावासियांची मंगल प्रार्थना

होवो विहार निर्विघ्न

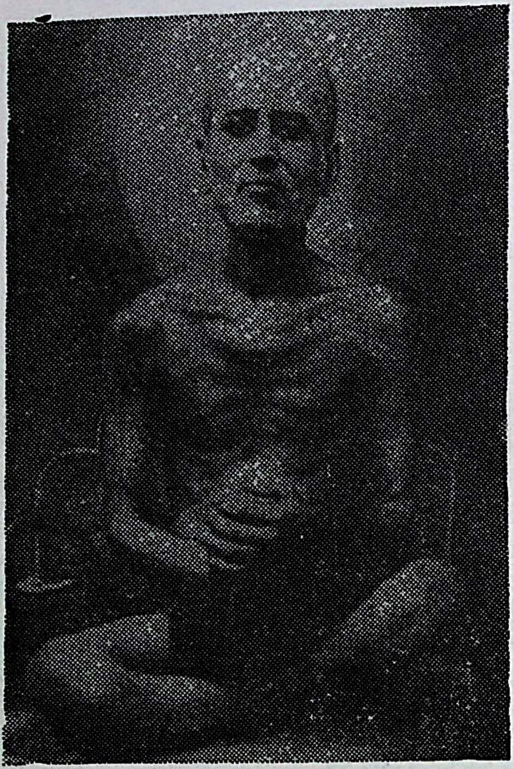

वंदितो भावभक्तीने
आर्यनंदी मुनीश्वरा ।
आर्योत्तमा महाचार्या
गुरुश्रेष्ठा दिगंबरा ॥ १ ॥

आरंभ विषया सर्व
परिग्रहादि त्यागुनीं ।
संसारमोह सोडोनी
संयमी बनले मुनी ॥ २ ॥

ज्ञान–ध्यान–तपामध्ये
जाहले लीन तत्पर ।
आत्म्यात रमले त्यागी
आर्यनंदी मुनीश्वर ॥ ३ ॥

समंतभद्र स्वामीच्या
हस्ते दीक्षेस धारिले ।
कराया स्वात्म उद्धार
परकल्याणही तसे ॥ ४ ॥

तीर्थरक्षार्थ देशात
केला विहार निर्भय ।
समाज जागृती केली
व्हावया तीर्थ अक्षय ॥ ५ ॥

काया–वाचा–मने सेवा
धर्माची करण्या दिली ।
प्रेरणा मंगल शक्ती
आम्हा आशीर्वचावली ॥ ६ ॥

स्वाध्यायीं रत राहोनी
आत्मविज्ञान जाणले ।
'देहोऽन्यः पुद्‌गलाश्चान्याः
भेदविज्ञान साधले ॥ ७ ॥

दिधली प्रेरणा आम्हा
स्वाध्यायाची सुमंगल ।
दर्शन–ज्ञान–चारित्र
व्हावया अति उज्ज्वल ॥ ८ ॥

कराया धर्मसंस्कार
कोवळया बालकावरी ।
स्थापिली आश्रमे दोन
वेरूळात नवागडीं ॥ ९ ॥

यथार्थ आत्म–संकल्पी अंतरात्मा असेचितो ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आचार्य आर्यनंदी वंदना

वर्धावासी श्रावक आम्ही हर्षित शुभ आगमनाने
आर्यनंदि गुरुवर आचार्या वंदन मन वच कायेने ॥ धृ ॥

आचार्योत्तम आर्यनंदि मुनि रत्नाकर वात्सल्याचे
दृग्ज्ञानचरित सहित मुनीश्वर प्रखर दिवाकर ज्ञानाचे ।
समंतभद्रासमीप दीक्षा नग्न दिगंबर साधूची
घेती गुरुवर विशुद्ध पावन मंगलकर वैराग्याची ॥
वर्धावासी. ॥ १ ॥

पसतिस वर्षे व्यतीत झाली पंच महा आचाराची
थोर तपस्या भेदज्ञाने निज आत्मा चेतविण्याची ।
संग त्यागुनी गुरुवर बनले लघुनंदन जिनदेवांचे
प्रतीक बनले विरागतेचे श्रद्धा ज्ञान तपस्येचे ॥
वर्धावासी. ॥ २ ॥

गुरुकुल शिक्षण संस्काराचे अनुपम मंगल हितकारी
मिळावयास्तव सकला छात्रा दान योजना उपकारी ।
नवागडाला तीर्थ कराया शिवमंगल संस्काराचे
सदैव यतती प्रेरण देती नित समाजधर्म हिताचे ॥
वर्धावासी. ॥ ३ ॥

गुरुमेघाच्या ज्ञानजलाने गृही जनांचे हृदय फुलो
सदाचारमय जीवन जगण्या प्रेरण मंगल नित्य मिळो ।
तीर्थभूषणा श्रमणउत्तमा आर्यनंदि मुनिराजाला
मिळो आयुष्य स्वास्थ्य निरामय बल संयम पाळायाला ।
वर्धावासी श्रावक आम्ही हर्षित शुभ आगमनाने
आर्यनंदि गुरुवर आचार्या वंदन मन वच कायेने ॥ ४ ॥

वर्धा, — भद्रदास

नेच्छिता जे स्वतःसाठी नका इच्छू परास्तव ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

कल्याणक निमित्ताने
केले प्रस्थान यावया ।
नवागडाहुनी येथे
भव्यांना बोध द्यावया ।। १० ।।

वर्धावासी जनांचे हे
अहोभाग्य प्रभावक ।
बोधामृत रसास्वादे
धन्य होतील श्रावक ।। ११ ।।

वृध्दावस्था असोनीही
कष्टभार न मानता ।
विहार धर्मकार्यार्थ
केवढी धर्मशीलता ! ।। १२ ।।

गुरूपदेश पीयूषे
मिळेल दृष्टि उत्तम ।
श्रावकांना मनःशांती
धर्मज्ञान जिनागम ।। १३ ।।

होवो विहार निर्विघ्न
निराबाध निरापद ।
मंगलोत्तम सानंद
गुरुराजा सुखास्पद ।। १४ ।।

आर्यनंदी महाचार्या
आयू स्वास्थ्य निरामय ।
लाभो शक्ती मनःशांती
होवो विहार निर्भय ।। १५ ।।

व्हावया लाभ सर्वांना
सद्धर्माचा सदुत्तम ।
प्रार्थितो चिंतितो आम्ही
वर्धेचे श्रावकोत्तम ।। १६ ।।

आर्यनंदी जिनाचार्या जिनेश–लघुनंदना ।
वात्सल्यमूर्ति योगीशा वंदितो भद्रदास मी ।। १७ ।।

– भद्रदास

वर्धा,

शुद्धातम शिव तू

ॐ तत् सत् श्री आत्मराज प्रभु शुद्धातम शिव तू ।
अक्षय निर्भय ज्ञानपुंज विभु विश्वप्रकाशक तू ।
अगंध अरूप अस्पर्श अरस नित्य सदा शिव तू
ज्ञाता द्रष्टा ज्ञायक दर्शक ज्ञानरुप विभु तू ।। १ ।।

समय अमेचक चिन्मय भावक निजरसनिर्भर तू
सिद्ध बुद्ध तू सहिष्णु अच्युत प्रशमात्मा प्रभुं तू ।
सत्यपरायण क्षांतिपरायण शांतिनिष्ठ जिन तू
प्रभु क्षेमंकर महागुणाकर योगी ध्यानी तू ।। २ ।।

अनादि अनंत अजर स्वयंभू नित्य अवस्थित तू
निर्मल निष्कल चिन्मय चिद्रस चिदानंद शिव तू ।
नित्य निरंजन अबद्ध चेतन अतिनिश्चिल धृव तू
उदासीन जिन शमसुख पूरित स्वतःसिद्ध प्रभु तू । ३ ।।

★ ★

इच्छिता जे स्वतःसाठी इच्छा तेच परास्तव ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभ कामना !

" पंच णमोकार महामंत्र विश्वशांती व प्राणीमात्राच्या कल्याणाचे अधिष्ठान आहे. त्याचे नित्य स्मरण सर्वदा सुखदायी होते."

– महावीर वाणी

ओम ऑईल इंडस्ट्रीज

ओम किराणा भांडार

रामनगर, वर्धा - ४४२ ००१

फोन : २८२०

किशोर अणाजी चवडे

राजकुमार अणाजी चवडे

वार्ड नं. २७, रामनगर, वर्धा.

सद्गुणांच्या विकासात खरा आनंद शाश्वत।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभ कामना

" सम्यक्चारित्र जीवनाचा मुकुटमणी आणि मानबिंदू असल्यामुळे तो खरा धर्म होय. धर्म म्हणजे साम्य आणि साम्य म्हणजे मोह आणि क्षोभ यापासून पराङ्मुखता होय. "

महावीर वाणी

कुणाल कन्स्ट्रक्शन

तारा ट्रेडर्स

राज कन्स्ट्रक्शन

' पुष्प निकेतन '
बॅचलर रोड, वर्धा - ४४२ ००१
फोन : ४४१४७

आत्मसुधारणा व्हाया असावी पापभीरुता ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आमच्या हार्दिक शुभेच्छा

" मनुष्य जन्माने मोठा होत नाही, तो मोठा होतो आत्मनिर्भरता, सत्य आणि चारित्र्य यामुळे."

– महावीर वाणी

अपूर्व सार्वजनिक टेलिफोन केंद्र

गोरस भांडारजवळ, रामनगर, वर्धा.

फोन – ४५१४४

प्रशांत रंगनाथजी चवडे
रामनगर, वर्धा

हार्दिक शुभेच्छा !

" प्राणीमात्राविषयी मैत्रीभाव, गुणीजनाविषयी आदरभाव, दुःखी कष्टी जीवाविषयी कृपाभाव आणि विरोधकाविषयी माध्यस्थभाव या गुणांचा परिपोष व्हावा. "

– महावीर वाणी

इंद्रधनु झेरॉक्स

मेन रोड, आर्वी मोटार स्टँड, वर्धा

सन्मतीनगर ले-आऊट

सिंदी (मेघे)

श्री सुरेशचंद्र भैय्यालालजी मांडवगडे
श्री सुनील सुरेशचंद्रजी मांडवगडे

मिथ्याज्ञान असे माता दुःखाची जन्मदायिनी ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभेच्छा

" प्रत्येक आत्मा स्वतंत्र आहे. त्याचा उद्धारकर्ता तोच आहे. दुसरा कोणी नाही. शुद्धात्मा हाच परमेश्वर, त्याचीच तू उपासना कर. "

— महावीर वाणी

अमित क्वालिटी फॅब्रिकेटर्स

वार्ड नं. २७, रामनगर, वर्धा - ४४२००१

फोन - २१६९

★ स्टील स्ट्रक्चर्स फेब्रीकेटींग,

★ फर्निचर मॅन्युफॅक्चरींग

★ जनरल इंजिनिअरिंग सर्व्हीसेस

अनिलकुमार महादेवराव फुलंबरकर

रामनगर, वर्धा

असे निवास सौख्याचा सद्गुणात निरंतर ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

माणसाचा विकास म्हणजे आत्मगुणांचा विकास

डॉ. सुभाषचंद्र अक्कोळे
संपादक प्रगति आणि जिनविजय, सांगली

सध्या विज्ञानाने जो विकास साधला आहे त्यामुळे मानवी जीवन बाह्यदृष्टीने खूपच सुखाचे झाले आहे. पण त्यात माणसाचा खऱ्या अर्थाने विकास झाला नाही असे तत्व-चिंतकांना वाटते. काही जुन्या विचारांच्या सनातनी व धर्मभोळया लोकांचे असे मत नेहमीच ऐकायला मिळत असते, पण त्याकडे बुद्धीवादी विचारवंत दुर्लक्ष करतात. कारण सनातनी व धर्मभोळया लोकांचा समावेश तत्वचिंतकांत होत नाही. पण जेव्हा तत्वचिंतक बुद्धीवादी विचारवंतही विज्ञानाने साधलेली प्रगती म्हणजे मानवाची खरी प्रगती नव्हे. मनुष्य अजूनही 'मनुष्य' च झाला नाही असे निःशंकपणे म्हणतात तेव्हा मात्र त्याचा अर्थबोध करून घेणे आवश्यक होऊन बसते.

विज्ञान आणि अध्यात्म यांचा एकमेकात विरोध मानण्याचे काहीच कारण नाही. विज्ञान हे केवळ भौतिक सत्याचा शोध घेते व आध्यात्म हे केवळ आत्मसत्याचा शोध घेते असेही समजण्याचे कारण नाही. एका सत्या-चीच ही विविध रूपे आहेत. मानवी जीवनाच्या विकासात विज्ञाना इतकेच अध्यात्माचे महत्व आहे. किंबहुना अध्यात्माकडे दुर्लक्ष केल्यामुळे वैज्ञानिक प्रगतीला क्रुर असे संहारक स्वरुप येत चालले आहे. भौतिक व आर्थिक विकासा-बरोबर माणसांच्या आत्मगुणांचा विकास झाला नाही तर जीवनात संतुलन राहत नाही.

अल्बर्ड आइन्टाईन यांनी 'ज्ञाता' व 'ज्ञेय' यात फरक करून म्हटलें आहे की, "माणसाने केवळ 'ज्ञेयप्रधान' न होता 'ज्ञाताप्रधान' ही झाले पाहिजे" आजचा माणूस 'स्व' चा विचार करीत नाही. तो बाह्य वस्तूंचाच अधिक विचार करतो त्यांचेंच ज्ञान मिळविण्याचा व त्यातूनच सुख प्राप्त करण्याचा तो आटोकात प्रयत्न करीत असतो. बाह्य वस्तूचे ज्ञान व सुख हंच त्याला सर्वस्व वाटतात. स्वतःला तो पूर्णपणे विसरुन जातो. आत्मा हा ज्ञाताद्रष्टा आहे त्याच्याशिवाय इतर सर्व काही ज्ञेयवस्तू आहे. परंतु सध्याच्या ज्ञानअवस्थंत ज्ञात्याला म्हणजे जाणणाऱ्याला काहीच महत्व नाही. तात्विक भाषेत सांगायचे झाले तर उपादनाचें महत्व राहिले नाही. निमित्ताचें महत्व अतिशय वाढले आहे माणसाची किंमत घसरली असून वस्तूचें भाव तेंजीत आहंत असा त्याचा अर्थ आहे.

आईनस्टाईन त्यांनी विज्ञान क्षेत्रात संशोधक म्हणून अपूर्व यश मिळविले. त्यांना एका प्रश्नकर्त्याने विचारले की, 'आता पुढील कामात जन्मात काय करणार? त्यावर त्यांनी सहजपणे उत्तर दिले की, –

या जन्मात मी ज्ञेयावर (Object) भरपूर काम केले, पुढील जन्मात मी ज्ञात्यावर (Subject) काम करु शकेन.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभेच्छा

" प्रत्येक आत्मा स्वतंत्र आहे. त्याचा उद्धारकर्ता तोच आहे. दुसरा कोणी नाही. शुद्धात्मा हाच परमेश्वर, त्याचीच तू उपासना कर. "

– महावीर वाणी

अमित क्वालिटी फॅब्रिकेटर्स

वार्ड नं. २७, रामनगर, वर्धा - ४४२००१

फोन – २१६९

★ स्टील स्ट्रक्चर्स फेब्रीकेटींग,

★ फर्निचर मॅन्युफॅक्चरींग

★ जनरल इंजिनिअरिंग सर्व्हीसेस

अनिलकुमार महादेवराव फुलंबरकर

रामनगर, वर्धा

असे निवास सौख्याचा सद्गुणात निरंतर ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

माणसाचा विकास म्हणजे आत्मगुणांचा विकास

डॉ. सुभाषचंद्र अक्कोळे
संपादक प्रगति आणि जिनविजय, सांगली

सध्या विज्ञानाने जो विकास साधला आहे त्यामुळे मानवी जीवन बाह्यदृष्टीने खूपच सुखाचे झाले आहे. पण त्यात माणसाचा खऱ्या अर्थाने विकास झाला नाही असे तत्वचिंतकांना वाटते. काही जुन्या विचारांच्या सनातनी व धर्मभोळया लोकांचे असे मत नेहमीच ऐकायला मिळत असते, पण त्याकडे बुद्धीवादी विचारवंत दुर्लक्ष करतात. कारण सनातनी व धर्मभोळया लोकांचा समावेश तत्वचिंतकांत होत नाही. पण जेव्हा तत्वचिंतक बुद्धीवादी विचारवंतही विज्ञानाने साधलेली प्रगती म्हणजे मानवाची खरी प्रगती नव्हे. मनुष्य अजूनही 'मनुष्य' च झाला नाही असे निःशंकपणे म्हणतात तेव्हा मात्र त्याचा अर्थबोध करून घेणे आवश्यक होऊन बसते.

विज्ञान आणि अध्यात्म यांचा एकमेकात विरोध मानण्याचे काहीच कारण नाही. विज्ञान हें केवळ भौतिक सत्याचा शोध घेते व आध्यात्म हे केवळ आत्मसत्याचा शोध घेते असेही समजण्याचे कारण नाही. एका सत्याचीच ही विविध रूपे आहेत. मानवी जीवनाच्या विकासात विज्ञाना इतकेच अध्यात्माचे महत्व आहे. किंबहुना अध्यात्माकडे दुर्लक्ष केल्यामुळे वैज्ञानिक प्रगतीला क्रुर असे संहारक स्वरुप येत चालले आहे. भौतिक व आर्थिक विकासाबरोबर माणसांच्या आत्मगुणांचा विकास झाला नाही तर जीवनात संतुलन राहत नाही.

अल्बर्ट आइन्टाईन यांनी 'ज्ञाता' व 'ज्ञेय' यात फरक करून म्हटलें आहे की, "माणसाने केवळ 'ज्ञेयप्रधान' न होता 'ज्ञाताप्रधान' ही झाले पाहिजे" आजचा माणूस 'स्व' चा विचार करीत नाही. तो बाह्य वस्तूंचाच अधिक विचार करतो त्यांचेंच ज्ञान मिळविण्याचा व त्यातूनच सुख प्राप्त करण्याचा तो आटोकात प्रयत्न करीत असतो. बाह्य वस्तूचे ज्ञान व सुख हंच त्याला सर्वस्व वाटतात. स्वतःला तो पूर्णपणे विसरुन जातो. आत्मा हा ज्ञाताद्रष्टा आहे त्याच्याशिवाय इतर सर्व काही ज्ञेयवस्तू आहे. परंतु सध्याच्या ज्ञानअवस्थंत ज्ञात्याला म्हणजे जाणणाऱ्याला काहीच महत्व नाही. तात्विक भाषेत सांगायचे झाले तर उपादनाचें महत्व राहिले नाही. निमित्ताचें महत्व अतिशय वाढले आहे माणसाची किंमत घसरली असून वस्तूचें भाव तेंजीत आहेत असा त्याचा अर्थ आहे.

आईनस्टाईन त्यांनी विज्ञान क्षेत्रात संशोधक म्हणून अपूर्व यश मिळविले. त्यांना एका प्रश्नकर्त्याने विचारले की, 'आता पुढील कामात जन्मात काय करणार? त्यावर त्यांनी सहजपणे उत्तर दिले की, –

या जन्मात मी ज्ञेयावर (Object) भरपूर काम केले, पुढील जन्मात मी ज्ञात्यावर (Subject) काम करु शकेन.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

मी काय आहे. माझे स्वरूप कोणते माझे सुखदुःख म्हणजे नेमके काय ? यांची उत्तरे आजचा ज्ञानी माणूस देऊ शकत नाही. स्वतःच्या आत्म्याचा विकास होण्यासाठी तो काहीही प्रयत्न करीत नाही. माणूस म्हणून त्याच्या सद्गुणाचा जो विकास व्हायला पाहिजे त्याचा सध्याचा समाजव्यवस्थेत विचार होत नाही. त्यासाठी आदर्श संस्कार कोठेही लाभू शकत नाहीत. हे सत्य निश्चितपणे आईन्स्टाईन सारख्या ज्ञानी माणसाच्या लक्षात आले होते.

आदर्श 'माणूस' निर्माण करण्याचे प्रयत्न नेहमी होत आले आहेत व पुढे होत राहतीलही. अगदी भ. ऋषभदेवापासून माणसातील पशुत्व घालवून त्याच्यावर योग्य संस्कार करण्याचे प्रयत्न झाले. राम, कृष्ण महावीर, बुद्ध, महात्मा गांधी अशी ही थोर थोर परंपराही आमच्या देशाला लाभली. इतके असूनही आजची आमची अवस्था संस्कारहीन असंस्कृत माणसासारखीच आहे. सर्व जगातही अशीच स्थिती आहे.

त्यामानाने बाह्यवस्तूंचे रूप दिवसे–दिवस बदलत चालले आहे. विज्ञानामुळे ही प्रगती होत आहे. जीवनात समृद्धी दिसते. पण माणसांच्या अंतरंगात उत्तम गुणांची समृद्धी दिसत नाही. शिक्षणातून तो सुधारेल म्हणून शिक्षणाचें शास्त्र विकसित झालें पण अपेक्षित माणूस काही घडेना. सत्य, अहिंसा, मित्र भावना, सहिष्णुता शील, यांनी संपन्न नागरिक तुलनेने किती दिसतात ? या सगळ्या शब्दांचा अगदी चलनी नाण्याप्रमाणे उपयोग मात्र होत असतो. माणसात काही पोलीस, सैन्य, अणुबाँब यांच्या भीतीने तरी सुधारणा झाली काय ? क्रुरता वाढलेली दिसते पण निर्भयता कुठेच दिसत नाही. भित्रेपणा तर सर्वत्र भरला आहे. भ्रष्टाचारालाही तोटा नाही, खरे पाहिले तर सत्ता सेवेसाठी लाभत असते. पण माणूस सत्तेसाठी धडपतो. सारे राजकारण या सत्ते–भोवती घोटाळत आतहे. चारित्र्याची घडण कोणत्या प्रयोगशाळेतून होणार ? आम्हाला तर आत्मज्ञान व त्यातून होणारा माणूसकीचा विकास अपेक्षित आहे. आईन्स्टाईनचा पुनर्जन्म त्यासाठीच हवा आहे ! पुढील जन्मात त्या–साठी प्रयत्न करण्याचें त्यांनी अभिवचन दिलें आहे.

अध्यात्म आणि बाह्य वैभव यांचें संतुलन राखणारी शक्ति जागृत झाली तरच नवा माणूस जन्माला येईल. आज ते संतुलन राहीले नाही. साधू म्हणून घेणाऱ्यांना व्याभि–चाराबद्दल कारावासात घालावे लागते, खुना–बद्दल राष्ट्रप्रमुखाला फाशी द्यावी लागते. माणसाने विश्वास तरी कोठे ठेवावा ? आद–राची सगळीच स्थाने अशी भ्रष्ट झाल्यानंतर माणसाचा विकास कसा संभवतो ? जेथे प्रति–ष्ठाकडूनच अध्यात्माची थट्टा होते. अपरिग्रह व सत्यनिष्ठा यांचा उपहास होतो व अश्ली-लतेंचें समर्थन होऊ लागते तेथे माणुसकीचा विकास होणे शक्य नाही. जगात विज्ञानाची कितीही प्रगती झाली तरी जोपर्यन्त संयमातून माणूस आत्मसुखाकडे वळणार नाही तोपर्यन्त त्याचा विकास अशक्य आहे. आमच्या धर्माने स्पष्टपणें घोषित केले आहे की, क्रोध, मान, माया, आणि लोभ यांच्यावर विजय मिळवून मनोवृत्ती बदल्याशिवाय माणसाच्या आत्म्याचा विकास होत नाही.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

असा मी घडलो !

– बापुसाहेब पाटील. ठाणे

(आपल्या साहसाने आणि कठोर परिश्रमाने उद्योगपती झालेले जैन कारखानदार श्री बापुसाहेब पाटील यांची जडणघडण जैन युवकांना मार्गदर्शक ठरेल. – संपादक)

परिश्रमाचे बाळकडू –

माझे बालपणचे शिक्षण कोल्हापूर जिल्हयातील बाहुबलीच्या डोंगरपायथ्याशी असलेल्या श्री बाहुबली ब्रम्हचर्याश्रमात प. पू. गुरुदेवश्री समंतभद्रजी महाराज यांच्या देखरेखीखाली झाले. प्रत्येक वर्गात प्रथम क्रमांकाने उत्तीर्ण होणारा मी विद्यार्थी. १९६४ साली एस्. एस्. सी. परीक्षा विद्यालयात प्रथम क्रमांक मिळवून मी उत्तीर्ण झालो. त्या काळी इंजिनिअरिंग शिक्षणाला फार मोठी प्रतिष्ठा असल्यामुळे ते शिक्षण घेण्याची माझी इच्छा होती. कुटुंबामध्ये मोठा मुलगा असल्यामुळे वडिलांचे गणित फार सोपे होते. इंजिनिअरिंगसाठी ५ वर्षे फी भरून शिक्षण घेण्यामध्ये काळाचा व पैशाचा अपव्यय आहे. त्याऐवजी घरची शेती केली तर इंजिनिअरिंग शिक्षणानंतर मिळणारा पैसा हातोहात मिळायला लागेल अशी त्यांची धारणा होती. परंतु माझ्या महत्त्वाकांक्षी मनाला ते पटले नाही. 'धन–कन–कंचन–राजसुख सबही सुलभ कर जान । दुर्लभ है संसार में, एक जथारथ ज्ञान ।' अशी शिकवण मला आश्रमात मिळाली होती. आई शिक्षित व कामसू असल्यामुळे सतत परिश्रम करण्याचे बाळकडू मला मिळाले होते. आजोबा आणि वडील उद्योगी असल्यामुळे मलाही मेहनतीची संवय होती. त्यामुळे स्वावलंबाने शिक्षण घ्यावे म्हणून मी १९६४ साली मुंबईला आलो,

हार्ड नॉक्स विद्यापीठाचा पदवीधर –

मुंबईत नाना प्रकारचे उपद्व्याप करून कामाला सुरूवात केली. आणि शिक्षणाच्या संधीची वाट पाहत राहलो. कोणतेही काम करण्यात मला कमीपणा वाटला नाही. १९६५ च्या सुमारास बर्मा शेलमधील अॅप्रेंटिसशीपसाठी ३००० विद्यार्थ्यातून माझी निवड झाली. 'फिटर' ट्रेडचा माझा तीन वर्षाचा अभ्यासक्रम १ जानेवारी १९६६ पासून सुरू झाला. इंजिनिअरिंग शिक्षणाचे पहिले धडे मी तेथेच गिरविले. कंपनीच्या सर्व विभागामध्ये आम्हाला प्रशिक्षण मिळाले. गुणवत्तेवरच माझी निवड झाली असल्यामुळें माझा आत्मविश्वासही वाढला. तेथे शिक्षण घेत असतांना आलेल्या अनुभवातून माझी जडणघडण होत होती. कंपनीतील ब्रिटीश अधिकाऱ्यांचे चांगले गुण मला जवळून टिपता आले. त्यांच्यातील माणूस आणि माणूसकी या दोहोंचे दर्शन मला जवळून घडले. नकळत मनामध्ये स्पर्धा व जिद्द निर्माण झाली. न्यूनगंड केव्हाच गळून पडला. आश्रमामध्ये लहानपणी शिकलेल्या म्हणी मला प्रकर्षाने आठवतात.

'Nothing teacher teaches better than a careful observation ! तसेच Not failure but low aim is crime.'

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

स्वतःच्या सूक्ष्म निरीक्षणासारखा दुसरा उत्तम शिक्षक नाही आणि अपयशाला घाबरून उच्च-ध्येय न बाळगणें यासारखा दुसरा गुन्हा नाही हे माझ्या मनावर पक्के ठसले.

माझे शिक्षण अव्याहतपणे सुरू आहे आणि राहील. जीवन हेच माझे मोठे विद्यापीठ आणि महाविद्यालय आहे. यासंबंधात एक अनुभव सांगतो. एक अमेरिकन जोडपे माझ्या परदेश प्रवासात मला भेटले. त्यांच्याशी गप्पा मारतांना साहजिकच त्यांनी माझ्या व्यवसाया-ची व शिक्षणाची चौकशी केली. माझी माहिती ऐकल्यांवरं त्या अमेरिकन बाईच्या तोंडून उत्स्फूर्त उद्गार बाहेर पडले, 'Oh ! you graduated from Hard knocks University.' 'परिस्थितीतून तावून सुलाखून टक्के टोणपे खाऊन तयार झालेल्या पदवीधर तू आहेस तर !' यापेक्षा मोठी पदवी ती कोणती ? ज्ञान मिळविण्याची तीव्र इच्छा आणि सतत नवीन काहीतरी कर-ण्याचा हव्यास माझ्यात होता.

परदेशी कंपन्यांना भेटी –

वर्षातून दोन-तीनदा युरोप-अमेरिके-तील औद्योगिक प्रदर्शने, शास्त्रीय संशोधन शाळा, व्यापारी कंपन्या आणि विश्वविख्यात फिल्टर्स उत्पादक कंपन्या याना मी भेटी देत असतो. त्यामुळे विविध क्षेत्रातील तज्ज्ञ लोकांची, त्यांच्या संशोधन कार्याची आणि आधुनिक तंत्रज्ञानाची सखोल माहिती मिळ-ण्यास मोठीच मदत झाली. माझ्या ग्रंथसंग्रहा-मध्ये आधुनिक तंत्रज्ञानावरील पुस्तके, विद्वानांचे प्रबंध आणि परदेशातील बहुराष्ट्रीय कंपन्याची माहितीपत्रके उपलब्ध आहेत. आंपल्या देशाला उपयुक्त असे तंत्रज्ञान निवड-ण्यास त्यांचा चांगला उपयोग होतो. कोणतेही तंत्रज्ञान जसेच्या तसे वापरणे धोक्याचे असते. आपल्याकडील भौगोलिक परिस्थिती, कच्चा माल, उपलब्ध तंत्रज्ञान व यंत्रे यांचा उपयोग करून स्वदेशातील कारखान्यांना ते तंत्रज्ञान वाजवी किंमतीला उपलब्ध करून देण्यासाठी या माहितीचा उपयोग होतो.

जल शुद्धीकरणाचे नवीन तंत्रज्ञान

सध्या मी 'पाणी शुद्धीकरणा'च्या नवीन तंत्रज्ञानावर माझे लक्ष केंद्रित केले आहे. महाराष्ट्राला अवर्षणामुळे दुष्काळ आणि तीव्र पाणी टंचाई भेडसावीत आहे. मी खेडे-गावचा असल्यामुळे पाणी टंचाईचा व माझा लहानपणापासूनचा संबंध आहे. पाण्याला 'जीवन' म्हणतात. त्या जीवनाच्या शोधात आपण सर्वजण आहोत. मी ही त्यातीलच एक वारकरी· 'Reverse Osmosis' या तंत्राचा पाश्चात्या देशामध्ये गेल्या २५ वर्षात बराच विकास झाला आहे· या तंत्राने समुद्राचे पाणी औष्णिक शक्ती न वापरता शुद्ध करून पिण्यायोग्य बनविण्यात येते पारंपारिक बाष्पीभवन तंत्राप्रमाणे औष्णिक शक्ती वापरून समुद्रजलाचे बाष्पीकरण करून ते शुद्ध करण्याचा प्रयोग खूप खर्चाचा झाला आहे. त्यामुळे पर्यायी तंत्रज्ञानाच्या शोधातून हे तंत्र विकसित झाले· गेल्या २० वर्षापासून व्यापारी तत्त्वावर ही पद्धती वापरून पाणी शुद्ध केले जाते वाया जाणारे पाणीही या तंत्राने शुद्ध करून पिण्यायोग्य बनविता येते. रुग्णालये इलेक्ट्रॉनिक उद्योग यांना लागणारे जंतु विरहित पाणी या तंत्राने करता येते. ही पद्धती अतिशय गहन असल्याने सामान्य माणसाला ती सहसासहजी समजणे कठीण

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आहे. या पद्धतीमध्ये अतिसंवेदनक्षम पातळ पडद्याचा वापर करून त्यावर एका बाजूने समुद्राचे पाणी उच्च दाबाने सोडण्यात येते. पडद्यावरून ते वाहत जातांना शुद्ध पाणी त्या मधून पलीकडे जाते आणि त्यातील क्षाराणू पडद्याच्या त्याच बाजूला राहतात. अशा रीतीने एका बाजूला शुद्ध पाणी व दुसऱ्या बाजूला अतिखारट पाणी मिळते. जागतिक आरोग्य संघटनेच्या प्रमाणानुसार पिण्याच्या पाण्यामध्ये ५०० क्षाराणू असले तरी चालतात. या पद्धतीने मिळालेले पाणी ५० ते १०० क्षाराणू असलेल्या पाण्याइतके स्वच्छ होते. आधुनिक विज्ञानाला माहीत असलेले पाणी शुद्ध करण्याचे हे उत्तम तंत्रज्ञान आहें. आपल्या देशात भाभा अनुसंधान केंद्र, भावनगर येथील सी. अेस्. एम्. सी. आर. आय्. आणि आय्. आय्. टी. मुंबई इत्यादि संस्था या तंत्रावर संशोधन करीत आहेत.

भारतीय नौसेनेची त्याचप्रमाणे अन्य व्यापारी जहाजे 'बॉम्बे हाय' मधील तेल आणि नैसर्गिक वायू मंडळाच्या रिंग्ज, संरक्षण दलाचे वाळवंटातील पायदळ वगैरे ठिकाणी या तेलाचा वापर केला जात आहे. काही नवीन कारखान्यामध्ये आणि दवाखान्यात सुद्धा त्याचा वापर होत आहे. परंतु आज तरी आपल्याला याबाबतीत आयातीवरच अवलंबून राहावे लागते. त्यामुळे या तंत्राचा तितकासा फायदा झाला नाही. हल्लीच्या औद्योगिक परिस्थितीकडे पाहता तंत्रज्ञान आत्मसात् करण्याची जिद्द व चिकाटी यांचा अभाव आढळतो. हे तंत्रज्ञान आत्मसात् करण्यासाठी त्याचा पाठपुरावा करणे आवश्यक आहे.

राष्ट्रीय स्तरावर गौरव –

मला १९८६ मध्ये राष्ट्रीय पातळीवर 'कै. आ. रा. भट राष्ट्रीय उद्योजकता पारितोषिक' आणि १९८७ मध्ये 'उद्योगपत्र' हे पारितोषिक मिळालें. कै. आ. रा. भट उद्योजकता पारितोषिक हे भारतीय लघुउद्योग संघटनांच्या महासंघाकडून देण्यात येणारे राष्ट्रीय स्तरावरील पारितोषिक आहे. लघु उद्योजकांना उत्पादनक्षमता, रोजगार निर्मिती, परदेशी मालाऐवजी तितक्याच गुणवत्तेचे भारतीय उत्पादन, नवीन संशोधन इत्यादि विवध क्षेत्रातील प्राविण्याबद्दल ते देण्यात येते. आमच्या लघुउद्योगाला १९८५ सालासाठी हे पारितोषिक मिळाले आहे. 'उद्योगपत्र' हे पारितोषिक विशेष कर्तृत्व दाखविणाऱ्या लघुउद्योजकांना 'औद्योगिक व्यापार आणि विकास महामंडळ, नवी दिल्ली' यांच्याकडून दिले जाते. या संस्थेच्या सल्लागार मंडळावर आणि निवड समितीवर प्रथितयश ज्येष्ठ कारखानदार व खासदार आहेत. हे पारितोषिक पूर्व विजेत्याकडून नाव सुचविले गेल्याशिवाय मिळत नाही. याचे खास वैशिष्टय म्हणजे पूर्वानुभव नसलेल्या उद्योजकाला त्याच्या स्वकर्तृत्वावरच मिळते. औद्योगिक पार्श्वभूमी असलेल्या किंवा व्यापारी घराण्यातील व्यक्तीला ते मिळत नाही. पहिले पारितोषिक तत्कालीन केंद्रीय उद्योगमंत्री मा. नारायणदत्त तिवारी यांच्या हस्ते मला देण्यात आले. या समारंभाचे उद्घाटन तत्कालीन पंतप्रधान मा. राजीवजी गांधी यांनी केले होते. दुसरे पारितोषिक तत्कालीन राष्ट्रपती श्री ग्यानी झैलसिंग यांच्या शुभहस्ते मला १९८७ मध्ये देण्यात आले.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

बास्प उद्योग समूह
(BASP Industries)

आमच्या BASP Industries या कारखान्यात आम्ही रासायनिक औषधी, पेट्रोकेमिकल्स इत्यादी प्रक्रिया करणाऱ्या कारखान्यांना लागणाऱ्या घनरूप, द्रवरूप आणि वायुरूप पदार्थांचे शुद्धीकरण आणि पृथक्ककरण करण्यासाठी लागणाऱ्या उपकरणांचे म्हणजेच 'फिल्टर्स' चे उत्पादन करतो. प्रत्येक उद्योगाच्या गरजेनुसार आम्ही वेगवेगळे फिल्टर्स बनबतो. उदाहरणार्थ, आमचा 'स्पायलर फिल्टर' हा अतिशय साधा असून द्रवरूप पदार्थातील कचरा काढण्यासाठी त्याचा उपयोग होतो. स्विस रचनेबरहुकूम हा फिल्टर आम्ही १९७२ साली प्रथम बनविला. त्यानंतर सुधारित असे अनेक फिल्टर्स आम्ही तयार केले. 'रोटरी लीफ फिल्टर्स' धन आणि द्रव पदार्थातील शुद्धीकरणासाठी वापरण्यात येतो. १९८२ पासून भारतामध्ये आम्ही त्याचे एकमेव उत्पादक आहोत. जगभरच्या अनेक रचनांचा अभ्यास करून आम्ही हा फिल्टर तयार केला आहे. तो संपूर्णपणे देशी बनावटीचा आहे. पेट्रोल व तज्जन्य पदार्थातून कचरा व पाणी काढून टाकण्यासाठी उपयोगी असा 'वॉटर फिल्टर' (सेपरेटर) आम्ही बनवितो. जगातील तीन कंपन्यांनी हे तंत्र विकसित केले असून अमेरिकन कंपन्यांच्या तांत्रिक सहकार्याने हे फिल्टर्स आम्ही बनवितो. त्यामध्ये ८० टक्के भाग देशी बनावटीचा असून २० टक्के भाग आयात करतो. मुंबई – पुणे पेट्रोल पाईप लाईनसाठी आम्ही हे फिल्टर्स पहिल्यांदा भारतात तयार केले. विमान इंधनाच्या शुद्धीकरणासाठीही आम्ही पेट्रोलियम कंपन्यांना ते बनवून देतो. या फिल्टर्सचा योग्य वापर केला तर सूक्ष्म कचरा व पाण्याचे कण निघू शकतात. त्यामुळे प्रचंड गतीच्या इंजिनांचे रक्षण होऊन त्यांचे आयुष्य वाढते. 'अॅक्वाकॉन फिल्टर्स' हे तेलामधील पाण्याचा २ दशलक्षांश भाग (२ पी. पी एम.) शोषून घेतात आणि कुठल्याही परिस्थितीत इंजिनात पाणी जाऊ देत नाहीत, म्हणून त्यांना 'रक्षक फिल्टर्स' असे म्हटले जाते. द्रवरुप पदार्थातील कचरा काढण्यासाठी पूर्णतः देशी बनावटीचा 'स्टार फिल्टर' आम्ही बनवितो. या फिल्टरचे खास वैशिष्ट्य म्हणजे उच्च तपमान आणि उच्च दाब यासाठी ते अतिशय चांगले चालतात आणि त्याची साफसफाई फिल्टर न उघडताच करता येते. या फिल्टरची पूर्ण रचना आमच्या कारखान्यात केली आहे. आमच्या कारखान्यात १९७४ ते १९८७ या कालावधीत निरनिराळ्या फिल्टर्सचे उत्पादन दोन ते अडीच कोटी रुपयाचे झाले. म्हणजेच आम्ही ५ कोटी रुपयांचे परकीय चलन वाचविले. आयात मालाच्या तुलनेत आमच्या उत्पादनाची किंमत जवळ जवळ एकपंचमांश असते.

आमची सामुग्री ग्राहकांच्या गरजेनुसारच बनविली जाते. त्यांची संरचना आन्तरराष्ट्रीय मानक संस्थेच्या नियमानुसार करावी लागते. त्याचबरोबर यंत्रनिर्मितीच्या प्रत्येक टप्प्यावर दर्जात्मक चाचणी घ्यावी लागते व त्याची प्रमाणित नोंद ठेवावी लागते. अनेकदा आन्तरराष्ट्रीय इन्स्पेक्शन एजन्सीज या चाचण्या प्रत्यक्ष तपासून तसे प्रमाणपत्र देतात. गुणवत्ता निरीक्षक अधिकाऱ्याने मालाच्या नामफलकावर व यंत्राच्या माहिती पुस्तकावर विशिष्ट कोड – स्टॅम्प मारून शिक्का मोर्तब केल्याशिवाय कोणताही माल कारखान्याबाहेर जात नाही. सामन्यतः एपीआय,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

एएसएमई (अमेरिकन), बीअेम (ब्रिटीश) डी. आय. एन (जपानी) या सारख्या आंतरराष्ट्रीय मानकाबरहुकूम आम्ही माल तयार करतो.

उठा ! जागे व्हा ! !

महाराष्ट्रातून सध्या अस्तित्वात असलेल्या कारखान्याचे इतर राज्यामध्यं स्थलांतर होत होत आहे आणि नवीनं कारखाने निघत नाहीत असे सकृद्दर्शनी वाटते. परंतु महाराष्ट्राचा विचार करता ते तितकेसे खरे नाही. देशातील उत्पादकता गुंतविलेल्या दर रुपयागणिक रू. १३८ आहे तर महाराष्ट्रात ती दर रुपयागणिक रु. २.०३ इतकी आहे महाराष्ट्र शासनाच्या आणि देशाच्या औद्योगिक धोरणामुळे लघुउद्योगांची वाढ झाली असून मध्यम वर्गातील तरूण इंजिनिअर व कुशल कारागीर यांना स्वतःच्या कारखान्याचें स्वप्न प्रत्यक्षात साकार करता येत आहें. कारखानदार म्हणून मुठभर लोकांची असणारी मक्तेदारी संपुष्टात येऊ लागली आहे. स्वयंरोजगार योजना, तंत्रज्ञ साहाय्य योजना अशा अशा अनेक योजनामुळे औद्योगिकरणाला निंश्चितपणे चालना मिळाली आहें.

सद्यःस्थितीचा विंचार केला तर लक्षात यईल की आजचा कामगार युवक, पांढरपेक्षा वर्ग सामाजिक घटकांना आपल्या हक्काची योग्य जाणिव झाली आहें. पण तेवढया प्रमाणात त्यांना आपल्या कर्तव्याची जाणीव झालेली नाही. नागरिकशास्त्रात एक समर्पक उक्ती आहे की, Rights without duties are like men withont shadows' अर्थात कर्तव्याविना हक्क म्हणजे पडछायेविना व्यक्ती हक्क व कर्तव्य यांचा अन्योन्य संवंध आहे. आपण अत्याचार, अनाचार, भ्रष्टाचार अनागोंदी कारभार अशा भयंकर परिस्थितीतून जात आहोत. किंबहुना हे सर्व आपल्या अंगवळणी पडलेले आहे. कधी असहाय्यपणे तर कधी सोयीस्करपणे याकडे दुर्लक्ष करायला आपण शिकलो आहोत. हे असेच चालायचें म्हणून पुढील पिढीवर संस्कार करीत आहोत. हे सर्व विनाविलंब थांबविले. पाहिजे. आपल्या राष्ट्राची उत्पादकता ही एकमेव बाब आपणास तारील किंवा मारील. जपान सारख्या चिमुकल्या राष्ट्रानेही उत्पादकतेच्या जोरावर अमेरिकेसारख्या बलाढ्य राष्ट्राला नमविलेले आपण वाचतो आणि पाहतो. म्हणून आपण प्रतिज्ञा करु या की प्रत्येकाने जमेल त्या मार्गाने उत्पादकता वाढयिण्यासाठी .प्रयत्न खारीचा वाटा उचलून संपत्तीचा व समृद्धीचा डोंगर उभा करु या.

'उत्तिष्ठत. जाग्रत. प्राप्य वरान् निबोधत ।'

म्हणजे उठा, जागे व्हा. ध्येयसिद्धीप्रत जागृत रहा पूर्वसूरींचा संदेश आचरणात आणून –
मुकी बिचारी कुणी हका, अशी मेंढरे बनू नका
गेल्या गोष्टी स्मरु नका, अन् गतकाळाची शोक फुका ।।
जाते घडी ही आपुली साधा, करी काय ते अता करा ।
आजचें उद्यावर लोटू नका, करा काय तें अतां करा ।।

श्री बापुसाहेब पाटील
बास्प इंडस्ट्रीज,
जी. पी. इंडस्ट्रीज कम्पाऊंड,
९६ पंच परवाडी लेविसवाडी,
ठाणे – ४०००६४

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

पंच कल्याणिक पूजा उत्सव

ज्ञान-मूलक दृष्टिकोणातून बघा.

– प्रा. भालचंद्र नेटके, वर्धा

तीर्थंकर भगवान् गर्भात आल्यापासून मोक्षास जाईपर्यंत गर्भ, जन्म, तप, केवलज्ञान व मोक्ष या पांच प्रसंगास स्वर्गातील इंद्र, देव–देवता आदि येऊन जो पूजा–उत्सव करतात त्याला "पंच कल्याणिक" असे म्हणतात, असे वर्णन पारंपारिक ग्रंथातून केलेले आहे.

आजच्या युगांत आपण जो पंच-कल्याणिक पूजा–उत्सव साजरा करतो, ते एक नाटक आहे. या नाटकांत श्रीमंत लोक इंद्र, कुबेर, देव–देवतांची भूमिका करतात. या नाटकामध्ये जीव जन्मल्यापासून तो "मोक्ष" प्राप्त करेपर्यंत, तो कसे कसे पुरुषार्थ करतो व स्वत.चें उत्तरोत्तर "कल्याण" करीत जातो हे पांच अंकामध्ये दाखविले जाते.

आपणासही आपलें "कल्याण" करुन घेण्याची प्रेरणा मिळावी असा या नाटकाचा मुख्य उद्देश आहे. आपण जर या नाटकाकडे ज्ञानमूलक दृष्टिकोणांतून बघितले तर आपणासही मनोरंजनातून ज्ञान व आत्म-कल्याणाची प्रेरणा प्राप्त होईल.

१. गर्भ कल्याणिक– ज्या मातापित्यांना वाटते कीं त्यांचे घरी जन्मास येणारे मुल ज्ञानी, चारित्रसंपन्न असावे, त्यांना मूल गर्भांत येण्यापासूनच विचार करावा लागतो. केवळ विषय–वासनेतच जर जास्तीत जास्त काळ घालविला तर त्यांचें रक्त-रज-वीर्य ही तसेच विकारी तयार होते व त्यापासून निर्माण होणारे मूलही विकारी / दुष्ट प्रवृत्तीचे तयार होते. शुद्ध व पवित्र आचार-विचारांत व्यस्त राहणाऱ्या व्यक्तीच्या रज–वीर्यातून निर्माण होणारे मुलं निश्चितच ज्ञानी व चारित्र-संपन्न होतें. गर्भ धारण करणारी स्त्री शरीराने सुदृढ व मनाने प्रसन्न राहण्यासाठी तिला घरांत अनुकूल वातावरण उपलब्ध करून दिले पाहिजे. हेच काम नाटकांत "कुबेर" येऊन करतात. त्या स्त्रीवर कोणत्याही तऱ्हेचा शारीरिक व मानसिक अत्याचार होणार नाही यांची काळजी घरांतील लोकांनी घेतली पाहिजे. तिने स्वतः ज्ञान संपादनांत, दया, दान, आदि धर्म कार्यात रत राहिलें पाहिजे. तिचे जसे शुद्ध व पवित्र विचार असतील, तसेच तिची स्वप्ने राहतील. हेच प्रथम अंकापासून शिकण्यासारखे आहे.

२. जन्मकल्याणिक – बाळाचा जन्म झाल्यानंतर ज्याप्रमाणे श्रीमंतलोक बाळाचा जन्मोत्सव मोठ्या थाटामाटाने करतात, तसाच या नाटकांतही करतात. मुलाचा जन्म झाल्या-वर, लहानवयातच ते संस्कारक्षम असते. या वयांतच त्याला योग्य ते संस्कार दिल्यास ते उत्तम संस्कारित होऊन चारित्रसंपन्न होते. त्यासाठी त्याचें माता-पिता, मित्र-मैत्रिणी, शिक्षक-शिक्षिका व समाज कारणीभूत आहेत. माता-पित्यास मुलगा अगदी जवळून बघत असतो. त्यांची जशी वागणूक-व्यवहार असेल, त्याप्रमाणें तोही वागायला शिकतो. माता-पिता संयमी असतील तर मुलगा ही संयमी होईल. माता-पिताच जर विलासी, तामसी असतील तर त्याचेवर होणारा संस्कारही तसाच होईल. तोही विलासीच होईल. उशीरा रात्री असणारे

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

विषय-वासनेची चलचित्रे टी. व्ही. वर तोही पाहील. माता-पित्याने मनाला मुरड घालून संयमी जीवन जगण्याचा संस्कार, त्याला सद्गुणी व्हावयासाठी वारंवार प्रोत्साहित करण्याच्या संस्काराचा बोध या अंकापासून घेता घेईल.

३. दीक्षा-कल्याणिक – गर्भावस्थेतील संस्कार, तसेच बालवयांतील संस्कार मुख्यत्वाने माता-पित्यास करावयाचे असतात. आता मूल मोठे झालेले असते. तो समजदार झालेला असतो. ज्याला स्वतःचे "कल्याण" करून घ्यावयाचे असते. त्याने आपल्या जीवनांत, आपल्या कर्तव्याप्रति "दक्ष" राहायला पाहिजे. आत्म कल्याणासाठी, खऱ्या चिरंतन सुखासाठी जो सतत सतर्क असतो, तोच खरा दीक्षित होय. यासाठी तो अहिंसा, सत्य, आदि व्रतांचे तसेच क्षमादि धर्माचे पालन करून आपली प्रगतीची पुढील पायरी गाठतो. हेच या अंकात दाखविले आहे. तो आपली सर्व कामे निरासक्त भावनेने, फलाची आशा न ठेवता, कुठेही इच्छा अपेक्षा न बाळगता, व्याकुळ न होता, शांततेने पार पाडीत असतो. या आराधनेने त्याच्या मनाचे शुद्धीकरण होते व त्याच्या कल्याणाचा पुढील मार्ग सुलभ होतो. या दृष्टीने सामान्य लोकांना हा अंक अतिशय बोधप्रद ठरतो.

४. केवल-ज्ञान-कल्याणिक – आता तो जीव आत्मकल्याणाचा शेवटचा टप्पा गाठतो. क्षमा आदि व्यवहार धर्माचे आचरणांत आंजपर्यंत त्याने काळ घालविला, त्यामध्ये उत्तरोत्तर प्रगती करीत करीत, तो आता चिरंतन आत्मतत्वाच्या जवळ येऊन पोहोचला, तपस्वी झाला. त्याच्या प्रत्येक क्रियेत तो "स्वावलंबी" बनला. परक्यांची मदत न घेता प्रत्येक कार्य "स्वतंत्र" रित्या करण्याचा पुरूषार्थ तो करू लागला. तो नित्य ज्ञानमूलक जीवन जगू लागला. प्रत्येक वस्तूमात्रांची अस्तित्व-सत्ता त्याला कळू लागली. जीवनांतील मिथ्यात्वाला त्याने संपूर्णपणे दूर सारून आपल्या कल्याणाच्या अंतिम चरणांत त्याने प्रवेश केला. जीव निराकुल, निःशंक जीवनाचा आस्वाद घेतांना पाहून आपणासही अत्यंत आनंद होतो व आत्मकल्याणाची प्रेरणा मिळते.

५. निर्वाण-कल्याणिक – ज्ञानमूलक जीवन जगत जीवाने आता जीवनाचा अंतिम टपा गाठला. आता त्याला कसलीही इच्छा–अपेक्षा नाही. कसलीही खंत नाही, दुःख नाही. कोणताही परिग्रह नाही, फक्त आहे ते केवल सम्यग्ज्ञान व सम्यक्चारित्र. यातूनच सहजभावाने प्रकट होतो, इतर जीवाचे प्रति प्रेमाचा निरोप, कोठलाही कुणालाही आरोप न ठेवता, सर्वांचे कल्याणाची निकोप भावना, ममत्वाचा यांकिंचित ही लवलेंश न राहता, संपूर्णपणे क्षय झालेंला जीव खऱ्या अर्थाने "मोक्ष" प्राप्त करुन घेतो.

नाटकाचा हा अंक हृदय हेलावून सोडणारा असा आहे. त्या जीवाने स्वतः "मोक्ष" प्राप्त करून घेतला. स्वतःच्या कल्याणाबरोबर इतर जीवांचेही कल्याण व्हावे असा उदात्त विचार देऊन आमच्या मधून तो निघून जातो. आता स्थूल दृष्टीने जीव दिसत नाही. परंतु सुक्ष्म दृष्टीने त्याचा विचार, त्याने दिलेंला संस्कार, त्याने उपदेशिलेला बोध मात्र आमच्यावर कायमचा ठसा उमटवून जातो. नाटक संपल्यावर या आदर्श आत्मकल्याणाच्या संस्काराने आम्हीही भारावून जातो.

प्रा. भालचंद्र नेटके,
अनेकान्त स्वाध्याय मंदिर,
भ.महावीर मार्ग, रामनगर, वर्धा

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आर्वी दर्शन

डॉ. विद्याधर जोहरापूरकर
नागपूर

वर्धा में होने जाने जा रहे पंचकल्याणिक के निमित्त से वर्धा जिले के पुराने मंदिरों के दर्शन का विचार उत्पन्न हुआ तथा श्री विद्याधर उमाठे तथा श्री मुलचंद बडजात्या के सहयोग से आर्वी के मंदिरों के दर्शन का योग संभव हुआ। आर्वी नगर वर्धा जिले के पश्चिम छोर पर हैं। यहां दिगंबर जैन समाज के लगभग अस्सी परिवार रहते हैं। जिन मे सैतवाल, परवार तथा खंडेलवाल इन तीन जातियों का समावेश हैं। सैतवाल समाज के प्रबंध में जो जिनमंदिर है उस में श्री आदिनाथ की मूल-नायक प्रतिमा हैं तथा दुसरे मंदिर की मूल-नायक प्रतिमा श्री पार्श्वनाथ की है। ये दोनो प्रतिमाएं लगभग दो सौ वर्ष पूर्व एक प्रवासी व्यापारी से खरीदी गई थी ऐसा कहा जाता है। लगभग सौ वर्ष पूर्व पार्श्वनाथ मंदिर में तीन वेदियों की वृद्धी हुई जिन्हें हंसराजजी का मंदिर, मांजी का मंदिर तथा बेटी बाई का मंदिर कहा जाता हैं। ये मंदिर बहुरंगी काच की नक्काशी से सुशोभित हैं। दोनो मंदिरों में अधिकांश पुराने मंदिरों की तरह सं. १५४८ में भट्टारक जिनचंद्र द्वारा प्रतिष्ठापित कुछ मूर्तियां हैं जिन के प्रतिष्ठापक राजस्थान के मुडासा शहर के सेठ जीवराज पापडीवाल थे। अन्य अनेक मूर्तियां विभिन्न समयों की है।

सैतवाल मंदिर मे एक धातूनिर्मित जिनमूर्ति दर्शनीय है जिस की शिल्पशैली सिंहासन, छत्र, यक्ष आदि के सुशोभित परि-कर के कारण लगभग आठसौ वर्ष पूर्व कीभ प्रतीत होती है। इसी मंदिर में शक १८५९ (सन १९३७) में स्थापित चरण पादुका श्री नेमसागर की है। कहते है कि इन्हें ऋद्धि प्राप्त थी जिस से मंदिर निर्माण मे द्रव्य की कमी नही होती थी। पार्श्वनाथ मंदिर में लगभग एकसौ हस्त लिखित ग्रंथो का संग्रह है इन में अधिकांश ग्रंथ जयपूर क्षेत्र में लगभग डेढसौ वर्ष पूर्व तैयार हुये थे। इनमें आदिपुराण, पद्मपुराण, हरिवंशपुराण, पुण्या-स्त्रव. रत्नकरंड आदि के हिंदी रूपांतर है ये आधुनिक समय मे मुद्रित हो चुके है अतः अब इन हस्तलिखित ग्रंथो का उपयोग होना मुश्कील हीं है। इन मे से एक पोथी के अंतमे पोथी लेखक का नाम आर्वी के सिंघई भोले इस रुप में अंकींत है तथा लेखन समय स. १८१८ (सन १८४२) मिलता है।

इस पोथी में दशलक्षण, सोलहकारण, नंदिश्वर, पंचमेरू आदि व्रतों की पुजाओं के पाठ संग्रहीत है। सं. १९०३ (सन १८४७) में लिखित एक अन्य पोथी में भी आर्वी नगर का नाम अंकित है। यह पोथी पंडित जिनदास कृत हिंदी जंबस्वामी कथा की है। अभिषेक पाठ की एक अन्य पोथी में नांदगांव के पद्मप्रभचैत्यालय का नाम अंकीत है तथा कारंजा के भट्टारकों कि निम्मलिखित परंपरा दी है – अमरकीर्ती –विशालकीर्ति- देवेंद्रकीर्ती धर्मचंद्र – धर्मभूषण – देवेंद्रकीर्ति – कुमुदचंद्र – धर्मभूषण – विशालकीर्ती – धर्मचंद्र – देवेंद्रकीर्ति। पैंतीस वर्ष पूर्व हम ने ड्डारक संप्रदायने ग्रंथ में कारंजा के इन

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

गुरूओं का इतिहास संकलित किया था। उस में उक्त पोथी के अंतिम गुरू देवेंद्रकीर्ति के सन १७०० से १७३० तक के विभिन्न स्थानों के लेख दिये है। नांदगाव की यह पोथी भी इसी समय के आसपास की होनी चाहिए। पार्श्वनाथ मंदिर के ग्रंथो, मुर्तियों तथा अन्य सामुग्री का विवरण लगभग चालीस वर्ष पहले एक रजिस्टर में दर्ज किया गया था। श्री विमलकुमार पाटनी ने कृपापूर्वक उक्त रजिस्टर तथा पोथियों का अवलोकन कराया। श्री पाटनीजी के आग्रह से आर्वी से दस किलो-मीटर दूर वर्धा नदी के तट पर स्थित क्षेत्र कौंडण्यपूर का दर्शन भी संभव हुआ। श्रीकृष्ण की पटरानी रक्मिणी के जन्म स्थान के रूप में यह स्थान प्रसिद्ध है। यहां के विठ्ठल विठ्ठल रूक्मिणी देवस्थान के बाजू में ही एक जीर्ण जिनमंदिर था। दो वर्ष पूर्व मुनिश्री देवनंदिजी ने यहां की श्री सुपार्श्वनाथ की प्रतिमा का दर्शन करने पर इस मंदिर के जीर्णोद्धार की प्रेरणा दी तथा श्री पाटनीजी के परिश्रम तथा समाज के सहयोग से जीर्णोद्धार का दो तिहाई कार्य पूर्ण हो चुका है। शेष कार्य समाज के सहयोग से शीघ्र ही पूरा हो कर वेदिप्रतिष्ठा संपन्न हो सकेगी ऐसी आशा है।

डॉ. विद्याधर जोहरापूरकर
M.A; Ph. D.
प्रिम पेपर, लाडपुरा, इतवारी,
नागपूर - २

हार्दिक शुभेंच्छा

इच्छिता जे स्वतःसाठी इच्छा तेच परास्तव।
नेच्छिता जे स्वतःसाठी नका इच्छू परास्तव॥

श्रावणे एम्पोरियम
नागपूर रोड, वर्धा

★ रेडीमेड
★ होजियरी
★ स्कूल युनिफार्म

फोन – दुकान – ३४३० निवास - ३४८७

राग अवनी सदा जाळी अतःप्राथी समामृत।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

स्वस्थ समाज की रचना कैसे हो

– आचार्य महाप्रज्ञ

इतिहास के आदिकाल से मनुष्य विकास की कल्पना करता रहा है। उसमें आगे बढने की मनोवृत्ति रही है। वह जैसा है, उसमें संतोष नहीं है किन्तु कुछ बदलने और नया करने की भावना है। एक मौलिक मनोवृत्ति है। अकडं करिस्सामि–जो किसी ने नहीं किया है वह मै करूंगा। इसी मनोवृत्ति ने व्यक्ति को समाज के स्तर पर आगे बढने की प्रेरणा दी है। व्यक्ति आगे बढना चाहता है और समाज का भी नवनिर्माण चाहता है। वह स्वस्थ समाज की रचना करना चाहता है, शोषण मुक्त या अहिंसक समाज की रचना चाहता है।

रुग्ण समाज : स्वस्थ समाज

समाज की दो स्थितियां है – रुग्ण समाज और स्वस्थ समाज। जिस समाज में सामाजिकता और परस्परता नहीं होती, संवेदनशीलता और आश्वासन नहीं होता, वह रुग्ण समाज होता है। जिस समाज में आश्वासन, परस्परता, सामाजिकता और संवेदनशीलता होती है, वह होता है स्वस्थ समाज। कल्पना की गई–स्वस्थ समाज का निर्माण करें। इसके निर्माण के लिए ध्यान गया अर्थव्यवस्था पर। अगर व्यवस्था समीचीन नहीं है तो समाज स्वस्थ नहीं बनेगा। अर्थव्यवस्था के दो पक्ष है। एक है राज्य नियंत्रित अर्थव्यवस्था, दूसरी है खुली अर्थव्यवस्था। राज्य के नियंत्रण से मुक्त अर्थव्यवस्था। दोनों प्रकार के प्रयोग किये गये लोकतंत्र में खुली अर्थव्यवस्था रही और साम्यवादी प्रणाली में अर्थव्यवस्था पर राज्य का नियंत्रण किया गया। नियंत्रित अर्थव्यवस्था का कारण था अमीर लोग गरीबों का शोषण न कर सकें।

स्वस्थ समाज रचना के प्रयत्न

वास्तविकता यह है कि दोनों ही प्रणालियों ने स्वस्थ समाज की रचना कर पाने में सफलता प्राप्त नहीं की। जहां राज्य का नियंत्रण है, वहां व्यक्ति में एक अकर्मण्यता का भाव आया। आगे बढने की जो मनोवृत्ति थी, उस पर प्रभाव पडा। जहां खुली अर्थव्यवस्था थी, वहां दूसरी स्थिति बनी। आज दुनिया की जनसंख्या पांच अरब से ज्यादा है, किन्तु इस सच्चाई को अस्वीकार न करें। दुनिया में जितनी संपदा है, उसके पचास प्रतिशत भाग पर थोडे से लोगों का आधिपत्य है। यह खुली अर्थव्यवस्था का प्रयोग भी स्वस्थ समाज की रचना में सहयोगी नहीं बना और राज्य नियंत्रण अर्थव्यवस्था भी सहयोगी नहीं बनी।

समाजवादी प्रणाली – नई समस्या

समाजवादी प्रणाली में सबसे ज्यादा इस बात पर ध्यान दिया गया – गरीबों का शोषण न हो। अमीर और गरीब ये दोनों वर्ग मिटें। यह कल्पना चली तब शासक और शासित – ये दोनों नये वर्ग बन गए। शासक के लिए बहुत–सी सुविधाएं और प्रजा के लिए कोई सुविधा नहीं। नई समस्या पैदा हो गई। समाजवादी राष्ट्रों के शासकों का जो चरित्र सामने आया है, उससे लगता है सत्ता

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

केन्द्रित होते की मनुष्य की सुविधावादी मनोवृत्ति प्रबल और निरंकुश हो जाती है। वह सिद्धान्त को समाप्त कर देती है। साम्यवाद की जो कल्पना की गई वह कहीं की कहीं रह गई और शासक स्वयं शोषक बन गया। खुली अर्थव्यवस्था की प्रणाली में शोषण चलता ही रहा। कुछेक व्यक्तियों के पास ही धन केन्द्रित होता गया। शेष व्यक्ति अभावग्रस्त होते चले गए। उस अभाव ने समाज को स्वस्थ और शोषणमुक्त नहीं बनने दिया। हमारे सामने विकल्प क्या है? जिस अर्थ–व्यवस्था पर अधिक ध्यान केन्द्रित किया गया उसने भी प्रवंचना कर दी।

कारण क्या हैं

हमारा जीवन दो धाराओं में प्रवाहित है–वस्तु जगत और भाव जगत। मुझे लगता है परिवर्तन के जितने प्रयोग हुए है, सब वस्तु जगत को बदलने के लिए हुए है। भाव जगत पर ध्यान ही नहीं दिया गया। केवल यही मान लिया गया कि अर्थव्यवस्था सुधरी, राजनैतिक प्रणाली बदली और समाज व्यवस्था बदल जायेगी। इस सच्चाई को समझने में हमारी बहुत बडी भूल हुई है। सबसे पहले हम निदान करें कि समाज बीमार और शोषण से घिरा हुआ क्यों है? कारण क्या है? सही निदान तब होगा, जब हम वस्तु–जगत में प्रवेश करेंगे।

अहं की समस्या

निदान का पहला निष्कर्ष होगा अहं की समस्या ने समाज को रुग्ण बनाने में बहुत बडी भूमिका निभायी है। जितना भी प्रदर्शन चलता है वह अहं के लिए चलता है। व्यक्ति अपने बडप्पन को दिखाने के लिए प्रदर्शन करता है। जिस मकान में १०० आदमी रह सकें उतना बडा भव्य मकान बनाएंगे लेकिन उसमें रहने वाले होंगे दो–चार आदमी। उस विशाल मकान के पीछे अहं प्रदर्शने की भावना काम कर रही है। एक व्यक्ति ने एक करोड रु. की पोशाक पहनी, एक व्यक्ति नें आठ करोड रु. की पोशाक पहनी। वह पोशाक अहं का प्रतिबिम्ब है। समाचार पत्र में पढा एक संन्यास लेनें वाले व्यक्ति की पोशाक छियासठ लाख की थी। ये सब किसलिए? सारा कार्य अहं प्रेरित हो रहा है। यह एक ऐसी दौड है जिसनें आवश्यकता के पक्ष को गौण कर दिया, अनुपयोगिता एवं प्रदर्शन के पक्ष को उभार दिया। जीवन की सामान्य आवश्यता कम आय वाले व्यक्ति भी पूरी कर लेते है, एक लखपति भी पूरी कर सकता है, एक करोडपति भी कर सकता है। प्रत्येक आदमी रोटी खाता है, सोना–चांदी नहीं खाता। इतनी आवश्यकता की पूर्ति व्यक्ति कर सकता है किन्तु अहं की चेतना से प्रभावित सोचता है। दुनिया के धनपतियों में प्रथम नाम मेरा ही आये – यह स्पर्धा है। इस अहं की समस्या नें जगत की समस्या पर पर्दा डाल दिया और उसे ज्यादा उलझा दिया।

व्यक्तिवादी दृष्टिकोण

दूसरी समस्या है। व्यक्तिवादी दृष्टिकोण, व्यक्ति केवल अपनें और अपनों के लिए सोचता है।

एक सीमा बन गई है, मेरे लिए तथा मेरे अपनों के लिए सारी सुविधाएं प्राप्त करनी हैं। यह गलत दृष्टिकोण बन गया हैं। दुकानदार मिलावट करके माल बेचता है

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

पर अपने लिए शुद्ध माल लायेगा। कारण क्या है अपने लिये और अपनों के लिए सुविधा जुटानें का दृष्टिकोण काम करता हैं। दो प्रकार के दृष्टिकोण है अपने लिए अलग और दूसरों के लिए अलग। इस विभक्त दृष्टिकोण ने समाज को बहुत रुग्ण बनाया है, समस्याग्रस्त बनाया है।

भोगवादी दृष्टिकोण

तीसरी समस्या है भोगवादी दृष्टिकोण। आदमी प्रत्येक पदार्थ का भोग चाहता हैं। वर्तमान की आर्थिक व्यवस्था और अवधारणा नें व्यक्ति को भोगवादी बनाया हैं। खूब कमाओ और खूब भोगो। उत्पादन अधिक, अर्जन अधिक और भोग अधिक, ये जीवन के तीन सूत्र मान लिए गए हैं। इस दृष्टिकोण नें कुछ लोगों को भोगी बना दिया। कुछ लोगों को अभावग्रस्त और दीन-हीन बना दिया, भोगवादी दृष्टिकोण सचमुच एक समस्या बन गया।

वस्तु जगत से भी ज्यादा मूल्यवान हैं भाव जगत। अगर भाव जगत स्वस्थ है तो वस्तु जगत का परिष्कार करणे में काफी सुविधा हो जायेगी। जटिलता हो रही है भाव जगत में और उसका प्रतिबिम्ब पड रहा है वस्तु जगत पर।अहिंसा का प्रशिक्षण भाव जगत का प्रशिक्षण है। इसका संबंध समाजव्यवस्था, अर्थव्यवस्था और राज्यव्यवस्था के साथ है पर सबसे घनिष्ट संबंध है भाव जगत के साथ।

अधिकार की मनोवृत्ति

चौथी समस्या हैं अधिकार की मनोवृत्ति, छोटे से छोटे प्राणी में, पेड-पौधे में भी अधिकार की मनोवृत्ति होती है। यह मौलिक मनोवृत्ति हैं। सारी समस्याओं का मूल हैं अधिकार की मनोवृत्ति। इसमें सबका समावेश हो जाता हैं। इसे संग्रह या परिग्रह की मनोवृत्ति भी कहा जा सकता हैं। व्यक्ति सबको अपनें अधिकार में रखना चाहता हैं। व्यक्ति की इस मनोवृत्ति से अनेंक समस्याएं उलझती हैं।

अहिंसा के प्रशिक्षण का अर्थ

हम केवल अर्थव्यवस्था को बदलनें पर ध्यान केन्द्रित करें, नई प्रणालियों को विकसित करनें की बात सोचें और भावजगत की बिल्कुल उपेक्षा कर दें तो समस्या का समाधान कभी नहीं होगा। समाधान के लिए दोनों पर ध्यान देना होगा। वस्तु जगत भी एक सच्चाई है। और भावजगत भी एक सच्चाई हैं। हम एक सत्य को मानकर चलें और दूसरे को नकार दें तो एकान्तिक आग्रह बन जाएगा और समस्या का समाधान नहीं होगा। समाधान तब होगा जब दोनों सच्चाईयों को साथ लेकर चलें दूसरी ओर भाव-जगत में भी परिवर्तन लानें के प्रयत्न करें। अहिंसा के प्रशिक्षण का अर्थ भी इन दोनों सच्चाइयों से जुडा हुआ है। वस्तु जगत में परिवर्तन नहीं होता है तो हिंसा बढेगी। भाव जगत में परि-नहीं होता है तो हिंसा को अधिक पनपनें का मौका नहीं मिलेंगा।

मूल्यवान हैं भाव-जगत

हम अनेंकान्त का प्रयोग करें, दोनों सच्चाइयों को एक साथ समझे, सही निर्णय लें,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

बीमारी का सही निदान होगा, केवल वस्तु जगत ही सब कुछ नही है उसके साथ भाव जगत का भी बहुत मूल्य है। यदि हमारा भाव जगत भी सुलझा हुआ है तो वस्तु जगत भी सुलझा हुआ, साफ-सुथरा नजर आएगा।

वस्तु जगत से भी ज्यादा मूल्यवान है भाव जगत। अगर भाव जगत स्वस्थ है तो वस्तु जगत का परिष्कार करने में काफी सुविधा हो जाएगी। जटिलता हो रही है भाव जगत में और उसका प्रतिबिम्ब पड रहा है वस्तु जगत पर। अहिंसा का प्रशिक्षण, भाव जगत का प्रशिक्षण, इसका संबंध समाज व्यवस्था, अर्थव्यवस्था के साथ हैं। पर सबसे घनिष्ठ संबंध है। भाव जगत के साथ।

अहं का परिष्कार

अहिंसा के प्रशिक्षण का सबसे पहला बिन्दु होगा अहं का विसर्जन, अहं के परिष्कार का प्रशिक्षण। इसका फलित होगा, समानता की वृत्ति का जागरण विषमता कौन पैदा करता है ? विषमता का कारण है अहंकार।

एक आदमी दूसरे के बिना जी नही सकता, एक व्यक्ति दूसरे का आलम्बन लिए बिना जी नहीं सकता इस सच्चाई को अस्वीकार करने के कारण ही समाज बीमार बना है। एक पैर चले, दुसरे को आग न बढाएं तो क्या होगा ? गति अवरूद्ध हो जाएगी। सापेक्षता और परस्परता का होना जरूरी है। आचार्य उमास्वाति का यह कथन-' परस्परोप-ग्रहो जीवनाम् ' इसी सचाई का निर्देश सूत्र है।

आधुनिक विज्ञान की खोजों का निष्कर्ष है उत्तेजना, जल्दवाजो, शीघ्रता, आगे पढने की चेष्टाएं. ये हृदय रोग को जन्म देती है। अहंकार के विलय का प्रशिक्षण दे तथा उसके अनुरूप ही अर्थव्यवस्था की बात सोचे समानता की दृष्टि जागती चली जाएगी। जब समानता की दृष्टि बढेगी तो विषमता की बात कम होती चली जाएगी। अहिंसक समाज रचना की दिशा मे एक नया विकल्प हमारे सामने आएगा।

परस्परता का दृष्टिकोण

दूसरी समस्या है व्यक्तिवादी दृष्टिकोण उसके परिष्कार का सूत्र हैं परस्परोपग्रह-परस्परता का दृष्टिकोण जागृत करणा। एक आदमी दूसरे के बिना जी नहीं सकता, एक व्यक्ति दूसरे का आलम्बन लिए बिना जी नहीं सकता। इस सचाई को अस्वीकार करने के कारण ही समाज बीमार बना है एक पैर चले, दुसरे को आगे न बढाएं तो क्या होगा ? गति अवरूद्ध हो जायेगी। सापेक्षता और परस्परता का होना जरूरी हैं आचार्च उमास्वाति का यह कथन परस्परोग्रहो जीवानाम् – इसी सच्चाई का निर्देश सूत्र हैं।

त्यागी की चेतना का प्रशिक्षण

तीसरा तत्त्व है त्याग की चेतना का प्रशिक्षण। आज भोगवादी दृष्टिकोण को प्रबल होने का बहुत मौका मिलता हैं। यह धारणा बन गई – जीवन का सार है पदार्थ। इस मिथ्या धारणा को तोडना होगा। भोग जीवन की अनिवार्यता है। तो उसका अलंकरण है। पॉजिटिव और नेगेटिव. दोनो का

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

योग होता है तो बिजली जलती है। भोग के साध–साथ त्याग होना भी जरुरी है।

विसर्जन

चौथा तत्व है विसर्जन। अभ्यास के द्वारा इस वृत्ती को जगाया जाए। धन का अर्जन भी करो तो उसके कुछ अंश का विसर्जन भी करो। अगर एक रुपया कमाया है ढो एक पैसे का जरुर विसर्जन करो। खाते चले जाएं ओर उत्सर्ग न करे तो क्या होगा। अर्जन और विसर्जन दोनों आवश्यक है।

पत्थर ने फूल से कहा

पत्थर ने फुल से कहा – 'मैं तुझे कुचल डालूंगा। फूल ने जवाब दिंया – ' तो मेरी सुगन्ध को दुनियां में फैलाने का मौका देकर तुम मुझ पर अनन्त उपकार करोगे।' पत्थर का घमण्ड चूर–चूरकर हो गया। नम्रता और दृढता के साथ फूल ने दोनों तरह से जीत प्राप्त कर ली। कुशलता जाता तो उसकी जीत थी ही। बच गया तो उसने किंसी को दुखाये बिना अपने शील की रक्षा की।

अहिंसा का यह कितना सरल, सुन्दर तथा गहरा विश्लेषण है। भारतीय संस्कृति ही नहीं, मानव संस्कृति की प्रतिष्ठा भी अहिंसा पर ही अवलम्बित है। इस विषय मे तथागत बुद्ध का वह वाक्य सदा स्मृति–पटल पर रहना चाहिए – 'क्रोध को अक्रोध से जीतें। भलाई से बुराई को जीतें।' और साथ ही यह भी ध्यान मे रहे कि – ' जो उत्पन्न क्रोध को चलते रथ की तरह रोक लेता है, उसी का मैं सारथी हूं।'

शुभेच्छा !

" सब प्रकारके ज्ञान को निर्मल करनेसे, अज्ञान और मोह के त्यागनेसे, तथा राग और द्वेश का क्षय करने से एकान्त सुखस्वरूप मोक्ष प्राप्त होता है। "

महावीर वाणी

स्वच्छ एवं आकर्षक झेरॉक्स के लिए

कुशल झेरॉक्स सेंटर

मेन रोड, वर्धा - ४४२००१

फोन - ३३१८ कुंदनमल लुणावत

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन।
मा कर्मफलहेतुर्भूर्मा ते संगोऽस्त्वकर्मणि ॥

– श्रीमद्भगवद्गीता २.४७

WITH BEST COMPLIMENTS FROM

A R C O M

Manufacturers of Teleprinter, Computer Paper Rolls And Tapes

WORKS : C-23, MIDC, WARDHA-442 006

PHONE : Fact. 3292
Resi. 2887

REGD. OFFICE :
311, Vidyanagari,
Bombay – 400 098

PHONE : 6120485, 6115497
FAX NO. 022–6113976
TELEX No. 011–78466 AKE–IN

कलहाचे असे मूळ जगती स्वार्थभावना।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

पंच कल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सवप्रसंगी
आमच्या शुभ कामना

" मुले ही समाजाची व राष्ट्राची खरी संपत्ती होय. तिचे जितके चांगले संगोपन, संवर्धन होईल तितके समाजाचे व देशाचे आपण अधिक हित केल्यासारखे आहे. त्यांच्या गुणविकासावर समाजाचा व देशाचा विकास अवलंबून असतो म्हणून तो जितका अधि क करता येईल तितकेचांगले."

दिनांक ११/८/१९३५ — गुरुदेव समंतभद्र

BASP
Basp Industries
BAPU PATIL

H & T Industrial Complex
Lewis Wadi, P. O. Wagle Estate
THANE - 400 604

Phone : (91) (022) 505425, 594775

FAX : 91-22-2040395

TELEX : 011-85962 MBS IN Cablie : BASPFILTER THANE

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभ कामनाए

" क्रोध से मनुष्य नीचे गिरता है,
अभिमान से अधम गति को पहूँचता है,
माया से सद्‌गति का नाश होता है
और लोभ से इहपरलोक में महान भय है।"

– महावीर वाणी

हितेन्द्र ब्रदर्स

रामनगर, वर्धा - ४४२००१

* हितेन्द्र ऑइल इंडस्ट्रीज, रामनगर, वर्धा
* जैन ट्रेडिंग कंपनी, भामटीपुरा, वर्धा
* जैन प्रोव्हिजन्स, शास्त्री चौक, वर्धा
* जैन ट्रान्सपोर्ट, रामनगर, वर्धा

श्री नरेंद्रकुमार धूलिया जैन
रामनगर, वर्धा – ४४२००१

स्मरावा मंत्र सोऽहं हा व्यवहारात सर्वदा।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हमारी हार्दिक शुभ कामनाएँ !

सुखी रहें सब जीव जगतके, कोई कभी न घबरावे ।
वैर, पाप, अभिमान छोड, जग नित्य नये मंगल गावें ॥
घर-घर-चर्चा रहे धर्म की, दुष्कृत दुष्कर हो जावे ।
ज्ञान-चरित उन्नत कर अपना, मनुज जन्म फल सब पावे ॥

– मेरी भावना

मूलचंद
गुलाबचंद
जैन
(बडजाते)

हार्डवेअर मर्चंट

तिलक चौक, वर्धा–४४२ ००१

फोन : ३४५२

प्रेषक :–

प्रा. महावीर पाटणी
श्री अजितकुमार ठोले

असावी वचना जोड आचाराची निरंतर ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

क्रोधावर विजय मिळविणाऱ्या भटासुंदरीची कथा

तुकारी

प्रा. सौ. हेमलता जोहरापूरकर
काटोल

जिनदत्त नावाचा धर्मपरायण श्रावक होता एकदा 'जखमी झालेल्या' मणिमाली नावाच्या मुनींना त्याने आपल्या घरी आणले. त्याची शुश्रुषा केली. त्यांच्या अंगाचा दाह कमी होण्यासाठी वैद्याने त्यांना लक्षमूल तेल लावण्यास सांगितले. ते तेल कुठे मिळेल असे विचारताच वैद्य म्हणाले,

' सोमनाथ भटाची बायको तुकारी हिच्याकडे ते तेल मिळेल. '

जिनदत्त श्रेष्ठी तुकारीच्या घरी गेला.

' बाई, तुमच्याकडे माझे एक काम आहे तुमच्याजवळ लक्षमूळ तेल आहे असे वैद्याने सांगितले. ते तेल तुम्ही मला द्या. तुम्ही मागाल तो मोबदला मी देईन. '

' श्रेष्ठी, तुम्हाला ते तेल कशासाठी पाहिजे ? '

' बाई. मणिमाली मुनी वनात ध्यान करीत असता कुणी दुर्जनाने उपसर्ग केला. त्यांचे डोके जळाले· त्याला लावण्यासाठी तेल पाहिजे. '

' तुम्हाला मुनींसाठी तेल पाहिजे. एका धर्मवंतासाठी तेल देण्याने मलाही पुण्यलाभ होईल. तेल तसेच घेऊन जा. मला तेलाचे पैसे नकोत. '

तुकारीने तेलाची कुपी दिली. जिनदत्त श्रेष्ठींनी ती हात घेतली. उठतांना त्यांच्या हातून कुपी खाली पडली. कुपी फुटली. व तेल जमिनीवर सांडले.

तुकारी म्हणाली, जाऊ द्या, श्रेष्ठी. मी तुम्हाला दुसरी कुपी आणून देते. '

जिनदत्त म्हणाला, ' बाई , या शिशीचे पैसे तुम्हाला घ्यावेच लागतील.

' छे ! छे ! याचे पैसे घेऊ ? अहो, मला पुण्यलाभ होतोय हीच तर भाग्याची गोष्ट आहे. '

तुकारीने लक्षमूळ तेलाची शिशी आणून श्रेष्ठीजवळ दिली. श्रेष्ठी शिशी घेऊन घराकडे निघाला. रस्त्यात तो अडखळून पडला. हातातील तेलाची शिशी फुटून तेल सांडले. श्रेष्ठी घाबरला. दोनदा तुकारीने ते मौल्यवान तेल मोफत देऊनही घरापर्यंत नेऊ शकला नाही. आता ती आपल्यावर रागावेल या भीतीने श्रेष्ठी घाबरत घाबरत तुकारीच्या घरी आला. तुकारीने त्याचे हसून स्वागत केले –

' या , श्रेष्ठी· '

' बाई, मी पापी आहे. दुसऱ्यांदा तुम्ही तेल दिलं पण आताही माझ्या हातातून शिशी फुटली. तुम्ही रागावू नका – – – '

' त्यात रागावण्यासारखं काय श्रेष्ठी ? तुम्ही मुद्दाम थोडीच फोडली ? तिसरी शिशी घेऊन जा. '

' बाई, आता याचे पैसें घ्या – – '

' छे ! छे ! भाऊ, पैसे कशाचे ? तशीच घेऊन जा. '

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

तुकारीच्या सहनशीलतेचे व शांत-वृत्तीचे आश्चर्य करीत जिनदत्त घराकडे गेला. लक्षमूळ तेलाने मुनी व्याधीमुक्त झाले. तुकारीला धन्यवाद देण्यासाठी जिनदत्त श्रेष्ठी तुकारीच्या घरी गेला.

'बाई, तुमच्या तेलाने मुनी व्याधीमुक्त झाले. औषधदान करून तुम्ही पुण्यवंत झालात पण एक विचारू का ? ... '

' विचारा की. '

' बाई, सोन्यासारखे मौल्यवान असे लक्षमूळ तेल माझ्या हातून दोनदा सांडले. तुम्ही त्याचे पैसे घेतले नाहीत. तिसऱ्यांदा मला मोफत तेल दिलेत, तेही रागाचा एक शब्द न उच्चारता. तुम्हाला राग कसा आला नाही ?'

' भाऊ, क्रोध कसा असतो ते मला माहीत आहे. मी त्या क्रोधाची कटु फळे भोगली आहेत. म्हणूनच क्रोध न येऊ देण्याचे व न रागावण्याचे मी ठरविले आहे. '

तुकारीच्या डोळ्यांसमोर तिचे पूर्वजीवन तरळू लागले. .... शिवशर्मा ब्राह्मण व कमलश्री यांची आठ मुलांच्या पाठीवर जन्माला आलेली मुलगी म्हणजे तुकारी. आई बापांनी तिचे नांव भटासुंदरी असे ठेवले होते. भटासुंदरी लाडाकोडात वाढू लागली. सगळ्या भावजया तिला आदराने तुम्हीआम्ही म्हणत. नोकरचाकर तिला मान देत. या आदरार्थी वचनांची तिला इतकी सवय झाली की तिला अगंतुगं म्हटलेले आवडत नसे. तिला कुणी तू म्हटले की ती त्याच्याशी भांडत असे.

तिचे तुकारी नाव पडले तेही एका मजेदार प्रसंगामुळे. एक दिवस भटासुंदरी आपल्या बापाबरोबर राजवाड्यात गेली. राजाने तिला, ' तुझे नाव काय ?' असे विचारले. तू हा शब्द ऐकताच भटासुंदरीला राग आला. ती राजाशी भांडू लागली. शिवशर्माने तिला शांत केले. तो राजाला म्हणाला,

' महाराज, क्षमा करा. माझी मुलगी लाडात वाढल्यामुळे कुणाचा तुकार शब्द ऐकण्याची तिला सवय नाही. तिचे नाव भटासुंदरी आहे.'

राजा बोलला, 'मी हिचे दुसरे नाव ठेवतो. हिला तुकार आवडत नाही ना. मग हिचे नाव तुकारी असे ठेवायचे. सगळ्यांनी हिला याच नावाने हाक मारायची.'

राजाज्ञेपुढे भटासुंदरीचे काहीच चालले नाही. दवंडी पिटवून सगळ्यांनी भटासुंदरीला तुकारी म्हणावे असे जाहीर केले.

भटासुंदरी धार्मिक होती. देवदर्शन, गुरूपदेशश्रवणाची तिला आवड होती. दयामयी अहिंसाधर्माचे ती पालन करी. फक्त तिच्या क्रोधी स्वभावावर तिचा निरुपाय होता. तिला क्रोध आला की आवरत नसे. ती मोठी झाली. रूपसौंदर्याची पुतळी दिसू लागली. तिला अनेक ठिकाणांहून मागण्या येऊ लागल्या. शिवशर्मा सत्यव्रती होता. तो तिच्या रूप-गुणांची प्रशंसा वरपक्षाकडे करीत असे. तिच्या क्रोधी, संतापी स्वभावाची माहिती तो देई. ही क्रोधी, कोपिष्ट मुलगी स्वीकारणे म्हणजे जळता निखारा पदरात घेणे असे समजून वर-पिते माघारी जात. आपली रूपसुंदर कन्या विवाहशिवाय तशीच राहील की काय ही चिंता शिवशर्माला ग्रासू लागली.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

त्याच शहरात सोमशर्मा नावाचा - एक तरूण जुगारी होता.तो एकदा जुगारात हरला. बाकीच्या जुगाऱ्यांनी त्याला पैशासाठी झाडाला बांधून ठेवले. शिवशर्मांने त्याला पाहिले. त्याने जुगाऱ्यांना विचारले, 'याला तुम्ही का बांधून ठेवले ?'

'हा सोमशर्मा जुगारात हरला. याने आमचे पैसे दिल्याशिवाय आम्ही याला सोडणार नाही.'

गोऱ्यागोमटया सोमशर्माला पाहून शिवशर्माच्या मनात एक विचार आला. तो जुगाऱ्यांना म्हणाला, 'मी याचे कर्ज फेडीन. पण एका अटीवर. याने माझ्या मुलीशी लग्न केले पाहिजे.'

'सोमशर्मा करेल तुमच्या मुलीशी लग्न-पण तुमची मुलगी चांगली आहे ना ?'

'माझी मुलगी रूपगुणांनी उत्तम आहे. फक्त तिच्यात एक दोष आहे. ती संतापी आहे. ती कुणाचा तुकार ऐकून घेत नाही.'

सोमशर्मा उद्‌गारला, 'नाही रे बाप्पा. अशा त्राटिकेशी कोण लग्न करेल ? मी या लग्नाला तयार नाही.'

सोमशर्माचे हे उद्‌गार ऐकून बाकीचे जुगारी चिडले

'हु: म्हणे मी लग्नाला तयार नाही. मग आमचे पैसे कोण देईल ? तुझा बाप ? तू या मुलीशी लग्न केलेच पाहिजे.'

जुगाऱ्यांनी सोमशर्माला जबरदस्तीने लग्नाला तयार केले. सोमशर्माचे तुकारीशी लग्न झाले. शिवशर्मांने तुकारीला धन-धान्य-वस्त्र देऊन राहावयास एक घरही दिले. तुकारीचा संसार सुरू झाला. सोमशर्मा तिला अगंतुगं न म्हणता अहो-जाहो म्हणू लागला. तुकारीचा अहं सुखावला.

सोमशर्माला एके रात्री घरी येण्यास उशीर झाला. 'मूळ स्वभाव जाईना' या उक्ति प्रमाणे तुकारीचा संतापी स्वभाव उफाळून वर आला. तिने दाराला कडी लावली. दार उघडण्यासाठी सोमशर्मा आवाज देऊ लागला. पण तिने दार उघडले नाही. शेवटी चिडून तिला शिव्याशाप देत सोमशर्मा एकेरी वचनांवर आला. त्याचा तुकार ऐकल्यावर तुकारीचा संताप अनावर झाला. त्याला सोडून आपल्या बापाच्या घरी जाण्याचे तिनें ठरविले. ती मध्यरात्री एकटीच निघाली. रस्त्यांत तिला चोरांनी गाठले. तिच्या अंगावरील सुवर्णालंकार काढून घेऊन तिला भिल्लवाड्यात नेऊन भिल्लराजाजवळ दिले. तुकारीचे सौंदर्य पाहून भिल्लराजा तिच्यावर मोहित झाला. 'मी तुला माझी पट्टराणी करीन. दागदागिन्यांनी मढवून टाकीन.' असे सांगून तो तुकारीचा अनुनय करू लागला.

'भिल्ल दादा, मी पतिव्रता नारी आहे. माझे शीलभंग करू नका.' असे विनवूनही भिल्लराजा तुकारीला त्रास देऊ लागला. तेव्हा तुकारी णमोकार मंत्राचा जप करू लागली. मंत्रप्रभावाने अंबिका देवी धावून आली. अदृश्यपणे भिल्लावर प्रहार करून तिने त्याला जेरीस आणले. भिल्लराजा तिला शरण गेला त्याने तुकारीची क्षमा मागितली.

भिल्लाने तुकारीला व्यापाऱ्याला विकलें त्याने तुकारीचे शीलभंग करण्याचा प्रयत्न केला. तुकारीने जिनेंद्राचें स्मरण केले. देवतेने येऊन तिची सुटका केली.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

त्या व्यापाऱ्याने तुकारीला एका कृमिकारास विकलें. हा कृमिकार माणसाच्या रक्ताने कांबळे रंगवून ते विकत असे. तुकारीच्या अंगात सूया टोचून तो रक्त काढीत असे तिच्याकडून घरची सगळी कामे करून घेई. काम चुकले तर तिला तो अद्वातद्वा बोलत असे. पतीचा तुकार न ऐकणाऱ्या तुकारीला अनेक संकटांना – कष्टांना तोंड द्यावे लागले. एकमागोमाग एक कोसळणाऱ्या दुःखराशीने तुकारी अंतर्मूख झाली. आपल्या संतापी स्वभावामुळे ओढवलेले अनर्थ पाहून तिने पुन्हा कधीही संताप करावया नाही असे ठरविले. सद्‌विचाराच्या या संकल्पामुळे तिला बरे वाटले.

एक दिवस तुकारीचा भाऊ देवपाल याने तिला पाहिलें- त्याने कृमिकाराला पैसे देवून तुकारीला सोडवून नेले. बापाच्या घरी गेलेली तुकारी पूर्ण बदललेली होती. ती शुचिर्भूत होऊन जिनमंदिरात गेली. तिने गुरूजवळ जाऊन कधीही क्रोध करणार नाही असा नियम घेतला. पापाची जननी असलेल्या क्रोधकषायाचा त्याग करण्याचा नियम घेतल्यावर तुकारीला कसे शांत शांत वाटले.

हार्दिक शुभेच्छा

जयश्री वॉच सेंटर

मेन रोड, वर्धा

स्टॉकिस्ट – टायटन, टाईमेक्स, रोचीस, जायको, रिकी एच. एम. टी, अजंता क्लॉक विक्री व दुरुस्ती बेनटेक्स ज्वेलरीचे विक्रेता

हार्दिक शुभ कामना !

अविनाश असोसिएट्स

रामनगर, वर्धा

अविनाश बबनराव कहाते
रामनगर, वर्धा –, ४४२ ००१

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभेच्छा

वर्धा नागरी सहकारी अधिकोष [बँक]

मर्या. वर्धा

मुख्यालय – जी. डी. देशपांडे निवास, कुमारप्पा मार्ग, धंतोली चौक, वर्धा-४४२ ००१

रौप्य महोत्सवी वर्ष

शाखा – ८

मुख्यशाखा - वर्धा. कुमारप्पा मार्ग. शाखा - वर्धा हिंगणघाट शाखा. आर्वी शाखा. पुलगांव शाखा. सिंदी (रेल्वे) शाखा. देवळी व शिवाजी चौक, वर्धा शाखा

आमची वैशिष्टये -

ठेवीवर १/२ टक्का जास्त व्याज
ठेवीच्या विविध आकर्षक योजना,
विमा योजने अंतर्गत सर्व ठेवी सूरक्षित,
मध्यम वर्गियांना अडचणीचे वेळी दिलासा,
शिवाय लॉकर्सची उत्तम व्यवस्था.

" आपल्या ठेवी आमच्या बँकेत ठेवून निर्धास्त व्हा "
अधिक माहितीसाठी आमच्या कोणत्याही जवळच्या शाखेला प्रत्यक्ष भेट द्यावी.

श्री सतीश बावसे	**ॲड. प्र. नि. पांडे**	**केशव दांडेकर**
व्यवस्थापक	उपाध्यक्ष	अध्यक्ष

संचालक वृंद – सर्वश्री भा. दे. पत्की, प्रा. कु. आ. बोरीकर, डॉ. सु. गो. भालेराव, श्री. वि. भावे, र. गं. धारकर, वि. अ. मुडे, एम. बी. बत्रा, वि. डो. बोरकर (दुर्बलघटक प्रतिनिधी), श. बा. भारद्वाज (मागसवर्गीय प्रतिनिधी), ज. रा. कुरुमभटे, द. गो. करमरकर (स्विकृत), अ. ना. जोशी (स्विकृत), श्रीमत्ती सुधाताई अनंत गंधे व डॉ. सौ. सुनंदा श्रीकृष्ण लोहकरे

आकुलता असे नित्य परिग्रहास कारण।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

कहाते बंधूंच्या हार्दिक शुभ कामना

" पर द्रव्यापासून भिन्न असलेल्या आत्म्याची प्रतीती, स्वपरविवेकाच्या पायावर आधारभूत असलेली तत्वांची जाण व तदनुकूल पुरुषार्थ हाच आत्म-स्वातंत्र्य प्राप्तीचा रत्नत्रय धर्म होय."

– महावीर वाणी

महेन्द्र अॅन्ड सन्स टेलर्स

सूट स्पेशालिस्ट

महेन्द्र कलेक्शन

सुटिंग आणि शर्टिंग

बॉनी टेलर्स

जिन्स स्पेशालिस्ट

इंदिरा मार्केट रोड, वर्धा – ४४२ ००१

• राजेंद्र कहाते • संजय कहाते

• जितेंद्र कहाते • रवींद्र कहाते

सम्यग्ज्ञान असे माता सौख्याची जन्मदायिनी ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

MODERN SCIENTIFIC CO.

Sadar, Nagpur - 440 001

Dealers In:

Laboratory Equipment,
Chemicals & Biological Goods

Stockists For

Cemco Fine Chemicals Extrapure
& A. R. and Photophone 16 m. m.
Sound Projectors & Overhead Projectors

Phone

Off : 532977

Res : 523915

विचार भाषण उच्चार असावीं यात संगती ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आमच्या हार्दिक शुभ कामना

पसरो जगती प्रेम परस्पर मोह निरंतर दूर असो।
अप्रिय कटुक कठोर शब्द नच कुणाच्या मुखी कधी असो ॥

स्वप्नाली कन्स्ट्रक्शन्स

२, एलन, 'डिसोझा हाऊस,'

कांजूर पोलीस चौकीच्या मागे, कांजूर मार्ग, मुंबई–४०० ०४२

– आनंदकुमार आ. सनये

आमच्या शुभ कामना

भाव मित्रता जगती माझा सर्व जिवासी नित्य असो।
दीन दुखी जीवास्तव माझ्या हृदयी करुणास्रोत असो ॥

पुष्पांजली कलेक्शन

'मनीषा भवन' सोशॅलिस्ट चौक, वर्धा–४४२००१

एक ही दाम डिस्काऊंट से भी कम दाम

फोन – ३६१०

इंद्रियांना कषायांना भेदविज्ञान जिंकते।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

मोक्षाची जैनसंस्कृतीतील संकल्पना

ल. अं. मानेकर
निवृत्त मुख्याध्यापक, वाशीम

जैन धर्म हा वैज्ञानिक (Scientific) धर्म आहे. त्यात प्रत्येक गोष्टीचा शास्त्रोक्त पद्धतीने विचार केला आहे. त्यामुळे जैन हा मृत्यूला घाबरत नाही. भीत नाही. प्रत्येक जो जन्मतो तो मरतो. प्रत्येक जीवाला हे लागू आहे. माणूस मर्त्य (Mortal) आहे. या विश्वात काय निश्चित आहे ? तर मृत्यू निश्चित आहे. इतकी निश्चित बाब दुसरी कोणतीच नाही. Death is certain.

मोक्षासंबंधी अन्य संकल्पना

कोणत्याही अन्य धर्मात जैनांप्रमाणे मोक्षाचा विचार झालेला नाही. कैलासवासी स्वर्गवासी, वैकुंठवासी, इ. संबोधनात्मक विशेषणे मृत्युसंबंधी वैदिक धर्मात वापरतात. मृत्यु झाला म्हणजे तो जीव मोक्षाला गेला असे होत नाही. 'बुद्धवासी' होणे म्हणजे मोक्षास जाणे नव्हे जीव शरीर सोडून जातो व अ–जीव (जीव विरहित शरीर) पुरतात किंवा अग्निदहन देतात. पारशी लोकात जीव गेलेल्या शरीराला (प्रेताला) एका विहिरीत टाकतात ख्रिश्चन लोकात व मुसलमानात प्रेत जमिनीत पुरतात.जैनात व हिंदूत प्रेत जाळतात. मुसलमानात एखाद्याचा मृत्यू झाला हे "तो पैगंबरवासी झाला." असे म्हणतात.मुस्लीम धर्मात व ख्रिश्चन धर्मात 'मोक्षाचा स्वतंत्र असा विचार केला नाही. मृत्यूमुळे शरीर व आत्मा वेगळे होतात. आत्म्याचे ठायी चैतन्य, ज्ञान, सुख, वीर्य, भोग, उपभोग इ. अनंत शक्ती आहेत.

कर्मावरणाचा परिणाम

पण आत्म्याच्या ह्या अनंतशक्तींना कर्माचे आवरण पडलेले आहे. सूर्याच्या आड मेघ आकाशात आलेत तर सूर्याचा प्रकाश, त्याच्या किरणांची प्रखरता प्रगट होत नाही. निरभ्र आकाशात सूर्यकिरणे मूळरूपात प्रगट होतात. तसेच आत्मशक्तीचे आहे. कर्मांमुळे आत्मशक्ती पूर्णतः प्रगट होत नाही. अनादि काळापासून आत्मा व कर्म यांचा संयोग होऊन 'आत्मानुभव' पूर्णतः होत नाही. जीवाचे त्यामुळे परावलंबन वाढले आहे.

आत्म्याच्या गुलामीचे कारण

हा आत्मा कर्मामुळे पूर्णतः परावलंबी झाला. 'अनंते ठेविले, तैसेची राहावे.' असे म्हटल्या जाते. यात या जीवाचे नियंत्रण दुसरा कोणी करतो असा भाव आहे. तो नियंत्रण कर्ता म्हणजे जसा ठेवील तसे राहावे असा बोध घेऊन चित्ती असू द्यावे समाधान. समाधान उरीं बाळगून अन्य चिंता करु नये. कर्म जसे ठेवील तसे राहावे. अनेक भवा–भवांत या जीवाने जी कर्मे केलीत त्याचाच वर्तमानकाळी परिणाम भोगावा लागतो. म्हणून जीवनात वैचित्र्य आढळते. ज्या युक्तीने, उपायाने एकाला यश मिळतं त्याच युक्तीचा, उपायाचा अवलंब करून दुसऱ्याला काहीच फायदा होत नाही. एकाच आईची मुलं कोणी काळा-कोणी गोरा, कोणी बुद्धिमान तर कोणी मद्दं आढळतात. समाजात गरीब–श्रीमंत, अशक्त-बलवान

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

यशस्वी–अपयशी, रोगी–निरोगी, गुंड-सज्जन दुष्ट–सुष्ट इत्यादी वैचित्र्य पाहावयास मिळते. प्रत्येकाचे कर्म भिन्न–भिन्न असते. जन्माबरोबरच तो आपले कर्म घेऊन आला असे म्हटल्या जाते. याच्या सत्तेचाच प्रत्यय प्रत्येकास येतो. एकाच वर्गातील सारखे वातावरण असलेल्या शाळेतील मुलांना एकच शिक्षक गणित, भाषा इ. विषय शिकवितो. परंतु त्या मुलांचें परीक्षा फल मात्र भिन्न असते. याचे कारण प्रत्येकाचे 'ज्ञानावरण' कर्म भिन्न – भिन्न शक्तीचे असते- कोणाचा मृत्यू जन्माबरोबर होईल तर कोणी जीवनाची ९० वर्ष पूर्ण करील. प्रत्येकाचे आयुकर्म जसे असेल तसे होईल" आम्ही कर्मांची स्थिती, अनुभाग, बंध कमी करण्याचा प्रयत्न करूं शकतो. कोणतेही कर्म केंवळ इच्छेने आपण टाळू शकत नाही कर्म उदयाला यंणार पण त्या कर्मांच्या उदयाबरोबर जे परिणाम आपल्या जीवनात उमटतात त्यात रस न घेता केंवळ ज्ञाता - दृष्टा राहून आत्म्याच्या शुद्ध स्वरूपात रममाण होण्याचा पुरुषार्थ (उत्कट प्रयत्न) केल्यास नवीन कर्म बंध होत नाही. जुन्या कर्मांच्या स्थितीतही बदल घडतो. पराला स्व समजणे व कर्मांच्या परिणामात रस घेणे ही केंवळ बाह्यदृष्टी होय. आत्म्याच्या तीन अवस्था लाहेत

१) बहिरात्मा २) अंतरात्मा ३) शुद्धात्मा

१) बहिरात्मा हा केंवळ कर्म भोगतो शरीर व आत्मा यांचा संबंध लक्षात घेत नाही. कर्म व आत्मा यांचे भिन्नत्व लक्षात न घेता शरीरालाच कर्मालाच सर्व काही समजतो व त्यातच रस घेतो. शरीर नश्वर तर आत्मा अमर आहे. रोग शरीराला होतो आत्म्याला नाही. पण याची दृष्टीच आत्मस्वरूपाकडे नसते.

२) अंतरात्म्यात याचें चिंतन होते. आत्मा व कर्म शरीर इतर सर्व भिन्न आहेत. आत्म्याला सुख – दुःख नाही. आत्मा सर्व शक्तिमान असून तो अनंत गुणांनी युक्त आहे. अशीं इष्ट श्रद्धा त्याची असते. पुरुषार्थाचा जन्म अंतरात्म्यात होतो. समता भाव धारण करून तो या जगाकडे केंवळ ज्ञाता–द्रष्टा होऊन तटस्थ – स्थितप्रज्ञ होत्साता राहतो, जगतो, 'मी शुद्धात्मा आहे' असे चिंतन असते भेद विज्ञानाची दृष्टी असते. परमात्मा प्रगट करण्याची साधना करतो.

३) शुद्धता म्हणजे परमात्मा

शुद्ध आत्मा हीच सिद्ध अवस्था. आता येथं जन्म–मरण नाही. सर्व कर्म ज्याने पुरुषार्थ करुन नष्ट केले, आत्म्या भोवती असलेल्या सर्व कर्म आवरणांना नष्ट करुन शुद्ध आत्म्याला – त्याच्या सर्व शक्तींना पूर्णपणे युक्त केले, (Comple'e Solvation) अनंत शुद्ध गुण प्रगट झालें. तो वीतरागी झाला. त्यालाच जिन, जिनवर, सिद्ध, भगवान परमेश्वर, परमात्मा म्हणतात.

केवलज्ञानाची उत्पत्ती

मोहनीय कर्माचा पूर्ण क्षय झाला व व ज्ञानावरण, दर्शनावरण व अन्तराय कर्मांच्या पूर्ण (हे चारही घाति कर्म) क्षयाने केवलज्ञान प्रगट होते. परमात्मा अर्थात परमविशुद्धीला प्राप्त आत्मा दोन प्रकारचे. पहिला सकळ परमात्मा दुसरा निकल

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

परमात्मा–कल याचा अर्थ शरीर असा आहे. शरीर असताना सुद्धा जो परमात्मपदाला प्राप्त करतो तो सकल परमात्मा होय. त्यालाच अरहंत, जिन, सर्वज्ञ इ.अनेक नावांनी ओळखतात. ज्याने अन्त्य अवस्थेत शरीराचाही अभाव केला व सिद्ध अवस्थेला प्राप्त केले तो निकल परमात्मा होय. निकलपरमात्मा होण्या-पूर्वी सकलपरमात्मपदाची प्राप्ती नियमाने होतेच. अरहंत अवस्थेनंतरच सिद्ध होतो. सर्व जैन मंदिरात अरहंत अवस्थेतील मूर्ती असते. कारण तेच हितोपदेश देतात. ते सर्वज्ञ व सर्व-दर्शी असतात.

मोक्षाचे स्वरूप –

बंधाच्या कारणांचा अभाव व निर्जरा यांनी कर्माचा पूर्ण नाश (आत्म्याचा व कर्माचा संयोग पूर्णपणे सुटणे) होणे याला ' मोक्ष ' म्हणातात. आचार्य गृध्दपिच्छ यांच्या तत्वार्थ–सूत्र १० व्या अध्यायातील दुसऱ्या सूत्रात स्वरूप सांगितले आहे.

बंधहेत्वभावनिर्जराभ्यां कृत्स्नकर्म–विप्रमोक्षो मोक्षः ।

संसाराची परिपाटी छिद्र असलेल्या नावेसारखी आहे. छिद्र असलेल्या नावेतील पाणी उपसणे सुरू असले तरी जो पर्यंत छिद्र बंद होणार नाही तोपर्यंत बाहेरील पाणी नावेत शिरणारच, नावेची छिद्र बुजविणे म्हणजे बंधांच्या कारणांचा अभाव करणे होय. नावे-तील पाणी काढणे हे कर्माची निर्जरा करणे होय नवीन कर्म बांधण्याची प्रक्रिया थांबविली तरच जुन्या कर्माची निर्जरा होऊन पूर्णपणें आत्मा कर्ममुक्त होईल.

बंधाची कारणे –

मिथ्यादर्शन, अविरति, प्रमाद, कषाय व योग ही बंधाची पाच कारणे आगमग्रंथात सांगितली आहेत. त्यांचा अभाव झाला तर नवीन कर्माचा बंध होत नाही. तप–संयम यामुळे पूर्वबद्ध कर्माची निर्जरा होते. नवीन कर्माचे व्दार पूर्ण बंद करणे म्हणजे बंधाच्या कारणांचा अभाव व निर्जरा यामुळे या जीवास (जीव व आत्मा एकच) मोक्ष अवस्था प्राप्त होते. सामान्यपणें आठकर्माच्या नाशाने मोक्ष होतो असे म्टलले जाते. कर्मांचा अभाव प्रथम संवर (नवीन कर्माला रोकणे) व नंतर निर्जरेने (पूर्वबद्ध कर्माचा नाश) होतो. आयु, नाम, गोत्र व वेदनीय ही चार अघाति कर्मे आहेत. या चारही कर्मांची विशेष तपाने–पुरुषार्थाने पूर्ण निर्जरा करतात. बन्धहेतु (कारणे) मध्ये योग एक कारण सांगितले आहे. त्याचाही अभाव होतो. जीवाचे शुद्ध, निर्मल रूपात राहणे म्हणजेच मोक्ष.

मोक्ष प्राप्तीचे वेळी कोणत्या भाव–कर्मांचा अभाव असतो ?

औपशमिकादिभव्यत्वानां च ॥१०-३स.सू.

मोक्षप्राप्त होतांना जीवांच्या औप–शमिकादि व पारिणामिकादि भावांपैकी भव्यत्व-भावाचाही अभाव होतो. मुक्त होतांना द्रव्य–कर्मांचा नाश केला. संपूर्ण औपशमिक, क्षायो-पशमिक, औदयिक, तसेच पारिणामिक भावां–पैकी भव्यत्व भावाचा सुद्धा मोक्षवेळी अभाव होतो. पारिणामिक भाव जीवाचे स्व-भाव असल्यामुळे मोक्षाला बाधक नाहीत. परंतु भव्यत्वभाव सापेक्ष पारिणामिक असल्यामुळे जीवाचे स्व–भाव नाहीत त्यामुळे मोक्ष होते वेंळी भव्यत्वभावाचा अभाव सांगितला आहे.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

मुक्त जीवांना कोणते भाव असतात ?

अन्यत्र केवलसम्यक्त्वज्ञानदर्शनसिद्धत्वेभ्यः
॥ १०-४ त. सू.

मुक्त जीवांना क्षायिक सम्यक्त्व, केवळ ज्ञान, केवल दर्शन आणि सिद्धत्व हे भाव असतात बाकीच्या सर्व भावांचा मुक्त जीवांना अभाव असतो. क्षायिकभाव हें जीवाचे स्व-भाव आहेत' कर्मामुळे त्यांचा घात होतो व ते प्रगट होऊ शकत नाहीत. आता सर्व कर्म नष्ट झाल्यामुळे ते क्षायिक भाव प्रगट होतात. ज्ञान, अनंतवीर्य, अनंतशक्ती, अनंत सुख अनुभवरूपाने म्हणजे ज्ञानरूपाने असतेच.

मुक्तजीव कोठे जातो ?

संपूर्ण कर्माचा नाश झाल्यानंतर मुक्त जीव वर लोकांच्या अंतापर्यंत जातो. जीवाचा स्वभाव ऊर्ध्वगमन करण्याचा असल्यामुळ लोकांच्या अंतापर्यंत जातो. धर्मद्रव्य लोकाकाशातच अंतापर्यंत आहे. पुढे धर्मद्रव्याचा अभाव आहे. मुक्त जीवाची गमन शक्ती फक्त लोकाकाशांतापर्यंतच आहे.

मुक्तजीवाच्या ऊर्ध्वगमनाची कारणे

पूर्वीच्या संस्कारामुळे, परपदार्थांचा संबंध सुटल्यामुळे, कर्मबंधाचा नाश झाल्यामुळे व स्वभावत. ऊर्ध्वगमन करण्याचा स्वभाव असल्यामुळे हा जीव ऊर्ध्वगमन करतो. प्रत्येक कारणांचे उदाहरण देऊन स्पष्ट केले आहे.

१) अविद्धकुलालचक्रवत् पूर्व प्रयोगात -

प्रथम कुंभार काठीने चाकास गति देतो. काठी काढून घेतली तरी चाक मात्र फिरतच राहते. त्या प्रमाणे ह्या जीवाने संसारअवस्थेत मोक्षासाठी वारंवार प्रयत्न केलेत. मोक्षानंतर प्रयत्न नाहीत. परंतु पूर्वीच्या सवयीने (पूर्व प्रयोगामुळे जीव स्वभावतः ऊर्ध्वगमन करतो.

२) व्यपगतलेपालांबुवत् असंगत्वात् -

भोपळा पाण्यावर तरंगतो परंतु त्यावर माती वगैरेचा लेंप असल्यामुळे तो पाण्यात बुडेल. लेप नसलेला भोपळा जसा पाण्यावर येतो त्याप्रमाणे कर्मलेप नष्ट झाल्यामुळे हा जीव स्वभावतः ऊर्ध्वगमन करतो.

३) एरंडबीजवत् बंधछेदात् -

उन्हात असलेले एरंडाचे बी त्यावरील कवच वाळून फुटल्यांबरोबर स्वभावत् टणकन उडून जाते त्याचप्रमाणे मनुष्यादि भवात प्राप्त होणारे गति आदि कर्मांचे बंधन नाहीसे होताच हा जीव स्वभावतः ऊर्ध्वगमन करतो.

४) अग्निशिखावत् तथागतिपरिणामात् -

वाऱ्याच्या अभावी अग्निज्वाला इकडे-तिकडे न जाता स्वभावतः वर जाते त्याप्रमाणें कर्ममुक्त जीव स्वभावतः ऊर्ध्वगमन करतो.

मुक्तजीवाचे विशेष वर्णन -

मुक्त जीवांना सिद्ध म्हणतात क्षेत्र, काल, गति, लिंग, तीर्थ, चारित्र, प्रत्येक-बुद्ध-बोधित बुद्ध, ज्ञान, अवगाहना, अंतर, संख्या व अल्पबहुत्व या बारा प्रकरांनी सिद्धामधील

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

विशेष दाखविले आहेत. याला अनुयोग म्हणतात.

सिद्ध अवस्थेचे यथार्थ ज्ञान होण्यासाठी दोन नयांनी विचार करतात. ऋजुसुत्रनय हा वर्तमान पर्यायाला प्राधान्य देऊन विचार करतो. दुसरा भूतनैगमनय जो भूतकालीन पर्यायाला प्राधान्य देऊन विचार करतो. यास व्यवहार नय असेही म्हणतात.

१. क्षेत्र – ऋजुसुत्र नयाच्या अपेक्षेने सिद्धाचे क्षेत्र त्यांचे त्यांचे आत्मप्रदेश आंहेत. आकाश प्रदेशात सिद्ध आहे. सिद्धात स्वरूपाने भेद नाही, भूतनैगमनयाच्या अपेक्षेने पंधरा कर्मभूमितील पुरुषच सिद्ध होतात. भरत क्षेत्रातून ऐरावत क्षेत्रातून, विदेहक्षेत्रातून किंवा ओढून दुसरीकडे नेले तर संपूर्ण मनुष्यलोकांतून जीव मुक्त होतात. याप्रमाणे क्षेत्रअपेक्षेने भेद केला जाऊ शकतो.

२. काल – ऋजुसूत्र नयाच्या अपेक्षेने एक समयात सिद्ध होतो. भूतनैगमनयाच्या अपेक्षेने उत्सर्पिणी काळात, अवसर्पिणी मध्ये सिद्ध होतात. विदेहक्षेत्रात उत्सर्पिणी व अवसर्पिणी असा काळाचा भेद नाही. विदेह क्षेत्रात उत्पन्न झालेले जीव अडीच व्दीपाच्या कोणत्याही भागात सर्वकाळी मोक्षास जातात.

३. गति – ऋजुसूत्र नयाच्या अपेक्षेने सिद्धगतीतून मोक्षास जातात. भूतनैगमनयाच्या अपेक्षेने मनुष्यगतितूनच जीव मोक्षास जातात.

४. लिंग – ऋजुसूत्र नयाच्या अपेक्षेने सिद्धअवस्था लिंग (वेद) रहित आहे. भूतनैगमनयाच्या अपेक्षेने तिन्ही प्रकारच्या भाववेदात क्षपक श्रेणी मांडून मोक्ष प्राप्त करतो, द्रव्यवेद तर सर्वांचा पुरुषवेदच असतो. सर्व निर्ग्रंथलिंगानेच मुक्त होतात.

५. तीर्थ – काही तीर्थंकर होऊन मोक्षास जातात. कोणी सामान्य-केवली होऊन मोक्षास जातात. कित्येक तीर्थंकरांच्या अस्तित्वात मोक्षास जातात. तीर्थंकरांच्या नंतरही कित्येक मुक्त होतात. वस्तुतः सिद्धांच्या स्वरूपात यामुळे भेद निर्माण होत नाही.

६. चारित्र – ऋजुसूत्र नयाच्या अपेक्षेने चारित्राच्या भेदाचा अभाव करून मोक्षास जातात. भूतनैगमनयाच्या अपेक्षेने यथाख्यात चारित्रपूर्वकच सिद्ध होतात, किंवा सिद्ध क्षायिक चारित्राने सहितच असतात.

७. प्रत्येक बुद्ध–बोधितबुद्ध – प्रत्येक सिद्ध स्वशक्तिरूप आत्मज्ञानाने मुक्त होतो. परंतु कित्येकांना आत्मज्ञानाची प्राप्ती परोपदेशाच्या निमित्ताने (बोधितबुध्द) होते.

८. ज्ञान – सर्व सिद्ध केवलज्ञानपूर्वकच होतात व केवलज्ञानस्वरूपच असतात. पण कित्येकांना मतिज्ञान श्रुतज्ञान ही दोन ज्ञानें, तर काहींना मति, श्रुत, अवधि किंवा मति, श्रुत, मनःपर्यय तर कित्येकांना मति, श्रुत, अवधि, मनःपर्यय अशा ज्ञानपूर्वक केवलज्ञान होते.

९. अवगाहना– आत्मप्रदेशांनी व्यापलेल्या प्रदेशात विशिष्ट आकाराने स्थित राहणे याला अवगाहना म्हणतात. सिध्द जीवांची अवगाहना अंतिम शरीरापेक्षा किंचित न्यून असते. त्यांचे अंतिम शरीर नाना प्रकारचे असल्यामुळे किंवा उपसर्गादिकामुळे त्यांची अवगाहना भिन्न भिन्न

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

असते. कित्येकांची उंची ५०० धनुष्य तर कित्येकांची साडे तीन हात आहे. मध्यम अवगाहना अनेक प्रकारची असते.

१०) अंतर – विरहकाळास अंतर म्हणतात जीव सिद्ध झाल्यानंतर दुसरा सिद्ध होईपर्यंत सिद्धाचे कमीत कमी अंतर एक समय तर जास्तीत जास्त अंतर सहा महिने असू शकते. सिद्ध दशेत मात्र फरक नसतो. एका सिद्धां- नंतर दुसरा सिद्ध काही अंतराने होतो. त्याला **सान्तर सिद्ध** म्हणतात.

११) संख्या – एक समयात कमीत कमी एक सिद्ध होतो, जास्तीत जास्त १०८ जीव सिद्ध होतात. संख्येने मात्र सिद्ध स्वरूपात फरक पडत नाही.

१) अल्पबहुत्व – स्वरूपाच्या, स्वभावाच्या अपेक्षेने सिद्धामध्ये तरतमता नाहीच. क्षेत्र, काल आदि वरील अकरा बावीद्वारे – म्हणजे अनुयोगाच्या अपेक्षेने तरतमता असते – जो कमी अधिकपणा असतो. त्याला **अल्व-बहुत्व** म्हणतात. समुद्रसिद्ध थोडे आहेत. तर क्षेत्रसिद्ध अधिक आहे.

क्षेत्रसिद्ध दोन प्रकारचे असतात –
१) जन्म सिध्द २) संहरण सिद्ध. जो ज्या क्षेत्रात जन्मतो तो त्याच क्षेत्रातून सिद्ध होतो. त्याला जन्मसिद्ध म्हणतात. अन्यक्षेत्रात जन्म झालेल्या जीवाचे आपहरण करून दुसऱ्या नेतात व त्या क्षेत्रात जे जीव सिद्ध होतात त्यांना **संहरण सिद्ध** म्हणतात. संहरण सिद्ध थोडे होतात, जन्म सिद्ध संख्यात गुणे अधिक असतात. ऊर्ध्व–लोक–सिद्ध सर्वात कमी असतात,अधोलोक सिद्ध त्यापेक्षा संख्यात गुणे होतात. तिर्थंकलोक सिद्ध त्यापेक्षा संख्यातगुणे होतात. समुद्र सिद्ध सर्वात कमी होतात नि द्वीप सिद्ध त्यांच्यापेक्षा संख्यात– पटीने अधिक असतात.

याप्रमाणे बाह्य – निमित्ताच्या अपेक्षेने सिद्धात भेद केला जातो. वास्तविक सिद्ध स्वभावाच्या अपेक्षेने सिद्ध अवस्थेत कोणताच फरक नाही. सिद्धशिलेवर एका सिद्धात दुसरा सिद्ध मिळून जातो तरी प्रत्येक सिद्ध जीवाचे अस्थित्व स्वतंत्र असते. पंचकल्याणिकात 'केवलज्ञान' कल्याणिकाद्वारे सर्व घाती कर्मांना नष्ट करून केवलज्ञानाची प्राप्ती झाल्याचे दृश्य दाखवितात. परंतु सिद्ध अवस्थां अशी दृष्य नसल्यामुळे ती दाखविता येत नाही. केवल ज्ञान झाल्यानंतर अंतरगुहूर्तातच तो जीव सिद्ध होतो म्हणजे मोक्षास जातो. म्हणून सिद्ध अवस्था प्राप्त होण्याचे उद्दिष्ट जैनांचे असते. जैन संस्कृतीत वीतरागाची आराधना – साधना आहे. प्रत्येक जीवात पुरूषार्थ करून मोक्षास जाण्याचा अनंतशक्ती आहे. प्रयत्न मात्र निरंतर करायला पाहिजे. ॐ नमो वीतरागाय – सिद्धाय.

ल. अ. मानेकर
निवृत्त मुख्याध्यापक
नगर परिषदेजवळ, वाशीम
जि. अकोला

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

5169

जैन लोकगीते - वैदर्भीय क्षेत्रे व मुनींचा आहारविहार।

- प्रा. डॉ. दिलीप यशवंत इंगोले
संपादक 'स्वहितवाल संदेश'

मराठी भाषेतील प्राचीन जैन साहित्याची रचना प्रामुख्यानें विदर्भ-मराठवाडा या भागातच झाली· भाषेच्या अभ्यासकांनी हें दाखवून दिले आहे. ही तर झाली ग्रंथ रचना. परंतु हजारो वर्षापासून चालत आलेली मौखिक परंपरा, देखील या ठिकाणी आहे. मराठी भाषेतील जैन लोकगीतांचा अभ्यास करतांना असे आढळून आले की, ही लोकगीते विदर्भ आणि मराठवाड्यात भरपूर आहेत. या लोकगीतातून जैन धर्मियांची श्रध्दास्थान असलेल्या विदर्भातील तीर्थक्षेत्रांचे पण दर्शन होते. हे दर्शन अत्यंत विलोभनीय असे आहें.

या गीतांमधून केवल तीर्थाचे वर्णनच नाही. तर त्यासोबतच, त्यांचेशी निगडीत असणारी श्रध्दा, भावना व त्याची वैशिष्टये देखील सांगितलेली दिसतात. यामधून सिध्द-क्षेत्र मुक्तागिरी, रामटेक, भातकुली तसेच शिरपूर या क्षेत्रांची महती आणि माहिती समजते.

मुक्तागिरीच्या पहाडावरी । मोर टाहो देते ॥
शिखरजी महाराजाची । आनंदानं पूजा होते॥१
केशर कस्तुरीचा वास । कोठुनी गं आला ॥
मुक्तागिरीच्या पहाडावरी । देव घालती सडा ॥२

हे वर्णन आहे मुक्तागिरी सिध्द-क्षेत्राचे समस्त दिगंबर जैनांच्या श्रध्देचे ठिकाण. विदर्भातील अचलपूर या शहरापासून जवळच असलेले. महाराष्ट्राच्या सीमेवरील निसर्गरम्य पर्वतराजीतील, मुक्तागिरी हे अनेक मुनींच्या मोक्षगमनाने पावन झाले आहें. येथील एका टोकावरून मेंढा पडला,परंतु महामंत्राच्या प्रभावानें त्याचा उध्दार झाला. त्यावरून त्यास मेंढागिरी हे नांव पडले. अशा या क्षेत्राचे ठिकाणी इंद्रादिक देव देखील पूजनासांठी येतात· चतुर्दशीचे दिवशी त्या ठिकाणी केशर कस्तुरीचा सडा पडतो· अशी आख्यायिका आहें. लोकगीतातून याचे वर्णन अगदी यथार्थ केले आहें· जे श्रावक-श्राविका शिखरजीस जाऊ शकत नाही ते या ठिकाणी दर्शनास येतात. या क्षेत्रासच शिखरजीची कल्पना करून पूजन करतात· विदर्भ-मराठवाड्यातील लोक शिखरजी यात्रेस जातांना प्रथम दर्शन घेतात ते शिरपूर-मुक्तागिरी किंवा रामटेकचे·

शिखरजीला जाता । प्रस्तान ठेवू कुठे ?
पहिलं दर्शन रामटेके । शांतीनाथ महाराजांचे ।।

रामटेक येथील भगवान शांतीनाथांची १५ फुट उंच भव्य प्रतिमा पाहून मनास जी शांती लाभते ती शब्दात सांगणे कठीणच. आणि म्हणून की काय कशी ही धारणा आहें. संसारात गुरफटलेला हा जीव थोडा फार वेळ काढून येथे दर्शनास येतो· येथे त्याला शांती लाभते·

Ganeshvarni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

लोक जाती शिखरजीला । आपण जाऊ रामटेका
दुकानाला कुलुप ठोका ।।

अमरावती या शहरापासून जवळच असलेल्या अतिशय क्षेत्र भातकुली येथील भगवान अदिनाथांच्या मूर्तीस पाहिले की मन हरकून जात. एवढी देखणी रेखीव, सुंदर प्रतिमा कोठे आढळत नाही.

अंतरी ओतले । सख्या तुझे नख बोटं ।
भातकुली सारखी । प्रतिमा नाही कुठं ।।

पेढी नदीच्या किनाऱ्यावर हे गांव वसलेले आहे. मोठ्या श्रद्धेने लोक त्या ठिकाणी येतात. सर्वसाधारण-ग्रामीण भागातून वास्तव्यास असलेल्या लोकात नवस – सामास करण्याची प्रथा आहे. ते आपल्या मुलांची जावळं वगैरे काढण्यासाठी मुद्दाम येथे घेऊन यंतात.

लोक जाती यात्रेला । आपण जाऊ भातकुलीला ।।
बाळासाठी नवस केला । रुपया पायरीला ।।

म्हणूनच लोकगीतात त्याची नोंद घेतलेली आढळून येते. या लोकगीतात सर्वाधिक गीते आहेत. पद्मावतीची, त्यानंतर शिखरजी आणि शिरपूर विषयीची. विदर्भ व मराठवाड्यातील भाविकांचे विशेष श्रद्धेचे स्थान म्हणजे शिरपूर अंतरिक्ष पार्श्वनाथ शिरपूर हे टिकाण इतिहासात श्रीपूर म्हणून प्रसिद्ध होते. अनेक आख्यायिका या ठिकाणा बाबत प्रचलित आहेत. येथील मूर्ती जमिनीपासून अधर आहेत.

चला जाऊ पाहू । शिरपूर नगर ।।
अंतरिक्ष पारसनाथ । ग बाई धरनीच्या अधर

आजही या मूर्तिचे मागे दिवा ठेवला तर प्रकाश दिसतो' गाळण्याचे कापड सुद्धा सहजपणे मूर्तिखालून काढता येते.

शिरपूर हे गांव कसे आहे. येथील वस्ती कशी आहें. प्रत्येक घरी आड आहेत. (विहिरी) याची चर्चा या गीतामधून आहेच. पण मंदिर आरसे लावून कसे सजविले. भ. पार्श्वनाथाच्य रथयात्रेचे स्वागत कसे केले जाते याचें देखील अतिशय नेटके वर्णन यातून केले आहे. या गावात जरी प्रत्येक घरी आड (विहीर) आहे. तरी पण पवळी मंदिरात असलेल्याा आडाच पाणी काही वेगळच आहे. त्यात गोडी तर आहेत पण गुण वैशिटष्य पण आहे. असे म्हणतात की या विहिरींच्या पाण्याचा उपयोग केल्याने श्रीपाल राजाचा कोड बरा झाला.

शिरपूर गावामध्ये । आहे घरोघरी आड
पाणी पवळीचे गोड । देवाच्या प्रक्षाळाला ।।

म्हणूनच या क्षेत्राचा महिमा काही वेगळा आहे

चला जाऊ पाहु । शिरपूरचा मयमा ।
अंतरिक्ष महाराजाची । आहे वाळूची ग प्रतिमा ।
चला जाऊ पाहु । शिरपूर शहरात अंतरिक्ष भुयारात ।।

अशा या सुंदर ठिकाणाच वेड श्रद्धळू-श्रावक श्राविकांना कां बरे नाही लागणार ? स्वप्नात देखील पारसनाथ दर्शन देतो स्यित्रांना हे आपले माहेर वाटते. कारण या ठिकाणी आल्यानंतर त्या सर्वकाळ विसरून जातात. संसारातील कष्टाला विसरून आत्म सूखाची अनुभूती त्यांना या ठिकाणी येते.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हे पाहिले आपण काही क्षेत्रासंबंधी परंतु भारतातील दिं जैन तीर्थसेत्रांचे सौरक्षण व विकासाच्या दृष्टीने पू. गुरू संमत भद्राच्या आज्ञेवरून एक कोटी निधीची प्रेरणा ज्यांनी भारत पायी घालून ३३,००० कि मि. चा विहार केली. त्या गुरूवर्य १०८ आचार्य आर्यनंदी महाराजांच्याही गुरूमहिमा काही महिलांच्या तोंडून लोकगीताच्या सुरेल चालीत ऐकतांना किती आनंद होतो म्हणून सांगावा तो कमीच अशा या तपोमूर्ती, तीर्थरक्षक, वात्सल्यमूर्ति. दिगंबर मुनींचे पदचरण पंच-ल्याणिक महोत्सवाच्या निमित्ताने लागत असताना आता भाविकाचा उत्साहही अमाप वाढला. या वृध्यापकाला ८८ वर्षाच्या वयातही पू. श्री ची उत्कट इच्छा पाहून व शब्द तो शब्द पाळणाऱ्या मुनीवरांचे चरणी कोण नतमस्तक होणार नाही. आणि त्यांचे स्वागत म्हणजे एक अपूर्व सोहळा मानावा लागेल.

तया स्वागताच्या वेळी, नयनी अश्रू येती ।
वचनपूर्ति बघुनि सारे, नम्र पदी होती ॥

पू. श्री चे आगमन व स्वागत झाल्यावर माता भगिनी आहाराची तयारी करणार तेव्हा त्यांचे भाव कसे होतील त्यांच्याच शब्दात पहा

भावरीसाठी लाविता चौका कोणी ।
सांभाळ ग बाई, इथं घालू नको वेणी ॥

त्यांच्या आहारावेळी निघतांना काही संकल्प घेतात त्यावेळी बाई म्हणते
महाराजांच्या आहरासाठी कळसावरी नारळ ।
आहार देतेवेळी कोणी करू नका गोंधळ ।

आहार शब्दाऐवजी 'भावर' हा शब्द प्रयोग पण करतात. आहार होताच भगिनीला समाधान वाटते व ती म्हणते –

दिगांबर मुनींची माझ्या घरी भावर पटली ।
साता जन्माची पुण्याई, आज उदयाला आली ॥

आहार कोणकोणत्या पद्धतीने दिला जातो. मी तर आंबेमोहरा तांदुळाचा भात केला यावर ती म्हणते –

आंबेमोहर तांदुळाचा केला मी साखरभात ।
आर्यनंदी महाराजांचा आहार माझ्या घरात ॥
चांदीचा ग पेला बाई भरला बासुंदीचा ।
मुनीला आहार देते की फळाच्या रसाचा ॥
हात मी जोडिते पाया मी पडते ।
आर्यनंदी महाराजांचे दर्शन घडवीते ॥

यापुढेही जाऊन जेव्हा तिचा आनंद गगनात मावेनासा होतो तेव्हा ती फुगडीचे पण गाणे म्हणते –

फू बाई फू फुगडी फू दमलास काय माझ्या
श्रावका तू रे, श्रावका तू ॥

णमोकार मंत्राचा १०८ जप –
आर्यनंदी महाराजांनी खरं केला तपं ॥
आता फुगडी ॥ १ ॥
लहान गांव मोठ गाव, गावासारखे गांव ।
आर्यनंदी महाराजांच्या मातेचे कृष्णाबाई नाव ।
लहान हार मोठा हार, हा सारखाहार ॥
आता फुगडी ॥ २ ॥
आर्यनंदी महाराजांना क्लेश झाले फार ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

लहान गडू मोठा गडू गडू सारखा कडू ।
आर्यनंदी महाराजांना दोन्ही हात जोडू ॥
आता फुगडी फू ॥ ३ ॥

राग नको द्वेष नको, नको देवा काही
जिन धर्माची सेवा घडो हीच मागणी पाही ॥
आता फुगडी फू ॥

ही लोकगीते वाचली की त्यातील वैदर्भीय ळेत्रांती माहिती मिळते. एक नव्हे अनेक अज्ञात पैलूचे वाचन पुन्हा पुन्हा केल्यानंतर दर्शन घडते. या लोकगीतांच्या माध्यमातून आमच्या अज्ञानी, अशिक्षित समजल्या जाणाऱ्या भगिनींनी आपल्या धर्माची धुरा, धर्मध्वज उंच राहण्याकरिता जो संयम राखला, चारित्र्र सांभाळले, पूजा, प्रभावना, करीत करीत हा वसा कायम ठेवून नवीन पीढीच्या हाती दिला. तो नव्या पीढीने आता सांभाळला आहे. नवी पीढी सुशिक्षित विद्वान होत चालली याचे कारण आजचा शिक्षण प्रसार व शिक्षणाच्या सोई, प्रकाशित होत असलेले नव-नवीन साहित्य, याचा भरपूर उपयोग आमच्या या पीढीने स्वाध्याया द्वारे करून आपले जीवन उज्वल करण्याचा प्रयत्न करावा.

पंचकल्याणिक महोत्सव ही त्या करिता आलेली पर्वणी आहे. येथे पूज्य - पुजक व पुजारी आहेत. यात भाग घेऊन आपणास मोक्ष मार्गांची शिडी चढावयाची आहे. मग सारे येणार आहात ना आमच्या सोबत पू. आचार्य आर्यनंदी गुरूदेवांचा आशीर्वाद घेऊन ! या तर चला !

प्रा. डॉ. दिलीप यशवंत इंगोले
' वात्सल्य '
खेडकर नगर, अकोला

* *

हार्दिक शुभ कामनाएं !

॥ श्रीं महावीराय नमः ॥

दोशी ब्रदर्स

किराणा, सुखा मेवा तथा अनाज के व्यापारी
मेन रोड, वर्धा - ४४२ ००१
फोन : ३३२१

- प्रवीणचंद्र मणीलाल दोशी

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

वात्सल्यमूर्ती

आचार्य श्री आर्यनंदी महाराज

– यशवंत इंगोले
नि. उपशिक्षणाधिकारी, अकोला

विन्यस्यैदंयुगीनेषु, मतिमासु जिनानिव ।
भक्त्या पूर्वमुनीन् अर्चेत्, कुतः श्रेयोऽति–
चर्चिनाम् ॥
(सागारधर्मामृत)

जैन धर्मीय श्रावकास वीतराग मूर्तीचें दर्शन होताच सर्वश्रमपरिहार झालासा वाटतो. तीर्थकरांच्या गुणविशेषाचे हें महात्म्य आहे· म्हणून आपण जशी रत्न,पाषाणादिकांची मूर्ति करून तिला वृषभ, अजित इ. नामे देऊन तिची स्थापना करून पूजा करतो त्याचप्रमाणे या पंचमकालातल्या मुर्तीच्याठायी पूर्व काल–च्या मूर्तीची कल्पना करून भक्तीने त्याचा यथायोग्य सत्कार करावा

जैन धर्मांत तत्त्वज्ञानासोबतच व्याव-हारिक जीवनाचे दृष्टीने आचारशास्त्राचे स्थान फार महत्त्वाचे आहे. कारण सदाचारानेच समाजात वैयक्तिक जीवन सुखी होऊ शकत नाही· पू. गुरुवर्य श्री १०८ आचार्य आर्यनंदी महाराजांचे जीवन हा अशाच अमृतमय ठेवा आहे.

जनतेचा कैवारु । दीनांचा दयाळू ।
धर्मियांचा महामेस, सोयरा सखा ॥ १ ॥

दिगंबर जैनियांचा सोयरा व सखा असाहा दिगंबर साधू साऱ्या जनतेचा. भारत–भूचा सखा बनला आहे, त्याच्यातील साधूवृत्ति ही गृहस्थाश्रमानच जागृत झाली होती· प्रामाणिकपणा, राजनिष्ठा, निष्कामसेवा, सदैव समाधानी, अत्यंत स्नेहल, गुरुभक्ति परायण इतकेंच काय तर परमात्म्याशी तादात्म्यता इ· गुणविशेष ज्यात आहेत· यात अतिशयोक्ति नसून सत्यता आहे. याचा अनुभव साऱ्यांना येत आहे म्हणूनच भारतीय मुनीवर्गात एक आगळेच आकर्षण निर्माण झालें आहे· त्यामुळे·

शांतिरूप तीर्थरूप धर्मरूप स्नेहला
शतायु हो, यशवंत हो, त्रिवार वंदन आजला

असे भाव शब्दरूपाने साहजिक व्यक्त होतात.

ज्या प्रातः स्मरणीय प.पू.शांतिसागर आचार्यांनी त्यागी जीवनाची व. दीक्षा दिली. त्यांच्याच स्वभावातील शांत स्वभाव, जाणून जिनधर्मियास–अजैनासही वात्सल्याचे पाठ दिलेत. ज्या क्षेत्री पू. आचार्य शांतिसागरांनी सल्लेखना घेतली. ते आपले जन्मस्थान मानून कुंथलगिरी क्षेत्राचा विकास घडवून आणण्यास श्री शिवाजीराव पाटील (निलंगेकर) सारख्या राजगादीवर बसणाऱ्या पाटबंधारे मंत्र्यास प्रेरणा देऊन स्थानाचे महत्व पटविले व त्यांना मुख्यमंत्री होण्याच्या आशीर्वादाची सत्यता फळास आली. काम करा. तुम्ही मंत्री काय मुख्यमंत्री व्हाल हें शब्द ते आमदार नसताही मुख्यमंत्री झाले. त्यावेळी त्या शब्दांची आठ–वण ठेवून स्वतः दर्शनास आलेत. परवा परवात्तर २ वर्षांपूर्वी मुंबईस पू. आर्यनंदीना आचार्यपद देण्याच्या कार्यक्रमासही आवर्जून उपस्थित झाले. कुंथलगिरीस प्रामुख्याने

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

पिण्याच्या पाण्याचा प्रश्न सोडवितांना त्यांनी धरणच बांधल्याने परिसरातील आम जनता सुखी झाली. रत्नमय मंदिर स्व. समंतभद्र हॉल, शाळेची इमारत, शिक्षकांची घरे, वसतिगृहे, देशभूषण–कुलभूषण पहाडास परिक्रमना रस्ता इत्यादी तयार झाला. त्यानंतर वेरुळचा तर आता नवागड क्षेत्राचाही याच पद्धतीने विकास होत आहे. तो पू. श्री आचार्य आर्य–नंदेच्या प्रेरणेने नवागडला तर गुरूकुलासोबच रतनबाई सोनटक्के या नावाने माध्यमिक शाळा काढून श्राविकाश्रम काढण्याचे घाटत आहे ? वरील सर्व कार्यात मुंबईचे वास्तव्यात मुंबईकरांनी तथा इतर विहारात जनतेला दानाची प्रेरणा दिल्याने जनतेची दानत किती असू शकते हे केवळ श्री आर्यनंदीच जाणू शकतात.

मुनी दीक्षा देणारे गुरुदेव समंतभद्र यांना तर कृपेची साऊली मानून गुरुआज्ञेचे पालन म्हणून भारतीय तीर्थक्षेत्राच्या रक्षणार्थ संकल्पित एक कोटीची पूर्ति करण्यास ३३,००० कि.मी. ची भारतयात्रा केली. त्याकरिता केलेल्या साखरेच्या त्यागाची पूर्ति शेवटी बेलगावकरांनी केल्याने तेथे एक मोठा कार्यक्रम आयोजित केला होता. तीर्थाप्रति जनतेत वात्सल्यभाव निर्माण केला. ते म्हणत ‘ वात्सल्यअंग सदा जो घ्यावे, सो ही तीर्थंकर पद पावे ’ हीच खरी गुरूभक्ति !

गृहस्थ जीवनातील आपल्या मातोश्री व पिताश्रींचे आशीर्वाद व धर्मसंस्कारामुळे त्यांचे जीवन उजळून निघाले. त्यांनी वडिलांच्या निवृत्ति बरोबर आपल्या शिक्षणास तिलांजली देऊन त्यांची सेवा करता यावी म्हणून त्यांचीच नाकेदारीची जागा पत्करली व मोगलाईतील रझाकारांच्या अमानुष अत्याचारांचा अनुभव घेतांनाही पंचाणुव्रतांचे पालन करून राजनिष्टा ढळू दिली नाही. अत्यंत प्रामाणिकपणे व सहबंधूंशी वात्सल्यभाव ठेवूनच नोकरी केली. जीवदया हा त्यांच्या जीवनातील स्थायिभावच आहे, मोहवाली या गावी वंजारी लोक रेडे, बकरे बळी देत ही प्रथा (अंधश्रद्धा) त्यांनी पाटलाकरवी पुरणपोळीचा नैवेद्य देऊन हजारो बकऱ्यांना जीवदान दिले.

समाजातील आपसीकलह मिट–विण्याचे अनेक प्रसंग त्यांचे जीवनात घडले. त्यात वर्धानगरी पण आहे.काही माता-भगिनींचे जीवन जगण्यासही त्यांनी मदत केली. ज्या घरात दुही असल्यानें पतिपत्नित तेढ निर्माण झाल्याने पत्नी माहेरी गेलेली पण शंकररावांच्या शब्दावर तिचे पिता तिला सुपर्द करून परत संसार उभा करून देतात. तर नाकेदारीत असतांना श्वेतांबर युगलाजवळचें दागिने शासनदारी जप्त होणार तेवढ्यात ‘शंकरराव’ (पू. श्री) तेथे पोचले व त्यांनी त्यांना सोडविले. विहारात मराठा, भिल्ल, मांग–महार इ. कित्येक लोकांकडून दारूची व्यसने सोड–विलीत. व्यसनमुक्ति हा ही एक मोठा कार्यक्रम त्यांनीं राबविला.

ब्रह्मचारी असतांना जैन मंत्रतंत्रांनी कित्येक श्रावकांना दुःखमुक्त केले ‘ णमोकार मंत्र हा केवळ जैनांचा नसून सर्व प्राणीमात्राचा आहे हे पटवून दिले. भगवंतांची भक्ति–पूजा किती भक्तीभावानें करावी याचे प्रात्यक्षिक पाठ त्यांनी समाजास दिले. विविध पूजा शास्त्रशुद्ध कशा कराव्यात. त्याच अर्थ बोध जाणून करात्व्यात. पूजेचे मंडळ सुंदर रांगोळ्यांनी काढणे त्यास संगीताची साथ देऊनही

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

भक्तिभाव प्रगट करता येतो. इद्र/सागर चातुर्मासात तर त्यांनी 'बालकांना' पाठशाळे-सोबत रांगोळयाचे पाठ दिलेत. आधि केले मग सांगितले ही त्यांची वृत्ती मग हा त्यांचा आदर्श आम्ही कसे विसरणार !

गृहस्थाश्रमात अत्यंत साधें जीवन जगलेत. कोणाकडून कर्पादिकेची अपेक्षा केली नाही. नोकरीत असतांना स्वत ची चूक नसतांनाही जेलमध्ये जाण्याचा प्रसंग आला पण निष्ठा ढळू न देता 'भक्तामर' पाठ तन्मय-तेने म्हणतातच त्यांना मुक्तीचे आदेश मिळतात· "आपको रिया कर दिया जाता है।" आप पाक है। आपमे कुछ जादू है। असे म्हणणारे रझाकार नतमस्तक होऊन त्यांना संरक्षण देऊन रात्री औरंगाबाद येथील जैन मंदिरात पोचवितात. त्यानंतर ते अपूर्ण लब्धि-विधानाची पूर्तता करतात. त्यांचे पंचाणुव्रत पाळतात. त्यांचे अधिकारी व सहकारी मदत करतात· ब्राम्हण अधिकारी तर घरी बोलावून पादप्रक्षाल करतात व आतिथ्य स्वीकारतात. असे कित्येक प्रसंग त्यांच्या जीवनात घडलेत.

नोकरीत राहून मातृ-पितृ गुरू सेवा करतांनाच मराठी, उर्दू राजभाषासोबत हिन्दी इंग्रजी, संस्कृत, कानडीचाही अभ्यास करतात. व आवश्यक त्या भाषेत प्रवचन करून मंत्र-मुग्ध करतात· पैठणचे नाथमंदीर उभारतांना त्यांचा सिंहाचा वाटा आहे· वैदिक अभ्यासही असल्यानें बुलडाणा राममंदिरात शेगावचे गजानन मंदिरात मराठीत तर नांदेडच्या गुरु-द्वारात उर्दू प्रवचने झालीत वरुड येथे माळी समाजासमोर वैदिक प्रवचने दिलीत. त्यामुळे ते विधर्मियांचे ही गुरू बनले·

एकला विहार असला तरी सर्वगुण संपन्नता / सहिष्णुता असल्यानें त्यांचा विहार सफल होतो· एक गावाहून दुसरे गावी पोचले की मागच्याची जबाबदारी संपली. त्यामुळे परिग्रहाचे कारण बाल-तरूण-वृद्धांनाही ते आपलेसे वाटतात.

या वयातही धर्माध्ययन, लेखन, अनुवाद कार्य सुरु आहेत· त्यांनी समय-सार आदि १५ ग्रंथांचा अनुवाद तर भेदसंग्रह. बाळगंगा, आत्मसाक्षात्कारीध्यान इ. १० ग्रंथांचे संकलन केलें. गुरूंची पत्रे लिहितांना त्यांची अलौकिक शैली आढळते तर प्रवचना-तून (पठनातील संग्रहामुळे) उत्तमोत्तम सूक्तींचा ते उपयोग करतात.

मुनींचा शब्द म्हणजे शब्द. एकदा शब्द दिला तर तो पाळलाच पाहिजे. हा त्यांचा बाणा. मग आपल्या शरीर जीवनाची त्यांनी पर्वा केली नाही. हार्ट अटॅक आल्या-वरही-२४ कि मी.-केसापूर यात्रेस व लगेच हैद्राबाद पंचकल्याणिकास पोचले. आताही वयाच्या ८९व्या वर्षात पदार्पण करीत असूनही वर्धा नगरीतील पूजेस येत आहेत. त्यांच्या मुनीदीक्षासही ३५ वर्ष होत आहेत. अशा या आदर्श जीवन जगणाऱ्या मोक्षगामी-मुनी वर्याचे जीवन सर्वांना आदर्शभूत व्हावे· ते म्हणतात-

जब आये तुम जगतमे सब हासे तुम रोय।
ऐसी करनी कर चलो की तुम हासे हम रोय॥

अशा या या महामानवाबद्दल सोला-पूरचे डॉ· कुलभूषण लोखंडे म्हणतात. "पू. महाराजांचे जीवन एका नदींच्या संथ प्रवाहा-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

प्रमाणे असून अनेक तृषार्त श्रावकांना त्यांनी शांत केले, नवजीवन दिले एवढेच काय तर अनेकांची जीवने त्यांनी नदीच्या किनाऱ्या-वरील वृक्षाप्रमाणे समृद्ध व सतेज केलीत."

डॉ. निर्मलकुमार फडकुले म्हणतात- "आर्यनंदीची अनेक रूपे मी पाहिलीत. त्यांची जीवनगाथा म्हणजे आत्मविकासाच्या वाटेने चालत राहिलेल्या एका श्रमणाची पावनकथा आहे. स्वतःला जिंकणाऱ्या जिनानुयाची पुरु-षार्थ कहाणी आहे. मिथ्यात्व आणि अज्ञान यांचे खडक फोडून मार्ग तयार करणाऱ्या पथिकाची ही प्रेरक कविता आहे. प्रज्ञा आणि तपस्या यांच्या आविष्काराची ही एक स्फूर्ति आहे."

अेक सत् प्रवृत गृहस्थाश्रमी, कर्तव्य-निष्ठ, सुसंस्कृत सरकारी सेवक, एक धार्मिक रस घेणारा चिंतनशील साधक, निग्रंथ, तपस्वी, समाज शिक्षक, तीर्थक्षेत्र रक्षणास कोटी निधी उभारणारा परम जिनभक्त अशी आर्यनंदीची अनेक रूपे आहेत· आर्यनंदी होणे किती कठिण आहे. याची जाणीव आपणास होते त्यांच्या विहारात-जीवनात-निर्जीव सतारीच्या तारा बोलू लागतात. त्यावरून हात फिरवावा लागतो ते काम केले. आचार्य आर्यनंदीने निस्वार्थतेची सीमाच गाठली.

एक कवि म्हणातात-

जीवन त्यांना कळले हो
मी पण त्यांचे पक्व फळापरी
सहजपणाने गळले हो ।

अशा या गुरुदेवांचे ८९ व्या वर्षांत पदार्पण व ३५ व्या मुनी दीक्षेच्या वर्षाचे आपण वर्धाकर स्वागत करून सेवा करणार आहात ही अत्यंत भाग्याची गोष्ट आहे.

'दिव्यत्वाची जेथ प्रचीति,
तेथे कर माझे जुळती'

– यशवंत इंगोले
से. नि. उपशिक्षणाधिकारी
'वात्सल्य' खेडकरनगर,
अकोला.

प्रणाम शतशतवार

महावीर चरणांना अमुचे,
प्रणाम शतशतवार ॥ धृ ॥

गैरसमज ते नष्ट करू या
स्वरूपदर्शन स्पष्ट करू या
स्वप्न आमचें पुष्ट करू या
परावलंबन त्यागुनी बनले,
शक्तीचे आगार ॥ १ ॥

नयनांना नयदृष्टि देऊ या
चरणांना आचरण करू या
विज्ञाना ज्ञानात रमवू या
केवलज्ञानीं केवल रमुनी,
बनले सौख्यागार ॥ २ ॥

नागपूर – मनोहर मारवडकर

व्यर्थ शिक्षा समाजाची नसता धर्म शिक्षण ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

मंगलाचरण

ब. विद्युल्लता हिराचंद शहा
श्राविका संस्थानगर, सोलापूर

अकरा अंग चौदा पूर्व ज्ञानाचा महा-सागर आहे. यात कांहीच अतिशयोक्ति नाही. मात्र जैन साहित्याचे अध्ययन केले पाहिजे. त्याशिवाय वरील विधानाची सत्यता पटत नाही.

भ. महावीरापर्यंत अकरा अंग चौदा पूर्वाचे ज्ञान मौखिक स्वरूपात होते. काल दोषामुळे केवलज्ञान परंपरा लोप पावली. तसेच शारीरिक असमर्थतेमुळे मौखिक ज्ञानाचा ऱ्हास होऊ लागला. त्यामुळे जगा-तील प्राणी मात्रावर ज्ञानाचा अनुग्रह राहावा म्हणून पुष्पदंत व भुतबली या दोन आचार्यांनी षट्खंडागमाची रचना केली. आगम परंपरा अक्षुरण रहावी म्हणून या हेतूने केलेले प्रयत्न जगावर महत् उपकार ठरले.

असा हा ज्ञानयज्ञ निर्विघ्नपणे संपन्न व्हावा अशी स्वाभाविक इच्छा असणे मनाच्या निसर्गवृत्तीला धरून आहे. म्हणून त्यासाठी ऋषीमुनींनी सांगोपांग चर्चा करून व्यवस्थित स्वरूप दिले आहे. ते इतके व्यवस्थित साधले की, ती एक परंपराच होऊन बसली. ही परं-परा सर्वांनी यथामती पाळली आहे.

सर्व भाषाप्रभूंनी आपआपल्या आराध्य देवतेचे स्मरण केले आहे. या स्मरणामध्ये इंद्रधनुष्याची सप्तरंगी मनमोहक छटा आहे. त्या बहुरंगी बहु आयामी स्मरणाचे किंचित् अभ्यासपूर्ण विश्लेषण मी सादर करणार आहे. प्रकाशित आणि अप्रकाशित अशा दोन रूपात दि. जैन साहित्य आहे. पैकी अप्रकाशित साहित्य अधिक आहे. अभ्यासासाठी संदर्भ म्हणून जे ग्रंथ मी वाचले ते मला प्रवेशद्वारा-सारखे वाटले. भिंतीसारखे ते रोखीत नसत.

अध्ययन करतांना एक गोष्ट प्रकर्षाने जाणवली ती ही की, कांहीतरी अवास्तव / स्तुती करून आराध्य देवतेस प्रयत्न करून घ्यावीं अशी इच्छा कुणाचीच दिसली नाही. फक्त आपले लौकिककार्य साधून घ्यायचे हा उद्देश कुठेच नाही. परम वीतराग देवाच्या संदर्भात हे शक्यही नाही व सिद्ध देखील होऊ शकत नाही. कारण सच्चिदानंद रूप असल्यामुळे वीतराग देव, ज्ञान, आणि आनं-दमय आहे. त्यात रागांश नसतो आणि त्या-मुळे स्तुती प्रशंसेने काही नवीन प्रसन्नतेचा त्यांच्यात संचार होऊ शकत नाही.

वीतराग अर्हतदेव परम उदासीन असतात. त्यामुळे भक्ताचं भलं किंवा अभक्ताच बुरं काहीच करू शकत नाहीत. मग मंगलाचरणरूपाने त्याची स्तुती का केलेली आहे ? त्यांच्यावर कर्तृत्व का लादले गेले याची चर्चा करणे उद्बोधक ठरेल. एवढे असू द्यावे को, केवळ इच्छापूर्वकच कार्य करणारा देखील कर्ता असतो. इच्छाशुन्य कर्ता निमित्तकारण असतात. काही उदाहरणे थोडक्यात पहा -

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

१) या औषधामुळे मी बरा झालो, असे कुणी म्हणतो, तेव्हा औषधाने इच्छापूर्वक रोग्याच्या शरीरात काहीच केलेले नसते. पण औषधाच्या निमित्ताने शरीरात रोगनाशक कार्य झाले म्हणून रोग निवारण हे औषधाचे कार्य समजल्या जाते. सारांश उपचाराने औषधावर कर्तपणाचा आरोप केला जातो.

२) औषधामुळे रोग नाहीसा होतो औषधामध्ये इच्छा नाही. आणि बुद्धी देखील नाही. तरींही रोगनिवारणास औषध निमित्त कारण ठरते.

३) एका जवळ छत्री आहे. दुसऱ्याजवळ नाही. दुसऱ्याला पहिल्याची छत्री पाहून आपल्या छत्रीची आठवण होईल. औपचारिक-पणे तो म्हणेल, या छत्रीचा मी आभारी आहे, कारण तिने माझ्या छत्रीची आठवण करून दिली. छत्री जड असली तरी तिच्या निमित्ताने आठवण होणे हे कार्य झाले म्हणून अलंकारिक भाषेने आभार मानले आहेत.

४) माझे त्या वस्तूने मन हरण केले आहे. तिच्या शिवाय मी राहू शकत नाही. असे जेव्हा एखादा जीव म्हणतो. त्यावेळी त्या वस्तूला किंवा व्यक्तीला मात्र खबर नसते. त्या वस्तुकडून बुद्धीपूर्वक कार्यही झालेले नसते पण तिच्या निमित्ताने मोही जीव उत्तेजित होतो, मात्र दोष त्या वस्तूला देतो.

५) एका साधूकडे एकजण येतो, भक्ति भावाने सेवा करतो. साधूते इतर भक्त त्याच्या सेवेने प्रभावित होतात आणि त्याची सर्व व्यवस्था करतात. सेवा करतेवेळी साधूचीं त्याने स्तुती केली त्यात साधूने काहीही केले नाही. किंवा भक्ताची व्यवस्था करण्याचा संकेत देखील केला नाही, मात्र दोन्ही प्रकार घडले. त्यामुळे तो भक्त त्याचे श्रेय साधूला देतो.

वरील पांचही उदाहरणावरून लक्षात आले असेल की, एखादया कार्याचा कर्ता किंवा कारण होण्यासाठी इच्छा, बुद्धी किंवा प्रेरणा असणे अनिवार्य नाही. कार्य त्याशिवाय देखील होऊ शकतें. इतकेच नाही तर प्रत्यक्ष वस्तू देणे, प्रेरणा देणे या मुळेही दाता होत नाही. होते असे की त्या निमित्ताने, प्रभावाने आश्रयाने, संपर्क होण्याने कारणाचे कारण होण्यामुळे एखादी वस्तू प्राप्त होऊ शकते. त्याप्रमाणे परम वीतराग अरहंत देवाकडे कर्तृत्व सोपवणे निव्वळ व्यर्थ होऊ शकत नाही कार्य होण्यात अरहंत देवांचा प्रत्यक्ष संबंध नसेलही, मोहनीय कर्माच्या अभावामुळे इच्छा नसेलही आणि प्रेरणाही दिली नसेल पण कर्तृत्वाचा आरोप मात्र केला जातो. म्हणून " हे " भगवान आपल्या कृपा प्रसादाने माझे कार्य सिद्ध झाले, असेच म्हणावे लागते अर्थात अलंकृत भाषेत असे म्हणतात. वास्तविक कार्य वस्तू स्वभावामुळे होते. अनुकुल संयोग झाल्यामुळे होते. त्या होण्यामध्ये कुणाची इच्छा किंवा प्रसन्नता निमित्त होऊ शकत नाही.

वीतराग भगवंताची प्रार्थना ही एक भावना आहे अलंकारिक भाषेने असे म्हणता येईल की, भगवंता समोर आपली मनोकामना व्यक्त करून मनात असा भाव धरावा की, हे भगवान मी आपल्या या चरणी राहून संस्कारित होऊन आणि प्रेरणा घेऊन माझी मनोकामना पूर्णकरुन घेण्यास मी स्वतःच

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

समर्थ होईन, प्रार्थनेचा असा भाव मात्र नसतो की, " हे भगवान आपण स्वतः हातपाय हलवून माझे कार्य करा. किंवा माझ्यासाठी आपण स्वतः बोलून माझे कार्य करण्यास प्रेरित करा, आदेश द्या. " असा भाव नसणेच योग्य आहे.

जीवाच्या शुभाशुभ भावाच्या तरतमते-मुळे आणि कषायादि परिणामांच्या तीव्र-मंद-तेमुळे कर्म-प्रकृतिमध्ये परिवर्तन, बदल किंवा संक्रमण होते. ज्यावेळी ज्या प्रकारच्या कर्म-प्रकृतीच्या दयाचे प्राबल्य असेल त्यावेळी बहुतेक कार्य तदनुरुप निष्पन्न होते. वीतराग देवाच्या उपासनेच्यावेळी त्यांच्या गुणांचे स्मरण होते. चिंतन होते आणि भगवंताच्या गुणा-विषयी अनुराग ओढ वाढीस लागते. त्यामुळे प्रार्थना करणाऱ्या जीवामध्ये शुभ भावांची उत्पति होते. अर्थातच पापपरिणति विर्सजित होते आणि पुण्यापरिणति त्या जागी येते. परिणाम असा होतो की पापकृतिचा रस संपतो. आणि पुण्यप्रकृतीचा रस वाढतो. या प्रक्रियेमुळे जी प्रकृती जीवाचे दान, लाभ, भोग, उपभोग व वीर्य (शक्ति) यामध्ये विघ्न निर्माण करते ती प्रकृती (अंतराय कर्म) निर्बल-क्षीण होते. त्यामुळे जीवाच्या इच्छित कार्यामधील अडथळाच दूर होतो आणि अनेक लौकिक कार्य अनायासेच सिद्ध होतात, न होणारे कठीन कार्य देखील सहज होते. म्हणून कार्यसिद्धीचे श्रेय उपासनेकडे जाते' साहजि-कच स्तुती वंदनेला इष्ट फलदायी म्हटले जाते, मंगल शब्दाचा अर्थ –

अनेक शास्त्रातून मंगल शब्दाचा अर्थ दिला आहे. सर्व शास्त्रात दिलेला अर्थ एकत्रित करून देणे विस्तारभयास्तव योग्य नाही. अर्थ इतका स्पष्ट आहे की त्यावर वेगळे भाष्य करणें चर्वितचर्वण होईल. म्हणून काही निवडक शास्त्रातील अर्थ पहा –

१) मलं गालयति विनाशयति घातयति दहति हन्ति विशोधयति विध्वंयतीति मंगल !

२. मंगं सुख तल्लति आदत्त इति वा मंगलम् ।

३. मं मलुं पाप गालयति ध्वंसयति, मंगं वा पुण्य लात्यादत्ते इति मंगलम् ।

४. मलं पापं गालयन्ति ध्वंसयति, मंगं पुण्य लात्यादत्तें अस्मादिति मंगलम् ।

५. मलं पापं गालयन्ति मूलादुन्मूलयन्ति निर्मूलकाषं कषन्तीति मंगल अथवा मंग सुखं परमानंदलक्षणं लान्ति ददति इति मंगलम् ।

६. मलं पापं गालयति विध्वंसयतीति मंगल अथवा मंगं पुण्यम् सुखम् तल्लति आदत्ते गृण्हति वा मंगलम् ।

७. मंग्यते-धिगम्यते हिमनेति मंगलम् अथवा मंगं इति धर्मस्यारख्या तं लाति आदत्ते इति मंगलम् ।

अशा अनेक व्याख्या आढळतात. जैन शास्त्रातीलच व्याख्या एकत्र केल्यातर ४०/५० व्याख्या सहज होतील. सारांश रूपाने मंगल शब्दाचा अर्थ असा – उपचाराने जीवाच्या पापांना मळ किंवा मल म्हटले आहे. द्रव्यमल (स्वेदमल. रेणू, कर्दम इ.) व भाव मल (अज्ञान, अदर्शन,) असे दोन भंद होतात त्यांना नाहीसे करणारे तें मंगल अतरंग-बहि-रंग तसे द्रव्य व भाव या अपेक्षेने अनेक भेद होतात. त्या सर्व मलांचा नाश करतो, गाळतो, दहन करतो, शुद्ध करतो, विध्वंस करतो तो मंगल होय

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

"मंग" म्हणजे सुख. म्हणून सुखाला देते ते मंगल "मं" म्हणजे पाप "मंग" म्हणजे सुख, हे दोन शब्द एकत्रित घेऊन तिसरी व्याख्या आहे. (पाप नाश करते व पुण्य देते, ते मंगल) चौथी देखील व्याख्या तशीच आहे. पांचव्या व्याख्येत परमानंदलक्षण शब्द जास्त आहे तर सातव्या व्याख्येत धर्म शब्द जास्त आहे. पापाचा अभाव व पुण्याचा सद्भाव हे दोन्ही एकाच वेळी साधणेही मंगल शब्दाची किमया आहे. मगि धातूपासून मंगल शब्दाची उत्पत्ति झाली. अर्थात मगि धातूला अलच् प्रत्यय जोडल्यानंतर मंगल शब्द बनतो. पांढऱ्या स्वच्छ कांचेतून प्रकाश किरण आरपार गेल्यानंतर नयन मनोहर रंगकिरणांचा पट दिसावा, त्याचप्रमाणे मंगल या एका शब्दाच्या अनेक व्याख्या आढळून येतात.

शब्द कोशामध्ये देखील मंगल शब्दाचे सुदैव, सुख, कल्याण, शुभ–शकुन, शुभ कार्य असे अनेक अर्थ आहेत.

मंगल शब्दाचा एकार्थवाची शब्दावरून त्याची व्यापकता दिसून येते. तिलोयपण्णत्ति (१,८) मधील खालील श्लोक पहा,

पुण्णं पूदपवित्ता पसत्थसिव भद्द खेमकल्लाण्णा।
सुह सोक्खावि सव्वे णिद्दिट्ठा मंगलस्स
पज्जाया ॥

(पुण्य, पूत, पवित्र, प्रशस्त, शिव, शुभ, कल्याण, भद्र आणि सौख्य इत्यादि मंगल शब्दाचे पर्यायवाची नामें आहेत.)

धनंजय नाममाला मध्ये देखील खालील श्लोक आढळतो –

क्षेमं कल्याणमभयं, श्रेयो भद्रं च मङगलम् ।
भावुकं भाविकं भव्यं कुशलं च शिवं तथा ॥

(क्षेम, कल्याण अभय, श्रेयस्, भद्र, मंगल, भावुक, भव्य कुशल आणि शिव एकार्थवाची आहेत.)

अमरकोशातील श्लोक असाच मंगल शब्दाचे अनेक अर्थ सांगणारा आहे. धनंजय नाममाला पेक्षा हा प्राचीन श्लोक आहे.

श्वः श्रेयसं शिवं भद्रं कल्याणं मंगल शुभम् ।
भावुकं भाविकं भव्यं कुशलं क्षेमं शस्त्रियाम् ॥

(स्व–श्रेयस, शिव, भद्र, कल्याण मंगल, शुभ, भावुक भविक, भव्य, कुशल, क्षेम आणि शस्त एकार्थवाची आहेत.)

गदगदून फांद्या हलवल्यानंतर सुगंधी फुलांचा सडाच पडावा तसेच या मंगल शब्दाचे आहे. धवल ग्रंथ, तिलोयपण्णत्ति, पंचास्तिकाय-अनगार धर्मामृत आदि ग्रंथातील मंगल शब्दाचे वर्णन पाहिल्यावर वरील विधानाची सत्यता पटते.

फुलाची एक पाकळी उलगडायचा अवकाश की पाठोपाठ भोवतालच्या अनेक पाकळ्या उघडून पूर्ण सुगंधी फूल व्हावे तसेच मंगल शब्दाचा अर्थ, व्याख्या पहातांना होते.

बहुतेक ग्रंथकारांनी मंगलाचरण केलेलेच आहे. त्यामुळे प्रसंगवशात् मंगल चर्चा करणे स्वाभाविक ठरले. साखर जास्त खाल्यामुळे साखरेचा वीट येतो. पण मंगल शब्दांची खूप चर्चा केली किंवा व्याकरणादि शास्त्राप्रमाणे शब्दार्थ, भावार्थ करीत बसल्यावर मंगल शब्दांचे स्वारस्य माधूर्य वाढते.

– ब्र. विद्युल्लता शहा
संपादिका, 'श्राविका'
श्राविका संस्थानगर,
सोलापूर–४१३ ००२

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

धार्मिक संस्कार

– ज. रा. तळ्ळणकर
निवृत्त मुख्याध्यापक, परभणी

घरात 'मुलगा' असावा. अशी प्रत्येकाची अपेक्षा असणे स्वाभाविक आहे. मुलीपेक्षा सर्वांना मुलेच अधिक प्रिय असतात. नवीन लग्न झालेल्या पती-पत्नीस प्रथम 'मुलगा' व्हावा अशी इच्छा असते. मुलांचे 'बारसे' करण्यात येऊन सर्वांना आनंद वाटतो. लहान वयात मुलांचे लाड होतात.

मुले १०-१२ वर्षे वयाची झाल्यावर घरातील आई-वडिलापेक्षा त्यांना बाहेरचे आकर्षण वाढू लागते. आपल्या समान असणाऱ्या मित्रा बरोबर राहावे, त्यांच्या बरोबर खेळण्यात वेळ घालवावा, अशी त्यांची इच्छा असते. त्यासाठी पालकानी व आई-वडिलांनी मुलांना चांगला व योग्य मित्र परिवार लाभावा व त्याना चांगली संगत लागावी, याकडे लक्ष पुरवावे. मुलावर धार्मिक संस्कार कसे दृढ होतील आणि राष्ट्रीय एकात्मता कशी वाढेल, याकडे शाळेतील शिक्षकानीही विशेष काळजी घ्यावयास हवी.

आजच्या या काळात भ्रष्टाचारास आळा घालण्यासाठी मुलाना लहान वयापासूनच या भ्रष्टाचारापासून अलिप्त ठेवावे, परंतु 'कुंपणच शेत खाऊ लागले तर।' शिक्षणातही पवित्र असणाऱ्या क्षेत्रात वातावरण भ्रष्ट झाल्याचे दृष्टोत्पत्तीस येत आहे. त्याचा विद्यार्थी, पालक व शिक्षकावर अनिष्ट परिणाम होत आहे. तेव्हा 'राष्ट्रीय' भावना पुन्हा जागृत करण्यासाठी समाज सुधारक, संत, विद्वान व राष्ट्रातील प्रमुख नेत्यानी या भ्रष्टाचाराविरुद्ध लढा देण्याची नितांत गरज आहे. त्यासाठी गुरूकुलांची स्थापना करून धार्मिक शिक्षणावर अधिक लक्ष देणे आवश्यक आहे. मुलांच्या सर्वांगीण विकासाची काळजी घेतल्यास त्यांच्या भावी पिढीवर चांगला परिणाम होईल.

या संस्कार निर्मितीसाठी महिलांचा सहभाग महत्त्वाचा आहे. लहान मुले जन्मल्यापासून अधिक वेळ आईच्या सहवासात असल्यामुळे मुले आई-वडिलांच्या व घरातील वडील मंडळीच्या सान्निध्यात राहातात. त्यांचे अनुकरण करतात. म्हणून महिलानी मुला-मुलीवर योग्य व समाजास हितकर ठरतील. असे संस्कार घडविण्याचा प्रयत्न करावा. मुलाना नियमित पूजा-पाठ, स्तोत्रे व इतर धार्मिक कार्यक्रमाकडे आकर्षित करावे. हे धार्मिक कार्यक्रम कंटाळवाणे न होता त्यात त्याना गोडी वाटेल, याची दक्षता घ्यावी. पूजा अर्चा, अभिषेक यांचा सोप्या भाषेत अर्थ सांगून नवीन चालीवर भजन-पूजनाचा सराव ठेवल्यास त्यांची निष्ठा वाढेल.

अशा प्रकारे मुला-मुलीवर लहान वयात उत्तम संस्कार घडल्यामुळे उत्तम संस्कृती व त्यातून उत्तम कलाकृती निर्माण होऊ शकेल. प्राचीनकाळी नालंदा, तक्षशिला, अयोध्या अशा विद्यापीठातून गुरुकुल प्रणाली असल्यामुळे सुसंस्कारित विद्या-

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

थ्यांची प्रगती झाली. मधल्या काळात पाश्चात्यांच्या आक्रमणामुळे गुरूकुल शिक्षण पद्धती खंडित होते की काय ? अशी भीती वाटू लागली. परंतु प. पू. समंतभद्र महाराजांच्या प्रेरणेने या गुरूकुल पद्धतीचा पुन्हा नव्याने उदय होऊन तरूण पिढीस धर्माबद्दल आदरभाव व देशाविषयी प्रेम निर्माण झाले. कारंजा, बाहुबली, वेरूळ, रामटेक, सोलापूर इत्यादि ठिकाणी गुरूकुलातून विद्यार्थ्यांना शिक्षणाबरोबर स्वावलंबन व उत्तम चारित्र्याचे धडे देण्यात आले. नवागढ (उरवळद) येथे प. पू. आर्यनंदी महाराजानी गुरूकुलाची मुहूर्तमेढ रोवून या कार्याची दिशा दाखवून दिली आहे.

– ज. रा तळणकर
निवृत्त मुख्याध्यापक,
परभणी

महावीराचा पाळणा

(चाल : पापणीच्या पंखात झोपू दे)

चैत्रशुद्ध त्रयोदशीच्या दिवसी,
कुंडलपुरी जन्मला बाळा जो जो रे ॥ धृ ॥

सिद्धार्थ नृपति जगती मान्य,
त्रिशला माता झाली धन्य ।
जन्मा येउनि भूलोकीच्या
जीवा उद्धरिले ॥ १ ॥

इंद्रादिक सुर येउनि भुवरी
बाळा नेती मेरू शिखरी ।
अष्टाधिक दशशत कलशांनी,
बाळा अभिर्सिचिले ॥ २ ॥

रोग दैन्य जनतेचे गेले,
शांति सौख्य वृद्धिगत झाले ।
यास्तव बाळा ‘ वर्धमान ’ हे
नाव ठेवीयेले ॥ ३ ॥

नागाचे नी मत्त गजाचे,
भय वारूनी अभया दिधले ।
जय ‘वीर’ ध्वनि करिती जनही,
प्रमुदित अति झाले ॥ ४ ॥

सत्य अहिंसामय जीवन बनले,
स्याद्वादाचे कथनहि केले ।
मुनिशंकेचे वारण झाले,
‘सन्मति’ जिन झाले ॥ ५ ॥

पूर्व जन्मिचा रुद्र भयानक,
अज्ञानाने छळी अचानक ।
‘अतिवीर’ तुम्ही यतिगणनायक,
स्वामी रत झाले ॥ ६ ॥

कषाय नाशुनि कर्मं जिकले,
‘महावीर’ भव तरून गेले ।
आश्विन अमावस्येच्या रात्री,
सिद्धपदी रमले ॥ ७ ॥

कारंजा, **– कुमुदिनी काळे**

जर हवी तुम्हा शांती इंद्रियांच्या नसा वश ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभेच्छा !

" अहिंसक जीवनदृष्टी हीच खरी जीवनदृष्टी असून त्ती मुळेच व्यक्तीचे व्यक्तिगत कौटुंबिक व सामाजिक जीमन सुखी, समृद्ध व उन्नत होते. ' जगा व जगू द्या ' हा अहिंसेचा महामंत्र होय. "

महावीर वाणी

पारस किराणा स्टोअर्स

मु. पो. कोंढाळी जि. नागपूर

प्रोप्रा. जिनेश्वर तुकारावजी उमाठे
कोंढाळी

फोन : ०७११२-५८२२४

हार्दिक शुभेच्छा !

त लाभे स्वर्णकोटीने आयुष्याचा क्षणैकही ।
क्षणा घालविता व्यर्थ हानी त्याहून कोणती ? ।।

M/S KAMCO

५, ' सौभाग्य ' दुसरा मजला

अस्. के. बोले रोड, दादर मुंबई - ४०० ०२८

जेथे निवास लोभाचा तेथे संतोष ना कधी ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

WITH BEST COMPLIMENTS FROM

JIVARAJ RAVAJI GANDHI

P.o Akluj Dist. Solapur

Pin - 413 101

Phones : Shop - 522207, 522281

Residence - 522330 STD No. 0218

DEALER IN

★ Grains ★ Seeds ★ Fertilizers ★ Oil Seeds
★ Oil Cakes ★ Cattle Feed ★ Cement Etc.

BRANCHES ★ Natepute Ph 379
★ 169, Budhwar peth, Solapur
Ph. Office - 26206 Res. 28809
★ Arihant, Ruikar Colony, Kolhapur 5
Ph. - 26230

हार्दिक शुभेच्छा

आचार्य श्री १०८ आर्यनंदी महाराज
यांच्या शुभहस्ते संस्थापित

राऊत दि. जैन चॅरिटेबल ट्रस्ट

मु. पो. रिठद जि. अकोला

पिन- ४४४५१०

0 धर्म शिक्षण 0 विधवा परित्यक्ता कल्याण
0 शिबिरांचे आयोजन 0 धर्म साहित्य वितरण 0 रोग निदान शिबीरे
0 बेकारांना रोजगार 0 शिष्यवृत्ती
(दि. ३० जून पूर्वी अर्ज करावेत)

प्रमुख ट्रस्टी

श्री कांतिलाल ओंकारराव राऊत
रिठद - ४४४५१० जि. अकोला

हार्दिक शुभेच्छा

बंडप्पा बो. मुस्तारी

संचालक

मुंबई पूर्व उपनगर जिल्हा मजूर सहकारी संस्थांचा संघ मर्यादित

नाईक नगर, जी नॉर्थ, सागर हॉटेल
शेजारी, सायन-धारावी मेन रोड,
सायन, मुंबई - ४०००२२

स्वाध्यायाच्या विना जीवा तत्त्वज्ञान न लाभते।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आमच्या हार्दिक शुभ कामना

औषधी गुण जे काही सर्व ते पथ्यसेवनी ।
लंघनी गुण जे काही सर्व ते अल्पभोजनी ॥

महेश मेडिकल्स

रामनगर, वर्धा - ४४२००१

— महेश गांधी
रामनगर, वर्धा.

हार्दिक शुभ कामना

" सर्व जीवोंके साथ मेरी मैत्री वृत्ति है,
किसी के साथ मेरा वैर नही है ।"

बेद ब्रदर्स

किराणा दुकान

पानचंद चौक, वर्धा

— आर्. अेन्. वेद

हार्दिक शुभेच्छा !

नांदो विश्वी सदा शांती
सामंजस्य सहिष्णुता ।
मैत्रीभाव समानत्व
सत्यनिष्ठा दया क्षमा ॥

भगवती गृह उद्योग

मानापुरे रोड, वर्धा.

फोन : ३६४५

— गिरधरभाई दोशी

मीपणा हेच दुःखाचे जाण तू मूळ कारण ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आमच्या शुभ कामना

बोथरा ट्रेडर्स

किराणा ओळी, वर्धा-४४२ ००१

पशु खाद्य विक्रेता

– श्री स्वरूपचंद बोथरा

आमच्या हार्दिक शुभेच्छा !

धनराज मोतीलाल ओस्तवाल

मेन रोड, हिंगणघाट

☎ : 44078, 44870

आमच्या शुभ कामना

व्यंकटेश एंटरप्राईजेस

२८, इंदिरा मार्केट, वर्धा – ४४२ ००१

अधिकृत विक्रेता – सलोरा टी. व्ही; कॉम्पटन. बजाज पंखे.

आधुनिक पध्दतीचे लाकडी व स्टील फर्निचर, गिफ्ट आर्टिकल्स व स्टील भांडी

पी. व्ही. मापारी

हार्दिक शुभ कामना

पंचशील स्टोअर्स

कापड दुकान, कपडा लाईन,

वर्धा – ४४२००१

करुणा तोषवी सर्वा निवारी भय आर्तता ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

दिगंबर जैन महासमिती
काळाची गरज

दिनकर महाजन
महामंत्री
दि. जैन महासमिती (महाराष्ट्र)
खामगांव

इ. स. १९७४-७५ काळात भ. महावीर २५०० वा निर्वाणोत्सव संपूर्ण भारत वर्षात आणि परदेशात सुद्धा फार मोठ्या प्रमाणात साजरा करण्यात आला. सर्वत्र धर्मप्रभावनेची लहर पसरली. त्यावेळी एक सर्व समावेशक ग्रंथ – एक ध्वज – एक प्रतीक यांची निर्मिती झाली- दिगंबर, श्वेतांबर, स्थानकवासी – तेरापंथी सर्व पंथ एकत्र आले. परंतु हे सर्व मृगजळच ठरले. आमच्या श्वेतांबरी धर्मबंधूनी श्री अंतरिक्ष पार्श्वनाथ दि. जैन तीर्थक्षेत्र शिरपूर आणि श्री क्षेत्र बाहुबली या ठिकाणी आक्रमण केले· विश्वासघात केला.

परंतु त्यावेळी समस्त दि. जैन समाजाचे एकमेव नेते स्व. श्री शांतीप्रसादजी जैन हे होते. ते दूरदृष्टी संपन्न होते. त्यांनी दि. जैन समाजाचेही संघटन बांधले होते. १९७४–७५ साली त्यांनी समस्त दि. जैन समाजाची प्रातिनिधिक संस्था म्हणून स्थापन केली· समाजातील अनेक लहान मोठ्या संस्था विलीन झाल्या. काही संलग्न झाल्या आणि थोड्याच काळात महासमिती ही राष्ट्रीय पातळीवरील संसद बनली.

खालीलप्रमाणे संस्थेचे उद्देश ठरले.

१) वीतराग देव, शास्त्र, गुरू, वर पूर्ण निष्ठा ठेवणे. अहिंसा, सत्य अनेकांत प्रचार

२) शाकाहार प्रचार, प्रसार

३) सामाजिक कुरिती, कुप्रथा नष्ट करणें.

४) सर्व उपजाती मध्ये सहकार्याची भावना वृद्धिगत करणे

५) भारतीय जैन पुरातन संस्कृतीचे संरक्षण

६) जैन संस्कृती, कला, विज्ञान, इतिहास यांना उजाळा देणें.

७) जैन साहित्य, दर्शन, पुरातत्व यावर प्रबंध लिहिणाचा साहित्यिकांना प्रोत्साहन देणे.

८) असहाय, बेरोजगार, अपंग वृद्ध व्यक्तींना सक्रीय सहकार्य करणे.

९) औषधालये, वाचनालये, पाठशाळा, स्वाध्याय मंडळाना प्रोत्साहन देणे.

१०) तीर्थक्षेत्र कमेटीला सहयोग देणे.

वरील दृष्टीकोण लक्षात ठेऊन महा– समितीचे सामाजिक संघटनाचे कार्य भारतात अग्रेसर होत आहे.

महाराष्ट्र प्रांतीय समितीचे कार्य त्याच दृष्टीने आज पावेतो चालत आले आहे. महा– समिती ही कोणत्याही धार्मिक वैयक्तिक बाबीमध्ये हस्तक्षेप करीत नाही. स्थानिक संघटनाला त्याचे स्वतंत्र्य कायम ठेऊन त्यांना सक्रीय सहयोग देण्याचे कार्य महासमिती करीत आहे. आणि म्हणूनच समाजातील सर्व प्रवृतीच्या व्यक्ती आणि संस्था यांना एकसंघ करण्याचे महत्वपूर्ण कार्य महासमितीचे माध्य- मातून होत आहे.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

0 १८ वर्षावरील कोणतीही दिगंबर जैन त्यक्ती महासमितीची सदस्य होऊ शकते.

0 समाजातील मिथ्यात्व नष्ट करून समाज घटकांचे स्थितीकरण करण्याचे महत्वपूर्ण कार्य समिती करीत आहे.

0 आज पावेतो अनेक प्रकाशित ग्रंथाचे प्रकाशन महासमितीचे सहाय्याने केले गेले.

0 अनेक साहित्यकांना प्रोत्साहन देवून त्यांना समाजोन्मुख केले आहे.

0 शिक्षक मंचाचा एक प्रयोग महासमितीने केला होता.

0 पूर पीडित आणि भूकंप पीडित समाज बांधवांना भरघोस आर्थिक सहाय्य देऊन त्यांचें स्थितीकरण केले आहे.

0 दुर्बल महिलांना शिवण यंत्र देऊन त्यांच्या जीविकोपार्जनाला हातभार लावला.

0 तीर्थ क्षेत्र, यात्रा महोत्सव यांचा समाज संघटनासाठी उपयोग करुन घेण्याचे दृष्टीने सभा सम्मेलने, अधिवेशने घेण्यात आली.

0 समाजातील गुणवंत विद्यार्थी, पंडित, सेवाभावी कार्यकर्ते, स्वातंत्र्य सैनिक यांचा यथोचित सत्कार करून त्याचे ऋण फेडण्याचा समिती प्रयत्न करीत आहे.

0 समाजातील सधन व्यवतीं, संस्था यांना होतकरू परंतु गरजू विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती मिळवून देण्याचे महत्वपूर्ण कार्य महासमिती सतत करीत आली आहे.

आज श्री शिखरजी वर जे श्वेतांबरी बंधूचे उघड उघड आक्रमण होत आहे. त्याचा प्रतिकार करण्यासाठी समिती कटिबद्ध आहे. त्यासाठी जनजागरणाचे कार्यं करण्याचे व्रत समितीने घेतले आहे. प्रस्तुत आंदोलन हे लवकर शमेंल असे वाटत नाही. वास्तविक प्रस्तुत तीर्थक्षेत्र हें संपूर्ण तया दिगंबर आम्नायाचे असून २० तीर्थंकर (दिगंबर) तेथे मोक्षास गेले आहेत. हे तीर्थराज आमचा मानबिंदू आहे. त्याचे संरक्षण संवर्धन करणें हे आमचे कर्तव्य आहे. त्यासाठी दिगंबर जैन समाजातील सर्व लहान मोठ्या सेवाभावी संस्था व व्यक्ती यांच्यामध्ये समन्वय साधणं अत्यावश्यक झाले आहे.

महासमिती, महासभा, शक्ती परिषद, युवामंच जैन इ. सर्व संस्था आपसातील लहान मोठे मतभेद बाजूला सारून एकत्र येणे आवश्यक आहे. ती प्रक्रिया सुरु झाली आहे.

आज ऐक्य, संघटन आणि साहिष्णुतेची अत्यंत आवश्यकता निर्माण झाली आहे. अशा प्रसंगी आमचे वरिष्ठ नेते साहू, श्री अशोक कुमारजी यांचा आदेश शिरसावंद्य मानून तीर्थराज समेद शिखरजी हित शत्रूपासून वाचविणे. हे एकमेव कार्यं दिगंबर जैन समाजा समोर आहे.

महाराष्ट्र दि. जैन महासमिती त्या दृष्टीने सक्रिय आहे. या अनुषंगानेच दिल्लीला जो २ लाख धर्मंबंधूचा मूक मोर्चा निघाला होता, त्यामध्ये महासमितीचा फार मोठा वाटा आहे. त्यासाठी ठिकठिकाणी संपर्क साधायाचा प्रयत्न होत आहे. सम्मेद शिखरजी क्षेत्रावर जाऊन करसेवा करावी लागेल त्यासाठी स्थानिक ते प्रांत घटकांना जागृत करणे व संघर्षासाठी उधुक्त करणे आवश्यक आहे करिता दि. जैन समाजाची सर्वं समाजक संस्था दि. जैन महासमितीचे अस्तित्त्व ही काळाची गरज आहे.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

पंच कल्याणक महोत्सव

– लालचंद हरिश्चंद्र. मानवत.

त्रिलोकतिलक तीर्थंकरांच्या पंच-कल्याणिक महोत्सव स्वर्गातील देवांच्या जीवनातील सर्व श्रेष्ठ आनंदाचे क्षण असतात, मग तेच मानवी जीवनात सुद्धा सर्वश्रेष्ठ आनंद कां देऊ शकणार नाहीत ? याच साठी दरवर्षी अनेक ठिकाणी प्रतिष्ठा महोत्सव होत असतात. त्यानिमित्ताने मंदिरांचे आणि मूर्तीचे फार मोठ्या प्रमाणात निर्माण होते. सध्या एक सामाजिक धारणा होऊन बसली आहे की, असंख्य जैन समाजावर अनेक तीर्थक्षेत्रे-असंख्य मूर्ती सांभाळण्याची जबाबदारी अगो, दरच आहे, त्यात पुन्हा नव्या मंदिराची आणि मूर्तींची भर कशाला ? असा विचार करणे हे डोक्याचे काम आहे आणि उत्सव साजरा करणे हे हृदयांचे काम आहे. डोक्याचा विचार पक्ष आणि हृदयाचा भावपक्ष या दोन्हीत भाव पक्षाचे विचार पक्षावर मात केली आहे. अशा वेळी मुमुक्षु जीवांनी श्रेयस्कर प्रेरणा घेऊन शुभकर्ममय जीवनाची सफल साधना करून घ्यावी. 'मूर्तियाँ तो बन रही है, हम भी कुछ तो बनें, इसलिए उत्सवों के माध्यम से प्रेरणा लेकर आगे बढो ।' अशा अर्थाचे विचार कुठे तरी वाचल्याचे आठवते.

निष्पक्ष वक्ता मिळणे कठिणच. निष्पक्ष श्रोता सुद्धा. यथासमय ज्ञानी वक्ता स्वतः एखाद्या दृष्टिकोणातूच एखाद्या गुणधर्मास मुख्य करून वर्णन करतो, त्यावेळी इतर गुणधर्म गौण होतात पण निषिद्ध होत नाहीत. निष्पक्ष श्रोता त्याच्या प्ररूपणास लक्षपूर्वक श्रवण करून वस्तूच्या यथार्थ अखंड व्यापक-रूपास ग्रहण करतो. हे न्याय संगत आहे. वक्ता ज्या अभिप्रायाने बोलतो त्या एकांश-ग्राही ज्ञानास नय म्हणतात- त्रिलोक मंगल तीर्थंकरांच्या पंचकल्याणिकाकडे अशाच एका बोलक्या अभिप्रायाने पहाणारे वर्णन पुढे देत आहे. नयचक्र ग्रंथात असे वर्णन आहे की, जरी मोक्षरूप कार्यांमध्ये भूतार्थ निश्चय नयाने जाणलेल्या आत्माचे दानकारण सर्वा-जवळ आहेच, तरी सुद्धा ती आत्मा सहकारी कारणाविना मुक्त होत नाही. म्हणून सहकारी कारणाच्या प्रसिद्धीसाठी व्यवहार नयाचा अविनाभाव संबंध आहे. तीर्थंकरांचे पंच-कल्याणिक हा व्यवहार आहे. त्याकडे निश्चय नयाच्या दृष्टिकोणातून पहाणे किती रम्य आहे. हे वाक्य येथे 'कर्मक्षयाय शुद्धनयः' हे लक्षात घ्यावे आणि पंचकल्याणिकाचा श्रेष्ठ आनंद उपभोगावा.

(ममल पाहुड ग्रंथाच्या द्वितीय भागाच्या आधारे)

१) गर्भकल्याणिक –

जब जिनु गर्भवास अवतरिओ ।
ऊर्ध्वध्यान मनु लायो ॥
दर्शनज्ञान चरण तव चरियो ।
उन उवन सिधि चित लायो ॥

(**भावार्थ** – श्री जिनेंद्रभगवान जेव्हां श्रद्धालु सम्यग्दृष्टी भव्य जीवाच्या मानस गर्भात निवास करतात, तेव्हां त्या भव्य जीवाचे मनच गर्भ आहे. तेथे तेव्हां स्वतःच्या कारण पर-मात्म्याचे मनन होते तेव्हां मनाची एकाग्रता

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

होते, उत्तम धर्मध्यान जमते अशा वेळी निश्चय सम्यग्दर्शन, निश्चय सम्यक्ज्ञान, निश्चय सम्यक्चारित्र आणि निश्चय सम्यक्तप या चारी आराधनांचे आरोहन होते अर्थातच आत्मध्यानातच दर्शन ज्ञानचारित्र तप गर्भित आहेत. त्यासमयी प्रकाशमान सिद्ध भगवानांचा स्वभाव अनुभवला जातो. शुद्धात्मरूप परिणती होत राहते.)

२) जन्मकल्याणिक –

(जन्म कल्याणिकाचे येथे प्रयोजन असे आहे की, जेव्हां प्रकाशरूप तीर्थंकर भगवान भव्य जीवाच्या भाव भासनेत स्वयं उत्पन्न झालेले आहेत अर्थात परमात्म तत्त्व भव्य ज्ञानीच्या मनी झळकत आहे तेव्हां ज्ञानीचे मानस प्रकाशमय आहे. तेव्हां ते प्रकाशमान आत्मिक पद अत्यंत हितकारी व सहकारी प्रगट झाले आहे. या आत्म भावामध्ये रमण करीत राहिल्यांमुळे जणु कांही मुक्तिदर्शनच होत.

३) तप कल्याणिक –

जब जिनु रमन उवळे ।
अन्भोय न्यान चितु लायो ॥
न दिप्ति दिस्टि पिंड शब्द रमन जिनु ।
सहसमय मुक्ति सिध्दु पाए ।

(**भावार्थ** – जेव्हां श्री तीर्थंकर भगवान रत्नमय रमणता स्वरूप तपास धारण करतात तेव्हां स्वतःमध्ये निश्चय रत्नत्रय स्वरूपी आत्मानुभूतीना उदय झालेला आहे. चित्तामध्ये ज्ञानानंद प्रकाशला आहे. तेव्हां मी आत्मज्ञान प्रकाशक परम प्रिय ॐ आदि शब्दाद्वारा शुद्ध स्वभावात विहरू लागलो. त्यामुळे आत्मा–मुक्ती प्रत स्वयं पोहोंचत आहे.)

४) केवलज्ञान कल्याणिक –

उत्पन्नं रंजुभय विपंक रमन जिनु ।
नन्द नन्द खुद पाए ॥
हियथार रंजु तं अमिय रमनु जिनु ।
आनंद मुक्ति पाए ॥
अब मै पाए है स्वामि

(**भावार्थ** – ज्या परमात्म्यामध्ये अनंत सुख प्रगटते, ज्याचे सारे भय नाश पावले, जो वीत राग भावात रमला आहे. निजानंदामध्ये मग्न आहे, अशा प्रभुचे दर्शन प्रगट झाले अर्थात् स्वतःचा परमात्म लाभ झाला तोच स्वतःला हितकारी आहे. तो आनंदामृताचा स्वाद घेऊन मोठ्या आनंदाने मुक्तींमध्ये रमून गेला आहे.)

५) मोक्ष कल्याणिक –

सहयार रंजु पै दिप्ति रमन जिनुद्धि ।
अगमु अगमु रिधि पाए ॥
अगमु अगोचर अलप्त रमन जिनु ।
सित रमन जिन राए ॥

(**भावार्थ** – श्री जिनेन्द्र भगवान वीतराग भाव व कैवल्यज्ञान तसेच परमानंदात रमण करीत अशा सिद्धपदी विराजमान आहेंत की जे अत्यंत सूक्ष्म आहे, ते पद मन इन्द्रिय गम्य नाही. ते स्वयंसिद्ध जिनेंद्र सिद्ध भावात रमलेले अर्थात शुद्धात्म्याच्या चिदानंदामध्ये चिरंतन रमन करीत आहेत.

पंचकल्याणिक महोत्सवातील सर्वचतुर्विध संदास्य भव्य जीवांनी स्वतःच्या आत्म्याचे पंचकल्याणिक अशा प्रकारे सुसंस्कारांनी संपन्न हरपडी करीत राहो, म्हणजे बाहेरील उत्सवाची फलश्रुती लाभत राहते.

(टीप – पं. क. प्रतिष्ठा महोत्सव स्मरणिका १९८२, परभणीच्या आधारे भावार्थ दिला आहे. हा भावार्थ प. पू. १०८ श्री वीरसागर मुनी महाराजांनी केला आहे.)

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभेच्छा !

निष्काम कर्मयोगात असे सामर्थ्य अद्‌भुत ।
तेणे व्यक्ती–समाजाचे कल्याण श्रेष्ठ उत्तम ॥

ग णे श दी प

कलर एंटरप्रायजेस

गिरगाव, मुंबई

हार्दिक शुभेच्छा !

लोक शिक्षण प्रसारक मंडळ, वर्धा

संचालित संस्था

- लोक महाविद्यालय, वर्धा.
- लोक विद्यालय व कनिष्ठ महाविद्यालय, वर्धा.
- प्राथमिक विद्यालय, वर्धा
- नाईट हायस्कूल, वर्धा.

ॲड. दा. गु. देशमुख सचिव — **प्रा. न. ज. कोटेवार** कार्याध्यक्ष — **थं. म. भोयर** अध्यक्ष

प्रा. भ. सं. येवले सहसचिव — **वि. वा. रोडे** कोषाध्यक्ष

सदस्य :– सर्वश्री दे सि. हेमके [संस्थापक]; सु. सि. हेमके; ना. आ. देशमुख; आम. व्ही.यू. डायगव्हाणे; विनोदकुमार व्यास; प्रा.अ.ना.येऊलकर; सौ.आशाताई पंडित

कपट लालसा जाणा हिंसेची दुष्ट बालके ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आमच्या शुभ कामना

वेल विशर्स फार्मास्युटिकल्स

आयुर्वेदिक औषधांचे निर्माते

स्नेहल नगर, वर्धा – ४४२ ००१

डॉ. अतुल भालेराव, वर्धा

हार्दिक शुभ कामना

अर्चना टाईपरायटिंग इन्स्टिटयूट व झेरॉक्स सेंटर

१६, इंदिरा मार्केट, वर्धा ४४२ ००१

प्रकाश फुलंबरकर, वर्धा

हार्दिक शुभ कामना

उत्कर्ष कन्स्ट्रक्शन

डि/२६, बालगोविंद को-ऑप. सोसायटी

ठाकूरवाडी रोड, माहीम, मुंबई – ४०० ०१६

हार्दिक शुभेच्छा !

श्रमात दिव्य आनंद, श्रमाम निर्मिती नवी ।

श्रमात वित्त ऐश्वर्य, असे तो कल्पवृक्षची ।।

साईकृपा मजूर सहकारी संस्था

मुंबई

गा तो जो नित्य दुःखाला, चोंपट तो तया करी ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

S. C. PATEL

Road, Building & Painting Contractors
Specialist in : Asfalt Road Works

6, New Ramniwas, L. B. S. Marg
Behind Hotal Airways,
Ghatkopar (West)
Bombay - 400 086

Phone : Office : 5151512, 5148202
Resi : 5150345

आमच्या हार्दिक शुभेच्छा !

" सत्यवादी पुरूष आईप्रमाणे विश्वसनीय, गुरूप्रमाणे आदरणीय व स्वजना प्रमाणे सर्वांना प्रिय असतो. "

संदीप नि. जाधव

४ - १०४ श्री गजानन पॅलेस,

मांडा, टिटवाळा (पूर्व)

जन्म-मृत्यू सदा माना, नाण्याच्या दोन बाजू ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभेच्छा !

पवन ट्रेडिंग कंपनी

सर्व प्रकारचे स्टील व लाकडी फर्निचर, कर्ल ऑन फोमचे विक्रेता.

१८, इंदिरा मार्केट, वर्धा - ४४२ ००१

Best Compliments From

Rajhans Electricals

Bachhraj Road, Wardha - 442 001

DEALERS IN

- Orient Fans, Cinni Fans
- Kedia Fans, Polar Fans
- Bajaj Light & Tubes Ancher Leader
- Electric Goods

☎ : 3850

आमच्या हार्दिक शुभ कामना

जगदंबा प्लायवूड अँड सनमायका सेंटर

मालगुजारीपुरा, वर्धा - ४४२ ००१

डीलर ★ बायसन पॅनल ★ ग्रीन प्लायवूड

स्टॉकिस्ट - हार्डबोर्ड ★ प्लायवूड ★ फेविकॉल हार्डवेअर

★ पॉलिश ★ काच तथा वॉटर प्रुफ प्लायवूड

विक्रेता

हार्दिक शुभेच्छा !

कन्हैया अँड ब्रदर्स

किराणा व्यापारी, रामनगर, वर्धा

आनंद पेन सेंटर

एम. जी. रोड. वर्धा

स्कूल व कॉलेज उपयोगी वस्तूएं तथा नए फॅशनेबल वस्तुओंके विक्रेता

प्रो. कलवाणी. वर्धा

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

विश्वशांती आणि जैन आचार धर्म

विनायक भूसारी, वर्धा

आज जगामध्ये सर्वत्र अशांतता व असुरक्षितता दिसून येत आहे. जग फार जवळ आलं आहे. एक राष्ट्र दुसऱ्या राष्ट्रापासून भितीने आपल्या राष्ट्राच्या सीमा रक्षणा करिता नवनवीन अध्यावत युद्ध सामुग्रीं गोळा करून आपले शक्तीबल दाखविण्यात धन्यता मानत आहे. राष्ट्राची बरीच अर्थव्यवस्था ह्या कार्यात खर्ची होत आहे. अद्यावत युद्ध सामुग्री वर सर्वच राष्ट्रे देशातील १/४ भाग धन या कामात खर्च करीत आहे.

सर्वत्र भितीचे वातावरण निर्माण झाले आहे. ही देशा देशाची गोष्ट झाली. परंतु आंतरिक जनता सुद्धा सुरक्षित जीवन जगू शकत नाही. तरूणामध्ये गुंडप्रवृती व नाना प्रकारची व्यसने जडत चालली आहे.त सर्वत्र अशांती व अंध:कार पसरत चाललेला दिसत आहे.

या सर्वापासून मुक्त होऊन सुख व शांतीचा दीपस्तंभ आम्हा सर्वाना शांती सुखाचा मार्ग दर्शविणारा प्रकाश आवश्यक आहे. आणि हा प्रकाश जैन धर्माचा, जगा व जगु द्या हा उपदेश आपणाला सर्व राष्ट्राला देऊ शकतो.

भगवान वृषभदेवा पासून भ. महावीरा पर्यंत २४ तीर्थकरांनी जगाला सुखाचा व शांतीचा मार्ग दाखविला आहे. तोच ठेवा आज साधू संतांनी जपून ठेवला आहे त्याचीच गरज आज संपूर्ण जगास आवश्यकता भासत आहे. व संपूर्ण देश भारताकडे त्यांच्या श्रमण संस्कृतीकडे अहिंसेकडे अपरिग्रह सत्य, तप त्याग संयम यांच्या कडे मोठ्या आशेने पहात आहे हे अध्यात्म मानवतेच टॉनिक आहे. ते आपणास सुख शांतीने पृष्ट करण्यास समर्थ आहे.

या करिता बंधुता, समता व प्रेम या गोष्टी करिता संघटित होऊन जगाला या संकटातून वाचविण्याची देशभक्तीची प्रतिज्ञा घेऊ या, श्रीं अरिहंत पंच कमेष्टीने दाखविल्या तत्वाचा अवलंब करू आणि इतरांनाही हाच संदेश देऊ. सर्व राष्ट्रानी या जैन धर्मातील सत्य. अहिंसा, क्षमा, शांती, अपरीग्रह, ह्या साऱ्यांच्या गुणांचा जर अंगीकार केला तर जगाला निश्चित सुख शांती लाभेल व जीयो और जीने दो या महावीर स्वामीच्या संदेशाचा खुपच फायदा होईल.

प्रत्येक राष्ट्राला धनाचा होणारा शस्त्रा-स्त्रा वरील सेना दलातील खर्च कमी होऊन देशाच्या प्रगती करिता व विकासा करिता मदत होईल सध्या प्रदूषणाचे विषय पूर्ण जगात पसरत आहे हे प्रदूषण दूर करण्याकरिता खर्च करून जगाच नंदनवन करता मेईल, आज संपूर्ण जगाला संकटातून वाचविण्याकरिता जैन धर्माचा उपदेश फार मोलाचा ठरेल.

प्रत्येकाच्या गरजा सीमित असल्या

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

तरच जीवनात आवश्यक गरजा पुर्ती होईल. भ्रष्टाचाराला किंवा अनैतिक व्यवहाराला आळा करण्याची गरज भासणार नाही.

जीवनात आपल्या पूर्व नियोजिव कर्मा मुळे उतार चढाव येणारच आहेत. यात आपण गंभीरतापूर्वक निर्णय घेऊन जीवनात सत्य, दया, क्षमा शांती अहिंसेच्या मार्गाने चालू जीवन उंन्नत करून जीवन, परिवार आणि समाज याचे कल्याण होईल.

धर्म आत्मअवलोकन आहे जगातील सर्व प्राणी सुख शांतीने जगावे व त्याची जन्म मरणाच्या चक्रामधून सुटका व्हावी सर्व अनंत सुखाचे अविनाशी चिदानंद स्वरुपाची प्राप्ती व्हावे त्या करिता भगवंत महावीरानी दिलेल्या उपदेशाचे पालन करून त्याचे गुण आत्मसात करून हा आत्मा निश्चितच सिद्ध शिलेवर विराजमान होईल.

सर्व सुखी असो, सर्व निरोगी असो, सर्वाचे कल्याण होवो, कोन्हीही दुःखी न राहो अशी पवित्र भावना भारतीय संस्कृती मधील त्यागी, मुनी, साधू, यांचा संदेश आहे. सर्व धर्म समभाव असावा हाच खरा अनंत सुखाचा व शांतीचा मार्ग साधु संतानी दाखविला आहे व तोच खरा धर्म आहे.

विनायक भुसारी
श्री पद्मावती मंदिर, परदेशीपुरा,
रामनगर, वर्धा

भक्तीची सुमने

महावीर चरणी अर्पण करि
तू रे भक्तीची सुमने,
गाउनी रात्रंदिन भजने ॥ धृ ॥

स्वार्थबंधनी अडकुनि पडला
मायेने तू जखडुनि गेला ।
विषय वासना नष्ट करूनी
पावन हो पदस्पर्शाने ॥ १ ॥

सगे सोयरे स्वार्थापुरते
स्वार्थ संपता काही नुरले ।
मार्ग मुक्तिचा इष्ट समजुनी
विषयामाजी ना रमणे ॥ २ ॥

महावीर प्रभु भक्ती गायन
वादन कीर्तन मंगल वंदन ।
देते शांती या जीवाला
सांग मला मज काय उणे ॥ ३ ॥

वर्धा **वसंत कहाते**

खरा आनंद संतोष सद्गुणांनीच लाभतो ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आदि-शांति-वीर स्तवन

श्री आदिनाथ स्तोत्र

श्री आदिनाथ जिनराज सदैव वंद्य
तीर्थेश आदि भगवान स्वनामधन्य ।
नाशोनि अष्ट कलिला प्रभु धन्य नाथा
वंदे तुला प्रभुवरा जिन आदिनाथा ॥ १ ॥

मोहास दूर करूनी बनला विरागी
रागादि भाव हरुनी समयानुरागी ।
साम्राज्यमोह त्यजुनि धरिले सुपंथा
वंदे तुला प्रभुवरा जिन आदिनाथा ॥ २ ॥

कृष्यादि तंत्र शिकवी जनताहितार्थ
विद्या कला नवनवीन जगावयार्थ ।
ब्राह्मी लिपी हितकरा दिधली सुनाथा
वंदे तुला प्रभुवरा जिन आदिनाथा ॥ ३ ॥

ईश्वाकु वंश भुवनी तव धन्य धाता
माता मरू जनक नाभि कृतार्थ नाथा ।
साकेत धन्य नगरी शिवदा सनाथा
वंदे तुला प्रभुवरा जिन आदिनाथा ॥ ४ ॥

योगीश आपण दिली शुभ योगविद्या
ध्याया निजात्मविभवा शिव आत्मविद्या ।
श्रामण्य वृत्ति दिधली स्वहितार्थ नाथा
वंदे तुला प्रभुवरा जिन आदिनाथा ॥ ५ ॥

ध्यानाग्निने सहज कर्मविनाश केला
दृग्ज्ञानरूप निज चिद्रस मेळविला ।
केले सुबोधन जना सकला सुनाथा
वंदे तुला प्रभुवरा जिन आदिनाथा ॥ ६ ॥

विश्वेश तू विमल शुद्ध विराग वीर
तीर्थेश तू प्रथम वंद्य जिनेश धीर ।
स्याद्वाद-सिंधु नर-वासव-वंद्य नाथा
वंदे तुला प्रभुवरा जिन आदिनाथा ॥ ७ ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

कैलास क्षेत्र जगती अतिवंदनीय
सर्वा नरा सूरवरा अति पूजनीय !
मुक्तीवधू वरितसे तुज येथ नाथा
वंदे तुला प्रभुवरा जिन आदिनाथा ॥ ८ ॥

वंदितो वृषभा नाथा तीर्थेशा प्रथमा जिना ।
प्रभो तू दाविला मार्ग जगाया स्वस्थ जीवना ॥ ९ ॥

* *

श्री शांतिनाथ स्तोत्र

संसार सागर भयानक मानवास
देवा तुझे चरण शक्त तरावयास ।
दावाग्नि दुःख सकला प्रभु जाळिते गा
माया नि मोह मन सर्व मला छळी गा ॥ १ ॥

क्रोधी भुजंग डसतो मज शांतिनाथा
विद्या जशी प्रशमवी विष ती सुनाथा ।
ध्याता तुझे चरण पंकज नित्य भावे ।
बाधा तशी त्वरित सर्व विनाश पावे ॥ २ ॥

भृंगारतप्तसम ध्यान तुझे अगाधा
ध्याता तुझे चरण दूर पळेचि बाधा ।
भूलोक लुप्त तिमिरी रजनी प्रभावे
सूर्योदये सकल भू उजळे स्वभावे ॥ ३ ॥

जेव्हा रवी नच करी भुवनी प्रवेश
निद्रिस्त अंबुज जळी नसता प्रकाश ।
तैसेचि जोवरि नसे भगवत्कृपा ही
बेडी कधी न तुटते भवमृत्युची ही ॥ ४ ॥

लोका अलोक सकलास तुम्ही पहाता
छत्रत्रये विलसता रवितुल्य नाथा ।
पादाब्जगान श्रवता अघ दूर धीदा
जाती सुदूर मृग ऐकुनि सिंहनादा ॥ ५ ॥

दिव्यांगना नयनरम्य विशोभमाना
भामंडले रविकरांसम तोषमाना ।
लाभे सुखार्णव अचिंत्य सदा अबाध
पादाब्ज संस्तुतिमुळे मिळतो अगाध ॥ ६ ॥

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

सूर्यप्रभा न भुवनी विलसे स्वतेजे
निद्रिस्त तोवरि जगी असतात अब्जे ।
पादाब्जलाभ न तुझा जनतेस जेव्हा
पापात मग्न असती जन सर्व तेव्हा ॥ ७ ॥

हे शांतिनाथ प्रभुराज तुझ्या कृपेने
लाभे जना शम सदा चरणाश्रयाने ।
गातो तुझे स्तवन मी अतिशुद्ध भावे
व्हावे प्रसन्न प्रभुजी करूणास्वभावे ॥ ८ ॥

त्रिकालात त्रिशुद्धीने गाती शान्त्यष्टका नित ।
स्तवनाने मिळे त्यांना फलप्राप्ती यथोचित ॥ ९ ॥

卐 卐

श्री महावीर स्तोत्र

सिद्धार्थनंदन जिना त्रिशला सुपुत्रा
स्याद्‌वादमार्गप्रवणा अनद्या पवित्रा ।
नाथा सुमंगलकरा सदया अनंता
वीरा तुला शरण मी जिन वर्धमाना ॥ १ ॥

कारूण्यमूर्ति अमला सकलार्थसारा
त्रैलोक्यभास्करवरा जिनधर्म सारा ।
विज्ञान भानु प्रखरा शिवमार्गनाथा
वीरा तुला शरण मी जिन वर्धमाना ॥ २ ॥

स्वामी तुम्हा नमितसे सुरराज इंद्र
श्रेणीक आदिक नरेंद्र तसे मुनिन्द्र ।
पक्षी पशू अखिल सृष्टि विनम्र नाथा
वीरा तुला शरण मी जिन धर्ममाना ॥ ३ ॥

बेडूक क्षुद्र धरूनी स्वमुला
हे नाथ दर्शन तुझे करण्या निघाला ।
हस्तीपदीं चिरडला देव झाला
वीरा तुला शरण मीं जिन वर्धमाना । ४ । ।

वाणी तुझी अतिविशुद्ध हितोपदेशी
दिव्या मधूर रसपूर्ण शुभा हितैषी ।
दुःखा समूळ हरते अतिवीर नाथा
वीरा तुला शरण मी जिन वर्धमाना ॥ ५ ॥

राजा माता पिता लक्ष्मी मणी मंत्र न रक्षक ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री गौतमादिक विचक्षण गर्वहारी
अज्ञान-अंधजन-तारक दुःखहारी ।
विज्ञानसिंधु अखिलेश जिनेश नाथा
वीरा तुला शरण मी जिन वर्धमाना ।। ६ ।।

त्रैलोक्यनाथ सकलज्ञ हितोपकारी
सद्धर्मराज समभाव-विकासकारी ।
ब्रह्मज्ञ मारविजयीं निरपेक्ष नाथा
वीरा तुला शरण मी जिन वर्धमाना ।। ७ ।।

श्री वीर शासन आम्हा सकला जनास
दावी सुपंथ तरण्या भवसागरास ।
श्रीं वर्धमान प्रभु सन्मति तीर्थनाथा
वीरा तुला शरण मी जिन वर्धमाना ।। ८ ।।

श्री महावीर तीर्थेशा पावना मंगला जिना ।
वंदिता स्मरता ध्याता भवरोग उरेचि ना ।। ९ ।।

भद्रदास

मी पथिक कधी बनणार !

महावीर मोक्षा गेले
मी पथिक कधी बनणार ।। धृ ।।

दिन निर्वाणाचा उत्सव सुंदर
आनंदित जन जय जय सुस्वर
वेडि कल्पना मनात येई
भाग्य कधी फळणार ।। १ ।।

म्हणोत मजला जग हे वेडा
मलाच आहे कार्य निवाडा
वीराच्या तव उपदेशापरी
श्रद्धा कधी करणार ।। २ ।।

मोक्षफळाचे बीज सम्यक्त्व
रोपण नच का याच भवात
व्यर्थचि भव हा जाई सारा
अंकुर कधी धरणार ।। ३ ।।

वर्धा

राजेंद्र भागवतकर

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

शाकाहार (जैन दृष्टिकोणातून)

डॉ. प्रकाशचंद्र पनवेलकर, वर्धा

भोजनाची आवश्यकता का ?

मनुष्याला जीवित राहण्याकरिता हवा आणि पाण्यानंतर सर्वाधिक आवश्यकता आहाराची आहे. त्यामुळे बालपणापासून वृद्धावस्थेपर्यन्त मनुष्याला संतुलित आहाराची आवश्यकता असते. आहार शरीर व जीवनाचे प्रमुख अंग आहे. आयुर्वेदात म्हटले आहे – 'शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनं' शरीर स्वस्थ असल्याशिवाय धर्म साधना होऊ शकत नाही व आहाराशिवाय शरीर स्वस्थ (आरोग्य–दायक) होऊ शकत नाही.

अनादी कालापासून मानवाचा आहार वनस्पतीजन्य पदार्थ आहे. तसेच कालांतराने मासाहारांचा प्रयोग सुरू झाला. भगवान ऋषभनाथ देवाच्या काळात दहा प्रकारच्या कल्पवृक्षाद्वारे फळे प्राप्त होत असत. त्या फळा वर त्याकाळी मानव आपली उपजीविका करीत असत. नंतर वृषभदेवांनी असि मसि कृषी, वाणिज्य, शिल्प विद्या सेवा लोकांना शिकविली लोक शेती करू लागले शेतातील धान्य भाजीपाला फळे यांचा जगण्याकरिता उपयोग करू लागले. वनस्पती जन्य पदार्थ धान्य कडधान्य, हिरवा भाजीपाला फळे हे शाकाहारात येतात. प्राण्यांचा वध करून त्याच्या शरीरातील मासांचा आहाराकरिता उपयोग करणे हा मासांहार होय.

मासाहार का नको शाकाहारच का ?

जगातील सर्व धर्म प्रमुख प्रणेत्यांनी हिंसा, क्रूरता, क्रोध, द्वेष, प्राण्यांना कष्ट देणे यांना अपराध मानले आहे. अहिंसा सत्य, दया, क्षमा, करूणा आदिंना धर्म म्हटले आहे जैन धर्म अहिंसा प्रधान आहे प्रत्येक प्राणी सुखाची इच्छा करतो. दुःख मरण कोणीही इच्छित नाही म्हणून कोणत्याही प्राण्यांना कष्ट देणे याला अधर्म अथवा पाप म्हटले आहे. मनुष्याला पूर्णतया अहिंसक होणे शक्य नाही मन, वचन कायेच्या प्रवृतीमुळे हिंसा ही होणारच. जैन दार्शनिकांनी अल्पमताची हिंसेची जीवन पद्धती अंगीकारलीं आहे. सकंल्पी हिंसा सोडून आरंभी, विरोधी, उद्योगी हिंसा जीवनात अनिवार्य आहे प्रत्यक्ष जीवांना मारण्याची इच्छा करू नका व तसे तसेच स्वतः व दुसऱ्याकडून मारू पण नका.

जीवनात व्यापार करतांना, शेती करतांना स्वयंपाक करतांना, हिंसा होईल. तिला श्रावकांना सुट आहे. तरींपण जैनाचार्यांनी अष्ट मूलगुणांत मद्यमांस मधु च्या त्यागाला अंगीकारण्यास सांगितले आहे. कोण्याही त्रस्त जीवाच्या हिसेचा त्याग सांगितला आहे. तेव्हा प्राण्याच्या वधापासून प्राप्त होणारे मांस त्याचा आहारात उपयोग करणे याच्या जैनाचार्यानी निषेध केला आहे. त्यामुळे आज

Ganesh Vani Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

जैन समाज शाकाहारीच आहे पण त्यात शिथिलता असू शकते हे नाकारता येणार नाही.

वास्तविक मासाहार प्राकृतिक नाही. ज्या प्राण्याचे दांत तीष्ण (टोकदार) जे जीभेला चपचप पाणी पितात. ते सिंह, मांजर, कुत्रा, वाघ यांचे जीवनात मासाहार असू शकतो. मनुष्याचे दांत गोल असतात. ते तीष्ण नसतात. त्याचे भोजन मांसाहाही असू शकत नाही. मांसाहारी प्राणी क्रूर असतात, गाय, बैल, घोडा, हत्ती यांचे दात व आंतडे मनुष्यासारखेच असते. मनुष्य त्यांना पाळतो. शाकाहारी पशु दयाळू असतात. मासाहारी प्राणी क्रूर असतात म्हणून मासाहार अनैसर्गिक असल्यामुळे मानवाला तो योग्य नाही. त्यामुळे कौर्य व तमोगुण वाढतात. मांसामध्ये असंख्य त्रस जीवांची हिसा होते तेव्हा कसलखाने (Slauter House), मुर्गीखाने (Poutry farms) येथे प्रत्यक्ष जाऊन मूक प्राण्यावर होणारे अत्याचार त्यांच्या वेदना, पशुंच्या चेहऱ्यावरील भाव पाहिल्यानंतर मनुष्य निश्चित मांसाहार करणार नाही, त्याची घृणा करील.

मांसाहारमुळे अनेक असाध्य आजार होतात. कॅन्सर, हृदयविकार, मूत्रपिंडाचेविकार होतात हे वैज्ञानिकांनी सिद्ध केले आहे.

डॉ. **Andvevy God** म्हणतात ऑस्ट्रेलियात सर्वात जास्त मांस खाणारे आहेत. तेथे प्रती व्यक्ति १३० केंजी (KG) गोमांस (Beel) वापरले जाते त्यांना आतडयांच्या कँसरचे प्रमाण जगातील राष्ट्रापेक्षा सर्वात जास्त आहे.

अमेरिकेतील डॉ. नितीन मेहता म्हणतात – अमेरिकेत दरवर्षी पन्नास लाख व्यक्ती चिकन व अंडे खाण्यामुळे त्यांना अन्न विषबाधेचा विकार होतो त्यापायी वीस लाख डॉलर खर्च येतो.

हृदयरोग, उच्चरक्त ताप (Heart Disease and High Blood pressure) हा आजार रक्तवाहिन्यांच्या आतील भिंतीवर कोलेस्टेरॉल चे लेयर जमल्यामुळे होतो. व कोलेस्टेरॉल हा वसा प्रकार अण्डे, मांस, चरबी, मठाई याचा आहारात उपयोग केल्याने होतो. कॅन्सर शाकाहारी लोकापेक्षा मांसाहारी लोकांनाच होतो. मूत्रपिंडरोग (Kidnay disease) हा जास्त प्रोटीन आहारांत धेतल्यामुळे हा रोग होतो मांसाहारी आवश्यकतेपेक्षा जास्त घेतो.

शाकाहारी त्याचे भोजन पसरणारे असल्यामुळे त्याचे पोट लवकर भरते आवश्यक तेवढेच प्रोटीन घेतो. आजच्या युगातील कठीण आजार मांसाहारामुळेच होतात मांसाहारी मनुष्याची रोग क्षमता कमी असते. उलट शाकाहारी मनुष्याची रोगक्षमता जास्त आहे.

डॉ.गुण्डे (आंतरराष्ट्रीयकीर्तीचे योग तज्ञ) कोल्हापूर हे म्हणतात – योगाला शाकाहाराची जोड दिल्यास हृदयविकार, कॅन्सर, मूत्रपिंडविकार होण्याची शक्यता कमी असते.

पर्यावरण –

पर्यावरणादृष्टीने विचार केल्यास मांसाहारामुळे पशु–पक्षी यांचा ऱ्हास झाल्यास पृथ्वीवरचे संतुलनांत बिघाड होण्याची शक्यता असते. मेलेल्या प्राण्यांच्या हाडे व इतर शरीराचा भाग बाहेर फेकल्या जातो व तो

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

कुजतो त्यामुळे पर्यावरणात अनेक रोग निर्माण होतात. ज्या ठिकाणी स्लॉटर हाऊस (कत्तल–खाना) असतात तेथे अनेक पक्षी मेलेले मांस खाण्याकरिता एकत्रित होतात. त्या जवळच विमान तळ असला की हे पक्षी विमानाला धडक देतात. त्यामुळे विमान अपघाताची जास्त शक्यता असते. भारतात असेच प्रकार फार होतात. त्यामुळे मासांहारांची अनिष्टता समजून येते.

म्हणून शाकाहार हाच मानवाचा नैसर्गिक आहार आहे. आजच्या धावपळीच्या जीवनांत मानसिक तणाव, नौकरी-धंद्याच्या, कटकटी अनेक कारणे लोकांच्या जीवनाशी निगडित आहेत. त्यावर संतुलित शाकाहार हेच औषध आहेत.

शाकाहार कसा असवा

मनुष्याला शारीरिक, मानसिक आणि चारित्रिक विकासाकरिता आहार घेणे आव–श्यक आहे. आपले आचार विचार व्यवहार यांचे संबंध आहाराशी निगडित आहेत. ' जैसा खावे अन्न वैसा बने मन ' अशी म्हण हिंदीत आहे. सात्विक शुद्ध आहार स्नेह, दया, शांति आदी गुणांचा विकास करतो.

आपले आहारात शरीराला पृष्ट करणारे, उर्जा टिकवून ठेवणारे पदार्थ घ्यावेत (प्रोटीन शर्करा) व्हिटॅमिन्स खनिज व ज्या ज्या शाका हारी पदार्थांत मिळतात ते घ्यावेत प्रमाणबद्ध असावेत. त्यामुळे शरीरात नवे कोशाणु निर्माण होतात. त्यामुळे शरीर स्वस्थ राहते. प्रकृतीने मनुष्याकरिता धान्य, कडधान्य, फळे पालेभाज्या, दूध इत्यादी निर्माण केले आहेत त्यात पोष्टिक तत्व भरपूर प्रमाणात असतात. त्याचे सेवन करावे.

एका व्यक्तीला एका दिवसात कीती उष्मांक लागतात ? साधारणपणे वयस्क मनुष्यास २२५० कॅलरीज निर्माण करणाऱ्या पदार्थांची गरज असते. त्या प्रमाणात ते पदार्थ भोजन घेतल्यास शरीराची गरज भागते. शाकाहारी भोजन स्वस्त तथा अनेक रोगा पासून वाचविण्याची शक्ती त्यामध्ये असते.

आज जगात अधिक खाण्यामुळे बरेच लोक मरतात. जास्त न खाता कमी खावे' चार चार तासानी खावे आणि आम्हीं लक्षात ठेवले पाहिजे की जगण्याकरिता खात आहोत, खाण्याकरिता जगत नाही. अतिभोजनाने सुस्ती, आळस अजीर्णं बद्धकोष्टता आदी रोग होतात. अधिकांश रोगाचे मूळ कारण अधिक खाणे होय.

आहारविषयी जैनांचा दृष्टिकोन

जैनाचार्यानी मद्य, मांस, मधु यांचा त्याग करण्याविषयी उपदेश दिला आहे. त्याच-प्रमाणे स्थूल पाच पापाचा त्याग, रात्री भोजन त्याग, जलगाळन (गाळून पाणी पिणं) हे सुद्धा श्रावक धर्मात प्रतिपादिले आहे. अभक्ष्य पदार्था-विषयी पण सांगितलें आहे.

जलगालन – पाण्यामधे अनेक सूक्ष्म जीव असतात पाण्याच्या एका थेबांत ३६५ जीव

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

असतात म्हणून प्राणी हिंसा होऊ नये म्हणून रोगाणु पोटात जाऊ नये म्हणून पाणी गाळून प्यावे. नारू सारखा रोग अगाळित पाण्यामुळे होतो हे विज्ञानानी सिद्ध केले आहे.

रात्रीभोजन – मनुष्य स्वभावतः दिवाचार प्राणी आहे. दिवसाचे भोजन प्रकृतीच्या दृष्टीने गुणकारी आहे सूर्य प्रकाशांत सूक्ष्म जीवजंतू प्रत्यक्ष डोळ्यानी बघून त्यांना टाळता येते त्यामुळे दिवसा सूर्य प्रकाशात त्या जंतुचा प्रार्दुभाव होत नाही. रात्री असंख्य जीव जंतू निर्माण होतात. त्याचा आहारांत सहज प्रवेश शक्य आहे. शिवाय ते रात्री डोळ्यांनी दिसत नाही. म्हणून जीव हिंसा व आजारांचा प्रति–बंध म्हणून रात्री भोजन करू नये तसेच विज्ञानाप्रमाणे झोपण्यापूर्वी चार तास अगोदर जेवण केले पाहिजे. आरोग्या दृष्टीने सहज पचण्याच्यादृष्टीने दिवसां सहा वाजेपर्यंत जेवण उरकून घ्यावे.

अभक्ष्य पदार्थ – जैनाचार्यानी श्रावका करिता अभक्ष्य पदार्थ सांगितले आहेत. जे खाण्या योग्य नाहीत. ते अभक्ष्य होते अभक्ष्य पदार्थ पांच प्रकारचे आहेत. १) त्रस–विघातक २) स्थावर घातक ३) मादक ४) अनिष्ट ५) अनुपसेव्य श्रावकांना ज्याच्या खाल्याने त्रस जीवाचा घात होते. ते त्या पदार्थाचा जैनांना अहिंसेचा निषेध आहे. तसेच जेथे–जेथे सूर्य प्रकाश पोहचू शकत नाही. जे जमीनीमधे उत्पन्न होतात. त्यामधे पसरणारे आलू. अदरक, गाजर, आरबी, कांदे वगैरे पदार्थाचा निषेध आहे. मादक पदार्थ दारु. हे प्रकृतीला अपायकारक आहेत. अनुपसेव्य व अनिष्ट सुद्धा अभक्ष्य आहेच विज्ञानात मादक अनुपसेव्य आदि पदार्थाचा विरोध आहे.

चातुर्मासात असेवनीय –

जैनाचार्यानी चातुर्मासात वर्षाऋतु मधे पालेभाज्या, पालक, मेथी, चौलाई, पान–कोबी इ. खाण्याचा विरोध केला आहे. शास्त्रीय दृष्टिकोणातून विचार केल्यास पावसाळ्यात निर्माण होणाऱ्या पालेभाज्यांत ९०% आर्द्रता असते. त्यामुळे त्यात जंतु निर्माण होतात. एफिड ॲसिड सूक्ष्म मच्छर निर्माण होतात. त्यामुळे अनेक रोग निर्माण होतात. इतर ऋतुमधे सूर्यप्रकाशात जन्तुची वाढ खुंटते म्हणून चातुर्मासात पालेभाज्या न खाणे योग्य आहे म्हणून जैनाचार्यांचा दृष्टिकोण हा वैज्ञानिक दृष्टिकोण आहे.

उपसंहार - अहिंसा धर्माच्या पालण्याच्या दृष्टीने तसेच आत्म संयम पाळण्याच्या दृष्टीने मैत्री तथा कारूण्य भाव वर्धित होण्याच्या दृष्टीकोणातून संतुलित सात्विक शाकाहार शारीरिक स्वस्थता तसेच मानसिक स्वस्थता आध्यात्मिक स्थैर्य, निर्माण करतो म्हणून तो श्रेष्ठ आहे.

अमेरिकेचे अध्यक्ष श्रीगान विंलटन हे शाकाहाराचा भरपूर उपयोग आपले आहारात घेतात त्यांच्या व्हाईट हाऊस निवास स्थानी भरपूर भाज्या, फळे यांची उद्याने आहेत तसेच भारताचा सध्याचा वेगवान गोलदांज श्रीनाथ हा सुद्धा शाकाहारीच आहे. दीर्घायुष्याची गुरुकिल्ली शाकाहार होय.

– डॉ. प्रकाशचंद्र पनवेलकर
मुख्य पोस्ट ऑफीसजवळ,
सिव्हील लाईन, वर्धा

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

भारतीय स्वातंत्र्य संग्राम आणि वर्धा जिल्हयातील जैन समाजाचे योगदान

जयकुमार नथ्थोबा करमोले, वर्धा

भारतामध्ये इंग्रजी राज्याची मुहूर्तमेढ प्लासीचे लढाईने रोविली गेली. त्यानंतर उतरोतर देशी राज्यामध्ये फुट पाडून ईस्ट इंडिया कंपनीने इंग्रजी साम्रराज्याचा विस्तार केला. इंग्रजी राज्य संपुष्टात आणण्याचा पहिला प्रयत्न इ. स १८५७ साली झाला. काही राजेराजवाडे, सरदार आणि इंग्रजी सैन्यातील सैनिक एकत्र आले. सामुहिक प्रयत्न झाला. परंतु आपसातील फुटीमुळे त्या प्रयत्नात सफलता मिळाली नाही. सन १८८५ मध्ये सर ह्युम या इंग्रज गृहस्थाने भारतीय राष्ट्रीय सभेची स्थापना केली. इंग्रज सर-कारला अर्ज विनंत्या आदी ठरावाद्वारे वसाहतीचे राज्य मागण्यासाठी चळवळ सुरू झाली. त्याच काळात शस्त्र क्रांती करुन आपला देश स्वातंत्र्य करावा अशा विचारधा-रेने जोम पकडला. बंगाल, पंजाब, महाराष्ट्र आणि उत्तरप्रदेश येथील युवक या चळवळीत अग्रेसर होते. पण ते देखील विफलच झाले.

विसावे शतकाचे प्रारंभीच्या काळात सर फिरोजशहा मेहता, दादाभाई नवरोजी, गोपाळ कृष्ण गोखले, लोकमान्य टिळक, विपींनरंद्र पॉल, बंकीमचंद्र, गुरूवार्य रवींद्रनाथ टागोर, लाला लतपतराय. भाई परमानंद, वगैरे भारतप्रभूचे दिवंगत सुपुत्रांनी संपूर्ण देशात स्वातंत्र्याचे वारे पसरविले. लाल, पॉल, बाल, यांचे कडे देशाचे नेतृत्व आले. लोकमान्य बाळ गंगाधर टिळकांनी इ. स. १९२० पर्यंत ही धुरा यशस्वीपणे सांभाळली. त्यांचे निधनानंतर गांधी युग सुरू झाले.

महात्मा गांधींनी एक वेगळी दिशा स्वातंत्र्य लढयास दिली. त्यांनी अहिंसक क्रांतीची कल्पना पुढे ठेवली आणि जनतेच्या महासागर त्याचे मागे लोटला. महात्मांजींनी १९०८ साली 'हिंद स्वराज्य' नावाची एक छोटी पुस्तिका लिहून तीत स्वातंत्र्याची कल्पना नमुद केली. त्यांनी स्वातंत्र्य संग्रामास आध्या-त्मिक तथा नैतिक अधिष्ठान दिले. आपल्या रचनात्मक कार्यक्रमाचे एकदशाव्रता मध्ये जैन पंच अणुव्रताना अग्रस्थान दिले. अहिंसा, सत्य, अस्येय, ब्रम्हचर्य आणि असंग्रह ही ती अणुव्रते होत स्वतंत्र म्हणजे स्व अधिक तंत्र म्हणजेच स्वशासन, आत्मानुशासन, प्रत्येकाने शिस्तीत राहून स्वातंत्र्याची मार्गक्रमना करावी. जैनध-र्मात आत्मानुशासनाचे महत्व आचार्यांनी विरतुतपणे स्पष्ट केलेले आहे पू. राष्ट्र पित्याने स्वराज्यामध्ये सर्वोदयास महत्वाचे स्थान दिले आहे. ह्या सर्वोदय शब्दाची व्यु-त्पती देखील रत्नाकरंडक श्रावकाचार्यांचें निर्माते २०८ समंतभद्र महाराज याचीच आहे.

जैन शास्त्रामध्ये अनेकान्तवाद आणि त्यादवाद ह्यांची सांगड घातली आहे. प्रत्येकात आपले मत मतप्रतिपादन करण्याची संधी देण्यात आली आहे. जैनांचा प्राचीन इतिहास

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

संधी देण्यांत आली आहे. जैनांचा प्राचीन इतिहास देखील स्वातंत्र्यास प्रोत्साहन देणाराच आहे. महाराणा प्रतापसिंह मेवाडचे स्वातंत्र्य मिळण्याकरिता जेव्हा जंगलांत राहात असे आणि . अत्यंत हलाखीचे आर्थिक जीवन जगत होते त्यावेळी भामाशाह या जैन प्रधानानेच आपली स्वकष्टार्जित अगणित संपत्ती राणाचे स्वाधीन केली होती.

अर्वाचीन भारतीय लढयात देखील अनेक देशभक्तांनी मोलाची कामगीरी गजा– विली आहे. स्वर्गीय अर्जुनलाल सेठी, महात्मा भगवान दीन, हुतात्मा मोतीचंद, गुरुवर्य १०८ समंतभद्र महाराज (पूर्वाश्रमीचे देवचंद शाह) क्रांतीवीर मोतीचंदजी पन्नालाल देवडीया. विद्या- वती देवाडीया, तुकासावजी उमाठे, अंबादास पोपळी वगैरे अनेक दिवंगतांनी स्वातंत्र्य लढयात हिरीरीने भाग घेतला होता.

वर्धा जिल्हयातील जैन समाजदेखील या स्वातंत्र्य लढयांत मागे राहिला नाही. लोकमान्य टिळकांनी होमरूल व स्वदेशी चळ- वळ सुरु करून सामान्य जनात स्वातंत्र्याची व त्यागाची भावना निर्माण केली.

स्व. जिनदासजी चवडे. स्व. जय– चंद्रजी श्रावणे, स्व. जगन्नाथजी भुसारी, स्व. बस्माराम रोडे या महाभागांनी साखर पर– देशामधून आयात होते असते म्हणून साखर खाणेच बंद केले होते.

त्यानंतरची पिढी स्व.चिरंजीलालजी बडजाते, स्व. यादवरावजी श्रावणे, स्व. हिरा– चंद्रजी श्रावणे, स्व देवचंद रोडे, स्व. हिरासाव डोमे, स्व. बापुराव भुसारी, स्व. नागोराव वडद्यालकर, हिंगणी, स्व. गणपतराव नखाते आर्वी, स्व. आबाजी सावळकर, आर्वी, स्व. डॉ. गोपाळराव मानेकर, हिंगणघाट, स्व. अंबादास पोफळी, रोहणी या दिवंगतांची तसेच श्री हिरासावजी चवडे, वर्धा, श्री अंबादासजी नेटके, आर्वी, श्री देवीदासजी पोफळी, रोहणी या मान्यवरांची त्यांनी १९३० आणि १९३२ चे सत्याग्रहामध्ये भाग घेऊन कारावास पत्कारला.

आम्ही त्याकाळात बालवयीन होतो. सन १९२९–३० ची पंहाट मंजुळ राष्ट्रीय गाण्यांनी कळवळून निंघे "चरखा चला चलाके लेंगे स्वराज लेगे" "नही रखती नही रखती सरकार जालीम नही रखनी" या सारखी आत्मविश्वास निर्माण करणारी गाणी गात स्त्री–पुरुष राष्ट्रीय झेंडे खांद्यावर घेऊन प्रभात फेरी काढीत असत, महादेवपुऱ्यातील दारूचे दुकानावर विरोध होत असे, परदेशी वस्त्रांची होळी पेटविली जाई. वरील वडील– धार मंडळीपैकी कांहीजण या कार्यालयात भाग घेत असत. आम्ही त्यावेळी वानरसेनेचे मार्फत दारूचे गुत्यावर, परदेशी कापडांचे दुकानावर, निवडणुकीचे कार्यक्रमावर बहिष्कार करण्यात मद्‌गुल होतो. वर नमूद केलेली वर्धा जिल्हयातील श्री चिरंजीलाल बडजाते, हिरा– सावजी चवडे आदि मंडळीनी तळेगांव (शामजी पंत), सालई (कला) केळझर या ठिकाणी जंगल सत्याग्रहात भाग घेतला होता. १९३० ते १९३२ या कालखंडामध्ये श्री चिरंजीलालजी बडजाते, श्री . देवचंदजी रोडे श्री हिराचंद्र श्रावणे, श्री यादवराव श्रावणे तसेच श्री हिरासावजी चवडे यांनी वर्धा नगरीचे समर्थपणे नेतृत्व केले.

सन १९३९ मध्ये दुसरे महायुद्ध सुरु झाले. ब्रिटीश राजवटीने भारतीय जनतेचे इच्छे विरूद्ध भारताला युद्धात सामील केले. त्या महायुद्धाविरूद्ध आवाज उठविण्यास्तव

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

व्यक्तिगत सत्याग्रहाची घोषणा काँग्रेस तर्फे करण्यात आली. हौतात्म्याच्या त्या होमकुंड-मध्ये ही स्व. देवचंदजी रोडे, स्व. अंबादासजी पोफळी, स्व. डॉ. गोपाळराव मानेकर या महाभागांनी आपल्या सत्याग्रह समिधा अर्पण केल्या.

ब्रिटीश साम्राज्यास शेवटचा धक्का १९४२ चें "चले जाव" आंदोलनाने दिला. या आंदोलनांत स्व. लक्ष्मणराव थेरे, आष्टी, स्व. गोपाळराव सावरकर, स्व. अंबादासजी पोफळी, रोहणी, तसेच विद्यमान श्री अंबा-दासजी नेटके, आर्वी, सुदर्शनकुमार शहा, श्री जयकुमार फरसोले तथा श्रीमती मनुताई सावरकर यांनी निकराने भाग घेऊन इंग्रजी सत्ता समुद्रपार करण्यास यश प्राप्त केले. स्व. लक्ष्मणरावजी थेरे यांना तर फांशीची शिक्षा झाली होती. अपील चालू असतांना स्वातंत्र्य प्राप्ती झाल्यामुळे त्यांची सुटका करण्यात आली.

अशा तऱ्हेने वर्धा जिल्ह्यातील जैन मंडळींनी स्वातंत्र्य लक्ष्याचे महायज्ञात आपला हविर्भाग अर्पण केला आहे. या स्वातंत्र्य संग्राम सैनिकांची सुची खाली देत आहे.

वर्धा जिल्ह्यातील जैन स्वातंत्र्य संग्राम सैनिक

अ.क्र.	स्वातंत्र्य संग्राम सैनिक	गाव	सत्याग्रह वर्ष
१)	स्व. चिरंजीलालजी बडजाते	वर्धा	१९३०
२)	स्व. यादवरावजी श्रावणे	वर्धा	१९३०
३)	स्व. देवचंद रामासावजी रोडे	वर्धा	१९३०
४)	स्व. हिरासावजी डोमे	वर्धा	१९३०
५)	स्व. हिराचंद जयचंदजी श्रावणे	वर्धा	१९३०
६)	स्व. बापुरावजी भुसारी	वर्धा	१९३०-३२
७)	स्व. रुखबसा पासोबा काळे	वर्धा	१९३०,३२,४२
८)	स्व. अनंतराव लक्ष्मणराव सावरकर	वर्धा	१९३०
९)	स्व. अंबादास रुखबसा पोफळी	रोहणी	१९३०
१०)	श्री पांडुरंग गजानन उमाठे	ठाणेगाव	१९३०,४२
११)	स्व. हिरासाव जिनदासजी चवडे	वर्धा	१९३०
१२)	श्री अंबादास तानबाजी नेटके	वर्धा	१९३०
१३)	श्री देवीदास रुखबसा पोफळी	रोहणी	१९३०
१४)	स्व. नागोराव नत्थोबाजी वडयाळकर	हिंगणी	१९३०
१५)	स्व. गणपतराव शंकरराव नखाते	आर्वी	१९४२
१६)	स्व. गोपाळराव लक्ष्मणराव सावरकर	वर्धा	१९४२
१७)	स्व. डॉ. गोपाळराव मानेकर	हिंगणघाट	१९४२
१८)	श्री सुदर्शनकुमार शहा	वर्धा	१९४१,४२
१९)	श्रीमती मनुताई गोपळराव सावरकर	वर्धा	१९४२
२०)	श्री जयकुमार नत्थोबा फरसोले	वर्धा	१९४२

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

पूजा - गृहस्थ जीवनातील एक अंग

श्रीमती सुलोचना जैन, वर्धा

शरीर आणि मनाच्या विकारांना दूर करण्याच्या क्रियेला पूजा म्हणतात. शरीराचे विकार म्हणजे शरीराचे निरनिराळे आजार तसेच मनाचे विकार म्हणजे मनाचे निरनिराळे आजार असतात.

मनाचे आजार - इच्छा, अपेक्षा, आशा, मोह, इ. मनाचे आजार आहेत. ही गोष्ट आपल्या लक्षात येत नाही.

आपण कोणतेही कार्य हाती घ्या. ते कार्य सहज भावाने करा. तेच कार्य इच्छा / अपेक्षा ठेवून करा. दोन्ही मधला फरक लक्षात घ्या. सहज भावाने जेव्हा ते कार्य कराल, तुमच्या मनावर ताण पडणार नाही. परंतु इच्छा / अपेक्षा ठेवून जेंव्हा कराल., तेव्हा तुमच्या मनावर ताण पडेल कारण इच्छा / अपेक्षा कधीच पूर्ण होत नसतात. त्या जस-जस्या कराव्यात तसतश्या वाढतच जातात. त्यांना अंत कधीच नसतो.

मन का आजारी होते ? जसे शरीर आजारी होते- तसेच मनाही आजारी होते. चुकीच्या विचार धारेने मन आजारी होते. आम्ही अयोग्य आहार--विवार समजू शकतो परंतु चुकीचे विचार म्हणजे नेमके काय ? हे लक्षात येत नाही. विशेष प्रकारे चालणे, वागणे धर्माचरण करणे, प्रेम, दयाभाव, बंधुभाव, सेवा-भाव ठेवणे यांना विचार म्हणतात.

मनाचे आजार कसे दूर होतील ?

मनालाही आंतरबाह्य शुद्ध करण्याची आवश्यकता आहे. मन स्वाध्यायाने, तपाने, संयमाने शुद्ध करता येते. 'क्षमा' मनाचा साबू आहे. साध्याय, तप संयम म्हणजे काय ? स्वाध्याय म्हणजे 'स्व'चा अभ्यास, स्वतःच्या गुणांना जाणणे, स्व - पर चे ज्ञान करणे, यासाठी खरे देव गुरू शास्त्र याची मदत घेता येते. तप म्हणजे तापविणे, वस्तूला तापवून त्याचा मळ दूर करता येतो, सोन्याला तापवून सोन्याचा मळ दूर करतात. त्याचप्रमाणे क्रोधात मनालाही तापविता येते ? होय मनालाही ताप-विता येते. स्वैर मनाला नियमामध्ये बांधून मनाला तापविता येते. क्रोधामध्ये मन तापत असेल नाही का ? क्रोधामध्ये उलट होते. शरीरात आग भडकते, शरीर जळू लागते, शरीरातील पेशी मरु लागतात. मनाचे संतुलन बिघडते. व मन आवरेनासे होते. जिथे मन आवरल्या जात नाही. तिथे बांधले कसे जाणार ?

संयम म्हणजे काय ?

आपल्या मनास विचलित होऊ न देण्यास 'संयम म्हणतात पंचेन्द्रियांच्या विषया-मागे मनाला धावू न देणें' संयम आहे. या विषयाचे प्रती उदासीन राहणे 'संयम' आहे.

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

सारांश – शरीर आणि मन शुद्ध ठेवण्यासाठी ' पूजा ' करतात आपले शरीर आणि मन शुद्ध ठेवण्यासाठी आपण आपली स्वतःचीच पूजा केली पाहिजे. त्याचप्रमाणे शरीर रोज स्वच्छ करण्याची आवश्यकता आहे. त्याच प्रमाणें मनही रोज स्वच्छ केल्याने मनाची प्रसन्नता कायम राहते.

रुढी परंपरेने चालत असलेली पूजा

मंदिरात ' पूजा ' आदि स्थूल क्रिया केल्याने पूजेतील सुक्ष्म ज्ञानाचे, त्यातील भावार्थाचे आकलन सहजपणे होते. म्हणून परंपरेने चालत आलेली पूजा, हे पूजेचे प्रात्यक्षिक असून ते सामान्य लोकांना अत्यंत आवश्यक आहे. या पूजांचा जर भावार्थ समजून घेतला तर त्यामध्ये पूजा म्हणजे काय ? पूजा कुणाची करावी ? कां करावी ? केंव्हा करावी ? पूजेपासून काय लाभ होतो ? या सर्वं गोष्टी लक्षात येतात. पण केंव्हा ? त्याचा भावार्थं समजून घेतला तर.

परंतु सामान्यपणें आम्ही पूजेतील श्लोकांचा भावार्थ समजून घेण्याच्या कटकटीत पडतच नाही. इतकेंच नव्हे तर आम्ही पूजेच्या प्रात्यक्षिकालाच पूजा मानून बसलो. पूजा व पूजेचे प्रात्यक्षिक भिन्न भिन्न आहेत. हे समजून घेण्याची वेळ आली आहे. जलाधिकांच्या अभिषेकाने मूर्ती स्वच्छ, सुंदर होते. त्याचप्रमाणे आपण आपल्या व्यवहारतही स्वच्छ-सुंदर असावे. धूप–दीप उदबत्ती यांचा सुगंध, मनाला प्रसन्नदायी आहे. आपल्या ज्ञानाचा, वागणूकीचा, गुणांचा सुगंध दरवळून आपणासही आपले वातावरण प्रसन्न करता येईल. शांतिमंत्राचा आचार करून मन शांत ठेवता येईल. घर संसारात शांतता प्रस्थापित करता येईल' गोड ' प्रसाद ' म्हणजे सद्‌गुणांना ' साद ' देऊन जीवन गोड करून घेता येईल. प्रदक्षिणा म्हणजे चांगले वागण्याबद्दल दक्ष राहता येईल. आरती म्हणजे मरे पर्यन्त चारित्र्य गुणांत ' रत ' राहता येईल.

तात्पर्य ' पूजा ' सामान्य जीवांना एक अत्यंत आवश्यक, अत्यंत चांगली, जीवनाला वळण लावणारी, जीवनाचा विकास घडून आणणारी. सन्मार्गाला लावणारी, प्रात्यक्षिक क्रिया आहे.

श्रीमती सुलोचनाताई जैन
वर्धा

आमच्या हार्दिक शुभ कामना

जगदंबा ट्रान्सपोर्ट एजन्सी

हॉस्पिटल रोड, वर्धा ४४२००१

☎ 43109 Off. P.P: 3310

मे. पाटील रोडवेज लिमिटेड **मे. गुरु रोडवेज**

मे. घाटगे पाटील ट्रान्सपोर्ट

आत्मा कर्म-मलें मुक्त परमात्मा तया म्हणा ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आहार शुद्धि - तत्व शुद्धि

डॉ. रतन पहाडी, कामठी

परस्परोपग्रहो जीवानाम्

आहार ग्रहन करना हमारे जीवनका एक विशिष्ट कार्य है। इस आहार के विषयमे मानव ने पता नही कितने विविध प्रयोग अपने शरीर के लिए किये है लेकिन ऐसा लगता है जब तक हमारा पेट है यह प्रयोग चलते ही रहनेवाला है।

मै जब से प्राकृतिक चिकित्सक के नाते विविध शिबिरों के अनेक रोगियो ग इलाज कर रहा हूँ। तथा साधु संतो का भी इलाज करनेका योग चले आरहा है। मैंने पाया की गृहस्थी तो आहार की विषमता के कारण बिमार होता ही है। साधु वर्ग भी पीडित होता है जब की दोनों की पद्धती में बहोत बडा अंतर है।

श्रावक जीभ लालचवश गळत आहार लेता हैं तो साधु वर्ग श्रावको द्वारा बेमेल आहार देणे मे कष्ठ उठाता है।

मैंने देखा की बहोत कम साधु वर्ग इस दृष्टिसे श्रावक को सन्तुलित आहार के विषय मैं दृष्टि देते है और इसीं वजह से श्रावक वर्ग वात्सल्य भाननावश आहार की उपयोगिता न समझते हुए आहार देते है।

लेकिन होता यह है की साधु वर्ग का आध्यात्मिक बल व तेज के कारण कष्ट होते हुए भी वे प्रसन्नता है अनुभव करते है और समझते है की कष्ट आणा तो स्वाभाविक हैं लेकिन वह भी हमारे कर्मो की निर्जरा करते हैं। ऐसा श्रावक वर्ग के चिकित्सामे नही होता वे आहार तो ठिक भी कर लेते है, लेकिन शारीरिक कष्ट को आध्यात्मिक बल या यों कहिये भेद-ज्ञान न होनेसे बडे कष्टी होते हैं।

आहार का क्रम निर्धारित करके उसके प्रति सात्विक तथा पोष्टिक भोजन का समावेश हो। उसके लिए बहुत अधिक किमती मेवा की जरूरत नही है। साधारण साग-भाजी-अन्न का समुचित उपयोग अधिक बल-दायक तथा अमत तत्व बन जाता है। अंकुरिता भोजन अपक्वाहार इनमे प्रमुख है।

डॉ. रतन पहाडी
नेताजी चौक, कामठी

घृणा असावी नित पापाची, कधी न पाप्याची।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अभिनंदन

श्री श्याम केदार, वर्धा

चोतिसाव्या महाराष्ट्र राज्य नाट्यस्पर्धे-मध्ये क्रांती क्रीडा मंडळाने सादर केलेल्या 'बॅरिस्टर' नाटकाच्या दिग्दर्शनाचे प्रथम पारितोषिक श्री श्याम केदार यांना प्राप्त झाल्याबद्दल त्यांचे हार्दिक अभिनंदन.

श्री श्याम केदार हे विभागीय कार्यालय राज्य परिवहन, वर्धा येथे लिपिक पदावर कार्यरत आहेत. त्यांनी १९५७ साली नाट्य-कला क्षेत्रात पदार्पण केले असून त्यांना अकोला येथील 'रसिकाश्रय' या नामांकित नाट्यसंस्थेत गुरूवर्य श्री राम जाधव यांचे मार्गदर्शन लाभले आहे. त्यांनी 'तरुण तुर्क' 'पाहिजे जातीच' 'आणखी एक द्रोणाचार्य' इत्यादी नाटकात भूमिका समर्थपणे वठविल्या आहे.

सन १९८१ मध्ये वर्धेत नोकरीवर रुजू झाल्यानंतर त्यांनी एस. टी. नाट्यपर्स्थेत वर्धा विभागातर्फे अनेक नाटकांच्या दिग्दर्शनाचे काम केले. अभिनय व दिग्दर्शन या दोन्ही क्षेत्रात त्यांनी अनेक पारित्तोषिके प्राप्त केली आहेत.

सन १९८५ मध्ये त्यांनी क्रांती क्रीडा मंडळ, वर्धा या नाट्य शाखेत दिग्दर्शनाची जबाबदारी स्वीकारली. महाराष्ट्र राज्य स्पर्धेत त्यांनी १९९२-९३ आणि ९४ साली त्यांनी सादर केलेल्या 'अतिरेकी', 'पुत्र कामेष्टी' आणि 'बॅरिस्टर' या तीन नाटकांच्या दिग्दर्शनाकरिता प्रथम पारितोषिक मिळालें असून त्यांच्या दिग्दर्शन कौसल्याचा गौरव करण्यात आला आहे, लागोपाठ तीन वर्ष मिळालेले हे अपूर्व यश प्रशंसनीय आहे.

पंचकल्याणक महोत्सवानिमित्य सादर होत असलेल्या 'पंचकल्याणक' आणि 'मैना सुंदरी' या नाटकाच्या दिग्दर्शनाची जबाब-दारी त्यांनी स्वीकारली आहे त्यांच्या अभि-नय व दिग्दर्शन गुणांचे आम्ही कौतुक करतो. हार्दिक अभिनंदन करतो व उत्तरोत्तर उज्वल यश मिळो असे चिंतितो.

आमच्या हार्दिक शुभ कामना
बिना प्रिंटर्स,
किसानोका साथी, गोंडप्लॉट, वार्ड नं ११, वर्धा
संपादक - अनिल अथनकर

Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अभिनंदन

सौ. सुषमा कहाते, वर्धा

वर्धा जिल्हा काँग्रेस (इं.) चे उपाध्यक्ष श्री बबनराव कहाते यांची स्नुषा आणि किशोर कहाते यांची पत्नी सौ. सुषमा यांना ३३ व्या महाराष्ट्र राज्य नाटयस्पर्धेत अकोला केंद्रावरील ' पुत्र कामेष्टी ' या नाटकातील ' छंदिते ' च्या भूमिकेकरिता प्रथम फेरीत स्त्री अभिनयाचे प्रथम पारितोषिक व रौप्य पदक प्राप्त झाले. मुंबई येथे झालेल्या अंतिम फेरीत सुद्धा रौप्य पदक प्राप्त झाले. याच वर्षी सादर केलेल्या ' बॅरिस्टर ' या नाटकातील त्यांच्या ' राधाक्का ' च्या भूमिकेबद्दल प्रशस्तीपत्र मिळाले आहे. त्यांना त्यांच्या नाटय प्रेमी पिताजी श्री रतनसाव गिल्लरकार यांच्या कडून अभिनयाचे प्राथमिक पाठ मिळाले आहेत ' थँक यू मिस्टर ग्लड ' , निष्पाप " थेंब थेंब आभाळ ' अतिरेकी, ' पुत्रकामेष्टी ' ' बॅरिस्टर ' या सारख्या नाटकात त्यांनी महत्वाच्या भूमिका वठविल्या आहेत.

पंचकल्याणक प्रतिष्टा महोत्सवातर्फे सादर होत असलेल्या ' मैना सुंदरीची भूमिका वठवीत आहे. त्या आपल्या यशाचे श्रेय दिग्दर्शक श्री श्याम केंदार तसेच त्यांच्या सासू-सासरे व पती यांना देतात.

त्यांच्या नाटयक्षेत्रातील अभिनय कौशल्याबद्दल कौतुक व हार्दिक अभिनंदन. ' प्रतिपच्चंद्ररेखेवत् वाढावे गुणवैभव ' हीच शुभ कामना.

* *

WITH BEST COMPLIMENTS FROM

Center Point

S. T. D. P. C. O, I. S. D.

Ramnagar, Wardha

Prop. - Nilesh R. Chafle

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

स्व. श्री प्रभाकर [अप्पासाहेब] मुक्तागिरी पानगांवकर

जन्म : २१ मार्च १९३० **मृत्यु : १४ जानेवारी १९९५**

शनिवार १४ जानेवारी १९९५ रोजी अप्पासाहेबांचे अकस्मिकरित्या अपघाती निधन झाले. सैंतवाळ समाजाचे प्रेमळ सुविख्यात समाजसेवक निवर्तले.

सैंतवाळ समाजाचे श्रद्धास्थान असलेले आदरणीय व महान समाजसुधारक स्व. मुक्तागिरी नारायण पानगांवकर यांचे ते जेष्ठ सुपुत्र. १९०५ साली ठाकूरद्वार मुंबई येथे नाटकाचे पडदे, साईनबोर्ड व पेंटींग या व्यवसायास सुरवात करून "मेसर्स मुक्तागिरी अँन्ड सन्स" ही संस्था यथार्थपणे उभी केली. सैंतवाळ समाजापैकी मुंबईत व्यवसाय करणारी प्रथम व्यापारी संस्थेची मुहूर्तमेढ रोवली.

अविश्रांत मेहनत, कल्पकता, विश्वसनीय व्यापारीवृत्ती, पिताश्रींचा सल्ला या गुणांमुळे आपले बंधू स्व. राजकुमार यांच्या साह्याने ही फर्म यशाच्या शिखरावर नेण्याचे महान कार्य अप्पासाहेबानी केले. समाजसेवा, गुरुसेवा व समाजोन्नती करिता श्रम घेण्याचा वारसा पिताश्रीकडूनच घेतला. आपले बंधू राजकुमार यांचा स्वर्गवास झाल्यानंतर सैंतवाळ समाजाची संघटना असलेली "अखिल भारतीय दिगंबर जैन सैंतवाळ परिषद मुंबई" याच्या अध्यक्षस्थानाची धुरा अतिशय उदात्त भावनेने व जोमाने यांनी सांभाळली. संपूर्ण महाराष्ट्रात एवढे काम कधीच झाले नव्हते, तेवढे कार्य यांच्या कारकिर्दित झाले. फंड एक लाखाच्यावर यांनीच पोहचविला. आपल्या सहकार्याशी अतिशय प्रेमाने वागून संपूर्ण महाराष्ट्रात आपली छाप पाडली. यांच्या निधनाने समाजाची अपरिमित हानी झाली आहे. सैंतवाळ समाजाचे आशास्थान नाहीसे झाले आहे. महाराष्ट्रात दिगंबर जैन सैंतवाळ महासंघ, सैंतवाळ दिगंबर जैन मित्रमंडळ व आर्यनंदी सहकारी पतसंस्थाचे ते आधारस्तंभ होते.

स्व. मुक्तागिरींचा, स्व. प्रभाकर (अप्पासाहेब), स्व. राजकुमार (दादा), श्री सुरेश, श्री रमेश, स्व विजयकुमार व श्री प्रकाश असा हा बंधूचा मोठा परिवार गेल्या कित्येक वर्षापासून कार्यरत आहे. मनमिळावू सुविद्य पत्नी श्रीमती कमल यांच्या सहकार्यानेच अप्पासाहेबांनी संपूर्ण समाजात व परिवारात प्रेम जोपासले. अप्पासाहेबानंतर चि. प्रदिप, चि. प्रफुल्ल व चि. प्रशांत असे ३ सुपुत्र व एक सुविद्य कन्या चि. प्रणिता व तीन सुना नातवंडे आज गुण्या गोविंदाने यथार्थपणे जीवन क्रमीत आहेत.

१९०५ साली स्थापन झालेल्या मे. मुक्तागिरी पेंटर्सचे ते भागीदार होते. गेल्या काही वर्षापासून या फर्मचे सुत्रधार राहून सर्व जबाबदारी आपल्या बंधूच्या व स्वतःच्या सुपुत्रावर सोपवून समाजाकार्यास यांनी वाहून घेतले होते.

वाढविणे तुझ्या हाती नाही रे जाण निश्चित।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

अप्पासाहेब नाट्य शौकिन, कुस्ती-गीर, घोडदौड, पोहणे, मित्र जोडणे, लाघवी, व मृदुस्वभावी होते. अशा अप्पासाहेबांनी सर्व थरातील मित्र परिवार जोडला होता. प्रवासाच्या छंदामुळे संपूर्ण भारतभर व परदेश प्रवासही केला होता.

अशा या अजातशत्रू सुपुत्राचे अपघाती निधनाने न भरून येणारी हानी झाली आहे. आजोबा व आपल्या पिताश्रीचा समाज सेवा वारसा ह्यांचे सुपुत्र पुढे चालू ठेवतील या शुभ कामनेने आम्ही मित्र परिवारातर्फे श्रद्धांजली वाहत आहोत.

– कैलाश अ. रणदिवे
व मित्र परिवार, मुंबई.

हार्दिक शुभेच्छा !

सौभाग डिजाइन्स

★ आर्किटेक्स
☆ इंटिरियर डिजाइनर्स
★ स्ट्रकचरल डिजाइनर्स

अष्टभुजा मंदिरजवळ, धंतोली, वर्धा-४४२ ००१

फोन : ४५०१४

With Best Compliments From

Biswas Sales Corporation

Ind. Spares Sapplier

Gokulpeth, Nagpur

धर्म मंगल उत्कृष्ट अहिंसा तप संयम ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जैन मंदिर, रामनगर, वर्धा चे विश्वस्तांकडून प्राप्त देणगी

१) श्री अभयकुमारजी डोळस	अध्यक्ष	रू. २५००-००
२) श्री सुरेशचंद्र मांडवगडे	सचिव	रू. ५००१-००
३) श्री अनिलकुमार फुलंबरकर,	कोषाध्यक्ष	रू. ५००१-००
४) श्री महादेवरावजी फुलंबरकर	सदस्य	रू. ५००१-००
५) श्री बबनरावजी कहाते	-,,-	रू. ५००१-००
६) श्री सुदर्शनकुमारजी शहा	-,,-	रू. ५०००-००
७) श्री ॲड. सुरेशचंद्र गडेकर	-,,-	रू. ५०००-००
८) श्री पुरुषोत्तमजी चवडे	-,,-	रू. १०१-००

अन्य देणगीदारांची शुभनामावली

१) श्री मुलचंदजी बडजाते	रू. ५०००-००
२) श्री अशोक वि. भेलांडे, नागपूर	रू. ११,०५१-००
३) डॉ. श्रीमती सुलोचनाबाई करंजी, वर्धा	रू. १००१-००
४) श्री नरहरीपंत भुसारी, नागपूर	रू. ११११-००

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

दि. १५ जाने. १९९५ पावेतो स्विकृती प्राप्त नगद प्राप्त दातारांची शुभनामावली

सौधर्म इंद्र रू. ४१००० /-

श्री पुरुषोत्तमरावजी रोडे, वर्धा

ईशान इंद्र रू. ३१००० /-

श्री बबनरावजी फुरसले, वरोरा

कुबेर इंद्र रू. ३१००० /-

श्री मूलचंदजी बडजाते

माता-पिता रु. ११००१ /-

सौ. शोभाताई मोतीचंदजी शहाकार
डॉ. मोतीचंदजी गणपतराव शहाकार, वर्धा

यजमान रु. ११००० /-

श्री महादेवराव गोविंदराव फुलंबरकर, वर्धा

सानत इंद्र २१००० /-

श्री सुरेशचंद्र गोविंदरावजी सरोदय, वर्धा
सौ. इंद्रमाला सरोदय

माहेन्द्र इंद्र २१०००/-

श्री अशोकराव भगवानदासजी भागवतकर
सौ. मंदा भागवतकर, वर्धा

अन्य इंद्र ११००० /-

श्री विजयकुमार भाऊरावजी चतूर
सौ. वैशाली चतूर
श्री लिलाधर जिवंधरजी भुसारी
सौ. शांताबाई भुसारी
विनोदकुमार पद्माकरजी श्रावणे
सौ. क्षमा श्रावणे
श्री किशोर अण्णाजी चवडे
सौ' विजया चवडे

रत्न कलश रु. ७००१ /-

श्री पुरुषोत्तमजी रोडे
श्री नेमीनाथजी मोतीरामजी व्यवहारे
श्रीमती प्रतिभा भालचंद्र रोडे, अंजनगांव
सौ. अंजली अनिल फुलंबरकर, वर्धा

स्वर्ण कलश रू. ५००१ /-

श्री शिवकुमार पानाचंदजी रोडे, वर्धा
श्री वसंतराव नारायणराव पळसापुरे
श्री वसंतराव सदाशिवराव हनमंते
श्रीमती ललीताताई प्रभाकरराव जैन
श्री प्रकाश सुदर्शनजी शहा
सौ मालतीबाई कैलासचंद्र जैन, भाटापारा
श्री वसंतराव कहाते
डॉ. ए. पी. जैन, सेवाग्राम
श्री प्रभाकरराव सावळकर
श्री सुनिल बबनराव फुरसुले, मुंबई
श्री कैलाशजी रणदिवे, मुंबई

रजत कलश रु. २५०१ /-

श्री दिवाकर गोविंदराव मांडवगडे, वर्धा
श्री राजकुमार गंगारामजी जैन
व यांच्या मातोश्री श्रीमती मनोरमाबाई जैन
श्री जयकुमारजी बळीरामजी सरोदय, वर्धा
श्री धनपतरायजी भाई राधामोहन चंदोरिया, वर्धा
श्री सचिन राजेंद्र भागवकर
श्री सुधाकरराव शामरावजी पळसापुरे
श्रीमती सुलोचनाबाई शामरावजी कहाते
श्रीमती नलीनीताई शरदराव गडेकर
श्री प्रशांत रंगनाथजी चवडे
प्रा. विद्याधरजी उमाठे

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री मधुकरराव शामरावजी सावळकर, मुंबई
अँड सतीश पानाचंदजी रोडे
श्री देवेंद्र शामरावजी कहाते
,, कमलाकर रामभाऊजी ढोबळे
,, सोहनलालजी पाण्डये
,, चन्द्रकांत इन्द्रकुमार कापसे
सौ. शालीनी सुरेशचंद्र मांडवगडे
श्री दिलीप जयकृष्ण भागवतकर
,, नरेन्द्र मेंढे
,, सुभाषराव गव्हाणे
,, विनायकराव भुसारी
डॉ. प्रकाशचंद्र बालाजी पनवेलकर
श्री सतिश जयकृष्ण भागवतकर, औरंगाबाद
,, मनोहर हरिभाऊजी ढोबळे, वर्धा

कास्य कलश रु. १००१ /-

श्री विजयकुमार चंदनमलजी विनायकें, वर्धा
,, अनंतराव रामचंद्रराव सवाने, वर्धा
,, शांतीलालजी महादेवरावजी लसणे, वर्धा
सौ. शोभा नारायणराव भागवतकर, वर्धा
श्री दिवाकर विठोबाजी मानेकर, वर्धा
,, शिशुपालजी सावळकर
,, गौतमराव नारायणराव पळसापुरे
,, श्रीधरराव दादाजी फरसोले
श्रीमती आशाताई मनोहरराव भुसारी
,, सुमित्राबाई बापुरावजी भुसारी
श्री जयकृष्ण माधवराव भागवतकर

श्री लालचंद गुलाबचंदजी बडजाते
,, सुभाष विनायकराव भागवतकर
श्रीमती जनाबाई पांडुरंगजी इनसकर
तर्फे बाबाराव इनसकर
श्री रतनकुमार अभयकुमार टिकाईत
,, सुरेश महादेवराव कुकेकर
,, भैय्याजी नारायणराव पळसापुरे
श्रीमती राजमती नेमीनाथजी मांडवगडे
तर्फे महेंद्र मांडवगडे
डॉ. नंदकिशोर रामभाऊजी ढोबळे
श्रीमती विजयाताई क्षिरसागर
श्री सतिश वसंतराव बोडखे
,, जयकुमार पोफळी
,, दिलीपकुमार लखपतरावजी चंदोरीया
,, विकास गणपतराव पळसापूरे
,, मोहन जिनदासजी कहाते
,, प्रदीप पद्माकरजी चवडे
,, प्रकाशराव गडेकर
,, अरूणकुमार सोईतकर
,, वसंतराव माणिकराव शहाकार
श्रीमती अन्नपूर्णाबाई गोविंदराव मानकर
वायगांव
श्री निरंजन देवराव कवडे तर्फे
,, ताराचंद कवडे, वेरूळ
,, ताराचंद देवराव कवडे, येळाकेळी
,, मिलींद सावळकर, मुंबई
,, शशीकांत मोतीसाव शहाकार, चंद्रपूर
श्री देविदासजी मानमोडे वर्धा
,, नारायणराव बाबारावजी सावळकर
,, जयकुमारजी पळसापुरे
,, सुनिल भास्करराव दाणी

नसे स्वधीन जीवाच्या पराचे परिवर्तन ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

,, भास्करराव बापुरावजी महात्मे
,, बबनराव गुलाबसाव होटे
श्रीमती कमलताई वाशीमकर
श्री कृष्णराव सदाशिवराव हनमंते
,, सुरेशराव गुणवंतराव चाणेकर
,, संतोषकुमार माहोरे
,, विजयकुमार हिरालालजी होटे
,, विजयकुमार या. भागवतकर
,, विजयकुमार दादाजी कुटे
,, रमेशराव शंकरराव पांडवकर
,, अशोकराव गुणधरराव सावळकर
श्रीमती शालीनीबाई कृ. हनमंते, वर्धा
श्री बबनराव नेमासाव मैत्रे, वर्धा
,, महादेवराव चवडे, वर्धा
,, विकास सूदर्शनजी शहा, वर्धा
,, फत्तेचंद जैन
,, हिन्दभुषणजी उमाठे
सौ. मिनाक्षी मनोहरराव मानमोडे
श्री रतनलाल गुलाबचंद पांडे
सौ. कविता दिलीप भागवतकर
श्री प्रदिप गंगाधरराव पंचभाई
सौ. सुलोचनाबाई अभयकुमार डोळस
,, पुष्पाताई सुरेशचंद्र गडेकर
,, इंदिराबाई बबनराव कहाते
,, अंजली अनिल फुलंबरकर
,, निर्मला वसंतराव भाग्यवंत
,, अर्चना वसंतराव भाग्यवंत
श्री रामभाऊजी घाटोडे
,, सुरेंद्र हिरालालजी टिकाईत
,, नामदेवराव नखाते
सौ. सुनंदा सुरेश भाग्यवंत
श्रीमती कमलाबाई अंबादासपंत भाग्यवंत
श्री मदनराव अवथनकर
,, दिलीप श्रीधरराव पळसापूरे

,, प्रभाकरराव मुद्दलकर, शेगांव
,, प्रभाकरराव लक्ष्मणराव बोबडे,
मस्कासाथ, चुनाओळी, नागपूर
श्रीमती कुसूमताई भुसारी, सुचित्रा, नागपूर
श्रीमती सुहासिनी शिशुपाल देशमुख
हनुमाननगर, नागपूर
श्री वामनरावजी येळवटकर
,, जयचंद नागोराव फुलंबरकर
श्रीमती सुमित्राबाई सुधाकरराव सावळकर
अमरावती
श्री भैय्यासाहेब मारवडकर, नागपूर
श्री मधुकरराव तानबाजी भुसारी, नागपूर
सौ. निर्मला विजयकुमार वेखंडे, नागपूर
सौ. निता चंद्रकांत वेखंडे, नागपूर
सौ. संगीता राजकुमार वेखंडे
सौ. हर्षा शरदकुमार वेखंडे, नागपूर
श्री अरुणकुमार गो. पोहरे, नागपूर
,, मधुकरराव भुसारी, नागपूर
,, प्रभाकरराव मखे, नागपूर
,, राजेंद्र पानाचंदजी रोडे, नागपूर
,, राजेंद्र दिगंबरराव मखे, नागपूर
,, विनोद महात्मे, नागपूर
,, मधुकरराव मखे, नागपूर
,, महावीरजी अन्नदाते, नागपूर
,, रामचंद्रराव पांडवकर, नागपूर
,, अतुल काटोलकर, नागपूर
,, हरिशचंद्र कासलीवाल
सौ. किरण खेडकर
श्री जयपाल येळवटकर
सौ. विनया विजयकुमार कस्तुरे, अमरावती
श्री देवरावजी पोहरे, पुलगांव
श्री रमेशकुमार पाटणी, पुलगांव
श्री निर्मलकुमारजी पाटणी, पुलगांव

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री सुभाषराव मचाले, नागपूर
सौ. सरलाबाई किसनलालजी मांडवगडे, नागपूर
श्री पुष्पदंत महादेवराव नखाते
सौ. वनीता विजयराव मांडवगडे, नागपूर
श्री मधुकराव विटाळकर, नागपूर
,, संजय मधुकरराव विटाळकर, नागपूर
,, रमेश कहाते
,, बाळासाहेब मखे, अमरावती
,, रत्नाकरजी मानेकर, अमरावती
,, सुधाकरराव फरसोले, अमरावती
,, इंद्रकुमार रोडे, वर्धा
,, पी. के. कस्तूरें, अचलपूर
सौ. आशाताई प्रदीपराव माहुले
श्री धन्यकुमार या. भागवतकर
,, शांतीदासजी फुरसुले, मुंबई
,, वसंतराव आगरकर, मुंबई
,, रविंद्र रंगनाथजी चवडे, मुंबई
,, विजयकुमार संघवी, मुंबई
,, दिनकरपंत सावळकर, मुंबई
,, शेखर गडेकर, मुंबई
,, मनोहरराव येलवटकर, मुंबई
,, माणेकचंद महादेवराव जैन, गोंडपिपरी

ताम्र कलश रू. ५०१ /-

श्री देविदासजी रोहणे, वर्धा
,, विनोद सरोदय, वर्धा
,, वामनराव येळवटकर, वर्धा
,, सुभाषराव साखरे, नागपूर
सौ. विमल दिगंबरराव बिबे, नागपूर
श्री वसंतराव सरोदय, बुटीबोरी
,, प्रभाकरराव वाकेकर, महाल नागपूर

,, विजयकुमार कस्तूरे, निरी नागपूर
,, अशोकराव उदोले, वर्धा
,, मधुकरराव वाकेकर, नागपूर
,, प्रदीप गो. पोहरे, नागपूर
. राजेंद्र गो. पोहरे, नागपूर
सौ. रेखा नरेंद्र भागवकर, नागपूर
श्री उल्हास दामोधरजी शेंडेकर, नागपूर
,, मनोहरराव धोपाडे वर्धा
,, अक्षय अभयकुमार डोळस, पुलगांव
,, वसंतरावजी कुकेकर, पुलगांव
,, प्रकाश वामनराव पोहरे, पुलगांव
सौ. समिता महेन्द्र पोहरे, पुलगांव
श्री जयंत वामनरावजी पोहरे, पुलगांव
,, सतीश भाऊरावजी बन्नोरे पुलगांव
,, किशोरकुमारजी अभयकुमारजी बन्नोरे पुलगाव
,, देविदासपंत बेलगावकर, यवतमाळ
, राजाभाऊ डोणगांवकर, कारंजा लाड
,, रविंद्रसावजी चवरे, कारंजा लाड
सौ. कमलाबाई फुरसुले कारंजा लाड
,, सर्वमंगल प्रतिष्ठान तर्फे
,, माणिकचंदजी चवरे, कारंजा लाड
,, प्रमोदसावजी चवरे कारंजा लाड
,, शरदराव माणिकराव मचाले, नागपूर
,, सुहास क्षीरसागर, राजूरा
,, जिनदासजी भुसारी, नागपूर
,, केवलचंदजी माहोरकर, कोंडोली
,, अशोकसावजी होटे, मंगरूळपीर
सौ. इंदुताई मखे, अमरावती
श्री विजयकुमार सरोदय, अमरावती
सौ. गुणमाला माणिकचंदजी हजारे, अमरावती
श्री सुभाषराव महाजन, अमरावती
श्री मनोहरराव खंडारे, दर्यापूर

परिवारी कडू गोड तुला वाटे निरंतर ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

ॲड. रविंद्रकुमार पेंढारी अंजनगाव
श्री विवेक मगन संगई
„ देविदासपंत अन्नदाते, अचलपूर
„ अशोक फरसुले, पुसद
„ पवनकुमार चिंतामणराव जैन
सौ. त्रिशला भरत नगरमाईक
सौ. चित्रलेखा प्रफुल्लकुमार आहाके
श्री सुभाषचंद्र पळसापुरे धामणगांव
„ हरिश्चंद्र हिराजी शहाकार, यवतमाळ
„ निलेश अशोक लाड, वर्धा
श्रीमती जोतीबाई प्रकाशचंद जैन, मुंबई
श्री केशरनाथजी जैन, मुंबई
श्री जयकुमार भगवानजी बिडकर, मुंबई
„ वसंतराव मसाळकर, हिवरखेड
„ प्रकाशराव चिमुनकर, वरोरा
„ अशोकराव बेलसरे, चंद्रपूर
श्रीमती कमळदेवी झांजरी
श्री पद्माकरराव परसखेडकर
„ मधुकर भुसारी
„ शरदराव राजने
„ लालचंदजी सोनटक्के, गोंडपिपरी
„ गजानन सितारामजी ढोबळे

सामान्य कलश रु. २५१/–

श्रीमती शांताबाई उबाळे, वर्धा
श्री रुपकमल बाबुरावजी मूठमारे, नागपूर
„ शांतीलाल माणिकसा संगई,
मिनर्व्हा नर्सरी, नागपूर
„ रमेश माणिकराव साखरे
„ भुपेन्द्र मखे – नानू
„ अशोक भगवानसा लाड
„ प्रभाकरराव भुसारी, बुटीबोरी
„ नानासाहेब महाजन, नागपूर
„ सुधाकरराव सावळकर
„ अण्णाजी सरोदय, बुटीबोरी
सौ. ज्योत्सना शशिकांत महाजन अकोला
श्री नागेंद्र चंपतराव धोपाडे पुलगांव
„ पी. जी. गडेकर
„ लिलाधरजी गुलालकर
„ नरेश हनमंते
„ अशोक देवरावजी पोहरे
„ धन्यकुमारजी बन्नोरे
„ अरुणकुमार देवलालजी बन्नोरे
„ राजाभाऊ बदनोरे
„ विनोदकुमार बदनोरे
„ मनोहररावजी बदनोरे
„ कमलाकरराव बदनोरे
„ रामभाऊजी काळे
„ सुबालालजी सोनी
„ रमेशचंद्रजी बन्नोरे
„ प्रभाकरराव पोहरे
„ नरेशराव चवडे देवळी
„ वर्धमानजी माळोदे
„ नारायणराव आगरकर, कारंजा लाड
„ अशोकसावजी चवरे
„ निरंजनजी रुईवाले
„ निरंजनजी म्हसाळकर
„ सुभाषचंद्र फुरसुले
„ शिशुपालसावजी चवरे
„ राजकुमारसावजी चवरे
„ विद्युलसावजी डोणगांवकर
„ गजकुमारसावजी रुईवाले
„ शशिकांतसावजी चवरे
„ प्रदिपराव बोंद्रे
„ मनोहररावजी डाखोडे
श्रीमती शांताबाई चवरे
श्री सुधीर केशरीचंदजी मेघळ, वर्धा

या अति दीर्घ संसारी मेला तू रे अनेकदा।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

,, सुरेशराव सोनटक्के, राजूर
" गुणधरराव भागवतकर, नागपूर
" दिलीपकुमार मनोहरलालजी जैन, अकोला
" दिलीप इंगोले
" गुलाबराव सोनासा होटे
" अनिलकुमार बाबुसा येगुल, मानोरा
" विजयकुमार माणिकसा रवने, कोंडोली
" नरेंद्र माणिकसा रवने
" माणिकसावजी कोहाळे कुपटा
" चंदनसावजी रोठे, मानोरा
" प्रेमचंदसावजी एळवणकर नगकवपीर
" विजयराव गिल्लरकर, अमरावती
" विलासराव रामबागकर
" मोहन आगरकर, दर्यापूर
" शरदचंद्र शिवरकर, शिवर
" सूरेशराव कस्तुते, अंजनगांव
सौ. वैशाली राजनकुमार रोडे
श्री निर्मलकुमार खंडारे
" अण्णा कमल संगई
" जगदीश येसु संगई
" सुदर्शनजी टोपरे
" अनिल कुमार वरुडकर, दर्यापूर
" डी. डी. बैल, परतवाडा
" रामभाऊ अण्णाजी आगरकर
" प्रभाकरराव महादसा रवणे, पुसद
सौ. विजयश्री उल्हासराव आहाळे
श्री श्रीकांत नानासाहेब नामत्रोस
" राजेंद्रकुमार माणिकसा आहाके
" सुभाष कमलसा गोरे
" वसंतराव दगडसा डहाके
" भास्करराव बाबूसाव नाकले
" माणिकचंद देवमनसा कान्हेड
" मधुकरराव राजाभाऊ येवल
सौ. शकुंतलाबाई राजेंद्र भिसीकर
श्री अनिलकुमार हनुमंते, यवतमाळ
" मोतीसावजी खंडारे, वरोरा
" कस्तुभ माणिकराव नगरनाईक
" अरविंदराव पोद्दार
श्रीमती शांताबाई शिंगतकर, चंद्रपूर
ॲड. सौ. माधुरीबाई सावळकर
श्री सुरेंद्रकुमार महाजन
" देवेंद्रकुमार आगरकर, वर्धा

आहारदान

श्री अनिलकुमार फुलंबरकर वर्धा
सौ. उषा राजेंद्र भागवतकर
श्री जिनदासजी कहाते
श्रीमती नमुताई गोपाळराव सावळकर
" सुमित्राबाई बापुरावजी भुसारी
श्री दिवाकर विठोबाजी मानेकर
सौ. सुमनताई वसंतराव कहाते
श्री प्रशांत रंगनाथजी चवडे
सौ. कल्पना रमेशराव फरसोले
" शालिनीताई शिशुपाल सावळकर
" निता विजयकुमार देवळीकर
" निलिमा दिनेश माहुरे
श्री सोनासावजी वाकेकर
" नेमीवंतजी फुरसुले
" अभयकुमार नेमीवंत फुरसुले
" पुरुषोत्तमरावजी रोडे
श्रीमती आशाताई मनोहरराव भुसारी
श्री गिरीश विनायकराव पोहणे
सौ. सुलोचनाबाई वसंतराव पळसापूरे
श्री मधुकरराव वासे, नागपूर
श्रीमती अन्नपूर्णाबाई गोविंपराव नानकर
" सुभद्राबाई जिवंधरजी उदोले

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री राधामोहन भजनलालजी चंदोरिया
" सुहास विनायकरावजी काळे
श्रीमती राजमती नेमिनाथजी मांडवगडे
श्री सुधाकर रमेशचंद्र कहाते
" विनायकराव रोहणें
सौ. निर्मलाबाई विनायकराव देवस्थाळे सिंदी
श्री निकेश त्रिलोकचंद माहोरे
श्रीमती वसंतीबाई भजनलाल चंदोरिया
श्री मनोहरराव हरिभाऊ ढोबळे
सौ. शांताबाई सुरेशराव पळसापुरे
सौ. सुषमाताई किशोरराव कहाते
श्री विनायकराव भागवतकर
" रमेश महादेवराव कुकेकर
" जयकुमारजी पोफळी
सौ. प्रभावतीबाई धोपटे
श्रीमती सुलोचनाबाई जैन
श्री नानाजी नथ्थोबाजी कहाते
श्रीमती कमलाबाई भाग्यवंत
श्री अशोकराव भाऊरावजी काळे
कु. मोना सुरेशचंद्र गडेकर
श्री प्रदीप लक्ष्मणराव उबाळे
सौ शशीकलाबाई जयकुमारजी सरोदय
श्री राजेन्द्र देवीदास रोहणे
श्रीमती इंदिराबाई बळवंतराव सोनुने
सौ. आशाताई राजकुमार जैन
श्रीमती कमलाबाई कहाते
श्री दिलीपकुमार लखपतराय चंदोरीया
सौ. सुनंदा विरेन्द्र कहाते
श्री सचिन भैय्याजी पळसापूरे
" गौतमराव पळसापुरे
" विठ्ठलरावजी डबरे
सौ. रजनी विजयराव शेंडे
सौ. नलीनीताई बबनराव कुकेकर

कु. राज जयेन्द्र सेठ, राजकोट
सौ, निशा किशोरराव बेलसरें
श्री मनोंज चंद्रकांत उदोले
" चंद्रकांत जिवंधरजी उदोले
सौ. शोभा सुरेन्द्र भागवतकर
कु. निखील सुदनकुमार कुटे
श्रीमती शांताबाई उबाळे
सौ. पुष्पाताई सुधाकरराव पळसापुरें
" शोभाताई प्रकाशराव गडेकर
श्री दिवाकरराव उदोले
" प्रवीन उदोले
श्रीमती भागिरथीबाई भागवतकर
" संध्या होटे
श्री अजीत विद्याधरजी उमाठे
सौ शुभांगी किशोरराव विटाळकर
श्रीमती रमाबाई पानाचंदजी रोडे
श्री अशोकराव गुणधरजी सावळकर
" नारायणराव भागवतकर
सौ. सरिता राजेंद्र व्यवहारे
श्री प्रकाश झोपाटे, वर्धा
सौ, शोभा अरूणराव सोईतकर
श्री अनिल कमलाकरजी अवथनकर
" वर्धमानजी माळोदे
" विजयकुमार या. भागवतकर
डॉ. सुलोचनाबाई करंजी
श्री अशोक उदोले
" सुधीरचंद्र लक्ष्मणराव राईकवार
श्रीमती कृष्णराव उदोले
श्री वसंतराव भाग्यवंत
" फत्तंचंद जैन
डॉ. प्रकाशचंद्र जैन
श्री. प्रभाकरराव सरोदय, बुटीबोरी
" वसंतराव बडनेकर

नसे स्वधीन जीवाच्या पराचे परिवर्तन ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री वामनराव मचालें, बुटीबोरी
" पुरुषोत्तमराव सरोदय, नागपूर
" हरिश्चंद्र कासलीवाल
" दिनकरराव सुदामकर, शेगांव
" अजय आगरकर, शेगांव
" देवरावजी
" जयपाल येळवटकर
" मयुर मेडिकल्स, पुलगांव
" दिलीप बापुरावजी भुसारी
श्रीमती शशिकलाबाई गडेकर, यवतमाळ
श्री जगदीशचंद्र काळे, कारंजा
" सितारामजी चुंबबे
" देवलालसावजी रुईवाले
सौ. कमलाबाई रुईवाले
श्री बाबूलाल शांतिनाथ
" मनोहर सावजी हिवसे, नागपूर
" प्रभाकरराव उदापूरकर, अमरावती
" दिवाण भागवतकर, अमरावती
डॉ. सितारामजी कस्तुरे, अमरावती
श्री आर. डी. बंड
" बी. कें. बेलोरकर, अमरावती
" विजयकुमार डाहाके, पुसद
" भगवानसा बाबूसाव वारके, पुसद
" अमनकुमार बलीरामजी महाजन
सौ. सुधाताई माणिकचंद मोहीकर
श्री गुलाबराव बाबाराव डोडा
" दिनकर कासीराम वायकोस, पुसद
" नंदकुमार नेमीनाथ वायकोस
प्रा. सुरेंद्र आहाके, पुसद
श्री सत्यकुमार वर्धमान आहाके, पुसद
" सुयोग विनीस डोणगांवकर, पुसद
" वर्धमान नेमासाव गवले, पुसद
श्रीमती लक्ष्मीबाई चंदनसा आहाकें, पुसद
" मनोरमा धनपतराव चंदोरिया

श्री रमेश गोविंदराव खंगार
श्रीमती शशिकलाबाई गडेकर, यवतमाळ
श्री रमेश मुक्तागिरी पानगावकर, मुंबई
" रविंद्र रंगनाथजी चवडे
" हिरालालजीपंत
श्रीमती जानकीबाई उबाळे
श्री राजीव फरसोले, वरोरा
" महादेवबाबू अड्डरकर, वणी
" प्रा. सुरेशचंद्र महाजन, वणी
" विजयकुमार अड्डारकर
,, प्रकाशराव बोडखे चंद्रपुर
,, भाऊरावजी उनोने
,, डॉ. महावीरजी सोईतकर
,, रमेशराव कस्तुरे
,, सुदर्शनलालजी जैन
,, नरेशचंद्रजी जैन
,, शांतिलालजी वारकरी, गोंडपिपरी
,, रामदासजी सोनटक्के
,, मिलींद काशीनाथ जैन, सावदा
,, हरीश टी कंपनी, सावदा
,, जिनदास दिगंबर जैन सावदा
,, महावीर आदिनाथ चतुर, सावदा
,, नेमीनाथ दिगंबर पांडव, सावदा
,, जयपाल शांतिनाथजी जैन
,, राजेराम सोनू जैन
,, चंद्रकांत भास्करराव जैन
,, हिरालाल छबीलदास जैन
,, भाऊलाल ओंकारदास जैन
श्रीमती शांताबाई अंबादास इलुरकर, वर्धा
श्री मोतीसा रामाजी भागवतकर, वर्धा

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

भ. महावीर निर्वाण महोत्सव

महावीर मोक्षा गेले
आनंदे जय जय बोला ।।
श्री वीर सिद्ध प्रभु बनले
सन्मति कृतकृत्य जाहले
जय घोष त्रिभुवनी उठला ।। आनंदे ।।
त्रिशला सुत मुक्त जहाले
देवांचे देवचि बनले
सर्वांना हर्ष जहाला ।। आनंदे ।।
करूनी निर्वाण महोत्सव
अति प्रसन्न झाले देव
जन सागर तृप्त जहाला ।। आनंदे ।।
धरणीवर स्वर्ग उतरला
भक्तीचा पाऊस पडला
मुक्तीचा अर्थ समजला ।। आनंदे ।।
भूमाता कृतार्थ झाली
प्रभूपदे रज पूज्य जहाली
हा निसर्ग सुरभित झाला ।। आनंदे ।।
पावापूर पावन झाले
मंगलमय तीर्थ जहाले
धर्माचा विजय जहाला ।। आनंदे ।।
कर्माष्टक चूर्ण करूनी
निज विकास पूर्ण करूनी
मुक्तीचा पथ दाखविला । आनंदे ।।
भगवंत दयाधन दाता
जिनवाणी जग जनमाता
सन्मार्ग दावि जीवाला ।। आनंदे ।।
प्रभुयश गुण गाऊ सारे
जिनशासन पाळू सारे
सोडुनी पाप कर्माला ।। आनंदे ।।

नागपूर **मधुकर गडेकर**

मिळो शुभाशिष मंगल पावन

दर्शन प्रभुचे घेऊ चला ।
तीर्थंकर श्री वीर जिनांचा
पंचमहोत्सव पाहू चला ।।
आदि–शांति प्रभु वीर जिनेश्वर
अशांत जीवा शांत करी ।
दर्शन त्वाचे अनुपम सुंदर
षड रिपु दोषा दूर करी ।। १ ।।
विदर्भ आणिक मराठवाडा
महाराष्ट्र हा एक असे ।
काळी माती मोती पिकवी
संत महंता पिवितसे ।।
असंख्य तार नभी चमकती
परि शुक्राचा एक दिसे ।
आर्यनंदि मुनि गुरुवर मंगल
करोडगिरिचा कोट दिसे ।। २ ।।
भाविक जनता जिनधर्माची
उन्नत व्हावी ध्यास दिसे ।
तीर्थरक्षणा यत्न प्रयत्ना
आर्यनंदि गुरु करीतसे ।।
मुनिदीक्षेचे पसत्तीसावे
वर्ष असो हे भाग्याचे ।
मनी मनीषा नित्य निरंतर
वर्ष ठरो कल्याणाचे ।। ३ ।।
तन मन धन हे अर्पण करितो
मिळवाया सुख शांती ।
स्वाध्यायाने अभ्यासाने
वाढाया निज शक्ती ।।
वंदन करितो भाव भक्तिने
आर्यनंदि गुरु चरणा ।
मिळो शुभाशिष मंगल पावन
यशवंता भक्त जना ।। ४ ।।

अकोला **यशवंत इंगोले**

5169

परिवारी कडू गोड तुला वाटे निरंतर ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आमच्या शुभ कामना

महावीर ग्रामीण सहकारी पतसंस्था
मर्या. मालेगांव

र. नं. १२०३ ता. मालेगांव जि. अकोला

श्री चैतन्यकुमार वामनसा भुरे — अध्यक्ष
श्री श्रीकुमार नारायणसा टिकाईत — उपाध्यक्ष

हार्दिक शुभेच्छा

विशा कृषी केंन्द्र

फोन ३४७९
३८७९

१९, मोहता मार्केट, वर्धा

TRINITY Food Products
C-57 MIDC WARDHA
☎ 3819

आमच्या शुभ कामना

श्री ज्वेलर्स, वर्धा

महात्मा गांधी रोड

सोने चांदीचे व्यापारी

प्रो, प्रा. संजय ढोमणे

आमच्या हार्दिक शुभेच्छा

विजय स्केल रिपेअरींग वर्कशॉप

सर्व प्रकारचे वजन कांटे विक्री व दुरुस्ती
राजकला टॉकीज रोड, वर्धा

प्रो. भोळे

कारागार असे देह चौकीदास सुतादिक।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

Unique Traders

Mahatma Gandhi Road, Near Saibaba Mandir WARDHA

Dealrs In : Stationary, School Books, Engineering Materials, Sports, Presntation Articles

Saifee Gas Agencies

Mhadeopura, Near Arco Roadways, WARDHA

Dealer : Indo Flames, Nagpur

With Best Compliments From

G. V. Kulkarni

2/25 Sachin Society, Mithgaon Road, Mulund (E) Bombay - 400 081

आमच्या शुभ कामना

डि. एस. इलेक्ट्रीकल्स

वसंत टॉकी.ज जवळ, वर्धा - ४४२ ००१

मोटर रिवायडींग व रिपिरींगचे कामे केल्या जाईल.

याचे भान नसे ज्याला त्याहुनी मूर्ख कोणता ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव

स्वागत समिती

स्वागताध्यक्ष – श्री मुलचंदजी बडजाते

सर्वश्री १ राजेंद्र भागवतकर २) प्राचार्य विद्याधर उमाटे ३) बबनराव कहाते
४) अभयकुमारजी डोळस ५) बंसीलालजी पाटणी ६) अविनाश मेघाळ
७) रतनलाल पहाडी ८) आनंद जैन ९) राजेश भुसारी
१०) संजय सव्वालाखे ११) अमोल फुलंबरकर १२) कु. मोना गडेकर
१३) अर्चना टिकाईत १४) कु. कविता रोडे १५) कु. निकीता जैन

पुजा विधान समिती

समिती प्रमुख – श्री अभयकुमारजी डोळस

सर्वश्री १) विनायकराव भुसारी २) शिवकुमारजी रोडे ३) सौ. स्नेहप्रभाताई शहा
४) सौ. उषा भागवतकर ५) शालीनी मांडवगडे ६) विनायकराव भागवतकर
७) नारायणराव सावळकर ८) सौ. सुलोचनाबाई फुलंबरकर ९) जयकुमारजी पळसापुरे
१०) श्रीमती कमलाबाई चवडे ११) रतनलाल टिकाईत १२) श्रीमती सुलोचना जैन
१३) महेन्द्र मांडवगडे १४) योगेश भुसारी १५) निशांत मांड़वगडे
१६) अमीत फुलंबरकर १७) उज्वला पोहरे १८) निलीमा भागवतकर
१९) संगीता चंदोरिया २०) प्रिती कासलीवाल २१) कु. रूपाली बडजाते

प्रवचन स्वाध्यय समित्ती

प्रमुख – श्री माणिकचंद धनुष्कर

सर्वश्री १) जयकुमारजी पोफळी २. राजेंद्र भागवतकर ३) विद्याधरजी उमाठे
४) ललीताताई उमाठे

अर्थ समिती

प्रभुख – श्री अनिल फुलंबरकर

सर्वश्री १) अशोक भागवतकर २) मुलचंदजी बडजाते ३) पुरुषोत्तमजी रोडे
४) मनोहर ढोबळे ५) सुरेश गडेकर ६) बबनराव बजाज
७) कुलभुषण रोडे ८) सुदर्शनजी शहा ९) विनायकराव भुसारी
१०) अभयकुमार डोळस ११) पद्माकर चवडे १२) बबनराव कुकेकर
१३) निलेश भागवतकर

घृणा असावी नित पापाची, कधी न पाप्याची ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

सांस्कृतिक कार्यक्रम समिक्षा

प्रमुख – श्री कुलभूषण रोडे

सर्वश्री – रामभाऊजी घाटोडे, सौ. सुभद्रा फुलंबरकर, राजेश भागवतकर, सौ. शोभाताई सोईतकर, साधना बन्नोरे, मदनकुमार अवथनकर, श्रीकांत रोडे, शिल्पा खेडकर, सुषमा कहाते, प्रकाश खेडकर, सौ. अंजली फुलंबरकर, राजेश रोडे, शिल्पा फरसोले, सुहास कहाते

निवास व्यवस्था

प्रमुख – श्री महावीर पाटणी

सर्वश्री – देवेन्द्र बडजाते, सुभाष गव्हाने, अमरेश सोईतकर, अनंतराव सवाने, मनिष कासलीवाल, विरेन्द्र भुसारी, सौ. आशाताई पाटणी, आकाश श्रावणे, दिपक भाग्यवंत, नामदेराव नखाते, बबन सरोदे, सुदेश चाणेकर

भोजन समिती

प्रमुख – श्री त्रीलोकचंद पाटणी

सर्वश्री – पद्माकर क्षिरसागर, सौ. प्रमिलाबाई सोईतकर, सुभाष गव्हाने, अनिल अवथनकर, सुरेश श्रावणे, विवेक भुसारी, राधामोहन चंदोरिया, दिप्ती कासलीवाल

परीवहन

प्रमुख – श्री दिलीप भागवतकर

सर्वश्री नामदेवराव नखाते, राहुल अवथनकर, सुरेश बजाज, प्रशांत चवडे

बिछायत व्यवथा

प्रमुख – श्री पुष्पदंत नखाते

सर्वश्री विजय होटे, अशोक सव्वालाखे, अरुण सोईतकर, दिवाकर उदोले, विनोद चवडे

विद्युत व्यवस्था व सजावट

प्रमुख – श्री वसंतराव भागवतकर

सर्वश्री – अविनाश कहाते, प्रशांत बोडखे, सत्तीस बोडखे, सतीस भुसारी, गजानन येळवटकर

पाणी व स्वच्छता

प्रमुख – श्री आनपाण बाबु

सर्वश्री – सुधीर फरसोले, देवीदास रोहणे, सुभाष भागवतकर

करावे कल्याण जाशील सर्व सोडून ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

मंडप व सजावट

प्रमुख – घनश्याम सावळकर

लर्वश्री – विनोद सरोदय, सुरेन्द्र भागवतकर, दिवाकर उदोले, शेखर गडेकर, किशोर कहाते, सचिन भागवतकर, अजय कहाते, संजय पोहरे

प्रचार समिती

प्रमुख – श्री सुदर्शन शहा

सर्वश्री – जयकुमारजी फरसुले, अंबादासजी नेटके, अनिल अवथनकर, दिलीप भागवतकर, भालचंद्र नेटके, मनोहरलाल जैन, विरेंद्र अवथनकर, विनोद चोरडीया

दूरसंचार व सुरक्षा

प्रमुख श्री अनिल फरसोले

सर्वश्री जयपाल येनटकर, दिलीप जयकृष्ण भागवतकर, दिलीप भुसारी, अरूण चवडे, विकास पोहरे

स्वास्थ समिती

प्रमुख डॉ. जयंतराव जुननकर

सर्वश्री डॉ. संजय धनुष्यकर, डॉ. श्रीमत्ती सुलोचनाबाई करंजी, डॉ. अशोक बिरबल जैन, भालचंद्र नेटके, डॉ. मोतीचंदजी शहाकार, सुलोचनाबाई जैन, डॉ. सौ. जुननकर, रूपेश आगरकर

स्मरणिका समिती

संपादक प्रा. विद्याधरजी उमाठे

सर्वश्री प्रा. अजय फुलंबरकर, अनिल फरसोले, सुदर्शनजी शहा, प्रा. प्रकाश शहा, सुधीर कहाते, नितीन भागवतकर, अभिजीत सोईतकर

महिला समिती संघटन

प्रमुख सौ. शालीनीताई काळे

सर्वश्री आकाश श्रावणे, मनिष कासलीवाल, कु. वैशाली बडजाते

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

शोभायात्रा समिती

प्रमुख श्री वसंतराव भाग्यवंत

सर्वश्री दिवाकर उदोले सुरेन्द्र भागवतकर नंदिनी टिकाईत प्रशांत भागवतकर
प्रवीण उवोले संदीप मांडवगडे

इंद्र व्यवस्था

प्रमुख श्री शिवकुमारजी रोडे

सौ. प्रेमलता रोडे सौ. सुमन उदोले श्री विनायकराव भूसारी

स्वयंसेवक समिती

प्रमुख अजय फुलंबरकर

सर्वश्री सुधीर कहाते श्रीकांत रोडे सुनिल मांडवगडे राजकुमार चवडे
पीयुष चवडे संजय सव्वालाखे शेखर भागवतकर रुपेश आगरकर
अमित फुलंरकर विनोद चवडे

With Best Compliments From

H. M. P. Sales Corporation

All Types of Bearing & V-Belts

44, Nagdevi Cross Lane, 3rd floor, Bombay 400 003

कोण असे तुझा पुत्र कोणती धनसंपदा

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आमच्या हार्दिक शुभेच्छा !

साधना लिथो ऑफसेट वर्क्स

मलटीकलर फोटो ऑफसेट प्रिंटर्स,
सावळकर भवन, सुभाष रोड,
नागपूर – ४४० ०१८

ग्राम : साधना फोन– ७२९२३३

प्रो. मनोहर सावळकर
B.Sc; B Sc. (Tech)

सुमीत पॉली पॅक

मनोहर सदन, ४ रामबाग रोड,
गणेशपेठ लेआऊट, नागपूर– ४४० ०१८

फोन – ७२४२१८

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभेच्छा !

श्री महावीर
गृहनिर्माण सहकारी संस्था

केळकर वाडी, वर्धा

प्रकाश वकारे
अध्यक्ष

अनिल केवलिया
मोरेश्वर कावळे
सचिव

उल्हास साबळे
कोषाध्यक्ष

आणि सदस्य गण

With Best Compliments From

☎ 521636, 525927

Travel Links Courier

502-511-A Lokamat Bhavan, Wardha Road, Nagpur

Branch - Saraf Line, Wardha

- 1991 We Start our Courier Service for Corporate Companies
- In time we won their faith and Started 24 Hours outstation delevery Service
- Progress being our forte we have ventured in the field of travel, by becoming an.
- We are offering Door to Door Delivery Serivce of ticket for you Convenience
- Authorised Ticketing Agent. for - **Indian Airlines Ltd.**

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

S. Jaswantsing

Oberai

Contractor

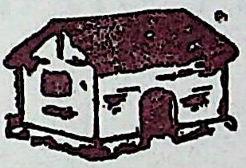

Yavatmal

परीवारी कडू गोड तुला वाटे निरंतर ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आमच्या हार्दिक शुभ कामना

ॐ

मेसर्स

डी. एच. खंडेलवाल

नव काँग्रेस नगर

अमरावती

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

ॐ

Shri Om

Co-operative

Labour Society Ltd.

Bombay

याचे भान नसे ज्याला त्याहुनी मूर्ख कोणता ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

सुंदर हार्डवेअर

मेन रोड, वर्धा

☎ S. 2045
R. 2635

अधिकृत विक्रेता : Authorised Stockist

1) Asian Paints,

2) Tullu Pumps

3) Techmo Pumps

4) Ellen Pumps

5) Sharp Pumps

6) Kisan & Prince SWR

Drainege & Agriculture

Pipes & Fittings

परीवारी कड्डू गोड तुला वाटे निरंतर ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आमच्या हार्दिक शुभकामना

परस्परोपग्रहो जीवानाम

व्ही. जी. देशमुख

बिल्डर्स ॲन्ड डेव्हलपर्स

प्रा. लि.

नागपूर

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

Gannon Dunkerley
& Co. Ltd.

परस्परोपग्रहो जीवानाम्

Bombay Mutual Annexe

Rustom Sidhwa Marg, Fort,

Post Box No. 1227

BOMBAY - 400 041

करावे कल्याण जाशील सर्व सोडून ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

WITH BEST COMPLIMENTS FROM

L. C. Gurubaxani

Engineers & Contractors

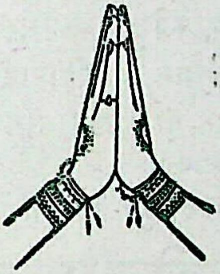

Plot No. 33

Kadbi Chok ,

Nagpur

☎ 531364 , 538547

या दिर्घ संसारी मेला तू रे अनेकदा ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आमच्या शुभ कामना

फोन : 723432

मॅचवेल

४, राधाकृष्ण अपार्टमेन्टस

कल्याणेश्वर मंदिर के सामने, महाल, नागपूर

विक्रेता : फ्राक, बाबासुट, सलवार सुट, मीडी, गाऊन, टॉप, स्कर्ट, पॅन्ट, शर्टस्.

हार्दिक शुभेच्छा !

चव्हाण मशिनरी स्टोअर्स, वर्धा.

ऑईल इंजीन, इले. मोटरपंप, स्प्रे पंप, स्पेअर पार्टस् विक्री व दुरुस्ती केंद्र, पी.व्ही.सी. किसान, गॅलव्होनाईज पाईप फिटींग, सेनशन होलपाईप डीलर.

हार्दिक शुभ कामना

मेसर्स दुलीचंद बरडीया

किराणा ओळी, वर्धा

वितरक – गुलमोहर पशुखाद्य ब्रुक बॉंड (लिप्टन इंडी याचे उत्पादन)

जनरल मर्चन्ट अँन्ड कमिशन एजन्टस्

फोन – २२३८

शुभेच्छा – जालचंद बरडीया

आमच्या शुभ कामना

अरिहंत रेडिओ इन्स्टिटयूट

शासन मान्यता प्राप्त

टी. व्ही. टेपरेकॉर्ड, ट्रान्झीस्टर, फोटोग्राफी, मोटार वाईडींग टेलीफोन ऑपरेटर

प्रो. प्रशांत व. भागवतकर

गणेश हॉटेलचे वर

मेनरोड, वर्धा

कोण असे तुझा पुत्र कोणती धनसंपदा ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आमच्या हार्दिक शुभेच्छा !

स्टुडिओ कलाश्री

आर्टिस्ट अँड कमर्शियल फोटोग्राफर

आर्ट कॉर्नर

डिझाईनर्स, स्क्रीन प्रिन्टर्स

मेहेर कृपा, पहिला माळा, इंगोले चौक, व र्धा

प्रभाकर स्टुडिओ

प्रभाकर व्हिडीओ शुटिंग

● अर्जंट पासपोर्ट १ तासात ● कलर प्रोसेसींग ● मॉडेलींग फोटोग्रोफी

इंदिरा मार्केट समोर, मालगुजारीपुरा, वर्धा

☎ 3270

प्रो. पळसापुरे बंधू

With Best Complments From

Mitkari Building Material

Suppliers, Wardha

☎ 3946

Prop. - Raju Mitkari

नर जन्म विमुक्तीचे सर्व उत्तम कारण ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभ कामना

अनिल कन्स्ट्रक्शन
मुंबई

रजि. नं. ३५९

With Best Compliments From

JOcy Engineering & Contruction CO.

Civil Engineers & Govt. Contractors

☎ Off. 7632473

Office : Nl. 2/26, A–1 Sector 15
Nerul, New Bombay 400 706

Residence : Cottage Land, HSG
Society Ltd. Plot No 16 A, Room No. 1:o:4/8
Sector – 19 A Nerul, New Bombay – 400706

कोण असे तुझा पुत्र कोणती धनसंपदा ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आमच्या शुभ कामना

दुरभाषा क्रमांक- ५२१३५८
७२६४६९

पंचशील स्टेशनरी मार्ट

चिटणीस पार्क महाल, नागपूर

शैक्षणिक साहित्य व स्टेशनरीचे एकमेव विक्रेते

प्रोप्रायटर- सौ. शालिनी विटाळकर

हार्दिक शुभेच्छा !

आकाशी पेपर ट्रेडिंग कंपनी

चिटणीस पार्क, महाल, नागपूर

सर्व प्रकारचे कागदाचे ठोक विक्रेते.

प्रोप्रायटर- सौ. मंदाकिनी विटाळकर

कुधातुस्पर्श होतांच सुवर्णकांति ना दिसे ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभ कामना

हप्तेवारी पद्धतीवर टी. व्ही, फ्रिज, कुलर मिक्सर, वॉशिंग-मशीन
शिलाई मशीन, स्टिरीओ, टू-इन-वन, आलमारी इ.

अरिहंत इलेक्ट्रॉनिक्स

रामदासपेठ, आकोला

प्रो. अरुण मोहनलाल बारस्कर

हार्दिक शुभेच्छा !

सौ. नंदिनी नरेंद्र टिकाईत

महिला अल्पबचत एजंट मालगुजारीपुरा,
वार्ड नं. २५ वर्धा-४४२ ००१

फिक्स डिपॉजिट, हेड पोस्ट ऑफिस, रिकरिंग डिपॉजिड, मासिग गुंतवणूक योजना
किसान विकासपत्र, N. S. C. महालक्ष्मी प्रॉडक्शन ड्रॉ. पद्धती अशा अनेक
प्रकारच्या योजनामध्ये गुंतवणुकी करिता योग्य मार्गदर्शन केले जाते.

हार्दिक शुभेच्छा !

कार्या. कृषि उत्पन्न बाजार समित हिंगणघाट, जि. वर्धा

दुयम बाजार आवार
१) वडनेर दुयम बाजार आवार
टेलीफोन क्रमांक ५५८०४
२) समुद्रपुर दुयम बाजार आवार
टेलीफोन क्रमांक २५४६७
व्हि. जी. वादरे
सचिव

टेलीफोन क्रमांक
कार्यालय- ४४०५२, ४५२५७
नविन मार्केट यार्ड - ४५२५६
प्रशासक - ४४०५४
सचिव-निवास- ४४२८०
सौ. एस. पी. देसाई
प्रशासिका

कृषि उत्पन्न बाजार समिती हिंगणघाट

हार्दिक शुभेच्छा !

राजस्थानी कलेक्शन का एकमात्रस्थान- फोन २४२३

सहेली रामनगर, वर्धा

सभी प्रकारकी साडीयां, सलवार सुट, ड्रेसेस स्लिपींग गाऊन, ब्रेडशिप्ट,
दिवान सेट्स, जयपुरी रजाई.

पाप-पुण्यामुळे अज्ञ संकटी रुततो तसा।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

Memory Electronics

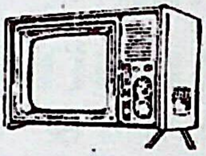

Colour T. V. Video
Washing Machine
C. Antenna Sales &
Service

B - 1 Rojkamal
Shradhanand Road,
Ghatkopar (W)
Bombay - 400 086
☎ 51125 98

कारागार असे देह चौकीदास सुतादिक ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

BHWANI CONSTRUCTIONS

Wardha.

Civil Contractor

Phone : 3234

Prop. Raja Bhau Pangul

With Best Compliments From

Abdul Husain Gulam Ali

Dealer : Crompton Fans &

Hardware Marchant A. C. C. Cement

Tilak Chowk, Wardha

आमच्या शुभ कामना

कोठारी इलेक्ट्रॉनिक्स

मेन रोड, हिंगणघाट

विक्रेता – टी. व्ही. फ्रिज, मिक्सर, रेडिओ, टेपरेकॉर्डर, पंखे, सिलाई मशीन

एवं घडीया

फोन – ४४१०४

– प्रो. पुनमचंद कोठारी

With Best Compliments From

Himani Traders

Hardware, Sanitary ware & Genral Suppliers

Indira Market, Wardha

☎ : 3714, 43042

Prop. S. D. Pandey

शुद्ध सोने अति शुद्ध पावकाने जसे बने।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

COOL
Control

Repairs of Air Conditioner

Shop No. 20, Morar Baug
Plot No. 203, 204
R.B. Mehata Road,
(60 Feet Road)
Ghatkopar (East)
BOMBAY – 400 077

Phone - 5110602

भेटती धर्मशाळेल सर्व जातील निश्चित ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

M/s. P. K. Construction

Contractors & Builders

532, Parwarpura
Kamptee (Dist. Nagpur)
Phone - Kamptee (07109) 88307
Nagpur (0712) 742573

Partners :

A. N. Panvelkar
Kamptee
Tel. (07109) 88307

D. M. Kularkar
1388, New Nandanwan, Nagpur
Tel (0712) 742573

K. K. Lalwani
302, Savitri Vihar, Wardha Road, NAGPUR
Tel (0712) 221820

या दुःखा मानसी सौख्य भोळा सांब असा कसा ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभ कामना

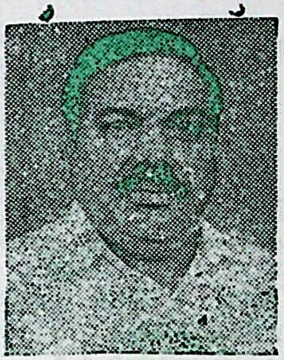

जय महाकाली शिक्षण संस्था वर्धा द्वारा संचालित

१) राणी अग्निहोत्री शारीरिक शिक्षण महाविद्यालय, रामनगर, वर्धा

२) राणीबाई अग्निहोत्री विद्यालय, पवनूर

३) रवीन्द्रनाथ टागोर कला व वाणिज्य कनिष्ठ महाविद्यालय, बापूजी वाडी, रामनगर, वर्धा

४) रवीन्द्रनाथ टागोर विद्यालय, बापूजी वाडी, रामनगर, वर्धा

श्री शंकरराव अग्निहोत्री

एम.कॉम;एम,ए;एलएल.बी.

अध्यक्ष,

जय महाकाली शिक्षण संस्था, वर्धा

दुरध्वनी क्र. निवास – ३५७५

कार्यालय – ३९७५

हमारी विशेषताएँ –

१) संपूर्ण भारत वर्ष से आये बी. पी. एड बी पी;ई. एवं एम,पी.एड, के छात्रों एवं छात्राओं को प्रवेश,

२) महाविद्यालय की अपनी भव्य तीमंजीला इमारत,

३) महाविद्यालय १२ एकड खेल मैदान के आहाते मे,

४) प्रशिक्षित प्राध्यापक, शिक्षक वर्ग तथा बृहत् ग्रंथालय की व्यवस्था,

५) आधुनिक जिम्नेशियम,

६) महाविद्यालय मे ४०० कमरों का छात्रावास एवं भोजनगृह की व्यवस्था,

७) तरणतारण निर्माणाधीन,

८) १० से १६ वर्ष आयु के विद्यार्थियों के लिए शारीरिक प्रशिक्षण की व्यवस्था,

९) १० वी १२ वी. के विद्यार्थियों के लिये कोचिंग क्लासेस की व्यवस्था,

१०) महाविद्यालय का हरवर्ष ९४% से ९८% परिणाम (रिजल्ट)जिसमे इस वर्ष नागपूर से बी-पीं-एड- के १० में से ४ मेरीट एवं बी.पी.ई. के दो विद्यार्थी मेरिट

११) महाविद्यालय के कंपाऊंड की दीवारों पर महापुरूषो के उत्तम वचन एवं खेलो के विश्व एवं ओलेंपिक रिकॉर्ड्स.

सौ. शिवकुमारी अग्निहोत्री
सचिव

श्री शंकरराव अग्निहोत्री
अध्यक्ष

भवार्णव हा पार कराया जिनवर आपण जहाज ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आमच्या हार्दिक शुभेच्छा !

उत्तम नही सर्वोत्तम

सभी गुणो से भरपूर

सरस ऑवला

निर्माता– सरस सेवाश्रम सोजत सिटी

विदर्भ वितरक– मोनो मार्केटींग अमरावती फोन. ७६१९१

चेतावनी– सिर्फ लंबी उम्र तक स्वस्थ रहने के चाहत वाले हि इसे खाए

हार्दिक शुभ कामना

श्री महावीर ज्ञानोपासना समिती

श्री म. ब्र. आश्रम, वीरवाडी, कारंजा (लाड) - ४४४१०५

आमची प्रकाशने	मूल्य
• समयसार (आत्मख्याती टीकेसह) आचार्य कुदकुंद	२५ रु.
• समयसार (आत्मख्याती व तात्पर्यवृत्ती टीकेसह) आचार्य कुंदकुंद	५० रु.
• प्रवचनसार (तत्वदीपिका व तात्पर्यवृत्त टीकेसह) ,, ,,	५० रु.
• प्रवचनसार (तत्वदीपिका टीकेसह) ,, ,,	३० रु.
• मोक्षमार्ग प्रकाशक (पं. टोडरमलजी विरचित)	१२ रु.

With Best Compliments From

KAMDHENU AAHAR UDYOG

FACTORY:
C-24 MIDC, WARDHA
Ph: 2501|3124

OFFICE:
SARAF LINE,
WARDHA - 442001
Ph: 2124|3724

With Best Compliments From

SEETHA CONSTRUCTION

ENGINEERS & CONTRACTORS

P. W. D. Regd No. 3024

Bldg. No. 65|2841, GANDHINAGAR,

BOMBAY [E] 400051

कषाया जिंकता साऱ्या मोक्षलक्ष्मी मिळे नरा ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Best Compliments From

SUPREME SERVICES

Chandak Complex, Wardha

Shri Jagadish Chandak
Smt. Lalita Rathi

आमच्या हार्दिक शुभेच्छा !

मे. यादवराव सितारामजी बंडेवार

ठोक व चिल्लर धान्याचे विक्रेते

किराणा लाईन, वर्धा–४४२ ००१

पार्टनर - अनंता राजाभाऊ भोगावार

हार्दिक शुभ कामना

खुराणा एजन्सीज

नाचनगांव रोड, पुलगांव

फोन : ८२१५३

With Best Compliment From

PESTOP
Company

Bombay

माझा मीच असे शत्रू माझा मीच असे सखा ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

WITH BEST COMPLIMENTS FROM

Kavita Enterprises

Engineer ● Fabricators
OF
Auto Parts

10, New India IHD Eastate
33, Mahakali Caves Road,
Andheri (East)
BOMBAY - 400 093

Phone – 8365668

Prop. Amit Harsora

With Best Compliments Farom

Bharat Metal Works

Mfg. Engineering ★ Fabricators
of Auto Parts

1, 3, SETHI IHD EASTATE

Suren Road, Andheri (East)

Bambay - 400 093

Phone : 8325540

परमात्मापदासाठी रागद्वेषांस त्याग तू ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभ कामना

नागपूरवाला ऑप्टिकल - वॉच कंपनी

गोविंद भवन, मेन रोड, वर्धा ४४२००१ ☎ 2107

आमचे प्रतिष्ठान

६५ वर्षांपासून आपले सेवेत | १९२९-१९९४ |

चष्मे- o नेत्र - तज्ञाकडून डोळ्यांची तपासणी

o आमचे कारखान्यात बनलेल्या उत्तम क्वालीटी व अचूक नंबरच्या काचा वापरुन

o फक्त १ च दिवसांत चष्मे मिळतात.

अधिकृत विक्रेता व सर्व्हिस सेंटर

घड्याळे - HMT, TITAN, TIMEX.

विदर्भ अधिकृत विक्रेता -

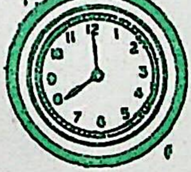

SHETRA - सर्व धर्म मंत्र बोलणारी घड्याळे पंचणमोकार मंत्र, श्री गणेश, श्री साई, श्री शंकर इत्यादी

महिलांकरिता दागिण्यांचा भरपूर स्टॉक-

- बेन्टेक्स रोल्ड गोल्ड ज्वेलरी -

मंगलसुत्र, बांगड्या, पाटल्या चेन, ब्रेसलेट इत्यादी

आजच आमच्या शो रूमला भेट द्या !

धर्म गमावता जाती प्राण मान धनादिक ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

BALAJI & SONS

MFG. Auto Parts

A/12 Girikunj Ind Eastate
Mahakali Cave Rods,
Andheri (East ,
BOMBAY - 40093

Phone - 8340950

With Best Compliments From

Shree Ram Engineering company

D- 1/ oll
Jumbo Darshan Jiva Mahale Marg,
Andheri (East)
BOMBAY - 400 069

Phone - 8320353

R. Harsora Group Of Industries

त्रिलोकात असे सर्व विनाशी चपले सम ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

GUDDI
PRINTERS
Creative Art Printers

OUR ASSOCIATES

VAISHALI PRINTERS

•

KANAK METALS

•

VAISHALI TRADERS

•

ARIHANT PLAST

– Kailas A. Randive

Office :
2, UMIYA BHAVAN,
Opp. VARDHMAN NAGAR,
Dr. R. P. Road, Mulund (West)
BOMBAY–400 080.
Phone : 5650477
5680589

Press :
4, ASARA BUILDING,
Shivaji Nagar, Road No. 3,
Wagle Industrial Estate,
THANE–400 604.
Phone : 532 31 98 / 532 11 49

देहधारी असे मर्त्य घे तू ध्यानात रे मना ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

S. P. Industries

★ **Specialised in Advertising Job**

6th Laxmi Niwas, 2nd Carpainter Street,
BOMBAY - 400 004

With Best Compliments From

Hindustan Computers
Jail Road, Wardha

Contact For Software Development, Computerised Accounts and Every Type of Job in English, Hindi, Marathi

- S. C. ZANWAR

हार्दिक शुभेच्छा !

रूपा कन्स्ट्रक्शन

महाकाळी शिवशंकरनगर,

सांताक्रुझ, (पूर्व), मुंबई-४०० ०५५

आमच्या शुभ कामना

भारत वस्त्र भांडार

कपडा लाईन, वर्धा – ४४२ ००१

★ सूटिंग
★ ड्रेस मटेरियल
☆ शर्टिंग
☆ फॅन्सी साडया

गुरूच्या उपदेशाने क्षणी मिटती संशय ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

WITH BEST COMPLIMENTS FROM

Sonal Computer System

- Dealers of Computers
- Maintenance of Computers and Peripherals
- Software development
- Consumables

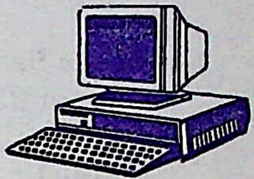

Office
2 nd Floor, Amrut Market,
Socialist Chowk, **WARDHA**

Proprietor
Dhananjay Sable
B. E. Computer

With Best Compliments From

JECC
Jocy Engineering & construction co.

Civil Engineering & Covt. Contractors

Office
NL - 2/26 A- 1 Sector - 15 Nerul, New Bambay - 400 706
Phone – 7632473

RESIDENCE
Cottage, Land Co-op. Hsg Society Ltd.
Plot no 164, Room no. 1.0.4/B
Sector – 19 A, Nerul, new Bombay, 400 706

कल्पवृक्ष असे धर्म अक्षय्य निधि उत्तम ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

Ajit Bakery

Now In Wardha

Near State Bank of India
Main Branch,

Wardha – 442 001

Prop.
Sou. Archana V. Dhone

हार्दिक शुभेच्छा !

सागर दूध उत्पादक सहकारी संस्था

मु. तुळजापूर ता. सेलू
जि. वर्धा

अध्यक्ष
श्री विनोद बाबासाहेब ढोणे
सचिव
श्री प्रमोद थामराव टमगिरे

हार्दिक शुभेच्छा !

मृगया कॅटींन

C/o जवाहरलाल नेहरु मेडिकल कॉलेज
सावंगी (मेघे)

आमचे येथे सर्व प्रकारच्या साऊथ

इंडियन व पंजाबी डिशेस् मिळतील.

प्रो. स. बा. ढोणे

हार्दिक शुभेच्छा !

मे. भोलेनाथ स्वादीष्ट भोजनालय

श्रीमती राधिकाबाई मेघे रुग्णालय,
सावंगी (मेघे)

प्रोप्रा. पंजाबराव वानखेडे

नसे स्वधीन जीवाच्या पराचे परिवर्तन ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आमच्या हार्दिक शुभ कामना

अरुण

अरुण बियाणे

अरुणचे कृषी संशोधन

संकरित कपाशी	संकरित भाजीपाला बियाणे	
श्री गणेश	भेंडी	मिरची
जगदीश	अे.एच.बी. १०	नं. १
मंदार (A C.H 100)	अरुण-१	वांगी नवीन
	संकरित टमाटर	राधिका

☎ : 3272

A R U N

Hibrid Seeds Private Limited

Reg. Office : 187, Samarthwadi, Wardha-442 001

भवार्णव हा पार कराया जिनवर आपण जहाज।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

WITH BEST COMPLIMENTS FROM

MARVEL COMPUTERS

'RENUKA' SUDAMPURI, WARDHA - 442 001

※ All Recognised Courses
※ Software Consultancy
※ Data Processing
※ Project Work

Phone : 43026

– AJAY WAZURKAR

आमच्या हार्दिक शुभेच्छा !

मे. राजेंद्र कृषि सेवा केंद्र

मेन रोड, हिंगणघाट

बी–बियाणे, रासायनिक खते, कृषि औषधी यांचे अधिकृत विक्रेता.

: 44243, 44349

हार्दिक शुभ कामना

सो ना स्टु डि ओ

मगन संग्रहालयासमोर, बॅचलर रोड, वर्धा-४४२ ००१

★ डिझाईन ★ स्क्रिन प्रिंटींग ★ फोटोग्राफी
★ व्हिडीओ शुटिंग

– व्ही.के. जक्कनवार

आमच्या शुभ कामना

संजय टु-व्हीलर मेन्टेनन्स शॉप

विठ्ठलमंदिराजवळ, बढे चौक, वर्धा – ४४२ ००१

आमचे येथे सर्व प्रकारच्या दुचाकी वाहनांचे वॉशिंग, सर्व्हिसिंग, स्प्रे–पेंटिंग, रिपेअरिंग केल्या जाईल.

– प्रो. संजय सत्वालाखे, ऑटो इंजिनिअर

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभ कामना

" राग विकार हेच सर्व भौतिक दुःखाचे आणि आत्म्याच्या प्रदूषणाचे मुळ कारण आहे. "
महावीर वाणी

0 Video Shooting 0 Video Mixing Titling
0 Colour B/W Processing 0 Travels

★ **Sanjay Art**
★ **Sanjay Studio**
★ **Sanjay Video Shooting**
☆ **Sanjay Video Computer**
☆ **Sanjay Travels**

बढे चौक, विठ्ठल मंदिर रोड वर्धा - ४४२ ००१
☎ 3164, 3964, 43164

हार्दिक शुभ कामनाएं !

" फैले प्रेम परस्पर जगमें मोह दूर पर रहा करे ।
अप्रिय कटुक कठोर शब्द, नहि कोई मुख से कहा करे ।।

प्रतिष्ठान :

- **हिरालाल पन्नालाल, वर्धा**
- **फतेपुरिया ट्रेडर्स, वर्धा**
- **फतेपुरिया ब्रदर्स, वर्धा**

श्री चेनकरण फतेपुरिया
सराफा लाईन, वर्धा - ४४२ ००१

ज्ञानासमान ना अन्य जीवाला सौख्य दायक ।।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभेच्छा !

'यह राग आग दहै सदा, तातैं समामृत पीजिये।
चिर भजे विषय कषाय अब तो त्याग निजपद लीजिये॥'

मे. हरिश्चंद्र सोहनलाल कासलीवाल

हार्डवेअर मर्चंट्स एन्ड गव्हर्नमेंट सप्लायर्स

कासलीवाल भवन, कपडा लाईन,

वर्धा-४४२००१

फोन : २०२९, ३१३९

अधिकृत विक्रेता :

एशियन पेंटस् एन्ड तापडिया टूल्स

Best Compliments From

BOMBAY METAL WORKS

MFG OF AUTO PARTS

2, Adarsh Ind. Eastate

Andheri (East)

BOMBAY - 400 069

☎ : 8320353, 8365173

Prop. Ramnik Harsora

उपकार असे पुण्य परपीडा असे अघ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आमच्या हार्दिक शुभ कामना

फेअरडील

कन्स्ट्रक्शन

मुंबई

रजि. नं. ३५३

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभेच्छा !

सुयोग कामगार

सहकारी

संस्था मर्या.

गीता भवन, पहिला मजला

करेल वाडी, नाकुडवार रोड,

मुंबई – ४०० ००२.

इंद्रिया मानतो आत्मा जानावा बहिरात्म तो ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

PRAKASH
&
COMPANY

Manufactures of
Carbon Brush & Auto
Electrical Parts

19, Shrikant Palekar
Marg, BOMBAY - 400 069
Phone - 2067372
Resi - 5326501

जाणा रत्नत्रया धर्म, धर्म जीवदया असे ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

WITH BEST COMPLIMENTS FROM

RAJ

WATER PROOFING

COMPANY

302, Pooja Apart

Chembur colony

Bombay 400 074

अहिंसा समता हीच जाणावे सत्य तू बुधा।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

M/s. CHAPHEKAR
AND
COMPANY

Engineers & Contractor

380, Shankar Nagar

NAGPUR - 440 010

Maharashtra

Tel. 533604

कारागार असे देह चौकीदास सुतादिक।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

JAIBHARAT
COMPUTERS & AUTOMATIC XEROX

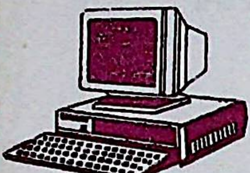

Opp. Telangpura Akhada
Indira Market Road,
WARDHA
Ph. 3588 (p.p.)

★ Opp. Magan Sangrahalaya
★ Bachelor Road,
★ WARDHA

★ **COMPUTER & ELECTRONIC TYPING**
Spciality in - Dissertation Works, Project Reports
Court Works, Sale Deeds etc.

★ **LAMINATION OF MAPS & DOCUMENTS**
★ **DUPLICATING WORKS**

With Best Compliments From

Mahavir Enterprises/ Electricals

Dealer : Xerox Machine, Lamimation Machine, Maintenance & Spare Parts & all Types of Electronics Equipments
Kirana Line, WARDHA.
Phone : 3385 (p.p.) 84116 (Res.)

हार्दिक शुभेच्छा !

'स्वाद' क्लासेस

आजच नावे नोंदवा

आईस्क्रीम आवडतं ना सर्वांना !

महागाईच्या काळात घरगुती आईस्क्रीम मजाच मजा,: तिन दिवसात ५ तऱ्हेचे आईस्क्रीम, कुल्फी, शों इत्यादी कितीतरी प्रकार शिकविले जातात. तसेच बिना अंड्याची बर्थ डे केक ची ऑर्डर घेतली जाते. तसेच बेकरी कुकरी शिवण, पेंटींग, एम्ब्राडरीचे क्लासेस प्रवेश सुरु आहे. होमसायन्स असोसिएशन द्वारा प्रमाणपत्रांची सोय

संपर्क – सौ. शिल्पा फरसोले, 'पद्मकुंज' इंदिरा मार्केटजवळ, वर्धा

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

KENATH

Fabricators

C/o. Gannon Dunkerley & Co. Ltd.

site office, Wardha

With Best Compliments From

for Style & Status Be With

A-ONE Tailors

Suit Specialist

Saraf Line, Wardha.

Prop. B. V. Kukekar

Have a Chance With

Padma Cloth Center

Rammandir - B. No. 2, Wardha

Prop. A. B. Kukekar

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभ कामना

भूषण टाईपरायटींग व काम्पुटर इन्स्टिटट्यूट

कपडा लाईन, वर्धा

झेरॉक्स. टायपिंग. डुप्लेकेटींग, लॅमीनेशन. अमोनिया प्रींट इत्यादी कामे केल्या जातील. स्पर्धा परीक्षा क्लासेस फोन नं. ३२२०, ३५२०

हार्दिक शुभेच्छा !

आर. के. एजन्सीज

मेन रोड, हिंगणघाट

फोन नं, ४४८५४

विक्रेता – कुलर्स, फर्निचर

हार्दिक शुभेच्छा !

ओस्तवाल इलेक्ट्रानिक्स

मेन रोड, हिंगणघाट

फोन - ४४८२०, एस.टी.डी. ०७१५३

हार्दिक शुभेच्छा !

राठी मार्केटिंग

हिंगणघाट

करावे तू स्वकल्याण जाशील सर्व सोडून ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

M/s. Babulal Uttamchand & Co.

परस्परोपग्रहो जीवानाम्

Shayam Kamal Block No. 8

(East Wing)

Tejpal Road

Vile Parle (East)

BOMBAY - 400 057

करावे कल्याण जाशील सर्व सोडून ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

WITH BEST COMPLIMENTS FROM

Mahalaxmi Tiles

10, Indira Market, WARDHA - 442 001

Stockist - Bell Ceramic Tiles, Kajaria
Gera & Home Decor Sanitory
Wares

Our Speciality - 'Jaguar' Bathroom Fittings

Vishwas Pandit

अति गंभीर संसार दुर्गम अपरंपार।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभेच्छा !

मुक्तागिरी

ॲन्ड सन्स

पेंटर

३४३ जे. एस. एस. रोड,

मुंबई - २

फोन - २०१२६४४, २०१८७०५

नसावी हृदयी च्छा त ! वित्त पराश्रित ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

Phone - 3765

Renuka Construction

•

Renuka Building
Material Suppliers

•

Renuka Enterprises

•

Renuka Security
Services

Wardha

Prop. Ravi Thakre

राग-द्वेष समुत्पत्ती जाणा हिंसा सूनिश्चये ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभ कामना

केशव

कन्स्ट्रक्शन

कंपनी

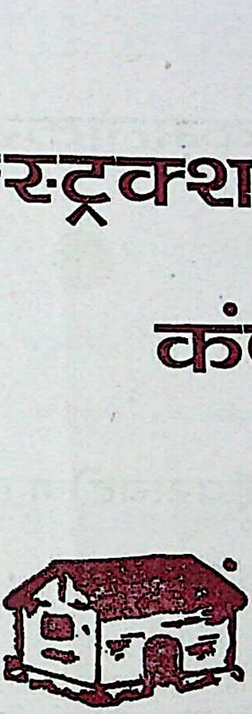

चेंबूर मुंबई

रजि नं. ३६४

क्रोधाने नासते प्रीती मानाने विनय नासतो ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभ कामना

मे. आर. के. कन्स्ट्रक्शन

प्रो. राहुल कमलाकर अवथकर

प्रतिष्ठान

अवथनकर टाईपरायटींग इन्स्टीटयूट

कपडा लाईन, वर्धा

झेरॉक्स, टायपिंग जॉब वर्क्स, डुप्लिकेटींग, सायक्लोस्टाईलिंग
इत्यादी कामे केल्या जाईल.

प्रो. अनिल क. अवथनकर

शुभेच्छा : श्रीमती आशा क. अवथनकर, वर्धा

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

M/s. Tirumala Sales Corporation

Dealer : SKF & Other Bearing & V. Belt

44, Central Avenue, 2nd Floor,

NAGPUR

With Best Compliments From

Bharat Radiators Ltd.

Regd. off. & Factory
Vidyanagri Marg,
Santacruzx East
Bombay - 400 098
☎ 610 5921
610 6160
610 5896
Fax. No. 610 6309
Grams – Preeswork

Head Office
81 Bajaj Bhavn
Nariman Point,
BOmbay - 400 021
☎ 202 0085
202 1497
Fax No. 204 6384
Grams – Smoothrun

याचे भान नसे ज्याला त्याहूनी मूर्ख कोणता ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

आमच्या हार्दिक शुभेच्छा !

फोन – २४३४

मधुलिका पब्लिकेशन

द्वारा – जयंत जुननकर

इंदिरा मार्केट जवळ, वर्धा

★ शरीर रचना शास्त्र – डॉ. जयंत जुननकर
★ शरीर विज्ञान शास्त्र – –,,–
★ शरीर विकृती शास्त्र – –,,–
★ प्रसूती – शास्त्र – डॉ. सौ. लता जुननकर

हार्दिक शुभेच्छा !

साम्ययोग मुद्रणालय

फोन – २५३८

मगनवाडी चौक, कुमारप्पा मार्ग, वर्धा

प्रो. तु. ना. चौधरी

हार्दिक शुभेच्छा !

कमळगीर ट्रॅव्हल्स

सर्व प्रकारच्या शालेय व महाविद्यालयीन सहली तसेच महाराष्ट्र दर्शन, उत्तर भारत इ. प्रकारच्या सहली आयोजित केल्या जातात.

आगामी प्रवास – ९–५–९५ ला दक्षिण भारत, रामेश्वर, कन्याकुमारी, उटी, म्हसूर, बंगलोर, मद्रास, तिरूपती बालाजी

सर्व सोयीसह – प्रती तिकीट ३२०० /–

व्यवस्थापक – क्वा. नं. ९४/६९, म्हाडा कॉलनी, प्रतापनगर, वर्धा

तहसील सहकारी खरेदी विक्री

संस्था मर्या. हिंगणघाट र. नं. ११०

आमच्या संस्थेची वैशिष्टये – १) रासायनिक खते व किटकनाशक औषधी. सर्व प्रकारचे ऑईल व इले. मोटार्स नगदीने भूविकास बँकेच्या लोनवर मिळेल.

अध्यक्ष	उपाध्यक्ष	मा. सचिव
ॲड. सुधीर दौ. कोठारी	म. ला. डंभारे	य. रा. महाजन

व संचालक मंडळ, बँक प्रतिनिधी – वा. ना. गौळकार, व्यवस्थापक - एल. जी. महल्ले

नर जन्म विमुक्तीचे सर्व उत्तम कारण ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

WITH BEST COMPLIMENTS FROM

S. L. Khatri

Govt. Hot Mix Hot Laid Road **Contractor**

☎ (O) 77009, 78439
(E) 72778
(R) 76625

Office : Khatri Complex
Collage Road.
Amravati - 444 601

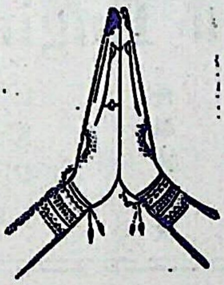

Residence

34, Shivkripa Clony,
Chhatri Talao Road,
Amravati - 06

या दिर्घ संसारी मेला तू रे अनेकदा ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

Saptagiri Construction

Wardha

Civil Contractor

☎ : 42111

Prop. Bandu Kushwah

With Best Compliments From

Gauraw Construction

Wardha

Civil Contractor & Engineer

Phone : 80014

Prop. Gopal Ugemuge

With Best Compliments From

M/s. Vidarbha Engineering Co.

328, Abhyankar Nagar,
NAGPUR.
Phone– 0712-526543

C/o. Prop. A. B. Surdas,
Shrinivas Colony, Wardha
Phone : 42041
Fax – 07152–2111

हार्दिक शुभेच्छा

फोन : ३६२०

श्री प्रिंटींग प्रेस,

एस. टी. डेपो रोड, रामनगर, वर्धा

सुबक व आकर्षक प्रिंटींग. इम्बॉसिंग,
मजबूत बाईंडिंग व प्रबंध बाईंडिंग

– येवले अँण्ड सन्स

गुरूच्या उपदेशाने क्षणी मिटती संशय ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

ॐ

MIRACO PRESTRESSING (P)

Ltd.

Wanjara,

Kamtee Road, Nagpur

Ph. No. 641081

तया गमावसी व्यर्थ निद्रा सोड अता तरी ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

हार्दिक शुभ कामना

कायनेटिक इंजिनिअरिंग लिमिटेड चे वर्धेतील एकमेव अधिकृत विक्री व दुरुस्ती केन्द्र

गोपाल कृष्ण मोटर्स

मानापुरे रोड मालगुजारीपुरा, वर्धा– ४४२ ००१

प्रोप्रा. अ. अ. संगीतराव

हार्दिक शुभेच्छा !

बदनोरे ॲग्रो अेजन्सीज

मोहता मार्केट, वर्धा

फोन नं, Shop: 3394, Res: 3707

प्रो. प्रविणकुमार बदनोरे

हार्दिक शुभेच्छा !

विशाल कृषी सेवा केंद्र

१९, मोहता मार्केट, वर्धा

फोन - ३४७९, ३८७९

हार्दिक शुभेच्छा !

पूनम ट्रेडर्स

इंदिरा मार्केट, वर्धा

करावे तू स्वकल्याण जाशील सर्व सोडून ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

ॐ

C. J. PAGHDAL

Engineers & Contractors

Bhamti Parsodi

NAGPUR

तया गमावसी व्यर्थ निद्रा सोड अता तरी ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

With Best Compliments From

Ashok Construction Company

Shop No. 3, Dewell Inn
Society Vakola Church
Santacruz (E) Bombay-55

With Best Compliments From

VENUS CONSTRUCTIONS

Engineer & Contractor

14/5, Viswabhri Society
V. P. Road
Andheri West
Bombay - 400 058

याचे भान नसे ज्याला त्याहुनी मूर्ख कोणता ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

श्री महावीर दिगंबर जिनबिम्ब पंचकल्याणक प्रतिष्ठा महोत्सव प्रसंगी प्रकाशित स्मरणिके सोबतच प्रकाशीत झालेल्या इतर साहित्याची सुची

१) **भाव सौरभ**
रचना : प्राचार्य विद्याधर उमाठे
प्रकाशक : समंतभद्र स्वाध्ययन मंच, वर्धा

२) **भावना सौरभ**
रचना : प्राचार्य विद्याधर उमाठे
प्रकाशक : समंतभद्र स्वाध्ययन मंच, वर्धा

३) **पाक्षिक श्रावक धर्म**
रचना : प्राचार्य विद्याधर उमाठे
प्रकाशक : म. दि. जि. पंचकल्याणंक प्रतिष्ठा महोत्सव समिती

४) **जैन भजनावली**
रचनाकार : अशोक वि. कानडे
प्रकाशक : हा. वि. कानडे, अकोला

५) **सुदर्शनकुमार शाह – एक समर्पित जीवन**
लेखक : प्रा. प्रकाश शाह, वर्धा

६) **महावीर वाणी**
संकलक : पंडीत जमनालालजी जैन सारनाथ

पाप–पुण्यामुळे अज्ञ संकटी रुततो तसा ।

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

5/69

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

पंचकल्याणक महोत

हार्दिक शुभेच्छा !

श्री महावीर दिगंबर जैन मंदिर, रामनगर

श्री सुपार्श्वनाथ दिगंबर जैन मंदिर, व

श्री नवखंड पद्मावती सहीत श्री पार्श्वनाथ दिगांबर

श्री चंद्रप्रभु श्वेतांबर जैन मंदिर श्रावक

श्री वर्धमान जैन श्वेतांबर स्थानकवासी

दिगंबर जैन बोर्डींग हाऊस, सराफ ला

अनेकान्त स्वाध्याय मंदिर, व

अंतर्गत : योग व निर्गोपचार

सन्मती बालक मंदिर, वर्धा

अनेकान्त प्रकाशन, वर्धा

समंतभद्र स्वाध्याय मंच, वध

भारत जैन महामंडळ, वर्धा

भारतीय जैन संघटना, वध

जैन मिलन मंडळ, वर्धा

जैन सेवा मंडळ, वर्धा

श्रद्धा प्रतिष्ठान, रामनगर, व

' सहयोग ' वर्धा.

जैन महिला मंडळ, रामनगर,

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi

CC0.In Public Domain. Digitized by Sarayu Trust/eGangotri

Ganesh Varni Digambar Jain Institute, Naria, Varanasi